

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

“100 TEMEL ESER”DE 6, 7 VE 8. SINIFLAR İÇİN ÖNERİLEN
ORTAK KİTAPLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar DOĞAN

Malatya- 2011

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

“100 TEMEL ESER”DE 6, 7 VE 8. SINIFLAR İÇİN ÖNERİLEN
ORTAK KİTAPLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar DOĞAN

Danışman: Prof. Dr. Songül TAŞ

Malatya- 2011

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

Bahar Doğan tarafından hazırlanan “100 Temel Eser’de 6, 7 ve 8. Sınıflar İçin Önerilen Ortak Kitaplar Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma, 09. 06. 2011 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan:

Üye (Tez Danışmanı):

Üye :

Üye :

Üye :

O N A Y

...../...../2011

Prof.Dr.Sebahattin ARIBAŞ
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Songül TAŞ'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“100 Temel Eser”de 6, 7 ve 8. Sınıflar İçin Önerilen Ortak Kitaplar Üzerine Bir Araştırma** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Bahar DOĞAN

ÖN SÖZ

Çalışmanın her alanında desteğini hissettiğim, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan danışmanım ve hocam Sayın Prof. Dr. Songül TAŞ'a, çalışma süresince benden değerli görüşlerini esirgemeyen Bölüm hocalarıma, bana çalışma ortamı sağlayan iş arkadaşlarıma ve yaptığım her işte beni destekleyen aileme çok teşekkür ederim.

Bahar DOĞAN

ÖZET

100 TEMEL ESER”DE 6, 7 VE 8. SINIFLAR İÇİN ÖNERİLEN ORTAK KİTAPLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOĞAN, Bahar

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Songül TAŞ

Haziran- 2011, IX+360 sayfa

Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser”de yer alan çocuk hikâyeleri ve romanlarının eleştirel bir gözle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak 100 Temel Eserden Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıflarda ortak önerilen hikâye ve roman türünde 10 (on) eser örnekleme olarak seçilmiştir. Araştırmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Eserler, önceden araştırmacı tarafından belirlenen ölçütler ve hikâye/roman çözümlenmeleri ışığında değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda söz konusu eserlerden beşinin (Hep O Şarkı ve Barbaros Hayrettin Geliyor, İnsan Ne ile Yaşar, Dede Korkut Hikâyeleri, Mesnevi’den Hikâyeler) çocuk edebiyatı kitaplarında yer alan biçim, içerik özelliklerine ve programda yer alan genel amaçlar ile okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklere uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: 100 Temel Eser, Tutarlılık, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı

ABSTRACT

A RESEARCH ON COMMON BOOKS SUGGESTED FOR THE 6th, 7th and 8th CLASSES IN THE 100 BASIC WORKS

DOĞAN, Bahar

Master of Education, Inonu University Institute of Educational
Sciences, Department of Turkish Education

Advisor: Prof. Dr. Songül TAŞ
June – 2011, IX+360 pages

In this study, evaluating aimed to was children tales and novels from the “100 Basic Works” in a critical way, which are suggested by the National Educational Ministry for the primary education. For this reason survey model is used. Within the scope of this research, with the help of the sample criteria method, which is one of the teleological sampling methods, 10 basic works including tales and novels are chosen as samples from the “100 Basic Works”, which are suggested as common books for the 6th, 7th, and 8th claSSes in Turkish course teachers guidebook. For the analysis of the datas, descriptive analysis method is used. Selected works are evaluated by means of researcher’s predetermined questions and information obtained from the tale/novel analysis.

At the end of the research it is determined that, five books (Hep O Şarkı, İnsan Ne ile Yasar, Barbaros Hayrettin Geliyor, Dede Korkut Hikayeleri and Mesnevi’den Hikyeler) from selected works are not properly written, when style and content propertiers of children’s literature are taken into consideration. Morover, these two works is not compatible with the general purpose of the “100 Basic Works” and the properties of a reading text that should have.

Keywords: 100 Basic Works, Cohorence, Primary education Turkish course teachers guidebook

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	İ
ÖN SÖZ	İİİ
ÖZET	İV
ABSTRACT	V
TABLolar LİSTESİ	İX
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. AMAÇ	2
1.3. ÖNEM	3
1.4. VARSAYIMLAR	5
1.5. SINIRLILIKLAR	6
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. KURAMSAL BİLGİLER	7
2.1.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	7
2.1.2. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler Nelerdir?	12
2.1.3. Çocuk Edebiyatı Açısından Roman ve Hikâye Çözümlemesi	14
2.1.4. Eserlerin Türkçe Öğretim Programı Açısından İncelenmesi	19
2.1.5. Tutarlılık	22
2.1.6. “100 Temel Eser” ile İlgili Genel Değerlendirme	23
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	32
3. YÖNTEM	36
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	36
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	37
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI	38
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	38
4. ROMANLARIN İNCELENMESİ	40
4.1. GÜMÜŞ KANAT (CAHİT UÇUK)	40
4.1.1. Eserin İçerik Çözümlemesi	40
4.1.2. Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	56
4.1.3. Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı / Dil ve Anlatım	58
4.1.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi	66

4.1.5.	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi -----	67
4. 2.	HEP O ŞARKI (YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU) -----	69
4.2.1.	Eserin İçerik Çözümlemesi -----	69
4.2.2.	Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü-----	84
4.2.3.	Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım-----	86
4.2.4.	Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi-----	93
4.2.5.	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi -----	95
4. 3.	OSMANCIK (TARIK BUĞRA) -----	96
4.3.1.	Romanların İçerik Çözümlemesi-----	96
4.3.2.	Romanların Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü -----	108
4.3.3.	Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım-----	110
4.3.4.	Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi-----	117
4.3.5.	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi -----	118
4. 4.	YAŞLI ADAM VE DENİZ (ERNEST HEMINGWAY)-----	119
4.4.1.	Eserin İçerik Çözümlemesi -----	119
4.4.2.	Romanın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü -----	128
4.4.3.	Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım-----	130
4.4.4.	Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi-----	137
4.4.5	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi-----	138
4. 5.	BARBAROS HAYRETTİN GELİYOR (FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ) -----	139
4.5.1	Romanların İçerik Çözümlemesi -----	139
4.5.2	Romanların Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü-----	154
4.5.3	Hikâyelerin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım-----	155
4.5.4.	Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi-----	164
4.5.5.	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi -----	165
4. 6.	BİTMEYEN GECE (MİTAT ENÇ)-----	166
5.	HİKÂYELERİN İNCELENMESİ -----	167
5.1	VATAN TOPRAĞI (MÜKERREM KÂMİL SU) -----	167
5.1.1.	Eserin İçerik Çözümlemesi -----	167
5.2	İNSAN NE İLE YAŞAR (LEV TOLSTOY) -----	201
5.2.1	Eserin İçerik Çözümlemesi-----	201
5.2.2.	Eserin Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü -----	234
5.2.3.	Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım-----	235
5.2.4.	Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi-----	241
5.2.5.	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi -----	243
5.3.	DEDE KORKUT HİKÂYELERİ -----	245
5.3.1.	Eserin İçerik Çözümlemesi -----	245
5.3.2.	Eserin Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü -----	318

5.3.3.	Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım-----	320
5.3.4.	Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi-----	329
5.3.5.	Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi -----	331
5.4.	MESNEVİ'DEN HİKÂYELER -----	332
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER-----	334
6.1.	SONUÇ-----	334
6.2.	ÖNERİLER -----	340
	KAYNAKÇA -----	342

TABLÖLÄR LİSTESİ

TABLO 1: TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARINDA ÖNERİLEN ESERLER -----	356
TABLO 2: KILAVUZ KİTAPLARINDA ÖNERİLMİYEN 39 ESER-----	359
TABLO 3: ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM TUTARLILIK DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ-----	360

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir. Bunun bilincinde olan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 04.08.2005 tarihinde yayımlanan genelgede (Genelgeye www.meb.gov.tr adresinden ulaşılabilir.) hem orta öğretim öğrencilerinin hem de ilköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanmaları, bu yolla kendilerini doğru ve açık bir şekilde ifade edebilen, algılama gücü yüksek, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış, doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler olarak yetişmeleri için ‘100 Temel Eser’ listesinin hazırlandığı belirtilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak orta öğretim öğrencileri için hazırlanan ‘100 Temel Eser’ listesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 19.08.2004 tarihinde yayımlanan bir genelgeyle kamuoyuna sunulmuştur. Bir yıla yakın bir süre sonra da ilköğretim öğrencileri için hazırlanan ‘100 Temel Eser’ listesi 15.07.2005 tarihinde düzenlenen bir basın toplantısında dönemin Millî Eğitim Bakanı tarafından tanıtılmıştır (Zaman 15.07.2005- Radikal 16.07.2005). Daha sonra 04.08.2005 tarihli bir genelgeyle hem bir kez daha kamuoyuna duyurulmuş hem de il valiliklerine gönderilmiştir.

100 Temel Eser uygulamasının üzerinden altı yıl geçmesine rağmen hâlâ uygulama ile ilgili birçok görüşler ortaya atılmakta, bu konuda çeşitli bildirimler, tezler, makaleler yapılmaktadır. Ancak yapılan incelemelere bakıldığında genellikle konunun bir boyutunun derinlemesine incelendiği gözlemlenmiştir. Özellikle 100 Temel Eser listesinde çeşitli yöntemlerle örneklem alınan eserlerin söz varlığını geliştirme düzeyi ve söz konusu belirli eserlerdeki değerler ya da eğitici iletiler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmaların sadece ikisinde 100 temel Eser listesinde yer alan

bazı eserlerin aynı zamanda da Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz kitaplarında (6, 7 ve 8. sınıflar için) tema başlarında önerildiği belirtilmiştir. Ancak bu çalışmalarda, tema başlarında önerilen eserlerin gerçekten söz konusu temayla ilgili ya da 6, 7 ve 8. sınıflar için ortak önerilen hikâye ve romanların öğrencilerin seviyelerine uygun olup olmadığı belirlenmemiştir.

Yapılan araştırma ile ilgili literatürdeki bu eksikliklerden dolayı hikâye ve roman türünde 6, 7 ve 8. sınıflar için Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz kitaplarında önerilen on eser biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleri dikkate alınarak tarama modeliyle incelenmiş ve bu eserlerin hedef kitleye ne derece uygun olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca söz konusu eserler, tutarlık düzeyleri ve Türkçe Öğretim Programının özelliklerini yansıtır düzeyleri açısından da değerlendirilmiştir.

1.2. Amaç

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser”de yer alan çocuk hikâyeleri ve romanlarının eleştirel bir gözle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel amacı, dil becerilerinin kazanılmasında önemli bir yere sahip olan hikâye ve romanların ışığında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser”de yer alan ve Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında (MEB) da 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için ortak önerilen kitapların (çocuk hikâyeleri ve romanları) içerik, biçim, dil ve anlatım yönleriyle incelenmesi, bu türlerin çocuk gelişimine katkısının tartışılması, bu eserlerin tutarlılık düzeylerinin ve Türkçe Dersi Öğretim Programına katkısının belirlenmesidir. Bu temel amaç etrafında yer alan alt amaçlar her bir eser için ayrı olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu alt amaçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- Edebî türler içerisinde son derece önemli bir yere sahip olan ve çocuğun dil ve düşünce eğitiminde önemli bir görev üstlenen hikâye ve roman türlerinin çocuklara sunuluşu ne derecede doğrudur?
- Türk Millî Eğitimi ile Türkçe Dersi Öğretim Programının genel amaçlarından hareketle öğrencilere kazandırılması gereken davranışların çocuk hikâyeleri ve romanları açısından gerçekleştirilme durumları ne ölçüdedir?

- İncelenen eserler, Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan ‘Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler’e ne ölçüde uygunluk göstermektedir?
- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için (5– 8) önerilen “100 Temel Eser”de yer alan ve Öğretmen Kılavuz Kitabında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıflar için önerilen 10 (on) eser, "çocuğa görelilik" ilkesine uygun nitelikte midir; bu eserler tür özellikleri bakımından (hikâye/ öykü ve roman için, olay örgüsü, bakış açısı-anlatıcı, kişi kadrosu, zaman, mekân gibi unsurlar ve anlatım teknikleri gibi unsurlar...) çocuğun dil becerisine katkı sağlamakta mıdır?
- Söz konusu eserler biçim özellikleri bakımından (kapak, yazı biçimi ve sayfa düzeni, resimlendirme, bölümlenme) çocuk edebiyatına uygun mudur?
- Söz konusu eserler içerik özellikleri bakımından (konu, ana fikir, kompozisyon, bakış açısı ve anlatıcı, yer ve zaman, kahramanlar ve fonksiyonları, iletiler), biçim (kapak, yazı biçimi ve sayfa düzeni, resimlendirme, bölümlenme) 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için uygun mudur?
- Bu eserler kılavuz kitaplarında önerildikleri temaların özelliklerini yansıtır nitelikte midir?
- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için (5– 8) önerilen “100 Temel Eser”de yer alan ve Öğretmen Kılavuz Kitabında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıflar için önerilen -10 (on) eserin- tutarlılık düzeyleri nedir?
- Çocuklar için yazılan bir hikâyenin ve romanın yetişkinler için yazılanlardan daha özenli ve kontrollü olması gerekmektedir. Bu konuda eserlerden hareketle yazarların çocuk edebiyatına katkıları nelerdir?

1.3.Önem

Çocukların çevresindeki olayları anlamaları ve kendilerini iyi ifade edebilme düzeyleri aldıkları ana dili eğitimi ile ilişkilidir. Bu bağlamda çocuklar, ne kadar iyi bir ana dili eğitimi alırlarsa kendilerini o kadar iyi ifade edebileceklerdir. Ana dili öğretiminde çocuk hikâye ve romanının faydaları yadsınamayacak kadar çoktur. Gerek kurgusu, gerek teknik özellikleri bakımından hikâyeler ve romanlar Türkçe öğretimi için vazgeçilmez türlerdendir. Millî Eğitim Bakanlığının ilköğretim öğrencileri için

tavsiye ettiği hikâyelerin ve romanların çocuklara ne derece doğru ulaştırıldığının bilimsel bir çalışma ile saptanması; hem Türkçe öğretimi, hem de ülkemizdeki ilköğretim düzeyine seslenen kitapların oluşturulması açısından daha sağlıklı ve bilimsel çalışmaların yapılmasına teşvik olacağı için bu araştırma, akademik düzeyde son derece önemli bir eksikliği giderme amacı taşımaktadır.

Çocuğun anlama ve anlatma becerilerini geliştirmede en önemli türlerden olan hikâye ve romanların Türkçe eğitimi açısından ne derece istenilen düzeyde olduğunu tespit ederek eksiklikleri giderme yolları arayacak olan bu çalışma, sadece eserlerin (çocuk hikâye ve romanlarının) incelenmesinden değil, aynı zamanda araştırma sonucunda elde edilen bulguların öğretmenler, veliler ve öğrenciler için kaynak teşkil etmesi açısından da önemlidir.

Kitapların, öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında ve onların dil becerilerini geliştirmede etkili olduklarının bilincinde olan Millî Eğitim Bakanlığı 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine önerilmek üzere 100 Temel Eser listesi hazırlamıştır. Söz konusu eserlerden bazıları Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz kitaplarında her tema başında öğrencilere önerilmek üzere listelenmiştir. Ancak yüz eserin içerisinden seçilen eserlerin ikinci bir kez neden ve neye göre bir kez daha önerildiği belirtilmemiştir. Kılıç (2010: 50), “Çeviri Çocuk Klasiklerinde Eğitici İletiler (MEB’in 2005 Yılında İlköğretim Öğrencilerine Önerildiği 100 Temel Eser Örneğinde)” adlı yüksek lisans tezinde sadece 100 Temel Eserden bazı eserlerin ders kitaplarında önerildiğini belirtmiştir.

Tozoğlu (2009: 490- 491) ise “Millî Eğitim Bakanlığınca İlköğretim için Tavsiye Edilen ‘100 Temel Eser’ İçerisindeki Türk Edebiyatına Ait Romanların Atasözleri ve Deyimler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde örnekleminde yer alan eserlerin kılavuz kitaplarında hangi temalarda yer aldığını belirtirken roman türünün sadece 8. sınıfların konusu olmasına rağmen 6 ve 7. sınıflarda da önerildiğini belirtmiştir. Oysaki Tozoğlu’nun da belirttiği gibi yeni müfredata göre yazı türlerinin verilmesinin öğrenci seviyelerine göre olacağı, Türkçe öğretimi programında yer almaktadır. Ancak Tozoğlu da ikinci kez önerilen eserlerin neye göre belirlenmiş olabileceğini ya da bu eserlerin söz konusu sınıflara (6, 7 ve 8. sınıflar) ne derece uygun olduğunu araştırmamıştır.

Yapılan araştırma ile ilgili literatürde sadece belirli eserlerin söz varlığı ya da değerler ve eğitici iletiler gibi belirli konular üzerinden incelenmesi ve 6, 7 ve 8. sınıflar için Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz kitaplarında önerilen eserler üzerine bir araştırma yapılmamasından dolayı bu listeden üç sınıf için ortak önerilen on eser biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleri dikkate alınarak tarama modeliyle incelenmiş ve bu eserlerin hedef kitleye ne derece uygun olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca söz konusu eserler, tutarlık düzeyleri ve Türkçe Öğretim Programının özelliklerini yansıtan düzeyleri açısından da değerlendirilmiştir

Bu araştırma, eğitim kurumlarında söz konusu eserlerin gönül rahatlığıyla önerilmesi; çocuk kitaplarının seçiminde hedeflerin iyi belirlenmesi, doğru yöntem ve tekniklerle öğretimin gerçekleştirilmesi, metinlerdeki eksikliklerin en aza indirilebilmesi için önerilerin sunulması bakımından ilköğretim düzeyindeki Türkçe öğretiminde son derece önemli bir yere sahiptir.

Bütün bu bilgiler ışığında; yapılan olan bu araştırmanın hem Türk edebiyatı hem de Türkçe öğretimi için önemli bir akademik araştırma olacağını söylemek mümkündür.

1.4.Varsayımlar

1.4.1. Dört temel dil becerisi olan dinleme, konuşma, okuma ve yazmanın geliştirilmesinde çocuk hikâye ve romanlarının eğitici değeri göz ardı edilmemelidir.

1.4.2. Edebî eserler hem sanat hem de eğitim amacı taşıyan önemli ürünler arasındadır.

1.4.3. Estetik yapısı ve söyleyiş inceliği ile çocuk hikâye ve romanlarının, çocuklar ve gençler üzerinde olumlu etki gücüne sahiptir.

1.4.4. Çocuk hikâye ve romanları insanı ve çevreyi tanımada, millî ve evrensel değerleri hissetmede önemli bir araçtır.

1.4.5. Hikâye ve roman türünde yazılmış güzel eserler, estetik gelişimin ve hayata hazırlanmanın vazgeçilmez ürünleridir.

1.4.6. Dinleme ve okumanın kazanımları ile konuşma ve yazmanın kazanımlarına erişmede de bu türler birer etkinlik kaynağı olarak değer kazanır.

1.4.7. Söz varlığının zenginleştirilmesinde hikâye ve roman çok önemlidir.

1.4.8. Hikâye ve roman, çocuklarda yazma, okuma, dinleme isteği uyandırabilir. Bu da bütün duyu organları ile yaparak yaşayarak öğrenme anlamını taşır.

1.4.9. Hikâye ve roman, okuma alışkanlığı, okuduğunu anlama ve değerlendirme becerisi kazandırır.

1.4.10. Kitap okuma, duyguları, düşünceleri, izlenim ve deneyimleri güzel ve etkili biçimde anlatma isteği de uyandırabilir.

1.4.11. Kitaplardaki kahramanlarla özdeşleşme sağlanabilir. Çeşitli sorunlar karşısında değişik çözüm önerileri gözlemlenebilir.

1.4.12. Hikâye ve roman, duygusal arınma için kusursuz bir araçtır.

1.4.13. Hikâye ve roman, metinleri tür hakkında bilgi edinmeye, anlatı planı ile ilgili unsurları sezmeye yardımcı olur.

1.4.14. Başlık- içerik uyumu, zaman, mekân ve olay dizisinin birbiri ile münasebeti konularında hayat ile sanat arasında bağlantı kurulmasını sağlar.

1.4.15. Hikâye ve roman, eğitimin gerçekleştirmek istediği davranış değişikliğini sanat yoluyla yapar.

1.4.16. Hikâye ve roman, yazım ve anlatım kurallarını okuma esnasında beceri haline dönüştürme fırsatı sunar.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için (5– 8) tavsiye edilen “100 Temel Eser” arasında yer alan ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıflar için önerilen -10 (on) eser- çocuk hikâyeleri ve romanlarıyla sınırlıdır.

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. KURAMSAL BİLGİLER

2.1.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Geleceğimizin mirasçısı olan çocuklarımızın eğitimi belki de insanlık tarihi kadar eski bir konudur. Ancak bugünkü çocuk eğitimi, insanın toplumsal ve bireysel yönleriyle ilgili bilgilerin, bağımsız bilim dallarına dönüşmesiyle birlikte söz konusu olmuştur. Özellikle eğitimin, eğitimi psikolojisinin bir bilim dalı olarak kendini kabul ettirmesiyle birlikte, çocuk eğitimi gerçek anlamda gündeme gelmiştir. Bunun sonucunda da çocuk eğitimindeki arayışlar insanları ‘Çocuk Edebiyatı’ ile tanıştırmıştır (Kıbrıs, 2010: 10).

Çocuk Edebiyatı kavramına geçmeden önce çocuk ve edebiyat kavramlarının hangi anlamda kullanıldığının açıklanması gerekmektedir.

Çocuk ve çocuk edebiyatı ile ilgili kaynaklarda çocuk kavramı birbirinden farklı tanımlarla ifade edilmeye çalışılsa da tüm fikirlerin buluştuğu ortak tanım şöyle ifade edilebilir: “iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 13; Oğuzkan, 1981: 40; Şahin, 2010: 3; Kıbrıs, 2010: 11; Gürel, Temizyürek, Şahbaz, 2007: 1).

Demirel (2010: 1) ise ortak tanımdan biraz daha ayrıntılı olarak çocuk kavramını şöyle tanımlamıştır:

Doğduğu andan itibaren kendisine has bir karaktere, davranışa, duyguya, zekâya ve görünüme sahip olan, içinde bulunduğu her bir yaşa göre ayrı ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam olarak yerli yerine oturmamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en yaygın ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusudur.

Tanımlardan anlaşılacağı üzere “çocuğun gelişim gösterdiği zaman aralığı bebektikten çıkış, yani yaklaşık 2 yaş ile ergenliğe giriş, yani yaklaşık 13- 15 yaşlarıdır” (Demirel, 2010: 1).

Çocuk kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için çocukların gelişim özelliklerinin de bilinmesi gerekmektedir. Ancak çocukluk döneminin 2- 15/16 arası dönemi kapsadığı düşünülürse bu zaman aralıklarında yaşanan her bir gelişimsel özelliğin verilmesi araştırmanın kapsamını aşacaktır. Bu nedenle araştırmaya konu olan 100 Temel eserin önerildiği ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıfların yani 13- 15 yaş arası çocukların gelişim özelliklerinin verilmesi uygun olacaktır.

Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre 13- 15 yaş arası çocuklar soyut kavramları anlayarak etkili bir şekilde kullanabilirler. Bu dönemde çocuklar, çeşitli ideal fikirleri, değerleri, inançları geliştirmeye başlarlar. Toplumun yapısıyla, felsefesiyle, politikayla ilgilenir; bir değerler sistemi örgütlemeye yönelirler. Somut işlemler dönemindeki çocuklarla soyut işlemler dönemindeki ergenler arasındaki temel fark, ergenlerin bir olayın çok değişik yönlerini görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleridir. Ayrıca dil gelişimi bakımından kavramların, atasözlerinin, deyimlerin anlaşılmasında artık problemleri yoktur. Ayrıca yazılı dili de bir yetişkin kadar etkili olarak kullanabilirler. İlköğretimin 6, 7 ve 8. sınıflarında ve lisede ergenlerin, analiz etme, karşılaştırma, soyut ilişkiler bulma, özgün bir şeyler üretme, eleştirel düşünme gibi özelliklerini geliştirici nitelikte etkinliklere yer verilmesi gerekir (Senemoğlu, 2009: 49-50).

11 yaşından sonra çocukta, soyut kavramları algılama dönemi başlar. O; güdüsel, algısal, düşsel, uSSal ve bilimsel aşama düzeylerini tırmanarak; doğruları, etki- tepki arasındaki bağıntıyı ve her türlü olasılıkları göz önünde tutmaya yönelir. Dünyayı algılayıp yorumlama ve anlatma yanında, düşünceyi de eyleme dönüştürme gücünü gösterir. İçsel deneyimlerle, dışsal deneyimlerini birleştirme yolunu tutar. Çocuk olaylar ve yaşantı içinde inanç, sevgi, nefret ve zaman kavramlarını bilinçli bir şekilde kullanır. Sekiz yıllık eğitimi sonunda ise gerçek bir aydın olgunluğuna erişir (Aydın, 2000: 427).

“Bu dönemde hayalle gerçek daha kolay ayırt edilebilmekte ve çocuklar macera, izcilik, sorumluluk, iş bölümü, paylaşma gibi konuları ele alan kitapları okumaktan zevk almaktadır” (Peters, 1993 Akt.: Aral ve Gürsoy, 2000: 324).

Yavuzer ise “Çocuk Psikolojisi” kitabında gelişimin yaşlara göre özelliklerinden bahsederken A. Gesell'in görüşlerinden yararlanmıştı.

A. Gesell, ergenlik dönemindeki duygusal ve toplumsal gelişimleri yaşlara göre adım adım inceleyerek açıklamaya çalışmıştır. Gesell, 14- 15 yaşlarındaki ergenlerin gelişim özelliklerini şöyle sıralar:

On dört yaşındaki ergenlerde daha çok duygusal alanlarda belirgin farklılıklar görülür. 13 yaşın verdiği ürkeklik, yerini dışadönük bir yapıya bırakmıştır. Ergenin ev içindeki yaşamında gülerken, konuşarak daha etkin olduğu dikkati çeker.

14 yaşında ergen, gerek kendine, gerekse çevreye, öncesine oranla daha çok yönelmeye başlamıştır. Bedenindeki belirgin fizyolojik değişiklikleri ve fazla enerjiyi hissetmesine karşın, kendine güven duyar. Bu yaştaki genç, yaşamı sever, neşeli ve dışa açıktır. 13 ve 14 yaşındaki ergenlerle yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, 13 yaşındakilerin daha ciddi ve dikkatli olduklarını ortaya koymuştur. 14 yaşındaki gencin yetişkinlere ve aile bireylerine olan tutumu daha olgunlaşmış, artık evini sosyal bir kurum olarak görmeye başlamıştır. Bu da onun her şeyi eleştirmesine yol açar. Anne babayı eleştirme, onların görüş ve düşüncelerini benimsememe eğilimlerine karşın, aile bağları daha güçlenmiştir. Anne babayla genç arasında karşılıklı, saygı ve güven ilişkisi başlamıştır. Gençler başkalarının duygularını daha iyi anlama, kendilerini onların yerine koyarak düşünme çabası içindedirler.

14 yaşındaki ergen, diğer insanlarla daha çok ilgilenir ve bireysel farkları daha yakından inceler. Başkalarının davranışlarını, anne babasının ve kendisinin davranışlarıyla karşılaştırır. Kararları 13 yaşındaki ergenin kararlarından daha tarafsızdır. 14 yaşındaki gencin arkadaş sayısı artmıştır. Arkadaşlarının çeşitli özelliklerini çok iyi tanır ve onları hoşgörüyüyle karşılar. Arkadaş grubuna çok bağlıdır ve akranları tarafından sevilen bir kişi olmayı amaçlar. 14 yaş grublaşmasında, kişilik ve cinsiyet farkları giderek açık seçik bir şekilde ortaya çıkar. Çoğunlukla erkekler, arkadaşlarını kendi cinslerinden seçerler. Genç kızlar ise kişilik özellikleri kendilerine yakın olanları arkadaş seçme eğilimindedirler. Okulların hemen her sınıfında kızlar arasında gruplaşmalar göze çarpar. Spor, tiyatro, müzik gibi sosyal faaliyetler genç kızları birbirlerine bağlar. 14 yaşındaki kızların etkin olarak oluşturdukları bu gruplar, psiko- sosyal açıdan büyük önem taşır.

14 yaşındaki genç, canlı, enerji dolu ve iyimserdir. Herhangi bir konunun iki yönünü de görür ve bağımsızca fikir yürütür.

Thurstone'ye göre insan zekâsının en önemli iki yönü olan dil anlayışıyla sözcük seçimi, 14 yaşında, yetişkinlerin düzeyine çok yaklaşır. Bu yaş mantıklı ve gerçekçi düşüncenin arttığı bir dönemdir.

14 yaşın kendine özgü enerjisi, açıklığı, çeşitli ilgileri, idealleri, dil anlayışı ve mantığıyla onun tüm zihinsel, bireysel ve sosyal özellikleri ergenin eğitilmesi konusunda önemli birer bilgi alanını oluşturur.

15 yaşındaki ergenin gelişim özellikleri ise belli bir formülle belirlenemeyecek kadar çok ve çeşitlidir. Genç, anne- baba ve öğretmenleri için çözülmesi zor bir bilmece

haline dönmüştür. Ancak onun da en büyük arzusu, hem kendini anlayabilmek hem de başkaları tarafından anlaşılabilmeğdir.

15 yaşındaki genç, 14 yaşındaki mutlu, enerjik ve güven dolu yılın tam tersine ilgisiz ve kayıtsızdır. Başkalarının üzerinde bıraktığı donuk etki, gerçekte onun duygularıyla ilgilidir. Bu yaşın en önemli özelliklerinden biri, duyguların giderek haSSaslaşmasıdır.

15 yaş gencinin duygularındaki değişim, onun alınganlaşmasına, birçok konuda rahatsız olmasına, bazı şeylere karşı koymasına ve bazılarında da korkmasına yol açar. Bu olumlu ve olumsuz duygular, büyüme ve deneyimlerle tam şekillerini bulurlar. 15 yaşındaki ergenin estetik ve dünya görüşüyle entelektüel alanda yoğunlaşan yeni algıları, 14 yaşındaki gencin geniş öğrenme merakının devamını sağlayabilecek olumlu bir yönüdür.

15 yaşındaki ergenin olgunlaşma belirtileri üç ana grupta toplanabilir:

- a) Giderek artan kendini gözleme ve kendini tanıma,
- b) Gelişen bir bağımsızlık duygusu,
- c) Ev, okul ve toplumdaki gruplara bağlanma ve onlarla uyuma.

Egen gelişimi boyunca bu üç niteliği birbiriyle uzlaştırmayı görev bilir. 14 yaşındaki ergen evi olumlu bir kurum olarak görürken, 15 yaş gencinin ev içi ilişkilerinin giderek zayıfladığı görülür. Ergen, ev içinde az konuşup, yalnız kalmaya özen gösterir.

15 yaş genci yeterince büyümüş olduğunu düşünür, başkalarının kendine çocuk gözüyle bakmasını istemez. Bu yaşdaki ergenler, ellerinde olsa tüm mekân ve zaman sınırlarını aşabilecek derecede bağımsızlık arzusuna sahiptirler. Bağımsızlık arzusunun, ergenin kendine güvenmesini sağlaması ve sorumluluklarını geliştirmesi açısından önemi büyüktür. Bununla birlikte 15 yaş genci, yasa ve geleneklerle belirlenmiş kurallara uymak zorunda olduğunun bilincindedir. Bireyin ruhsal gelişimi grubun baskısından çok etkilenir. 15 yaş ergen, toplum yaşamını sever, arkadaşlarıyla birlikte olmaktan hoşlanır. Yine yetenekler, eğilimler ve liderlik özellikleri bu dönemde belirginleşir (Yavuzer, 2002: 279- 282).

Çocuk edebiyatı kavramına geçmeden önce üzerinde durulması gereken bir diğer kavram ise edebiyattır. Sever' e (2003: V) göre edebiyat, sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylemdir. Kavcar (1982: 5) ise edebiyatı çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanat, olarak tanımlar. Kavcar (1982: 5), "tek bir roman okumak bile, biz insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduklarını göstermeye yeter" diyerek edebî eserlerin okurları üzerindeki etkisinden söz etmiştir.

“Edebiyat; malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren edebî ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Yalçın ve Aytaş: 2008: 17).

Çocuk edebiyatı kavramına çok tartışılan ve üzerine tam bir görüş birliği kurulamayan konulardan biridir. Bu durumda literatürde birçok çocuk edebiyatı tanımı yapılmıştır.

Yalçın ve Aytaş’a (2008: 17) göre çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verilerin tamamıdır. Ayrıca Yalçın ve Aytaş, çocuk edebiyatı vasıtasıyla çocuklarda hem alıcı hem de ifade edici dilin gelişeceğini, böylece de çocukların kelime hazinelerinin artacağını belirtirler.

Sever (2003: 9) çocuk edebiyatını, “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” şeklinde tanımlamıştır.

Oğuzkan’a (2010: 3) göre çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar.

Demirel (2010: 45), çocuk edebiyatının, “temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen ad” biçiminde tanımlanacağını belirtmiştir.

Şirin (2007: 42) ise çocuk edebiyatını, “Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayâl dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı.” olarak tanımlamıştır.

Çocuk edebiyatı kavramı ile ilgili farklı görüşlerin olmasının sebebi çocuklar için ayrı bir edebiyata gerek olup olmadığı konusunda bir fikir birliğine varılamamış olmasıdır. Belki de bu yüzden ülkemizde Tanzimat dönemi çocuk edebiyatı gelişiminin başlangıcı sayılmıştır.

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı, çocukların fiziksel, ruhsal, duygusal ve toplumsal yönden gelişmelerine katkı sağlayan, onların dil gelişimleri ve eleştirel düşünebilme kapasiteleri artıran, onları eğlendirirken aynı zamanda eğiten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır.

2.1.2. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler Nelerdir?

Çocuklar için oluşturulan bir kitabın ne gibi özelliklere sahip olabileceği çocuk edebiyatı kavramında olduğu gibi oldukça tartışılmıştır. Tanımlamaktan kaçınılan, yapılan tanımları tartışılan, yapılmış bütün tanımları eksik olan çocuk edebiyatını en iyi tanımlayan ise çocuk kitabı yani eserdir (Şirin, 2007: 42).

Çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirecek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar (Sever, 2003: 13).

Kitap okuyan kişide, giderek kökleşen bir dil disiplini oluşuyor. Dil disiplini gelişmiş insan, hem ulu orta ve boş konuşmaz hem karşısındakinin söylediklerini söz be söz izler, hem bu sözleri kendi görüşleriyle birleştirerek, anında düşünce oluşturma yetisine sahiptir. Kitaplar çocuğa dilsel eğitimle dil disiplini verirken sözcük dağarcığını da zenginleştiriyor. Sözcük dağarcığı zengin olan insan, öncelikle kendini çok iyi ifade edebiliyor. Kitaplar çocuk ve gençlere düzgün tümce kurma eğitimi de veriyor. Düzgün tümcelerle oluşmuş metinleri sürekli okuyan kişi, ayırımında olmadan düzgün tümce kurmaya koşullanıyor. Kitaplar çocuklara, gençlere, düşünme eğitimi de sağlıyor. Düşün ürünlerini sürekli okuyan kişi, giderek düşünce oluşturma ve onu dışa vurma eylemine koşullanmaya başlıyor (Dayıoğlu, 2000: 528- 529).

Çocuk Edebiyatı kitaplarında çocuk kitaplarında bulunması gereken temel nitelikler belirtilmiştir. Bu araştırmada çocuklar için uygun olduğu düşünülen hikâye ve romanlarla ilgili analiz yapıldığı için özellikle çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken temel nitelikler incelenmiş ve yazarların ortak fikirlerini yansıtan şu maddeler derlenmiştir:

- Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerin, eğitim sürecine katkı sağlayıcı nitelikte olması gerekir. Çocuk edebiyatı yazarının dikkat etmesi gereken bir diğer husus da yazdıklarının

hangi yaş grubuna hitap ettiğini gözetmek ve yazdıklarının eğitim programı ile uyumuna dikkat etmesidir.

- Çocuk edebiyatı metinleri, yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır. Çocuk, kendi yaşantısından yola çıkılarak yazılmış olan eserlere daha büyük bir ilgi duymakta ve bu tür eserler, çocuklar tarafından daha çok okunmaktadır.
- Çocuk edebiyatı ürünleri duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici olmalıdır. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların kavrama düzeylerini geliştirmelerinin yanında, kendilerinin de okuduklarından, dinlediklerinden ve gözlediklerinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamalıdır.
- Kitaplar çocuklara içinde yaşadığı ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir. Çocukların karamsarlıklar konusunda çok hassas olduğu gerçeğinden yola çıkarak onları umutlandırıcı, hayata bağlayıcı eserlerle yüz yüze getirmek gerekir.
- Yapılan çalışmalar çocukta üretme becerisini geliştirmelidir. Üretim duygusunun çok erken yaşlarda oluşmaya başladığı gerçeğinden yola çıkarak çocukların üretmelerinin, ürettiklerini paylaşmalarını sağlamayı teşvik eden eserlerin yazılmasının önemi daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.
- Eserler, çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını sağlamalıdır.
- Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerde estetik duygular geliştirilmeli, çocuğun tercihlerini yaparken bu duygusundan yararlanması sağlanmalıdır.
- Çocukların, kendilerine özgü kişiliklerinin gelişmesine çocuk edebiyatı eserleri katkıda bulunmalı, onların toplumda uyumlu olmasını sağlamalıdır.
- Çocuk eserleri çocuğu kaderciliğe ve ön yargıcılığa sürüklememeli, onun kötü bir mantıkla yetişmesine engel olmalı ve çocuğun doğasına uygun şekilde, onu geliştirici nitelikte olmalıdır.
- Kitaplar, dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğun hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.
- Kitaplar, çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalı; çocuklar kendileri için üretilen bir araca verilen önemi, gösterilen saygıyı kitabın dış yapı özellikleriyle bütünleşmiş tasarım özeninden anlayabilmelidir.
- Kitaplar kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatıma sahip olmalıdır.
- Çocuk kitapları, eleştirel ve çok yönlü düşünebilen bireylerin yetişmesine katkıda bulunmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2008: 50- 51; Sever, 2003: 191- 192; Oğuzkan, 2010: 111; Yıllar ve Celepoğlu, 2010: 53- 54).

Çocuk edebiyatı metinlerinin şiddet içerip içermemesi konusunda farklı görüşler belirtilmiştir. Yalçın ve Aytaş' a (2008: 51) göre çocuk edebiyatı metinleri, şiddet

öğelerini içermemelidir. Aynı eserde Yalçın ve Aytaş, “Çocuklara yönelik eserlerde, şiddet ögesinin ne gibi sonuçlar doğurduğu, son yıllarda yapılan bilimsel eserlerle ortaya konulmuştur. Buradan hareketle, şiddet içerikli konuların çocuk eserlerinde yer almamasına özen gösterilmelidir, şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir” (2008: 51).

Sever ise Yalçın ve Aytaş’ın aksine kitaplarda, yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesiyle, şiddet olgusuna da yer verilebilir, görüşünü savunmakta ve sözlerine şöyle devam etmektedir: “Ancak, olay kurgusunda, çocukların yaş ve gelişim özellikleri de göz önünde bulundurularak yer verilen şiddet öğeleri, çocukları şiddete karşı neler yapılması gerektiği konusunda duyarlı kılmalı, onlarda şiddet ve kaba güce karşı bir anlayış oluşturabilmelidir” (2003: 192).

Sever’ e (2003: 12) göre çocuk gerçekliğine yeterince duyarlı olmayan bir çevredeki çocuk için sıradanlığın dışına çıkabilmenin en etkili yolu, onun kendi gerçekliğini önemseyen kitaplarla buluşması ya da buluşturulmasıdır.

Günümüzde çocukların teknoloji ile iç içe büyüdüğü düşünüldüğünde onları hayatın gerçeklerinden uzak tutacak, hayatı tozpembe gösterecek kaynaklara yönlendirmek gerçekten de çok daha kötü sonuçlar doğurabilir.

2.1.3. Çocuk Edebiyatı Açısından Roman ve Hikâye Çözümlemesi

Edebî türler içinde çocukların yararlanabileceği en zengin türler hikâye ve romandır.

Hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; gelişmekte olan değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur. Böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Bunun dışında hikâye ve romanlar çocukların kendi ülkelerindeki insanları geçmişleri türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; gelişmekte olan değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur. Böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Bunun dışında hikâye ve romanlar çocukların kendi ülkelerindeki insanları geçmişleriyle tanımlarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka ülkelerde yaşayan insanlar hakkında da bilgi verir. Her şeyden önemlisi de içinde

kendilerinden bir şey bulacakları hikâye ve romanları okuyan çocukların okuma becerileri de gelişecektir (Oğuzkan, 2010: 100; Gürel, Temizyürek ve Şahbaz: 2007: 107).

Araştırmada belirlenen örneklemin analizi için geleneksel ve yenilikçi anlayışı bir arada kullanan Şerif Aktaş'ın (Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş), Berna Moran'ın (Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I-II-III), Mehmet Tekin'in (Roman Sanatı 1), Nurullah Çetin'in (Roman Çözümleme Yöntemi) ve Mehmet Kaplan'ın (Hikâye Tahlilleri) eserlerinden hareketle oluşturulan roman ve hikâyelerin biçim, içerik ve dil ve anlatım çözümlenmeleriyle bunların alt başlıklarından oluşan bir dizge kullanılmıştır. Hayati Akyol'un geliştirdiği 'Hikâye Haritası Yöntemi' görülmekle beraber araştırmanın yöntemine uygun olmadığı gerekçesiyle tercih edilmemiştir.

Hikâye ve romanların içerik çözümlenmesi, konu, ana fikir, kompozisyon, bakış açısı ve anlatıcı, yer ve zaman, kahramanlar ve fonksiyonları ve iletiler gibi alt başlıklardan oluşmaktadır. Bu alt başlıklar kısaca şu şekilde açıklanabilir:

Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir değişkendir. Çocuk kitaplarında ele alınacak konular, çocukların okulöncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeli ve çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış... anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır (Sever, 2003: 110, 113).

Yazılı ve sözlü eserlerde iletilmek istenen temel duygu ve düşünceye ana fikir denir. Ana fikir bir eserin varoluş sebebidir. Bu yüzden eserin tamamında geçerlidir. Duygu yoğunluklu eserlerde ana fikir daha çok ana duygu, tema, ana tema gibi kelimelerle ifade edilir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 45).

“Çocuk edebiyatı yapıtlarında yazınsal bir kurguyla geliştirilen tema, insana özgü duygu durumlarını yaşatabilmeli; çocuklar kaynağını sevgiden alan konularda duyarak, gülerken, düşünerek, hüznlenerek dostluğun, barışın, çalışkanlığın, paylaşmanın yüceliğini sezebilmeli, güven duygularını geliştirebilmelidir” (Sever, 2007: 48–49).

Kompozisyon yani plân konu, kahraman ve temanın belirli bir düzen içinde çocuk kitabına yerleştirilmesidir. Çocuk kitaplarının plânı, ana fikir, konu ve kahramanları çok iyi bir şekilde sunacak tarzda oluşturulmasıdır. Tutarlılığa dikkat edilmeli, tema ile konu arasında bütünlük sağlanmalı, anlatılan olaylar sürekli çocuğun ilgisini canlı tutacak biçimde yerleştirilmeli, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalı, ölçülü, rahat bir anlatım tercih edilmelidir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 47).

“Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim

tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir” (Aktaş, 2005: 78).

Aktaş, hâkim bakış açısı ve yazar- anlatıcı, kahraman anlatıcının bakış açısı ve müşahit anlatıcıya ait bakış açısı olmak üzere üç bakış açısı ve anlatıcısından söz eder. “Hâkim bakış açısında hareketle yaratılmış bir anlatıcı, eserin veya metnin kâinatı içinde her şeye hâkimdir. O, bir sırrı seSSizce ifşâ eder gibi îtibarî âleme has görünüşleri fısıldar. Böylece îtibarî âlem, bazı işaretler aracılığıyla görünür hâle gelir” (Aktaş, 2005: 93). “Kahraman bakış açısından hareketle kaleme alınan eserde kahraman- anlatıcı daima ön plandadır. Eser boyunca, onun zaman içinde değişerek gelişmesi anlatılabileceği gibi, önce hayatının belirli bir dönemi nakledilir, bazı husûsiyetleri belirtilir; sonra da çeşitli vesilelerle geçmiş dikkatlerine sunulur” (Aktaş, 2005: 94). “Müşâhit anlatıcıya ait bakış açısında anlatıcı, vaka içinde yer alan şahıs kadrosunu teşkil eden fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler; onların geçmişi, ruh halleri hakkında bilgi vermeden gözler önüne serer” (Aktaş, 2005: 105).

Birinci kişi ağız (kahraman anlatıcı) ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimini veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 48).

Mekân tasvirleri, eserdeki kahramanların bazı husûsiyetlerini dikkatlere sunmaya yardım eder. Bir odanın tefriş tarzı, orada günlerini geçiren insan hakkında bilgi verir. Anlatma esasına bağlı eserlerde mekâna ait görüşle vaka kahramanının uyuşması kadar mahalle has husûsiyetlerle ferdin yaşayış tarzı arasındaki çatışmalardan da yararlanılabilir (Aktaş, 2005: 131).

Çocuklar için seçilecek hikâye ve romanlardaki yaşanan yerler (mekânlar), çocukların yakın çevrelerinden uzaklara doğru bir açılım göstermelidir. Çocuk hikâye ve romanlarında mekân unsurunun tanıtımında betimlemeler canlı, hareket unsuru sürükleyici olmalıdır. Yalınkat yer betimlemelerinden çocuklar zevk almaz, onların okuma arzuları söner. Çocukların zihinlerinde canlanan kişilerin yaşadıkları alanlar da aynı oranda canlanmalıdır (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz: 2007: 110- 111).

“Anlatma esasına bağlı bir eserde metindeki fiiler vasıtasıyla ifade edilen zamanın arkasında vaka veya vaka zincirinin meydana getirdiği bir zaman dilimi ve yerine göre onların anlatıcı rolünü yüklenmiş fiktif (itibarî) kahraman tarafından idrâk edildiği bir an mevcuttur” (Aktaş, 2005: 108).

Çocuklar için seçilecek hikâye ve romanlarda zaman unsurunun bir kronoloji izlemesi beklenir. Olaylar birbirine sebep- sonuç ilişkisi içinde bağlanmalıdır. Kurmaca metinlerde zaman kırılmaları çoğu kez geriye dönüşlerle gerçekleştirilmektedir. Her kırılan zamanı çocuğun geçen zamanla bütünleştirmesi mümkün olmayabilir. Yaş seviyesi arttıkça fazla olmamak şartıyla geriye dönüşlerin yaşandığı hikâye ve romanlar çocuklar için uygundur (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz: 2007: 111).

Aktaş'a (2005: 133) göre itibarî eserde nakledilen ve değişik şekillerde ifade edilen varlıkların zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar şahıs kadrosu olarak tanımlanır.

Çocuk edebiyatında yazarın yarattığı kahramanlarla insan doğasını anlatabilme başarısı ile çocukların edebiyattan yararlanmaları arasında bir koşutluktan söz edilebilir. Edebiyat eserleri yarattığı kahramanlarla yaşamdan değişik kesitler sunarak okuru, okuru çok sayıda kişilik özelliğiyle karşılaştırır. Kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir. İnsan ve toplum yaşamını belirleyen kural ve değerleri tanıma ve anlama bilincini oluşturur. İnsan yaşamını anlamlı kılan erdemleri sezmeye başlar (Sever, 2003: 64- 65, 95).

İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Edebiyat yapıtlarında ileti, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığıdır (Sever, 2003: 131).

Hikâye ve romanların biçim çözümlemesi kapak, yazı biçimi ve sayfa düzeni, resimlendirme, bölümlenme gibi alt başlıklarla analiz edilmiştir. Söz konusu alt başlıklar kısaca şöyle açıklanabilir:

Kitabın kapağının hazırlanması oldukça önemlidir. Okuru kendine çeken, kitabı sevimli kılan, satışını kolaylaştıran bir ögedir. Kitap kapağı hazırlamak bir yaratıcılık işidir. Kapak bir yandan kitabın konusuyla ilişkili olmalı, diğer yandan alıcısını düşündürmeli, onunla duyuşsal bir bağ kurmalıdır. Bir dizinin kapağı hazırlanırken de kapaklar arasında bir ilişki, renk uyumu, zengin ve etkileyici çağrışımlar olmalı, kapağın oluşturacağı düşünce de önceden düşünülmelidir (Güleryüz, 2003: 164)

Çocuk kitaplarında resim-metin uyumu, sayfa kenarlarındaki boşluklar ve bunların sayfadaki diğer öğelerle birlikte yarattığı oransal uyum, sayfa düzenini sağlayan bileşenler olarak değerlendirilebilir (Sever, 2003: 181).

Yazı biçimi ve sayfa düzeninde Oğuzkan'a (2010: 372) göre çocuk yayınlarında normal aralıklı veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Çocuk kitaplarında genellikle sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılması uygun olur.

Metinde kullanılan harflerin boyu özellikle birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için 12 puntodan küçük olmamalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için hazırlanan kitaplarda 10 puntoluk harfler kullanılabilir.

Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur (Sever, 2003: 159). Sever'e (Sever, 2003: 169) göre ilköğretimin ileriki basamaklarında, çocuğun sanat diliyle oluşturulmuş bir düzenlemenin dilsel ve görsel anlamına ortak olması beklenir. Her çocuğun, okuma ve görme deneyimlerini sınavarak oluşturacağı anlam ya da anlamlar, onların dilsel, bilişsel ve duyuşsal becerilerinin zenginleşmesine de katkı sağlar. Dilin anlatım gücünü, estetik nitelikli resimlerle bütünleyen bir çocuk kitabından beklenen en büyük yarar da budur.

Çocuk kitaplarında resimleme yapılırken, yaş ve sınıf düzeyleri göz önüne alınmalıdır. Örneğin okul öncesi dönemde kitapların bütünü resimli olabileceken 1. sınıfta 1/4'ü yazı, 3/4'ü resim, 2. sınıfta 2/4'ü resim 2/4'ü yazı, 3. sınıfta 1/4'ü resim 3/4'ü yazı olabilir. Dördüncü sınıftan sonra ise bu oran daha da azaltılmalıdır. Yedinci ve sekizinci sınıflardaysa metni açıklayıcı nitelikte olmadıkça resim konulmamalıdır (Kıbrıs, 2010: 40).

Hikâye ve romanların dil ve anlatım açısından çözümlenmesi, deyimler ve atasözleri, tekrarlar ve ikilemeler, dualar ve beddualar, halk ağzı ve inanmaları gibi söz varlığını zenginleştiren unsurlarla anlatım teknikleri açısından analiz edilmeye çalışılmıştır.

Aksan'a (2006: 13-14) göre bir dilin kendi öğelerinden oluşan, kimi zaman yabancı öğelerin de girdiği temel sözvarlığı; dildeki öteki sözcüklerin yanı sıra, bilim, teknik, sanat ve zanaat alanlarının kavramları olan terimler, sözvarlığının bir başka kesimi deyimler; her dilde, belli bir durumu, olayı, insanların tutum ve davranışlarını belirlemek üzere, birden çok sözcükle anlatım bulan bu öğelerden başka, bir ulusun bilgeliğini, yaşam deneyimlerini yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan atasözleri; insanların toplum yaşamlarında, kalıplaşmış biçimde çoğu kez dilden dile geçen kalıplaşmış sözler; dile büyük bir anlatım gücü kazandıran ikilemeler, söz varlığını meydana getiren unsurlardır.

“Çocuk edebiyatı ürünleri, söz varlığı unsurlarının edinimi, aktarılması, pekiştirilmesi, geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi vb. ortamlar için önemli bir malzeme

takviyesidir. Bu malzemenin bireyin gelişim seviyesi doğrultusunda seviyelendirilmesi, amaçlılık açısından büyük önem arz eder” (Baş, 2010: 157).

Yazınsal nitelikli bir çocuk kitabı her şeyden önce çocuğa duyarlılık kazandıran, dilin sözcüklerini tanıtan bir araçtır. Dilin sözcüklerinin ve anlatım gücünün, çocuk edebiyatının dilinde de yaşam bulmasında temel sorumluluk, öncelikle çocuk adına yaratma-yazma duyarlılığı taşıyan sanatçılara düşmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi, yapıtların Türkçenin anlatım olanaklarını ve kurallarını sezdiren birer araç olarak anadili öğretimi sürecinin de geleneksel anlayıştan kurtulup çeşitli yazınsal kaynaklarla gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır (Sever, 2003: 158).

Dil ve anlatım çözümlerininin bir diğer alt başlığı da anlatma teknikleridir. Bu alt başlık altında öyküleme, betimleme, gösterme/sahneleme, semboller ve özgün söyleyişlere yer verilmiştir. Bu tekniklerle ilgili olarak Aktaş’a (2005: 12) göre anlatmada vaka nakledilir, göstermede ise okuyucunun gözleri önünde teceSSüm ettirilir: Tasvirden (betimleme) de mekân ve şahıslarla ilgili husûsiyetleri dikkatlere sunmada yararlanır.

Çocuk hikâye ve romanlarında anlatma tekniğiyle gösterme tekniğinin kullanılışındaki orana çok dikkat etmek gerekir. Anlatma tekniğinde anlatıcı etken, okuyan edilgen konumdadır. Gösterme tekniğinde okuyucu, olayların ve kişilerin bir parçasıdır. Çocuğun kurmaca metin içindeki kişiyle özdeşleşeceği öngörülürse gösterme tekniğine daha yoğun yer vermek gerekir. Kurmaca eserlerde, anlatım tekniğinin en önemli aracı olan betimleme, çocuk hikâye ve romanlarında bilinçli kullanılmalıdır. Betimleme, çocuklara gerçek yaşamlarında sağlam bir gözlem gücü kazandırma hedefinin ipuçlarını vermelidir. Kurmaca eserlerde betimleme, çocuklara mekânı algılayışlarındaki farklılığı hiSSettirme işleviyle de kullanılmalıdır (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 111- 112).

2.1.4. Eserlerin Türkçe Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Araştırmanın örnekleminde yer alan eserler İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları, genel amaçlar ve okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler açısından incelenmiştir.

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında, okuma, dinleme/izleme, konuşma, yazma öğrenme alanları ile dil bilgisinden oluşmaktadır. Bu

öğrenme alanları hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve ilişkilendirilmiştir.

Ana dil eğitimi ve öğrenimi birbirine ayrılmaz halkalarla bağlanan dört temel dil becerisi üzerine inşa edilir. Bunlar okuma, dinleme; konuşma ve yazma eğitimidir. Eğitim ve öğretim de kuşkusuz bu temel beceriler üzerine kurulur. Bunlardan okuma ve dinleme bireyin anlama yönünü; konuşma ve yazma ise anlatma yönünü oluşturur. Çocukta dinleme eğitimi en geniş manasıyla çocuk edebiyatı türleri içerisinde değerlendirdiğimiz hikâye ve masal dinlemekle gelişir (Temizyürek, 2003: 163).

Türkçe öğretiminin temel taşlarından bir diğerini oluşturan anlatma becerisinin oluşumu ve gelişiminde de çocuk edebiyatı türlerinin çok önemli yeri vardır. Çocukta konuşma temel itibarıyla kelime ve kelime gruplarına dayanır. Hiç şüphesiz çocuklar için hazırlanan metinler büyüklere oranla daha titiz bir çalışmanın mahsulü olmalıdır. “Hedef kitleye yönelik” ilkesi ile hazırlanan eserler çocuğun kelime hazinesinin zenginleşmesine katkıda bulunacağı gibi aynı zamanda düşünce ve isteklerini ifade etmede konuşma becerisini de geliştirecektir (Temizyürek, 2003: 164).

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
4. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
5. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
7. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,
8. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10.Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11.Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

Türkçe Öğretim Programında yer alan okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden hikâye ve romanlar için uygun olanları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.

2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

6. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.

7. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.

8. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.

9. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.

10.Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

11.Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.

12.Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

13.Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

14.Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermelidir.

2.1.5. Tutarlılık

Tutarlılık çeşitli metindilbilim anlayışlarınca farklı boyutlarıyla ele alınsa da bir metnin oluşumunu belirleyen temel ölçüt olduğu görüşü paylaşılmaktadır (Toklu, 2007: 127). Tutarlılık için “metnin tam ve bütün olmasını sağlayan unsur” denilebilir. Tam olma, metinde işlenen duygu ya da düşüncelerde herhangi bir eksiklik olmaması, bütün olma da metin içinde bulunan duygu ve düşünce gibi unsurların birbiriyle ilgili ve uyumlu olması durumudur (Çeçen, 2008: 12).

Bir başka deyişle tutarlılık, metindeki bilgilerin belli bir birlik ve bütünlük içinde zihinde anlamsal olarak bir şema yaratması, canlanması, metinde işlenen konu etrafında adeta kalıplaşarak şekil almasıdır (Karatay, 2010: 375).

Bir metindeki tutarlılığı incelemek demek metnin şu yanlarına dikkat etmek demektir:

- Metnin tutarlı olması, öğelerin çizgisel gelişimi içinde izlek, kişi, yer ya da olay bakımından yinelenmesi ve temel bir izlek çerçevesinde gelişmesi gerekmektedir.
- Bir metnin tutarlı olması, her yeni bilginin öncekilerle ilintili, bağıntılı olması ve önceki bilgilere katkı yapması ile gerçekleşir.
- Metnin tutarlı olması için iyi bir düzenleme biçimi olmalıdır. Verilen bilgi, belirli bir düzenlemeyle alıcıya aktarılmalıdır.
- Bir metnin tutarlı olması, söylenmek istenilen her şeyi anlatabilmek için gerekli olan şeylerin söylenmesi ile olur.
- Bir metnin tutarlı olması, anlamsal olarak da tutarlı olmasının gerektirir. Başta söylenilen bir şey metnin sonunda tam karşıtı bir duruma dönüşmüşse burada anlamsal olarak tutarsızlık vardır (Günay, 2003: 99- 104).

Tutarlılık derin yapıda oluşan anlamlar arasındaki mantıksal bağlantıdır ve tutarlılığı gösteren belirli öğeler bulunmamaktadır. Tutarlılık aynı zamanda tümcelerin birbirlerine göre yorumlanabilmesiyle de oluşur. Metnin hem kendisini üreten özne, hem de alıcısı tarafından aynı ölçüde tutarlı olması için dış dünya bilgilerinin her ikisi tarafından da paylaşılması gerekmektedir. Ayrıca yazınsal bir metin için tutarlı olan bir yapı, yazınsal olmayan bir metinde tutarsız sayılabilir. Bu nedenle tutarlılık ölçütü aranırken metnin türüne bağlı özelliklere dikkat edilmeli ve yorumlar bu özellikler doğrultusunda yapılmalıdır (Onursal, 2003: 121- 132).

Buraya kadar söylenenlerden hareketle tutarlı bir metnin niteliklerini genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

- Tutarlı bir metin bütünlük taşır, başta anlatılanlarla daha sonraki bölümlerde anlatılanlar arasında bir bütünlük bulunur.
- Tutarlı bir metinde tema, konu, kişiler ve olaylarda süreklilik vardır.
- Tutarlı bir metnin merkezinde bir konu vardır, diğer ayrıntılar bu konuyla ilişkileri oranında metinde yer bulurlar.
- Tutarlı bir metinde arkası getirilmeyen, yarım bırakılan düşünceler ve olaylar yoktur.
- Tutarlı bir metinde mantıklı bir plan vardır. Duygular, düşünceler, olaylar vb. ile ilgili ayrıntılar metindeki plan sayesinde birbirleriyle sağlam ilişkiler kurar.
- Tutarlı bir metinde metnin farklı yerlerinde birbiriyle çelişki oluşturan bilgiler yer almaz.
- Tutarlı bir metinde verilen her yeni bilgi daha önce söylenenlerle ilgilidir ve onlara katkı sağlar.
- Tutarlı bir metinde daha önce söylenenlerin gereksiz yere tekrarlanması söz konusu değildir. Metinde söylenen her şey tek başına bir işlev görmektedir. Metindeki her birim metinden çıkarıldığında bir eksikliğe yol açabilecek düzeyde metnin ayrılmaz parçasıdır.
- Tutarlı bir metinde metin birimleri arasında okuyucunun dolduramayacağı boşluklar yer almaz, yani metinde söylenenleri anlaması için okuyucunun ihtiyaç duyduğu bilgiler eksiksiz biçimde verilir.
- Tutarlı bir metinde kullanılan üslûp, anlatım tarzı, metnin türü arasında metin boyunca devam eden bir uyum konusudur (Coşkun, 2007: 250- 251).

2.1.6. “100 Temel Eser” ile İlgili Genel Değerlendirme

“100 Temel Eser” listesinin niçin hazırlandığı, listeyi kimlerin oluşturduğu ve listenin bir genelgeyle duyurulmasından sonra yaşanan tüm gelişmeler bu bölümde değerlendirilmiştir.

2.1.6.1. Genelge

Millî Eğitim Bakanlığının 4.08.2005 tarihinde il valiliklerine gönderdiği İlköğretim Okullarında Okutulacak '100 Temel Eser' konulu genelgede böyle bir çalışmanın yapılmasının nedenleri şu şekilde açıklanmıştır:

Millî Eğitim Bakanlığımızın amaçlarından birisi de öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmektir. Bu nedenle Bakanlığımızca her türdeki okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik dönemi edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş eser isimleri esas alınarak 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için bir liste oluşturulmuştur.

Bu eserlerin nasıl oluşturulduğu ve ne amaçla okutulduğu aynı genelgede şu şekilde açıklanmıştır:

Eserlerin belirlenmesinde orta öğretim için hazırlanan listede tutulan yol izlenmiş, hayatta olan sanatçılarımızın eserlerinden seçme yapılmamıştır. Bu tutum, bugün hayatta olan değerli yazarlarımızın eserlerinin görmemezlikten geldiği veya onların eserlerinin daha değersiz olduğu anlamına gelmez. Hayatta olan, eser vermeye devam eden yazarlarımızın da şüphesiz çok önemli, okunması ve okutulması gereken yayınları vardır. Ne var ki bunlar arasında tercih yapmanın zorluğu ortadadır.

Listede yer alan eserlerle orta öğretim için hazırlanan eser listenin tamamlanması ve ilköğretimden orta öğretime bütün öğrencilerin Türk ve dünya edebiyatının klasikleşmiş önemli eserleri ile doğrudan karşılaşması amaçlanmıştır.

Bu eserlerin belli bir program ve metot çerçevesinde okunup işlenmesi öğrencilere dil bilinci, Türkçe ve kültür açısından önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki dil varlığı ile duygu ve düşünce zenginliğini fark etmiş, hatta özümsemiş bireylerden oluşan toplum, hiç şüphesiz daha hoşgörülü, daha paylaşımcı, kültür seviyesi yüksek, bağımsız ve demokratik düşünce kabiliyeti kazanmış bireylerden oluşacaktır.

Seçilen eserlerin, çocukluk ve ilk gençlik çağında olan öğrencilere seslenmekten uzak olup olmadığı noktasında bazı tereddütler olabilir. Bu eserler, öğrencileri dilimizin, edebiyatımızın klasik hâle gelmiş örnekleriyle tanıştıracak, onlardaki dil ve muhteva zenginliğini kavramalarını sağlayacak, böylece günümüzde gelinen noktayı görmelerini temin edecek, onlarda edebiyat ve kültür tarihi fikrini oluşturacaktır. Dil ve millet varlığı arasındaki bağı da anlamalarını sağlayacak, sosyal ve kültürel değişimleri görmelerine yardımcı olacaktır.

Ortak duygu ve bilincin oluşması amacıyla belirlenen ‘100 Temel Eser’in;

1. Öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklerde faydalanmaları, boş zamanlarını değerlendirmek üzere öncelikle başvurabilecekleri kaynak eserler olarak tavsiye edilmesi,
 2. Tavsiyesinin öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca yapılması,
 3. Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilip okutulması,
 4. Çoğunu okuyan öğrencilere Bayrak Törenlerinde ödül verilmesi,
 5. Tanıtımları için konularını içeren münazara ve dinleti programlarının düzenlenmesi, dramaların hazırlanması hususlarına özen gösterilecektir.
- Genelgenin tamamına www.meb.gov.tr adresinden ulaşılabilir.

2.1.6.2. 100 Temel Eser Listesi

Millî Eğitim Bakanlığının 04.08.2005 tarihinde il valiliklerine gönderdiği genelgenin ekinde yer alan ‘100 Temel Eser’ listesi Ek 1’de yer almaktadır.

‘100 Temel Eser’ listesinde Türk Edebiyatından (1- 63) 63 esere, Dünya Edebiyatından (72- 100) 29 esere yer verilmiştir. Geriye kalan 8 eser ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanacak eserlerdir (64- 70).

‘100 Temel Eser’ listesinde şiir, hikâye, roman, tiyatro, efsane, bilmece, türkü, tekerleme, ninni, mani, atasözü, deyim, anı türlerinden oluşan eserlere yer verilmiştir.

2.1.6.3. Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Önerilen Eserler

Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Mustafa Necat Birinci “Bu kitapların [Farklı yayınevlerinin çıkardığı kitaplar kastedilmektedir.] bakanlıkla hiçbir ilgisi yok, tavsiye etmiş de değil. Millî Eğitim Bakanlığı, sadece ‘100 Temel Eser’ adıyla bir liste yayınlamıştır. Bu listede 92 eser ismi verilmiştir, 8 de Türk atasözleri, Türk bilmeceleleri, Türk manileri gibi konu belirtilmiştir. Hiçbir yayınevi ismi verilmemiştir. Bazı yayınevleri bu konularla ilgili kitap hazırlayıp piyasaya sürmüştür” (Asahioğlu, 2006) şeklinde açıklama yapsa da ‘100 Temel Eser’ listesinde bulunan kitaplar, genelgede belirtilen “Tavsiyesinin öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca yapılması” ve “Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilip okutulması,” maddeleri gereğince Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yayınevi adı verilmeden tavsiye edilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu kitaplarında yer alan ‘100 Temel Eser’ listesindeki eserler Tablo 1’de (Ek 2) gösterilmektedir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında (6- 8) toplam 63 eser (Listede 64 eser görünse de Define Adası eseri 8. sınıfta iki farklı temada önerilmiştir.) tema başlarında öğrencilere önerilmiştir. Bu 63 eserden 61 eser 100 Temel Eser listesinden seçilmiştir. 6. sınıflar için 29, 7. sınıflar için 30 (Anılarda Öyküler hariç) ve 8. sınıflar için 27 (Zeytin Dağı hariç) eser önerilmiştir. Bu eserlerden 21 tanesi 6, 7 veya 8. sınıflar için ortak önerilmiştir. ‘100 Temel Eser’ listesinden geriye kalan 39 eserden bir kısmının da 5. sınıflar için önerildiği düşünülmektedir. Söz konusu 39 eser Tablo 2’de (Ek 2) gösterilmiştir.

2.1.6.4. ‘100 Temel Eser’ ile İlgili Basında Yer Alan Haberler

Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı genelgenin yayımlanmasından bir yıl sonra özellikle eserleri yayımlayacak yayınevlerinin belirtilmemesinden ötürü bir karışıklık

ortaya çıkmıştır. Çünkü bazı yayınevleri eserlerde argo ve küfür içeren metinlere yer vermişler, bazıları da yabancı eserleri Türkçeye çevirirken eserin orijinalliğinden uzaklaşmışlardır. Bu olay yoğun olarak 20- 29 Ağustos 2006 tarihleri arasında ve daha sonraki tarihlerde de gazete manşetlerinde ve çoğu köşe yazılarında yer almıştır. Özellikle “Radikal” ve “Hürriyet” gazeteleri olmak üzere diğer gazeteler de bu olaya sayfalarında geniş yer vermişlerdir (Salman, Radikal: 19.08.2006, 20.08.2006; Berkan, Radikal:19.08.2006, 22.08.2006, 24.08.2006; Boztepe, Radikal, 25.08.2006; Radikal, 20.08.2006, 21.08.2006, 01.09.2006; Kotan, Radikal: 23.08.2006; Alkan, Radikal: 24.08.2006; İnce, Hürriyet: 27.08.2006; Hürriyet, 20.08.2006; Işık, Milliyet, 29.08.2006; Milliyet, 20.08.2006, 27.08.2006, 28.08.2006, 01.09.2006; Yeğen, Zaman: 06.04.2008; Yayla, Zaman, 24.08.2006; Haber 7, 22.08.2006; Akşam, 22.08.2006).

‘100 Temel Eser’ listesini açıklayan genelgenin yayınlanmasından bir yıl sonra bu eserleri yayımlayacak yayınevleri ile ilgili bir açıklama yapılmadığı için bazı yayınevleri bu durumu kullanmışlar ve gerek eserlerin özgünlüğünü bozarak gerekse eserlerde argo ve küfre kadar varan söylemlere yer vererek bu eserleri yayımlamışlardır. Yaşanılan bu olaylarla ‘100 Temel Eser’ listesi tekrardan gündeme gelmiş ve akıllara bu listeyi kimin hazırladığı sorusu yerleşmiştir? Bu soruya cevap bulmak adına araştırma derinleştirildiğinde öncelikle listenin hazırlanması için Millî Eğitim Bakanlığının seçici bir kurul oluşturduğu; ancak seçici kurulun listede yaşayan yazarların da eserlerine yer vermesi nedeniyle bakanlıkla aralarında bir sorun yaşandığı ve kurulun bu yüzden istifa ettiği yönünde bilgilere erişilmiştir. [Konu ile ilgili ayrıntılı bilgilere Doğan Hızlan’ın (22.08.2006), “Tek sahtekârlık çeviri değil” başlıklı yazısı ve yine Hızlan (25.08.2005) ’ın kendi köşesinden duyurduğu “‘100 Temel Eser’le İlgili Yazıma MEB Müsteşarı Prof. Dr. Necat Birinci’nin Yanıtı” başlıklı yazısı ile seçici kurulun üyelerini görüşlerinin yer aldığı Doğan Hızlan’ın BlogNot’undan ulaşılmıştır:

(<http://dosya.hurriyetim.com.tr/blognot/Public/?uname=doganhizlan>).

2.1.6.5. Millî Eğitim Bakanlığının Basında Çıkan Haberlere Yönelik Açıklamaları

Yukarıda bahsi geçen gazete haberlerinde ve köşe yazılarında Millî Eğitim Bakanlığı hem listelerin hazırlanışı bakımından hem de sonrasında eserlerin yayınlanması konusunda yayınevlerini denetlemediği için eleştirilmişti. Bu iddialara yanıt vermek adına Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri 26.08.2006 ve 28.08.2006 tarihlerinde yaptıkları basın açıklamalarında genel sorunu değerlendirmiş ve söz konusu olayda bakanlığın bir ihmali olmadığını belirtmişleridir (Millî Eğitim Bakanlığının her iki basın duyurusuna da aşağıdaki adresten ulaşılabilir: <http://www.meb.gov.tr/Duyurular/>).

2.1.6.6. ‘100 Temel Eser’i Yayımlayan Yayınevlerinin Basında Yer Alan Haberlere Yönelik Açıklamaları

‘100 Temel Eser’i yayımlayan bazı yayınevleri bazı çeviri eserlerde dini motiflere yer verdikleri ve hazırlatılacak eserler kapsamına giren bazı eserlerde ise argo ve küfür içeren metinlere yer verdikleri gerekçesiyle eleştirilmiş hatta Millî Eğitim Bakanlığı tarafından mahkemeye verilmişlerdi. Söz konusu yayın evlerinden Damla, Nehir, İlkbiz ve Timaş Yayınevleri iddialar karşısında kendilerini savunucu ve durumu açıklayıcı savunmalarda bulunmuşlardır (Radikal, 20.08.2006, 21.08.2006, 24.08.2006; Haber 7, 22.08.2006; Zaman, 26.08.2006).

2.1.6.7. 100 Temel Eser Raporu

Çocuk Vakfı Çocuk Akademisi tarafından Ocak 2009’da hazırlanan ‘100 Temel Eser’ Raporu, 15 Ocak 2010’da Millî Eğitim Bakanı Sayın Nimet Çubukçu’ya gönderilmiştir. Rapor, 27.01.2010 tarihinde yapılan basın duyurusuyla da kamuoyuna

açıklanmıştır. Haziran- Aralık 2009 tarihleri arasında öğrenci, öğretmen, veli, eğitimbilimci, eğitim ve yazar örgütlerinin görüşü alınarak hazırlanan raporda 46 uzman ve yazarın yanında 11 sivil toplum kuruluşunun görüşleri yanında sempozyum ve kongre kararlarına yer verilmiştir. Raporda ayrıca 2004 yılından itibaren ‘100 Temel Eser’ konusunda görüş bildiren 51 kişinin de açıklamaları yer almaktadır.

Çocuk Vakfı Çocuk Akademisi’nin rapor hazırlama kurulu tarafından, zorunlu kitap okuma listeleri ile okuma alışkanlığı ve dil, duygu ve düşünce zenginliği kazandırmak amacının gerçekleşmeyeceği gerekçesiyle ‘100 Temel Eser’ uygulamasının sona erdirilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı’na çağrı yapılmıştır. Raporun ulaştığı sonuçlar çerçevesinde Bakanlığa iki öneride de bulunulmuştur: İlki, okuma programlarının hazırlanması. İkincisi, Çocuk ve İlkgençlik Kitapları Konseyi’nin kurulması. Raporun tamamına www.cocukvakfi.org.tr adresinden ulaşılabilir.

Araştırmayı sonuçlandırmak üzereyken böylesi bir raporun yayımlanmış olması araştırmanın önemini pekiştirmiştir. Raporda Orta Öğretim ‘100 Temel Eser’ ile ilgili eleştirilere de yer verilmiştir ancak bu araştırma ilköğretim ile sınırlandırıldığı için o konu dışta tutulmuştur. ‘100 Temel Eser’ ile ilgili çıkan hemen hemen tüm yazılara ulaşıldığı için raporda yer alan değerlendirmelerin haklı tarafları olduğu gibi eleştirilecek tarafları da bulunmaktadır. Gazete haberlerinin, köşe yazılarının yer aldığı raporda keskin ve bilimselliğe sığmayan hükümler, yargılar da vardır. Raporda “‘100 Temel Eser’in tamamını okuyan bir öğretmen yok!’” gibi oldukça genel bir ifade kullanılmıştır ve böylesi bir ifadeyi kullanmayı gerektirecek bilimsel bir çalışmaya da yer verilmemiştir. Aynı keskin ifadeler veliler ve öğrenciler için de kullanılmıştır. ‘100 Temel Eser’ Uygulaması raporda yirmi madde ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerden bazıları şu şekildedir:

Raporun 2. maddesinde zorunlu liste, orta öğretimde okuma ve anlama becerisini nasıl kazandıracığına yönelik uygulama esaslarını belirleyen Okuma programı ilişkisi kurulmadan açıklanmıştır. Bu nedenle, ilköğretimde ‘100 Temel Eser’ uygulamasının akademik başarıya etkisi, okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik olumlu tutum ve davranışlara etkisi, okuma becerisi ve davranışı geliştirme ile okul ve hayat başarısı ilişkisini ölçme ve değerlendirme yapılmasına temel teşkil edecek bir yönü tespit edilememiştir, ifadesi yer almaktadır. Ancak önceden de belirtildiği gibi ‘100 Temel

Eser' listesinden 75 eser Millî Eğitim Bakanlığının hazırlatmış olduğu Türkçe dersi öğretmen kılavuzu kitaplarında (6,7 ve 8. sınıf) tema başlarında önerilmektedir. Ayrıca bu listenin yayımlanmasından sonra gündeme gelen Cumhurbaşkanlığına Mart 2008'de başlatılan "Türkiye Okuyor Kampanyası" da uygulamanın öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada etkili olduğunu göstermektedir. Nitekim "Türkiye Okuyor Kampanyası" ile kitabın önemi, hayatımızdaki yeri, kitap okumanın kazançları anlatılarak, okuma alışkanlığı kazandırılması ve bu alışkanlığın geliştirilerek kitabın gündelik hayatımızın bir parçası haline getirilmesi hedeflenmektedir. "Türkiye Okuyor Kampanyası" kapsamında Malatya Valiliği ve Malatya Millî Eğitim Müdürlüğü'nün desteklediği "Malatya Okuyor Kampanyası" dâhilinde il genelinden seçilen sınıf öğretmenleri ve Türkçe öğretmenleri tarafından hazırlanan okuma listelerinde 4. ve 5. sınıflar için belirlenen 30 eserin 25'i (%83), 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanan 30 eserin 14'ü (%46,6) 'İlköğretim 100 Temel Eser' listesinden seçilmiştir (Listelerin tamamına www.malatyaokuyor.com adresinden ulaşılabilir.).

6. maddede yer alan İlköğretim '100 Temel Eser' listesinin birkaçı hariç, çoğunluğu yetişkin edebiyatı örneğidir. Listedeki yerli edebiyat örneklerinin çok azı okuma ilgisi uyandıran, okumayı sevdiren ilk okuma kitabı niteliğine sahiptir, ifadesinde yer alan ilk okuma kitabı ibaresi doğru değildir. Çünkü ilk okuma kitabı okumaya yeni başlayan kişiler için geçerli bir ifadedir.

7. maddede "Liste öğrenci, öğretmen ve anne-baba seçimine imkân vermediği gibi, kitap okuma çeşidini ve özgürlüğünü kısıtlayıcı ve zorunlu okuma listesi olarak algılanmaya açık bir listedir." ifadesi yer almaktadır. '100 Temel Eser' listesinin zorunlu okuma listesi olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Böylesi bir uygulama özgürlüğü kısıtlamaktan çok hem öğretmenlere hem öğrencilere hem de velilere kitap seçme konusunda yardımcı olabilecektir. Bu uygulama sayesinde okuma alışkanlığı kazanan bireyler yeni ufuklara yelken açabilirler.

8. maddede "Genelge, Dünya edebiyatından seçilen ve çocuk klasiği olan 29 eserin çevirmen adları verilmeden açıklanmış olması nedeniyle, tahrif edilmiş, edebiyat ve Türkçe değeri olmayan kitapların '100 Temel Eser' logosuyla piyasaya sürülmesine neden olmuştur. Uyarlanan çocuk klasiklerinin içeriklerinin değiştirilmesi sonucunda dinî içerik ve anlam sapmasına yol açan örnekler (Pinokyo, Heidi, Pollyanna, Gülliver'in Gezileri gibi) bu uygulama ile daha da çoğalmıştır." denilmektedir ve bu

açıklama, araştırmada da belirtildiği gibi ‘100 Temel Eser’ uygulaması ile ilgili eleştirilerin dayanak noktalarından biridir. Çeviri eserlerde çeviri bilim uzmanlarının, eğitimcilerin, edebiyatçıların ve dilcilerin ortaklaşa çalışmasının bu soruna çözüm olabileceği düşünülmektedir.

9. maddede yer alan “İlköğretim öğrencileri için ‘100 Temel Eser’ logosuyla satışa sunulan hazırlama türünde ve çeviri kitaplar dil, anlatım, içerik ve dış yapı özellikleri bakımından sorunlu, niteliksiz ve yayıncılık sektörünün ucuz kitap örnekleridir. Bu kitapları yayınlayan yayınevleri haksız ticari kazançta neden olmaya devam etmektedir.” ifadesinde ‘100 Temel Eser’i yayımlayan tüm yayınevleri için aynı şeyi söylemek doğru değildir. Örneğin, Nehir Yayınları Ömer Asım Aksoy’un iki ciltlik eserinden faydalanarak deyimler sözlüğünü hazırlamışlardır.

11. maddede “Millî Eğitim Bakanlığı’na incelenmek üzere sunulan ders kitaplarının incelenmesi süreçlerinde “‘100 Temel Eser’ okutmayı özendiriyor mu ?” sorusunun yer alması, ders kitabı hazırlanmasında ‘100 Temel Eser’ in zorunlu olarak dikkate alınmasına neden olmaktadır ve bu durum ders kitaplarının içeriğini sınırlandırdığı gibi, okunacak kitapların da sınırlandırılmasına neden olmaktadır.” denilmektedir. Oysaki ders kitabı metinlerinde yaşayan yazarların eserlerine de yer verilmesi kitabın hazırlanma aşamasında ‘100 Temel Eser’ ile sınırlandırılmadığının açık bir göstergesidir. Yani metinler temaya göre oluşturulmuştur.

12. madde yer alan “İlköğretimde ‘100 Temel Eser’ uygulaması, piyasada en ucuz temin edilen 60 kitapla sürdürülmektedir.” ile 6. maddede yer alan “İlköğretim ‘100 Temel Eser’ listesinin birkaçı hariç, çoğunluğu yetişkin edebiyatı örneğidir. Listedeki yerli edebiyat örneklerinin çok azı okuma ilgisi uyandıran, okumayı sevdiren ilk okuma kitabı niteliğine sahiptir.” ifadeleri arasında bir çelişki vardır. Çünkü yetişkinlere göre olduğu belirtilen eserler telif hakkından dolayı seçkin yayınevleri tarafından yayınlandığı için bu kitaplar en ucuz temin edilen kitaplar değildir. Piyasada en ucuz temin edilen kitap ifadesi, bu nedenle yetişkinlere yönelik eserlerin en azına işaret etmektedir.

15. maddede yer alan “Öğrencilerin ‘100 Temel Eser’i okuduklarına yönelik hiçbir ölçme ve değerlendirme çalışması yapılmamıştır.” ifadesi raporda yer alan “Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2007’de yaptırdığı “ Öğrencilerin Okuma Düzeyi Araştırması”na

göre, her iki ‘100 Temel Eser’ genelgeleriyle amaçlanan sonuçlara ulaşamadığı sonucu ortaya çıkmıştır.” ifadesiyle çelişmektedir. Ayrıca yurt genelinde gazete manşetlerine taşınan ‘100 Temel Eser’ Okuma kampanyaları da bu kitapların okutulmasına ilişkin çabalar olarak dikkat çekmektedir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Baş (2011), “İlköğretim Yüz Temel Eserin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Açısından Analizi” başlıklı makalesinde Millî Eğitim Bakanlığı’na tavsiye edilmiş İlköğretim Yüz Temel Eser’in içerisinden seçilmiş, 84 (seksen dört) örneklem üzerine “ana tema ve alt tema” incelemeleri yapmıştır. İlköğretim Türkçe dersi ikinci kademe programında belirlediği on dört ana tema ve yüz on altı alt temayı, belirlenen eserler içinde aramış ve tespit etmiştir. Ana tema ve alt temaların istatistiklerini çıkarıp çeşitli değerlendirmeler yapmıştır. Hazırladığı ana tema ve alt tema listelerinin, öğrencilere, öğretmenlere, ailelere ve ilgili okuyuculara, eserlere dair ön fikir verecek nitelikte olduğunu belirtmiştir. İlköğretim Yüz Temel eser içinden seçtiği bazı örnekleri, türlerine de dikkat edilerek sınıf seviyelerine göre derecelendirmiştir. Bunların yanında, ülkemizde İlköğretim Yüz Temel Eser’e yöneltilen eleştirileri de değerlendirmeye almış ve çözüme dair önerilerde de bulunmuştur.

Kılıç (2010), “Çeviri Çocuk Klasiklerinde Eğitici İletiler” başlıklı yüksek lisans tezinde çeviri çocuk klasiklerinin hangi değerlerle ilgili eğitici iletiler içerdiğini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında, çeviri çocuk klasiklerinin başta toplumsal ve ahlâki değerlerle ilgili iletiler olmak üzere birçok eğitici iletiyi içinde barındırdığını tespit etmiş, bazı klasiklerin okunma ve beğenme oranlarının yüksek bazılarının da oldukça düşük olduğunu belirtmiştir.

“100 Temel Eser Uygulamasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tezinde Arıcan (2010), MEB’in, 59. Hükümeti döneminde kabul edilen 100 Temel Eser uygulamasının öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı üzerinde etkilerini incelemeyi amaçladığı araştırmasında; elde ettiği bulgulara göre MEB’in uygulamayı yeniden değerlendirmesi, aksaklıklarının

giderilmesi ve ilköğretim düzeyinde kitap okuma alışkanlığı kazandırılmasında en etkili kurum olan okulların ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulması gerektiğini belirtmektedir.

Sivrikaya (2010), “İlköğretimde Küresel Değerler 100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığı’nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği “100 Temel Eser” adlı kitap serisinde yer alan 40 eserin küresel değerlerini incelemeyi amaçladığı araştırmasında söz konusu kitaplarda “demokrasi” değerinin işlenme sıklığı bakımından ilk sırada yer aldığını, demokrasi değerini sıra ile etik, bireysel gelişim, hürriyet, empati, bilgi, toplam kalite ve verimlilik değerlerinin izlediğini ve eserlerde en az yoğunlukta bulunan değer ise “çağdaşlaşma” değeri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca incelediği yerli ve yabancı yazarlı eserlerde “Avrupa Birliği” değerini tespit edememiştir.

“100 Temel Eser’in Kelime Kazanım Açısından Değerlendirilmesi (MEB Tarafından İlköğretim II. Kademe İçin Önerilen 100 Temel Eser’den Seçilen Beş Eser Örneğinde)” başlıklı yüksek lisans tezinde Akçay (2009), ilköğretim ikinci kademe (6,7, 8. sınıflar) için önerilen 100 Temel Eser’den beşini (Altın Işık, Tiryaki Sözlere, Türk Atasözlerinden Seçmeler, Mevlana’nın Mesnevisi’nden Seçmeler, Karagöz-Hacivat) kelime kazanımı açısından değerlendirilmeyi amaçladığı araştırmasında, söz konusu eserlerin içinden uygulamayı yapan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yüz elli kelime/kelime grubu tespit etmiştir. Tespit ettiği bu sözcük ve sözcük gruplarını da değişik test teknikleriyle öğrencilere sormuştur. Sonuçta öğrencilerin yeni bir kelime öğrenmek için sözlüklerine yönelmediklerini, öğrencilerde sözlük kullanma alışkanlığının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kılıç (2009), “Yüz Temel Eserde Dini ve Ahlaki Değerler” adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerine yönelik olarak tavsiye edilen Yüz Temel Eser kitap serisinden, on tanesini dini ve ahlaki değerler bakımından incelemeyi amaçladığı araştırmasında, söz konusu eserlerin çoğunda yer alan dini ve ahlâkî değerlerin günümüz çocukları için yeterli olmadığını tespit etmiş ve yazılacak çocuk kitaplarının onların dini ve ahlâkî gelişim seviyeleri ile dil gelişimine uygun bir şekilde yazılmasını tavsiye etmiştir.

“Millî Eğitim Bakanlığınca İlköğretim İçin Tavsiye Edilen ‘100 Temel Eser’ İçerisindeki Türk Edebiyatına Ait Romanların Atasözleri ve Deyimler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Tozoğlu (2009), ‘100 Temel Eser’ evreninden

Bitmeyen Gece, Bir Küçük Osmanlık Vardı, Göl Çocukları, Halime Kaptan, Hep O Şarkı, Miskinler Tekkesi, Osmanlık, Uç Minik Serçem, Yankılı Kayalar adlı eserleri örneklem olarak bu eserlerde kullanılan deyim ve atasözlerini tespit etmeyi ve onları incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak da, İlköğretim ‘100 Temel Eser’ serisinde ele alınan yerli romanlarda yer alan deyimler ve atasözlerinin kullanım sıklığını değerlendirmiştir. İncelediği romanlarda deyimlerin sıkça kullanılmasına rağmen atasözlerinin çok az kullanıldığını tespit etmiştir.

Baydan (2008), “Visibility Of Translation Through Conflicting Ideologies: The ‘Islamic’ Retranslation Of ‘100 Essential Reading’” (Çatışan İdeolojiler Üzerinden Çevirinin Görünürlük Kazanması: ‘100 Temel Eser’in "İslami" Çevirileri) adlı yüksek lisans tezinde karşıt grupların veya birbirleriyle rekabet halindeki ideolojilerin kültürel planlama mücadelelerinde çevirinin oynadığı role örnek olarak bir vakayı aydınlatmayı ve çevirinin görünürlüğü konusuna başka bir perspektiften yaklaşmayı amaçlamıştır.

“‘100 Temel Eser’in Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde İnce (2008), MEB tarafından sunulan genelgedeki maddeleri de göz önünde bulundurarak ‘100 Temel Eser’i Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri yönünden incelemeyi amaçladığı çalışmasında, incelediği 20 eserin içinden beş tanesinin, çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun olduğunu belirlemiştir.

Şen (2007), “Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği ‘100 Temel Eser’ Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans adlı tezinde Millî Eğitim Bakanlığının ilköğretim okulları için hazırladığı ‘100 Temel Eser’ serisinde yer alan kitaplardaki millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri tespit etmiş; Türkçe eğitiminde değer aktarımının nasıl olması gerektiğini ortaya koymuştur.

“Serbest Okuma Tekniğinin Sözcük Hazinesi ve Kavram Gelişimine Etkisi (Millî Eğitim Tarafından İlköğretim II. Kademe Öğrencilerine Önerilen ‘100 Temel Eser’ Örneğinde)” adlı doktora tezinde Okur (2007), okuma etkinliğinin sözcük öğretimi ve kavram gelişimindeki etkisini belirlemek amacıyla Türkçe örneklere dayalı uygulamalar gerçekleştirmiştir. Sonuçta bu araştırmayla ilgili olarak şu tespitlere varmıştır:

Okuma etkinliği sözcük hazinesi ve kavram gelişimini etkilemektedir. İlköğretim okullarında okuma olgusu henüz yerleşmemiş ve okuma alışkanlığını kazandıracak bir

proje bulunmamaktadır. MEB tarafından tavsiye amaçlı oluşturulan kitap listesi sadece okumayı gözetirken bu kitaplarda çocukların sözcük ve kavram gelişimini geliştirecek bir haricî sistem düşünülmemiştir. Öğrencilerde, sözlük kullanma ve sözlükten faydalanma bilinci henüz yerleşmemiştir. İlköğretim okulları için hazırlanan sözlüklerde birlik sağlanamamış ve sözlüklerin öğrencinin ihtiyacını karşılayamayacak içerik ve biçimde olduğu gözlenmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada kullanılacak olan model, var olan bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan tarama modelidir. “Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir” (Karasar, 2010: 77).

Best'e (1970) göre doğada ve toplumda var olduğu şekliyle ele alınan ilişkilerin, uygulamaların, bakış açılarının, inançların veya tutumların ne olduğunun betimlenmesi; var olan durumun önceden gerçekleşen bir olayla ilişkili olma durumunun belirlenmesi ve bu durumun şu anki şartları etkileme olasılığının kestirilmesi ile ilgili araştırmalar, tarama türü araştırmalar olarak kabul edilmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000: 169).

Bir eserin türünün ne olduğunu anlamak için, önce yapısını oluşturan öğeleri tanımak gerekmektedir. Her türün yapısını oluşturan başlıca öğeler vardır: öz ve biçim, zaman, kişiler, olay dizisi, bakış açısı... gibi. Bir de bunların çocukların seviyesine uygun biçimde anlatılması söz konusudur.

Tarama modeli kullanılırken türlerin öz, biçim, dil ve anlatım özellikleri ile eğitim değerlerini betimleyici unsurlar dikkate alınmıştır.

Bunun için Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim için belirlediği “100 Temel Eser”de yer alan ve Öğretmen Kılavuz Kitabında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıflar için önerilen -10 (on) eser- çocuk hikâyeleri ve romanları; içerik (konu, ana fikir, kompozisyon, bakış açısı ve anlatıcı, yer ve zaman, kahramanlar ve fonksiyonları, iletiler), biçim (kapak, yazı biçimi ve sayfa düzeni, resimlendirme, bölümlenme), dil ve anlatım (deyimler ve atasözleri, tekrarlar ve ikilemeler, dualar ve beddualar, halk ağzı ve halk inanmaları, anlatma teknikleri) özellikleri ile bunların alt boyutları açısından incelenmiştir. Ayrıca

söz konusu eserler Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7 ve 8. sınıflar) açısından da incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Millî Eğitim Bakanlığının 04.08.2005 tarihinde il valiliklerine gönderdiği genelgenin ekinde yer alan ilköğretim öğrencileri için hazırlanmış ‘100 Temel Eser’ oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak 100 Temel Eserden Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıflarda ortak önerilen hikâye ve roman türünde 10 (on) eser örnekleme olarak seçilmiştir.

“Ölçüt örnekleme”e göre bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örnekleme için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesnelere, olaylar vb.) örnekleme alınır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 90).

Örnekleme olarak belirlenen eserler şunlardır:

Cahit Uçuk, Gümüş Kanat

Ernest Hemingway, Yaşlı Adam ve Deniz

Feridun Fazıl Tülbentçi, Barbaros Hayrettin Geliyor

L. Tolstoy, İnsan Ne ile Yaşar

Mitat Enç, Bitmeyen Gece

Mükerrem Kâmil Su, Vatan Toprağı

Sadık Yalsızuçanlar (Haz.), Dede Korkut Hikâyeleri

Sadık Yalsızuçanlar (Hazırlayan), Mesnevî’den Hikâyeler

Tarık Buğra, Osmancık

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hep O Şarkı

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırma kapsamında tarama modeli esasına uygun, örneklem olarak belirlenen eserler bir araya getirilmiştir. Hikâye/ roman çözümleme yöntemleri ve Türkçe Öğretim Programı (6, 7 ve 8. sınıflar) ışığında söz konusu eserler taranarak fişlenmiş, aynı zamanda çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler ile ilgili kütüphanelerden ve internetten kaynak taraması yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı ise Coşkun (2005) tarafından geliştirilen öyküleyici anlatım tutarlılık değerlendirme ölçeğidir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analiz”de elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224).

Bryman’a göre betimleme üzerine yapılan vurgu, sıradan detaylara dikkat kesilmeyi içerir, günlük yaşamın yüzeysel, ıvır zıvır şeyleri, çok küçük ayrıntıları sorgulamaya değerdir çünkü bunlar özel bir bağlamda neyin olup bittiğini anlamamıza yardım ederler ve gerçekliğin diğer katmanlarına ilişkin ipucu ve işaretler sağlarlar (Kuş, 2009: 82).

Bu araştırmada 100 temel Eser arasından seçilen ve Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında(MEB) 6, 7 ve 8. sınıflar için önerilen -10(on) eser- çocuk hikâyeleri ve romanları örneklem olarak belirlenmiştir. Ancak bu eserlerden Mitat Enç’in ‘Bitmeyen Gece’si otobiyografik eser özelliği taşıdığı için hikâye ve roman kategorisine alınmamış, ayrı bir başlık altında eserle ilgili kısa bir bilgiye yer verilmiştir. Ayrıca ‘Mevlâna Mesnevisi’nden Seçme Hikâyeler’ adlı eser de içerik

çözümlemesine dâhil edilmemiş, genel bir bakışla değerlendirilen eser hikâye incelemesinin diğer boyutlarına göre betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu eserlerin dışında kalan sekiz eser önceden araştırmacı tarafından belirlenen sorular ve hikâye/roman çözümlenmeleri ışığında değerlendirilmiştir.

Bu eserlerin tutarlılık düzeylerinin belirlenmesinde Coşkun'un (2005) geliştirdiği öyküleyici anlatım tutarlılık değerlendirme ölçeği kullanılmıştır (BKZ.: EK-3). Coşkun bu ölçeği öyküleyici metin türüne göre düzenlemiştir. Ölçeğin hazırlanmasında 1'den 5'e kadar puan aralığı, her puan aralığı için de temel nitelik belirlemiştir. Bu nitelikler "konu, plân, metin birimleri arasında ilişkiler ve metin türü" ile ilgilidir. Böylece 5 x 4 = 20 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur (2005: 25).

4. ROMANLARIN İNCELENMESİ

4. 1. Gümüş Kanat (Cahit Uçuk)

4.1.1.Eserin İçerik Çözümlemesi

4.1.1.1. Konu

İstanbul’da yaşayan üç kişilik bir ailenin belirli bir zaman diliminde yaşadığı olaylar ve bu olaylara karşı verdiği tepkiler, eserin konusunu oluşturmaktadır. Baba (Celil), matbaada çalışmaktadır. Anne (Süzen), sanat lisesi mezunu bir ev hanımıdır. Çiftin henüz eğitimini sürdürmekte olan Kemal adında bir oğulları vardır. Eserin giriş bölümünde Kemal, matbaada çalışan babasının sol elinin dört parmağını kaybetmesine neden olan talihsiz olayı hatırlar ve bu olaydan önceki hayatlarının ne kadar güzel olduğunu düşünür. Ailenin başına gelen bu talihsiz olayın yarattığı olumsuz durumlar ve bu olumsuzluklar karşısında aile bireylerinin birbirlerine kenetlenişi eserin düğüm bölümünde işlenir. Bir sembol olarak çizilen “Gümüş Kanat” sorunları aşmada yardımcı ve yol gösterici olarak verilir. “Gümüş Kanat” motifiyle ve talih unsuruyla tüm sorunların birdenbire çözüldüğü kısımlar da eserin çözüm bölümünde verilmektedir.

4.1.1.2. Ana fikir

Eserin ana fikri umut, yardımlaşma, olumsuzluklar karşısında yılmama ve hayata daha çok bağlanma, dayanışma, mücadele ve vefa kavramları etrafında şekillenmiştir. Eserde özellikle aile olma kavramı üzerinde durulmuştur. Aile bireyleri hüznelerini de mutluluklarını da hep beraber paylaşmıştır. Eserde üzerinde önemle durulan bir diğer nokta ise hayatın zorluklarına karşı mücadele edilmesi ve çalışılması gerektiği gerçeğidir. Eserdeki aileye yaşadıkları olumsuzluklarla mücadelelerinde yardımcı olan bir diğer unsur da talih faktörüdür.

Eserin farklı bölümlerinde ortaya çıkan “Gümüş Kanat” sembolü eserin kahramanına yol göstermiştir.

Eserin başkahramanının bir çocuk olması, eserde seçilen konu ve verilmek istenilen mesajlar, hedef kitlenin yani hedef kitlenin ilgisini çekebilecek niteliktedir. Eser, çatışmalar üzerine kurulmuştur. Olumsuzluklarla başlayan olaylar ilerleyen bölümlerde yerini olumlu gelişmelere bırakmıştır. Yine eserin başında aile bireylerinin içinde buldukları umutsuz tutumlar yerini yeşeren umutlara bırakmıştır. Yazar, bu şekilde zıt düşüncelerden yararlanarak “Her gecenin sabahı da vardır.” düşüncesini ve “zorluklar karşısında nasıl mücadele edileceğini” okurlarına göstermektedir. Bu yaşam mücadelesinin insanı olgunlaştırdığı düşünülmür. Her ne kadar yaşam mücadelesinden başarıyla çıkmalarında en büyük etki Nevzat Bey gibi görünse de aslında Nevzat Bey’in sevgisini kazanan Kemal’in yardımsever ve insancıl davranışları çok daha etkili olmuştur.

4.1.1.3. Kompozisyon

Eserde olaylar klasik bir kurgu ile anlatılmamıştır. Eser düğüm bölümüyle başlar. Kahramanlar özellikle de başkahraman Kemal düşündürülerek olayın başlangıcı okura verilir.

Kemal’in babası matbaada mücellit ustabaşısıdır. İş yerinde çalışırken bir çocuğun kolunu makineden kurtarmaya çalışmış, bu sırada sol elinin dört parmağını makineye kaptırarak kaybetmiştir. Bu talihsiz olay yüzünden ailenin hayatı alt üst olmuştur. Baba Celil Bey işsiz kalır. Çünkü yaptığı iş için iki eline de ihtiyacı vardır. Bütün bu olanlar Kemal’i çok üzer. Babası ve annesi de olanlara çok üzülürler. Babasında bu olaydan sonra bir de kansızlık hastalığı ortaya çıkar. Bu hastalıklardan ve sakatlıktan dolayı Celil Bey uzun bir süre çalışamayacaktır, hatta evden bile çıkamayacaktır.

Bu yüzden anne Süzen Hanım ailenin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalır. Sanat Mektebi mezunu olduğu için gündelik dikişe gider. Kocasının gönlü pek razı değildir çalışmasına. Fakat Süzen Hanım eşi iyileşinceye kadar evin sorumluluğunu üstlenir.

Süzen Hanım hem ev işlerini hem de diğer işleri aksatmadan ve sevgiyle yapar. Ancak bir süre sonra iş alamamaya başlar. Maddi olarak güç duruma düşerler. Eşiyle bu

durumu konuşurlarken Kemal onları duyar. Çok üzülür. Düşünüp taşınır ve ailesine destek olmak için çalışmaya karar verir. Kararını annesine açıklar. Hafta sonları öğretmeninin evine giderek geri kaldığı dersleri öğretmeniyle çalışacaklarını söyler. Annesi istemese de bu kararı onaylar ve oğlunun böylesi düşünceli olması onu çok gururlandırır. Kemal'in bu kararı almasında rüyasında gördüğü gümüş kanatlı kuşun da etkisi vardır. Eserin başında daldan kurtarmış olduğu gümüş kanatlı kuş bundan sonra rüyalarında ona yol gösterecek ve gerçek hayatta da çeşitli nesnelere sürekli karşısına çıkacaktır.

Bir süre sonra Kemal babasının çalıştığı matbaada çalışmaya başlar. İlk haftalarda annesi ile beraber aldığı ortak kararlar matbaada çalıştığını babasına söylemezler ancak daha sonra bu gerçeği saklayamazlar. Kemal, hafta sonları öğretmeniyle çalışır ve derslerinden geri kalmaz. Bu durum babası iyileşinceye kadar devam edecektir. Kemal matbaadaki makineleri canlı birer varlık gibi düşünür. Onları kimi zaman bir arkadaş, kimi zaman da korkunç bir dev gibi görür ve bulunduğu ortamdan dolayı büyüyünce makine mühendisi olmak ister.

Kemal üzerinde adının yazılı olduğu zarfta bulunan ilk haftalığını aldığı anda çok sevinir. Annesi Kemal'in haftalığının on lirasını kendisine verir. Kemal de daima kitap aldığı Nevzat Bey'in yanına uğrayıp uzun zamandan beri almayı düşündüğü "Kamerde İlk İnsanlar" kitabını almayı tasarlar fakat Nevzat Bey sergisini açmamıştır. Nevzat Bey ailesini Erzincan (1939) depreminde kaybetmiştir. Kimsesiz biridir. Kitap satarak geçinir. Kemal'e "Param olsa bile dükkân açmam burada kazandıklarım güvercinlerime de bana da yetiyor." der. Nevzat Bey, Kemal'i oğlu gibi sever.

Kitabı almayı daha sonraya bırakır. Pul biriktiren Kemal, Mikloş Efendi ile pullarını değiştirir. Parasına kıyamaz. Kadınlar Kongresinin bir serisini verip yeni çıkan Memleket serilerinden alır. Eserin farklı bölümlerinde gerek başkahraman Kemal'in gerekse diğer kahramanlar Celil Bey ve Ayhan'ın pul koleksiyonu yapması çocuk okurları koleksiyon yapma konusunda heveslendirebilir.

Kemal ile annesi bir hafta sonu Rumeli Hisarı'nı gezmeye giderler. Kemal bu geziden çok etkilenir. Hisar restore edilmiştir. Bando takımları çeşitli marşlar çalarlar. Kemal, Fatih Sultan Mehmet'i ve askerlerini düşünür. Kendisini asker gibi hissederek Fatih'in yaşadığı odayı görmüştür. Onun ruhunu derinden hissederek ve içinden ona

sevgiyle birlikte saygı duyar. Hisar'ın merdivenlerinden yavaş yavaş yaşadıkları zamana inerler. İstanbul'un tarihî dokusu ve atmosferi eserin bu bölümünde yansıtılır. Eserde tarihî değerlere yer verilmesi eserin hitap ettiği yaş grubuna millî değerler kazandırması bakımından önemlidir.

Kemal, Hisar'da gördüklerini çalıştığı matbaada usta olan Usta Barba'ya anlatır. Usta Barba ona matbaanın alt katında Ayasofya Müzesi'ne kadar giden bir gizli geçit olduğundan söz eder. Bu geçidin sonuna kadar gitmeyi göze alamamıştır. Kemal, Usta Barba'nın anlattıklarından çok etkilenir. O geçide girmek ister. Ustasıyla beraber geçide girerler ancak fazla ilerleyemeyip geri dönerler. Kemal, bu geçitte yine gümüş kanatla karşılaşır. Bu kez “Gümüş Kanat” bir gümüş paranın üzerindedir. Kemal, buna çok şaşırır. Usta Barba ve Kemal buldukları bu parayı hemen matbaanın müdürüne götürürler. Müdür Bey bu Bizans parasından daha önce de bulduklarını ancak paranın maddi bir değeri olmadığını söyler ve parayı Kemal'e verir. Kemal de parayı annesine verir.

Kemal, rüyasında kendini yine o geçitte görür. Geçide girer. Ancak geri dönüp baktığında beş kapı görür. Telaşlanır oradan çıkamayacağını düşünür. O esnada “Gümüş Kanat” ona yol gösterir ve geçidin sonuna varır. Uyandığında bir an gerçekte rüyayı karıştırır. “Acaba biz de bir rüyanın içinde miyiz?” diye düşünür. Kemal'in rüyası gerçek olmaktadır. Olanları annesine anlatır. Annesi evrenin açıklanamayacak sırlarla dolu olduğunu söyler. Rüyanın gerçek olması düşüncesi bir inanışı yansıtmaktadır. Bununla birlikte görülen rüyaların kısa bir süre içinde gerçekleşmeleri ya da kahramana yol göstermeleri de eserde rüya motifinin sıklıkla kullanıldığına işarettir.

Kemal matbaada çalışmaya devam eder. Matbaadan dönerken Nevzat Bey'in sergisini açtığını görür ve ondan “Kamerde İlk İnsanlar” kitabını alır.

Kemal, ders için öğretmeninin evine gittiği bir gün öğretmeninin hastalığından dolayı ders çalışamaz. Eve dönerken yolda zümrüt gözlü bir kedi ile karşılaşır ve ona “Yeşil Göz” adını verir. Kedisıyla beraber yürürken Sultanahmet Cami'sinin bulunduğu yerde kazı yapıldığını görür ve rüyasını hatırlar. Kalabalığın içine dalınca gazetecilerle karşılaşır. Rüyasında gördüğü geçidin kazıldığını görür. Onlara bu geçidin matbaaya kadar devam ettiğini söyler. Gazeteciler buna çok şaşırırlar. Kemal'in fotoğrafını

çekerler. Kemal'in rüyalarını gerçek hayatta yaşamış gibi anlatması yaşadığı sorunlar karşısında verdiği mücadelelerle ve sorumluluk bilinciyle çelişir.

Kemal'in fotoğrafı gazetelerde çıkar, verdiği bilgi doğrudur. Annesi ve babası oğulları ile gurur duyarlar. Kemal'e madalya verilir. Bu bir Bizans Kongresi madalyasıdır. Kemal madalyanın üzerinde yine "Gümüş Kanat"la karşılaşır.

Kemal'in Nevzat Bey'den almış olduğu kitap eski yazıyla yazılmıştır. Kitabı kendisine babası okur. Kitap aya yolculuk yapan iki âlimin başından geçenleri anlatan ilginç bir kitaptır [(Kamerde İlk İnsanlar, Jules Verne, 1920, (Azra Hudai Akdemir)]. Kemal, kitabın içindeki olaya kendini kaptırır. Mösyö Kavor'u ve arkadaşlarını düşünür, onların başına gelen olaylara üzülür. Mösyö Kavor arkadaşlarını dünyaya gönderir ve ayda aylılarla yalnız kalır. Daha sonra onlara ulaşamaz. Kavorit adı verilen ve yer çekimini kaldıran maddenin formülünü arkadaşlarına göndereceği sırada aylılar tarafından yakalanır. Sadece "Naf..." diye yarım kalan bir kelime duyarlar ve Mösyö Kavor'la bağlantıları kopar. Roman burada biter. Kemal, Bay Kavor'un başına gelenlere çok üzülür. Onun anısına kedisinin adını Naf koyar.

Kemal çalıştığı matbaada herkes tarafından çok sevilir. Aydan ve Aysan ablaları ona çok iyi davranırlar. Yaptığı işte iyice ustalaşmaya başlamıştır artık. "Bir işi yapıyorsan o işte en iyi olmalısın." diye düşünür.

Kemal, annesi ile dolaşırken simit satan bir çocukla karşılaşır. Ayhan Güven adındaki bu çocuğun annesi hastadır. Kemal onun durumuna çok üzülür. Matbaada ona bir iş bulur. Ayrıca Kemal'in ricası üzerine Ayhan okula yazılır. Kemal ona yardımcı olabildiği için çok mutludur. Ayhan'ın Nazlı adında bir kız kardeşi vardır. Annesi hastanedeyken Nazlı ve Ayhan, Kemallerde kalırlar.

Nevzat Bey, Kemal'e "Kamerde İlk İnsanlar" kitabını verdiğinde ondan kitap için yeni bir cilt yapmasını da ister. Kemal kitabına yeni cilt yaparken kitabın kapağı ile eski cilt arasında eski bir pul bulur. Pulun üzerinde gümüş kanat resmi vardır. Babası pulun Nevzat Bey'e ait olduğunu, ona vermeleri gerektiğini söyler. Kemal pulu vermek için Nevzat Bey'in sergi açtığı yere gider ancak onu yerinde bulamaz. Derviş Ahmet adında bir adamdan onun hastanede olduğunu öğrenir. Hastaneye gider. Onu ilk önce içeri almak istemezler, ısrarı üzerine içeri girmesine izin verirler. Nevzat Bey çok hastadır. Kemal ona durumu izah eder. Nevzat Bey ona pulun hikâyesini anlatır. Babasından ona

kaldığını ve zaten onu Kemal'e vermek istediğini söyler. Değerli bir puldur bu. Nevzat Bey Kemal'e artık ölmek üzere olduğunu söyler. Parmağındaki yüzüğü de ona verir. Kemal'in annesine yadigâr olarak vermesini ister. Kemal'den güvercinlerine yem vermesini, onları yalnız bırakmamasını ister. Kemal söz verir ve ağlayarak hastaneden çıkıp eve döner. Olanları ailesi ile paylaşır. Nevzat Bey'in durumu onları da üzer. Bir gün sonra hastaneyi aradıklarında Nevzat Bey'in öldüğünü öğrenirler.

Kemal, Nevzat Bey'in sevdiği insanların yanına gittiğini düşünerek kendini ölüm fikrine alıştırmaya çalışır. Anne ve babasını kaybetmekten çok korkar. Annesi, ölenlerin kalplerde yaşayacağını söyleyerek onu teselli eder. "Atatürk'ümüz öldü ama kalbimizde yaşıyor." der.

Kemal, Nevzat Bey'in kendisine hediye ettiği pulun değerini öğrenmek için Mikloş Efendi'nin yanına gider. Mikloş Efendi meraklısı bulunursa pulun iyi para edeceğini söyler. Dünyanın en kıymetli pulu olan 'GUIANA' isimli İngiliz pulunun 1856'da basıldığını ve onu bulan talebenin pulun kıymetini bilmediği için on beş şiline sattığını söyler [(İngiliz GUIANA'sı (Guyanası) 1856'da basılmış, sekiz köşeli bir puldur. 1856'da çıkmış, 1873'te bir çocuk bulup çok ucuza satmıştır. 1980'de bir milyon dolara alıcı bulmuştur.)]. Ancak Mikloş Efendi, Kemal'in dostu olduğu için onu kandırmaz. Kemal'in pulu 1862 yılında basılmıştır. Renk ve şekil bakımından kendi serisi içinde tek olan bir puldur. Pulun adı "Gümüş Kanat"tır. [1861'de Çarpanzâde Ağâh Efendi (1832–1885), ilk defa pul çıkarılması fikrini verir.]. Mikloş Efendi pulun seksen bin lira değerinde olduğunu ancak bir süre beklenirse daha pahalıya satabileceğini söyler. Kemal çok sevinir. Artık içinde buldukları maddi sıkıntıdan kurtulabileceklerdir. Kemal'in pulu yüz yirmi bin liraya alıcı bulur. Ailesi de buna çok sevinir. Paranın yarısını Kemal'in eğitimi için ayırırlar. Geri kalanı ile de bir ev almayı tasarlarlar.

Kemal'in çalıştığı matbaanın patronu Almanya'dan yeni iş makineleri getirir. Eski makinelerden birini Kemal'in babasına verir. Ayrıca ona iş de verir. Artık Kemal'in babasının da küçük bir matbaası vardır. Patronun verdiği makine tek elle çalışabilen bir makinedir. Bu makinede neden daha önce Celil Bey'e iş verilmediği okuru düşündürebilir. Celil Usta çocuk kitapları basacaktır.

İşler yoluna girdiği için Kemal okuluna geri döner. 23 Nisan Bayramı için arkadaşları ile sınıfı süslerler. Atatürk'ün büstü karşısında kendini çok heyecanlı hissederek. Kemal, mühendis olmak istemektedir. Bu yolda ilerleyebileceği için çok mutludur. Annesi de hayalini kurduğu evi alabilecektir artık. Kemal tüm bunları Nevzat Bey'e borçlu olduğunu düşünür. Okuldan dönerken Nevzat Bey'in sergi açtığı yere gider ve onu anımsar. Güvercinlere yem verir. Onlar artık Kemal'in sevgili "Gümüş Kanat"ları olmuşlardır.

Eserde bir sembol olarak kullanılan "Gümüş Kanat"ın sürekli olarak kahramanın karşısına çıkarılması eseri masalsı bir havaya büründürür. Rüya motifi de bu masalsı havayı destekler. Bu yönüyle eser hem tesadüflere hem de mucizevî olaylara dayandırılmıştır. Eseri gerçekçilikten uzaklaştıran bu özellikler çocuk okurların kahramanla özdeşim kurmasını engeller. Ayrıca yaşam mücadelesini ve karşılaşılan zorlukları başkalarının yardımı ile aşmaları çocuk okurların kendi yaşamlarında bir mucize beklentisi içine girmelerine sebep olabilir.

4.1.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Metinlerin incelenmesinde olaylara kimin gözü ve kimin dili ile bakıldığı da önem taşır.

Aktaş'a göre "Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde olay zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir" (2005: 78).

Bu tanıma göre eser incelendiğinde olay zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların üçüncü bir kişi tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve aynı kişi tarafından okurlara iletildiği için eserin hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile yazıldığı söylenebilir. Aktaş'a (2005: 90) göre "anlatıcı zaman ve mekân ile sınırlı değildir. Nerede aranırsa orada hazır. Kahramanların bütün geçmişi, her türlü hususiyetlerini zihinlerinden geçirdiklerini bilir, iç konuşmalarını duyar". Bu romanda da yazar Kemal ve ailesinin yaşadığı

sıkıntıları da ileride bu sıkıntılardan nasıl kurtulacağını da bilir. Yani aynı zamanda anlatıcı olan yazar, zaman ile sınırlı değildir. Ayrıca romanın önemli mekânlarından olan Kemal'in evi ve iş yerinde olanları da ayrıntısıyla bilir. Bundan dolayı anlatıcı yazar, mekân ile de sınırlandırılmamıştır. Yazar anlatıcı tekniğiyle kaleme alınan romanlar çocuklar ve kahramanları birbirlerinden uzaklaştırdıkları için pek tavsiye edilmez.

Anlatıcı bu eserde olay zincirini verirken çoğunlukla anlatma bazen de gösterme tekniğini kullanmıştır.

4.1.1.5. Yer ve Zaman

Olay İstanbul'da geçmektedir. Kemal ve ailesinin yaşadığı ev ile Kemal'in ve önceden babasının çalıştığı matbaa eserdeki önemli mekânların başında gelmektedir. Kemal'in okulu, öğretmeninin evi, Rumeli Hisarı, Sultanahmet Camisi, Sultanahmet Parkı, Ayasofya Müzesi, Nevzat Bey'in kitap sergisi açtığı alan ve Mikloş Efendi'nin dükkânı da önemli mekânlar arasındadır.

Kemal ve ebeveynlerinin yaşadığı ev küçük bir evdir. Mekânlar insan psikolojisi üzerindeki etkileri bu eserde oldukça iyi anlatılmıştır. Kemal ve ailesi her ne kadar bir arada olmaktan mutluluk duysalar da yaşadıkları evi pek sevmezler ve değiştirmek isterler. Hatta Kemal'in annesinin en büyük hayali yeni bir ev sahibi olmaktır. Eserde bu duyguları yansıtan cümleler de yer almaktadır:

Kemal, sofanın loş ışığında bir mağara ağzı gibi karanlık merdivenleri inmeye başladı. Tahta basamaklar ayaklarının altında her zaman çıtırdar, gıcırdardı. Aşağı katı sevmiyordu. Aşağının lâmbasını yaktı. Yerler kırmızı çini döşeliydi. Yirmi beş mumluk elektrik ampülü bu penceresiz sofaya iç sıkı bir renk veriyordu. Daha altı ay evveline kadar yeni bir ev yaptırmak onlar için mümkündü. Hatta projelerini beraberce çizmişlerdi. Sonra babasının tanıdığı bir mimar evlerinin plânını da yapmıştı (Uçuk, 2006: 20).

Önceleri babasının sonra da Kemal'in çalıştığı matbaa eserdeki önemli mekânlardan bir diğeridir. Babasının sağlıklı iken mücellit ustabaşısı olarak çalıştığı

matbaaya Kemal de sık sık gider. Çünkü matbaa mektep yolunun üstündedir. Kemal daha bu matbaada çalışmaya başlamadan önce buradaki makineleri büyük bir merakla inceler ve yeni yeni makinelerin projelerini yapan bir mühendis olmak ister. Bu matbaada Kemal'in ilgisini çeken bir diğer yer ise Usta Barba'nın yönlendirmesiyle öğrendiği gizli geçittir. Sonraları Kemal, Sultanahmet Camii'nin avlusundaki gizli geçidin nereye çıktığını araştıranlara oranın matbaaya çıktığını söyleyecek ve bu nedenle ödül olarak bir madalya alacaktır.

Nevzat Bey'in kitaplarını sergilediği alan bir diğer mekândır. Kemal Nevzat Bey'i orada görünce mutlu olur, onun olmadığı zamanlarda kendini kötü hiSSeder. Mekânla kişi bütünleştirilmiştir. Nitekim Nevzat Bey ölünce Kemal bu mekâna gelir ve büyük bir boşluk hiSSeder. Onu anımsar, kuşlarını besleyerek ona verdiği sözü tutar.

Eserde mekân tasvirleri de yer almaktadır. Özellikle eserde tarihi mekânlara dikkat çekilmesi çocuk okurlar açısından önemlidir. Kemal'i etkileyen tarihi mekânlardan biri Rumeli Hisarı'dır. Hisar'ın Kemal üzerinde bıraktığı etkiler eserde şu cümlelerle verilmiştir:

Kemal'in soluğunu kesen tepelerindeki bayrağı dalgalandıran rüzgâr mı idi? Yoksa yüreğini gururla, muhabbetle şişiren heyecan mı idi? Koca Fatih Sultan'ın yaşadığı odayı görmüştü. Üstünden asırlar geçmişti, ama o yüce hükümdarın ruhu bütün kudreti, azameti ile oradaydı. Sanki Kemal'in biraz gerisinde idi. Ondan taşan kokuyu solukları ile içiyordu. Bu, yakından koklanınca insanın genzini yakan karanfil kokusuna benziyordu.

Kemal'in göğsünün derinliklerinde yüreğini şişiren heyecan sağnakları çarpıyordu. Bu, Fatih'in ruhundan kopan fırtına idi (Uçuk, 2006: 66).

İstanbul'un kozmopolit yapısı da Rum ve Makedonyalı kahramanlar eşliğinde esere yansıtılmıştır. Romanda olayların geçtiği mekânlar çocuk okurların anlayabileceği şekilde verilmiştir.

Eserde olaylar yaklaşık dört aylık bir zaman dilimini kapsar. Eserin ilk bölümünde Kemal'in pencereden yağın karı izlediği sahne kış mevsimini, son bölümünde arkadaşlarıyla birlikte 23 Nisan Bayramı için sınıfı süsledikleri sahne ilkbahar mevsimini somutlaştırır.

Eserde mevsimsel geçişler de kahramanların hayat akışlarını yansıtır şekilde verilmiştir. Kahramanların hayatlarının en zor dönemleri kış mevsimiyle verilirken her şeyin düzene girdiği düğümlerin çözüldüğü bölüm ise ilkbahar mevsimiyle verilmiştir.

Zamanda geri bakış tekniği ile Celil ve Süzen'in tanıştığı yıllar verilir. Eserde en önemli an Nevzat Bey'in Kemal'e bıraktığı kitabın içindeki değerli pulun bulunduğu zamandır. Daha sonra bu pulun değerinin öğrenilmesi ve pul sayesinde ailenin hayatının düzene girmesi de aynı zaman diliminde meydana gelen olaylar arasındadır.

4.1.1.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserdeki ana karakter Kemal Usta'dır. Yardımcı karakterler ise Celil ve Süzen Usta, Nevzat Bey, Mikloş Efendi, Öğretmen, Ayhan Güven, Ayhan Güven'in annesi, kız kardeşi Nazlı, Öğretmenin annesi, Müdür Bey, Usta Barba, Mücellit Ustabaşısı, matbaanın kapıcısı Süleyman Ağa, matbaada çalışan Aydan, Aysan ve Ergül, okulun kapıcısı İhtiyar Kemal, Genç Arkeologlar, Nöbetçi Hekim, Hemşire, hamallık yapan Derviş Ahmet, Kemal'in kedisi Naf. Eserde yedi farklı yerde yer alan Gümüş Kanat sembolik kahramandır. Ayrıca eserde Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk de tarihî birer kahraman olarak anılırlar.

Kemal, Celil ve Süzen Usta'nın oğullarıdır. On bir yaşındadır. İlköğretime devam etmektedir. Babasının ve sonra da kendisinin çalıştığı matbaadaki makinelere olan ilgisinden ötürü makine mühendisi olmak ister. Ailenin tek çocuğudur. Kemal, yaşlarına göre olgun düşünebilen ve öyle hareket edebilen bir çocuktur. Çocuk okurların bazı yönleri ile kendilerini özdeşleştirebileceği ya da kendilerine örnek alabilecekleri bir kahramandır. Çalışkanlığı, dürüstlüğü, ailesine olan bağlılığı örnek alınabilecek yönleridir. Kemal, olgun ve daha çok yetişkinlere özgü davranışlarına rağmen yavru bir kedinin peşinden gidip onu sahiplenmek ya da kendisine anlatılan hikâyelerin etkisinde kalıp merak duygusunu gidermek için tek başına hareket etmek gibi çocuksu özellikleri de taşımaktadır.

Kemal, romanın merkezinde yer alır. Anne ve babasını çok sever. Babasının içinde bulunduğu duruma çok üzülmesi onun hassasiyetini yansıtır. Ailesine olan

bağlılığı onu çalışma hayatının içine sürükler. Maddi anlamda ailesinin desteğe ihtiyacı vardır. Bilinçli bir çocuk olan Kemal, okul ile birlikte çalışma hayatını da başarılı bir şekilde yürütür. Herkes tarafından sevilen uyumlu bir çocuktur. Fakat yaşı itibariyle bütün bu özellikler gerçek hayatta karşılaşılabilecek yaşam tarzlarını yansıtıyor olsa da genel anlamda daha çok onun idealize edilmiş bir kahraman olduğunun göstergesidir. Bu özellikleri bakımından Kemal kahramanı, Yörükoğlu'nun (1976) "Çocuk Kitapları Semineri"nde belirttiği "Çocuk kitaplarında yiğitlik abartılmamalı, çocuklara, yanılmaz insan, her şeyi bilen, her şeyi başaran insan örnekleri sunulmamalıdır. Başka bir deyişle çocuk kitaplarda etiyle, kemiğiyle, başarı ve başarısızlığıyla insanı tanımalıdır. Çelişkileri ile düşünce ve duyguları ile insan davranışını öğrenmeli, başkalarında kendini görebilmelidir" (Akt.: Oğuzkan, 2006: 394) özelliklerine uygun bir kahraman modelini yansıtmaz.

Kemal'in pul koleksiyonu yapması örnek bir davranıştır. Bu yolla çocuk okurlara pul koleksiyonu yapma alışkanlığı kazandırmak hedeflenmiştir.

Kemal hayvanları seven, çevresine karşı duyarlı biridir. Sokakta bulduğu kimsesiz bir kediyi evinde besler. İnançlı bir insandır. İçinde buldukları sıkıntıları aşmak için Allah'a dua eder. Okulunu, öğretmenini çok seven Kemal, çok başarılı ve örnek bir öğrencidir. Okumayı çok sever. Okumaya olan ilgisi sayesinde daha sonra kendisinin hayatını önemli ölçüde değiştirecek olan kitapçı Nevzat Bey ile tanışır. Öyle ki Kemal haftalığının kendisine düşen kısmı ile kitap almak ister. Kemal'in kitaplarını kendi harçlığı ile almak istemesi hedef kitledeki okurlara örnek olması bakımından önemlidir. Çünkü çocuklar, kendi paralarıyla aldıkları kitapları daha çok benimseyeceklerdir.

Kemal'in en önemli özelliği gördüğü rüyaların gerçek olmasıdır. Bazı durumlarda gerçeğe rüyayı birbirine karıştırır:

Kemal dehşet içinde kaldı. Bu, gece rüyasında gördüğü yer altı dehlizinin çıkış yerinin ta kendisi değil miydi?

Kalabalığa sokuldu, bir rüyada gezen hali ile oradaki bilginlere:

- Bu yer altı dehlizinin ucu bizim matbaanın altında, dedi. Ben dün gece o kapısından girdim, buradan çıktım.

...

- Biraz masal gibi ama dedi, gerçekten ben buraya çıkmıştım. Büyük örümcek ağlarını bozdum. Örümcekler deliklerine saklandılar (Uçuk, 2006: 100).

Bu durumu babası gazetecilerle konuşurken şu şekilde ifade eder:

“Oğlumda beni ürküten bir önsezi var... Buna kuvvetli bir altıncı his de eklenince ortaya bizi şaşkırtan hadiseler çıkıyor...”(Uçuk, 2006: 126).

Kemal’in anne ve babasının Kemal’in rüyalar âlemi ve gerçek hayatı birbirine karıştırmasını onun keskin zekâsına, doludizgin heyecanına ve geniş bir hayal âlemine bağlamaktadırlar. Piaget’in bilişsel gelişim kuramına göre Kemal, yaşı dolayısıyla somut işlemler döneminde olduğu için kendisinden gerçek ile hayali birbirinden ayırt etmesi beklenir.

Kemal, vatanını seven ve geçmişte yaşamış Türk büyüklerine sayı duyan bir çocuktur. Hisar gezisinde Fatih’in ruhunu hiSSeder ve böyle bir ulusun evladı olmaktan onur duyar.

Kemal merhametli ve yardımsever bir çocuktur. Soğuk bir kış günü annesi ile dışarıda gezerken tanıştığı simit satan Ayhan Güven’e kendi çalıştığı matbaada iş bulur.

Eserde yer alan yardımcı kişilerden biri Kemal’in annesi Süzen Hanım’dır. Süzen Hanım otuz iki yaşındadır. Eşi Celil ile yirmi yaşında iken evlenmiştir. Eserde anlatıcı tarafından Celil’in düşüncelerinde Süzen şu özellikleri ile yer almaktadır:

Düşündü. Onunla tanıştığı günlerde yirmi yaşında idi. ‘Şimdi kırk iki yaşındayım.’ Hesapladı, yirmi yıl önce komşularından sahaflarda kitapçılık yapan Rıfat efendinin kızı olan on yaşında Süzen’in kitaplarını ciltler, piyasada rastlanmayan defterlerden kalemlerden bulur hediye ederdi. O güzel kıza mahallede ‘Sarı Süzen’ derlerdi. Çalışkanlığı, akıllılığı, hazırcıvaplılığı hoşuna giderdi. Sonra mahalleyi değiştirmişlerdi (Uçuk, 2006: 32).

Henüz çocukken birbirlerinden uzaklaşıp on yıl birbirlerini görmezler, daha sonra mahallede karşılaşınca birbirlerinden etkilenirler ve evlenirler.

“...Dönünce karşısında ince belli, altın örgülü bir genç kız görmüştü. Duru, süzülmiş bal renginde bir çift göz kendisine bakıyordu” (Uçuk, 2006: 33).

Aynı zamanda Kız Enstitüsünü bitiren Süzen Hanım, ailesine çok bağlı, sevgi dolu bir annedir ve aynı zamanda zorluklar karşısında aslan kesilen tipik bir Türk kadınıdır.

Celil Bey, Kemal'in babasıdır. Kırk iki yaşındadır. Mücellithanede ustabaşı olarak çalışmıştır. Bir çocuğun iki kolunu kurtarma için dört parmağını feda edecek kadar cesur biridir. Ancak başına gelen bu talihsiz kaza ve sonrasında ortaya çıkan kansızlık hastalığı Celil'in psikolojisini kötü yönde etkilemiştir. Hastalık süresinin uzun sürmesi ve bu sebeple evin sorumluluğunu eşine ve oğluna bırakması da onun kendisini kötü hissetmesine neden olur. Bu zor günlerinde en büyük yardımcı eşi ve oğlu olmuştur, onların sevgisi ve zorluklara karşı mücadele etme azimleri Celil'i de hayata bağlamıştır. Celil, zamanla kansızlık hastalığının geçmesiyle yapabileceği işleri düşünmeye başlar. Daha sonra eski iş yerindeki patronu ona kullanmadıkları makineleri verir. Bu makinelerde. tek elle de çalışılabildiği için Celil eski işini rahatlıkla yapabilecektir. Ancak matbaanın patronunun bu imkânı neden çok daha önceden bu aileye sağlamadığı sorusu da okurların aklına gelebilir. Celil'in fiziksel özellikleri anlatıcı tarafından Kemal'in bakışı ile şöyle verilir:

Babası dalgalı sarı saçları ile tıpkı aslana benziyordu. Gür, kumral kaşlı, uzun boylu, geniş omuzlu, kuvvetli ve gençti; böyle önüne bakarken kendisini görenlere çok ciddi bir insan hissi verirdi. Fakat başını kaldırıncaya bir çift tatlı mavi göz ılık, yumuşak bir ışıkla insanın yüreğine uzanırdı (Uçuk, 2006: 12).

Kemal'in babasına olan hayranlığı bu cümlelerde açıkça görülmektedir. Ayrıca tıpkı babası gibi Kemal'in de pul koleksiyonu yapması Kemal'in babasını örnek aldığını göstermektedir.

Romandaki bir diğer kahraman Nevzat Bey'dir. Sokakta kitap sergisi açarak geçimini sağlar ve aynı zamanda oradaki kuşları besler. Nevzat Bey anlatıcı tarafından Kemal'in bakışı ile şöyle verilir:

'Zavallı Nevzat Bey' diye düşündü. Kitap satamazsa ne ile geçinirdi. Dünyada tek başına kalmış bir adamdı. Üç çocuğu, karısı, ihtiyar anacığı, Erzincan zelzelesinde ölmüşlerdi. Kemal'e anlatmıştı. Zelzele başlamadan evveli uluyan köpeklerini susturmak için bahçeye çıkan Nevzat Bey bir anda tüm sevdiklerini kaybederek dünyada tek başına kalmıştı... Erzincan'da yıkılan kitaplığının karşısında günlerce konuşmadan oturmuş, sonra anacığının yurduna göç etmişti (Uçuk, 2006: 43-44).

Nevzat Bey Kemal'i çok sever ve onu ölen oğlunun yerine koyar. Bu yüzden eskiden babasının kendisine ileride oğluna verirsin diye bıraktığı çok değerli bir pulu Kemal'e verecektir ve bu pul Kemal ve ailesinin hayatını değiştirecektir.

Romadaki bir diğerkahraman Usta Barba'dır. Kemal'in çalıştığı matbaanın tamirhanesinin ustasıdır. Belki de cetleri Bizans'a dayanan Rumlardan olan bir Hristiyan'dır. Hayatta çalışma ve gayretler sonucu bir yerlere gelinebileceğine inanan biridir. Merhametli ve iyi niyetlidir. Usta Barba Kemal'e gizli bir geçitten de Usta Barba'dır. Ayrıca Usta Barba, Fatih Sultan Mehmet'in adaletinden, yardımseverliğinden ve o dönemde yaşayan insanlar arasındaki uyumdan söz etmektedir.

Mikloş Efendi, pulcudur. Yaşlı bir adamdır. Beyoğlu'nda bir dükkânı vardır. Vaktiyle Macaristan'dan gelmiştir. Son derece düzgün bir Türkçe ile konuşur. Kemal'in deyişiyile "Türk gibi bir şey olmuştur artık." Ancak hâlâ memleket özlemi çekmektedir. Kemal'in bulduğu değerli pulun gerçek değerini ona söylemesi dürüstlüğünü göstermektedir.

Sokakta simit satarak ailesini geçindirmeye çalışan Ayhan Kemal'in yaşlarında bir çocuktur. Hasta bir annesi ve Nazlı adında bir kız kardeşi vardır. Onun kış günü sokakta simit satmasına üzülen Kemal, matbaada iş bulmasına yardımcı olur. Pulu satınca da Ayhan'a ve onun ailesine de yardım eder. Ayhan da pulculuğa meraklıdır.

Kemal'in öğretmeninin özellikleri eserde verilmez. Okula gelemediği günlerde ona kendi evinde hafta sonları dersler verir. Kemal başarılı bir öğrenci olduğu için öğretmeni onunla gurur duyar.

Aydan, Aysan ve Ergül Kemal'in çalıştığı matbaada çalışan Kemal'i seven iyi niyetli kişilerdir.

Derviş Ahmet Kemal'e Nevzat Bey'in hastanede olduğunu haber veren bir hamaldır. Kemal'in gözüyle Derviş Ahmet mintanının açık göğsünden kırçıl siyah tüyler fışkıran ve kış olmasına rağmen yaz mevsiminde öğle sıcakındaymış gibi sokak ortasında keyifle sigara çekiştiren biri olarak verilmiştir. Babacan tavrı ve kendine has duruşu olan biridir.

Alğan'ın (2009: 57) da tezinde belirttiği gibi romanda yer verilen kahramanlar farklı sosyal kesimlerden ve farklı milletlerden kişilerdir. Hepsinin ortak yönü iyilikleri ve dürüstlükleridir. Kahramanları hepsi Kemal'le bağlantılıdır. Onlar, Kemal'in hayatının bir kesitinde karşısına çıkan ve onun yaşamını kolaylaştıran kişilerdir.

Kahramanlar Kemal'in farklı yönlerini ortaya koyabilmek için kullanılan kişiler olarak çizilirler.

Romanda hayvan kahramanlara da yer verilir. Kemal'in kedisi Naf ve "Gümüş Kanat" olarak adlandırılan kuşlar, bu hayvanlardır. Kemal, okuduğu "**Kamerde İlk İnsanlar**" romanının kahramanı olan M. Kavor'un anısına zümrüt yeşili gözlü, kedisine bu adı koyar. 'Naf', M. Kavor'un arkadaşlarına aydan gönderdiği son mesaj olan 'nafile'nin tamamlanmamış şeklidir.

"Gümüş Kanat" ise Kemal'e yol gösteren sembolik bir kahramandır. Eserde yedi farklı yerde görülen "Gümüş Kanat" sembolü esere masalsı bir özellik kazandırmıştır.

4.1.1.7. İletiler

4.1.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

Eserde yer alan çalışmanın ve sabırlı olmanın önemi, zorluklar karşısında inancın yitirilmemesi, aile üyelerinin birbirine kenetlenmesi ve zorluklarla mücadele etmenin gerekliliği, insanların yaşadıkları çevreye ve birbirlerine karşı sorumlu oldukları gerçeği, dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın tüm insanları sevmek gerektiği düşüncesi, tarihî değerlere önem verilmesi gerektiği, hayvan sevgisi, kitap ve gazete okumanın önemi gibi değerler çocuk eğitimi açısından olumlu iletilerdir.

Eserde dikkati çeken bir diğer unsur da aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişkileridir. Doğan, Cahit Uçuk ile ilgili hazırlamış olduğu çalışmasında onun birçok çocuk romanında çocuk aile ilişkisi üzerinde durduğunu belirtmiş ve Gümüş Kanat ile ilgili izlenimlerini şöyle ifade etmiştir: "Bir çocuğun yetişmesi için uygun bir aile ortamının gerekli olduğuna inanan Cahit Uçuk, aynı zamanda aile içi sağlıklı ilişki kurmada bireyler arasındaki sevgi ve saygının büyük rol oynadığını düşünür. İşte bu romanda da bu düşünceler vardır" (Doğan, 1999: 298).

Kemal'in, babasının ve Ayhan'ın pul koleksiyonu yapmaları da sosyal hayatta zevk almak için bir alışkanlık edinilmesi gerektiği düşüncesini aşılması bakımından dikkate değerdir.

Ayrıca Kemal ve Usta Barba'nın matbaanın altındaki gizli geçitte buldukları gümüş parayı öncelikle matbaanın müdürüne götürmeleri 'başkalarına ait olan şeylerin izinsiz alınmaması gerektiğini' öğretmesi bakımından önemlidir.

Eserde Kemal'in ağacın dalına takılan yaralı kuşu kurtarma çabası, sokakta bulunduğu kimsesiz kediyi sahiplenmesi ve kış günü soğukta simit satıp hasta annesine bakmaya çalışan Ayhan'a yardım etmesi yardımseverlik duygusunu okurlara aşılması bakımından olumludur. Ayrıca yazar Kemal'in yardımsever davranışlarını ödüllendirerek de bu duyguyu pekiştirmiştir.

Eserde önemli bir mekân olan mücellithanenin seçimi tesadüf değildir. Kitapların okunacak hale gelinceye kadar yapılan tüm işlemlerin kitapta ayrıntılı olarak yer alması okurların bu konuda bilinçlenmelerini sağlaması ve buna göre de bir kitabın yıpratılmadan en iyi şekilde nasıl muhafaza edilebileceğini öğretmesi bakımından olumludur.

Baba- oğul; anne- oğul ilişkilerinde çocuğa bir yetişkin gibi davranılması da olumlu bir gelişme olarak gösterilebilir.

4.1.1.7.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

Eserin başkışisi Kemal'in rüya ve gerçek hayatı birbirine karıştırması, çok zengin bir hayal âlemine sahip olması içinde bulunduğu yaş döneminin özelliklerini yansıtmamaktadır.

Ayrıca bazı durumlarda sadece kendi başına kararlar alması, daha önce görmediği yerlere korkusuzca gitmesi, tanımadığı insanlarla çok çabuk ve sıcak ilişkiler kurması içinde bulunduğumuz yaşam şartları düşünüldüğünde kahramanı model alacak küçük okurlar için olumsuz bir durum yaratabilir.

Eserin merkezinde yer alan Usta ailesinin akrabalık ve komşuluk ilişkilerine hiç yer verilmemesi, Kemal'in sokakta tanıştığı Nevzat Bey ile çok yakın bir ilişki kurması ve hatta Nevzat Bey'in Kemal'e ailenin kaderini değiştirecek bir armağan vermesine rağmen ailenin yine de Nevzat Bey ile tanışmak için bir girişimde bulunmamış olmaları eseri inandırıcılık duygusundan uzaklaştırmaktadır.

4.1.2. Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

Cahit Uçuk tarafından yazılan Gümüş Kanat, ilk olarak Doğan Kardeş Yayınları arasından İstanbul'da 1968'te yayımlanmıştır.

Romanda tam ve yarım sayfa olmak üzere resimler yer almaktadır ancak kitapta resimlerin kim tarafından çizildiğine dair bilgiye yer verilmemiştir. Bu konu ile ilgili Bilge Kültür Sanat Yayınları'ndan bir yetkili ile görüşüldüğünde yazarın verdiği taslakta resimlerin yer aldığını ancak resimleri çizenin bilgisinin kendilerine de verilmediği belirtilmiştir.

Eserin incelenen baskısı 207 sayfa olup, Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından Ekim 2006'da basılmıştır.

4.1.2.1. Kapak

Kitabın kapağı renklidir. Kapakta romanın başkahramanı olan Kemal, rüyasında gördüğü gizli geçide girerken resmedilmiştir. Elinde fener vardır. Geçit örümcek ağlarıyla kaplıdır. Kemal meraklı ve ürkek bakışlarla geçide bakmaktadır. Kapak kullanılan renkler ve düzenleme açısından çocuk okurların ilgisini uyandırabilecek niteliktedir.

Kapağın ön yüzünde yazar, eser ve yayınevi adları yer alır.

Kapağın arka yüzünde "Gümüş Kanat" adı verilen kuş, örümcek ağları ve farelerle kaplı gizli bir geçidin içine doğru uçarak Kemal'e yol göstermektedir. Arka yüzde ayrıca "Gümüş Kanat"la ilgili bir açıklama da yer alır:

Minicik yüreklerin, sevgiye ve umuda en çok ihtiyaç duydukları zamanda ortaya çıkar Gümüş Kanat. O, kaybolmayan ümitlerin, hayallerin, ideallerin, günden güne çoğalan sevginin sembolüdür. Küçük yaşta hayatın acı yüzüyle tanışan Kemal; bütün zorlukları sevgi, gayret ve dostluğun, en çok da Gümüş Kanat'ın yardımıyla aşar. Onun ardında kara günlerden mavi hayalleri yükselir. Acıları biter güzelliklere kavuşur.

Yazarın akıcı, sade ve sevgi yüklü kaleminden Gümüş Kanat'ı tanımaya ne dersiniz

Eserde “Gümüş Kanat” ilk olarak pencereye yakın bir çınar ağacının dalına ayağı takılan küçük bir kuş olarak Kemal'in hayatına girer. Sonrasında rüya motifleriyle ve çeşitli nesnelere üzerinde aynı sembol Kemal'in karşısına çıkacaktır. Yazar “Gümüş Kanat”ı sembol olarak kullanmakla ve ona farklı vasıflar yükleyerek eseri masalsi bir havaya büründürmüştür.

Kapak çocuk okurlara hitap edecek biçimde tasarlanmıştır. Baskı bakımından kaliteli ve renk bakımından dikkat çekicidir.

4.1.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on iki punto büyüklüğündedir. On iki punto ile yazılmış olması 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine hitap etmesi bakımından olumludur. Ayrıca satır aralığı da çocuklar için uygundur.

4.1.2.3. Resimlendirme

Kitabın kapağında çocuk okurların ilgisini çekebilecek şekilde renkli bir resim yer almaktadır. Ayrıca iç bölümlerinde tam ya da yarım sayfa olarak hazırlanmış on üç renksiz resme yer verilmiştir. İç bölümdeki resimler yer aldıkları bölümlerle uyumlu resimlerdir ve anlatılan olayların somutlaştırılmasını sağlayıcı niteliktedir.

4.1.2.4. Bölümleme

Eser 207 sayfadır. Yirmi üç bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları şöyledir:

“Başlangıç, Güzel Günler, Alın Yazısı, Büyük Karar, Rüya Gibi, İlk Haftalık, Fatih’in Ruhı, İlk Hediye, Örümcek Ağları, Kamerde İlk İnsanlar, Zümrüt Gözlu Kedi, Güzel Günün Gecesi, Çay Saati, Gazetede ki Resim, Madalyon, Naf, Yeni Arkadaş, Gizli Hazine, Unutulmayacak Karlı Bir Gün, Mavi Taşlı Yüzük, Pencerenin Dışında, Perinin Sihirli Değneği, Gümüş Kanatlar.”

Eserin bölüm başlıkları içerikle uyumlu olup, başlıklar dikkat çekici niteliktedir. Ayrıca her bir bölümün sayfa sayısının az olması eseri tekdüzelikten kurtararak eserin okunuşunu zevkli hale getirmektedir.

4.1.3. Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı / Dil ve Anlatım

4.1.3.1. Deyimler

Deyimler söz varlığını geliştirmede oldukça önemlidirler. Bu eserde de deyimlere yer verilmiş olması çocuk okurlar için olumlu bir gelişmedir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

“yüreği cız diye yanmak (yüreği cız etmek), yüreği hoplamak, bir damla canı kalmak, göz göze bakmak (göz göze gelmek), yanakları al al olmak, içi içine sığmamak, tüyleri diken diken olmak, göğsü kabarmak ...”

Bu eser vasıtasıyla farklı deyimleri öğrenecek olan okur, bir kelimenin sadece temel anlamda kullanılamayacağını mecaz olarak da farklı anlamlar taşıyabileceğini öğrenecektir.

Ayrıca eserde “Derdini söylemeyen derman bulamaz” atasözüne de yer verilmiştir.

4.1.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

Anlatımı güçlü kılan ikilemeler, çocuğun dil gelişimine ve anlama kapasitesine katkı sağlaması bakımından önemlidir. Yazar, eserde ikilemelere çokça yer vermiştir. Yazarın kullandığı ikilemelerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

“Allah Allah, ağır ağır, ana oğul, ateş ateş (2), baba oğul, bağırsa bağırsa, bata çıka (2), biçim biçim, birer birer (5), buğulu buğulu, canlı canlı, çabuk çabuk (4), çıtır çıtır, deli deli (2), derin derin, doya doya, döne döne, duya duya, forma forma, gümüş gümüş, hayran hayran, hızlı hızlı (2), ılık ılık, için için, ikişer ikişer, kalem kalem, kandil kandil, karı koca, kap kap, kare kare, kesik kesik, mini mini, parıl parıl, renk renk (5), savrula savrula, semt semt, ses seda, seSSiz seSSiz, sıcak sıcak (2), sıkı sıkı (2), şaşkın şaşkın, şımarık şımarık, şerit şerit, titrete titrete, top top, usul usul (2), yan yana, yavaş yavaş (2), yeni yeni, yer yer, zar zor

“bir daha, bir daha; hayır, hayır; Galatasaray, Galatasaray; kim, kim acaba; olmaz, olmaz; ölüm, ölüm ya ölüm; Söz ver Celil! Söz ver...” “

Yazarın eserde oluşum bakımından farklı ikilemelere yer vermesi, bu ikilemeleri farklı görevlerde ve anlamlarda kullanması da çocuk okurların söz varlığını geliştirmesinde etkili olacaktır. Ayrıca eserde kullanılan tekrarlar da anlamı pekiştirme ve daha da etkili kılma açısından önemlidir.

4.1.3.3. Dualar

Eserde yer alan kahramanlar başlarına gelen kötü şeylerden bir bakıma inançları sayesinde kurtulmaktadırlar. Bu eserde yer alan dualardan da anlaşılabilir:

“Allahım! Dedi, benim kuvvetimi eksiltme, artır. Yolumuzu çamurlarla değil, çimenlerle aç Allahım!” (Uçuk, 2006: 27).

“Allahım! Çok şükür Ya Rabbi! Bugünleri gördüğüme! Diyordu.” (Uçuk, 2006: 59).

“Ellerin dert görmesin’ o biraz titreyen ses ile babası her zaman onlara bu duayı ediyordu.” (Uçuk, 2006: 76).

“Allah’ım!... Kurtar bu karanlıklardan... Annemle babama kavuşmak istiyorum ben...” (Uçuk, 2006: 82).

“- Sağ ol evlât sağ ol! Tuttuğun taş olsun yavrum...” (Uçuk, 2006: 90).

“Allah’ım! Allah’ım! Ne olur benim sevgili Allah’ım, babama eski sağlığını, neşesini ve çalışma gücünü ver. Annemin kuvvetini, cesaretini artır. Baba tekrar mektebe gitmek için izin ver Allah’ım!... Babam iyileşirse çalışır. Annem yabancı evlerde değil, kendi yuvasında dikişlerini diker, ben de mektebime giderim. Sonra Allah’ım, sen çok cömertsin. Bize güzel bir ev ver. Orada mes’ut olalım. Ne olur Allahcığım, ne olur...Âmin!” (Uçuk, 2006: 99).

“Allahım, sana bin şükür! Onu bize bağışladın!” (Uçuk, 2006: 158).

“Haydi, git artık Kemal!... Allah seni korusun yavrum!...” (Uçuk, 2006: 170).

Roman kahramanları yaşadıkları tüm olumsuzluklara rağmen içlerindeki inanç duygusu sayesinde karamsarlığa düşmemişler ve zorluklarla mücadele edebilmişlerdir. Gerçek hayatta aynı durumları yaşayan okurlar için de bu yol bir kurtuluş olabilir.

4.1.3.4. Halk Ağzı ve Halk İnanmaları

Eserde halk ağzı ve halk inanmalarına da yer verilir. Bu inanışlara şu örnekleri vermek mümkündür:

“Kemal dala uzanırken kulağında annesinin sesi çınladı: ‘Şeytan çeker Kemal! Düşersin!’” (Uçuk, 2003: 10).

“Sonra onu pencereden ‘Azat buzat, Cennet kapısında beni gözet!’ diye salıverdiği ‘Gümüş Kanat’ ismini taktığı güzel kuş.” (Uçuk: 2007: 38).

“Annesi bazı konuşmalarında ‘Ölümden öteye köy var mı?’ derdi.” (Uçuk, 2006: 137).

Eserde halk ağzı ve inanmalarına yer verilmesi eseri gerçekçilik duygusuna yaklaştırması ve esere doğal, içten bir hava katması bakımından önemlidir. Çünkü kahramanların tıpkı anneleri, büyük anneleri hatta kendileri gibi konuştuğunu gören çocuk okurlar, eseri daha çok benimseyeceklerdir.

4.1.3.5. Anlatma Teknikleri

Anlatıma dayalı edebi türlerdeki -özelikle hikâye ve romanda- olayların sunulduğunda üç teknik kullanılır. Bu üç tekniği Aktaş şöyle açıklar:

Anlatma esası çerçevesinde ele alınabilecek edebî eserlerde vakanın anlatılması gösterme ve tasvirlerle zenginleşerek, tamamlanarak karşımıza çıkar. Denilebilir ki, bu vadideki edebî eserler anlatma, gösterme ve tasvirten meydana gelmiş terkip durumundadır, okuma ve incelemeye yeni başlayan insan için anlatma, gösterme ve tasvire ayrılan kısımları birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Anlatmada vaka nakledilir, göstermede ise okuyucunun gözleri önünde tecesseüm ettirilir: tasvirten de mekân ve şahıslarla ilgili hususiyetleri dikkatlere sunmada yararlanılır (1984: 11).

Çocuk, öyküleme ile akan zamanı, göstermeyle anı, betimlemeyle genişleyen zamanı öğrenir. Ayrıca anlatma tekniklerinde farklı zaman kavramları, kipleri kullanıldığı için bu tekniklerle oluşturulan eserleri okuyan okurlar dilbilgisi dersinde kip ve zaman konusunu da daha iyi kavrayabileceklerdir.

4.1.3.5.1. Öyküleme

Öyküleme tekniğinde anlatıcı etken, okuyan edilgen bir konumdadır. Bu eserde de yazar çoğunlukla öyküleme tekniğine başvurmuştur. Hatta metnin genelinde öyküleyici

bir anlatım kullanılmıştır, demek yanlış olmayacaktır. Öyküleme tekniğinin kullanıldığı bölümlerden bazı örnekler şunlardır:

- Vaktiyle ben de senin yaşında idim buraya ilk geldiğimde. O zaman matbaa yeni yapılmıştı, ama bu tonozlara el sürülmemişti. Harap merdivenlerden aşağı inince insan kendini Cenevizliler yahut da Bizans zamanında sanıyordu. Osmanlı Türkleri Bizans'ı kuşatmış, şövalyeler yer altı dehlizlerinden karşımıza çıkacak sanki! Zenginler hazinelerini gömecek yer arıyorlar, fakirler sığınacak delik arıyorlar (Uçuk, 2006: 72).

Kemal bütün bunlara bakıyordu. Fakat görmüyordu. Yüceler yücesi Sultan Fatih beyaz atı üstünde idi. Kulaklarında fetih gününün göğü kaplayan “Allah! Allah!” sadaları. Ayasofya’da ilk namazını kılmak üzere muhteşem, beyaz atından iniyordu. Önünde krallara baş eğdiren hükümdar ne kadar gençti!... Mehterlerin zafer türkülerini duyuyordu. Ayasofya Meydanı kıyamet gününü yaşıyordu... (Uçuk, 2006: 102).

Kapalı gözlerinde ‘sayısız yıldızların mavi tarlası’ dediği güneşi, ayı, bütün gezegenleri ile gök canlanıyordu. Beyaz bir buğu halinde göğü ortasından bölen samanyolu, mavi ışıklı yüzüyle ay, göz kamaştıran altın güneş. Sonra iklimleri, mevsimleri, buzlu kutupları, yanan çölleri ile dünyayı düşündü (Uçuk, 2006: 137).

Öyküleme tekniğiyle yazar, kahramanların düşüncelerini, yaşadıklarını, içinde buldukları anı ve geçmiş yaşamlarını gözler önüne sermektedir.

Öyküleme tekniği sayesinde çocuk okurlar başlarından geçen olayları daha doğru, düzenli ve etkili bir şekilde anlatmayı öğreneceklerdir.

4.1.3.5.2. Betimleme

“Hikâye ve romanlarda kahramanlara ve mekânlara ait ayrıntıların betimlemelerle verilmesi anlatımın, olayların daha iyi anlaşılmasına, karakterlerin canlandırılmasına, okuyucuda gerçeklik hissi uyandırmasına yardımcı olur” (Tansel, 1987: 111).

“Gümüş Kanat” eserinde de yazar mekân ve kişi betimlemelerine yer vermiştir:

“Kemal, pencereden dışarı bakıyordu. Az evvel yağan kar, sokağın köşelerine yağınlar, kaldırım taşlarının aralarına beyaz çizgiler bıraktıktan sonra dinmişti” (Uçuk, 2006: 5).

“Yeni Camii’nin önüne gelince merdivenlerde, kurşun kubbelerde, pencerelerde kabarmış tüyelerine sarınıp güneşlenen, meydanda fakir çocukların gelip geçenlere sattıkları mısırları kapışmak için konup kalkan güvercinlerini seyretti” (Uçuk, 2006: 55).

Babası dalgalı sarı saçları ile tıpkı aslana benziyordu. Gür, kumral kaşlı, uzun boylu, geniş omuzlu, kuvvetli ve gençti; böyle önüne bakarken kendisini görenlere çok ciddi bir insan hiSSi verirdi. Fakat başını kaldırıncaya bir çift tatlı mavi göz ılık, yumuşak bir ışıkla insanın yüreğine uzanırdı (Uçuk, 2006: 12).

“Kemal, yüksek gövdeli kestanelerin dallarında kalan son yapraklara, dikenli kabukları içinde sallanan kestanelere baktı. Güneş bu yapraklara, kestanelere yıldız sürmüştü. Bir ilkbahar havası yaratan serçeler daldan dala sıçırıyordu” (Uçuk, 2006: 5).

“Ayakları beyaz patikli kömür karası bir yavru kedi Kemal’in yanı sıra koşuyordu” (Uçuk, 2006: 97).

Renkli camlardan süzülen güneş ışıklarından içerisi mavi bir cennetti. Belki bu kadar güzel bir mavilik dünyanın hiçbir mabedinde yoktu. Mavi çinilerin üstünde laleler, sümbüller, şakayıklar, karanfiller nakışlı idi (Uçuk, 2006: 99).

Sultanahmet Meydanı’na vardıklarında Kemal oraların manzarasına bayıldı. Minareler karı delip yukarılara uzanmışlardı, ama kubbeler beyaz kar örtülere bürünmüşlerdi. Uzaklarda deniz bir kurşun gölüne benziyordu. Sultanahmet Parkı’nın banklarında sadece karlar oturuyordu. Çıplak ağaçların dallarında parmak parmak kar yükselmişti. Dikili taşları, Alman Çeşmesi, arkadaki ulu camileri ile bu meydan, Kemal’e heyecan veriyordu (Uçuk, 2006: 123).

“Kapalı gözlerinde “sayısız yıldızların mavi tarlası” dediği güneşi, ayı, bütün gezegenleri ile gök canlanıyordu. Beyaz bir buğu halinde göğü ortasından bölen Samanyolu, mavi ışıklı yüzü ile ay, göz kamaştırıcı altın güneş” (Uçuk, 2006: 137).

Eserde betimlemelerin ustalıklı verilmiş olması yazarın gözlem gücünün de ne kadar iyi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Betimlemeler vasıtasıyla okurlar da çevrelerine, içinde buldukları durumlara, kişilere farklı açılardan bakabilecekler, olayları farklı açılardan yorumlayabileceklerdir.

4.1.3.5.3. Gösterme/ Sahneleme

Gösterme tekniğinde okuyucu, olayların ve kişilerin bir parçasıdır. Çocuğun kurmaca metin içindeki kişiyle özdeşleşeceği öngörülürse gösterme tekniğine daha yoğun yer vermek gerekir (Gürel, Temizyürek, Şahbaz, 2007: 111).

“ ‘Yine ceketinin kolunu makine yağına bulamışsın!’ veya ‘Üstün, başın kola lekeleri ile dolu. Seni bu kılığınla görenler, koca bir matbaanın ustabaşısı değil, çöpçü onbaşısı sanacaklar!’” (Uçuk, 2006: 5).

“Canım olmuyor ki işte! Makineler yağsız çalışmazlar. Onlar da tıpkı insanlar gibi canlı. Bakılmak istiyorlar. Ciltlerse kolasız yapışmazlar!” (Uçuk, 2006: 6).

- Sağ ol evlat, sağ ol! Tuttuğun taş olsun yavrum... Elbet bütün işler yoluna girer, sen de mektebe devam edersin. Evine bakmak için harcadığın zamanlar gelip geçer, ama, senin bu iyi hareketin karşılıksız kalmaz... Mükâfatını görürsün... Aferin Kemal! Bak, şimdi sana bir kitap hediye edeceğim. Hani bana adını söylediğin bir kitap vardı ya! (Uçuk, 2006: 90).

- Ama yavrum, unutma ki, bu bir roman!... Hem de çok eskiden yazılmış bir roman...

Fakat anneciğim, bugün hâlâ aya gidilemediğine göre eskiden yazılmışsa bile, yine de taze bir konu! Dünyaya bir daha dönemeyeceğinden korkuyorum (Uçuk, 2006: 130).

“- Bana hediye ettiğiniz ‘Kamerde İlk İnsanlar’ cildinin arasından kıymetli bir pul çıktı. Bakın!...” (Uçuk, 2006: 168).

“- Şimdi düşünüyorum, bunların hepsi rüya mı acaba? Hepsi sırası ile birer birer gözlerimde canlanıyor. Sonra ‘bunlar gerçek mi?’ diyorum. Babacığım, düşünün her şey birdenbire düzelecek... Hayatımıza bir perinin sihirli değneği değmiş gibi!...” (Uçuk, 2006: 194).

Eserde gösterme tekniği ile verilen kısımlarda okurlar kendilerini de bir roman karakteri gibi hissettikleri için bu bölümler onlar için daha etkileyici olmaktadır.

4.1.3.5.4. Semboller ve Özgün Söyleyişler

Eserdeki en önemli sembol ‘Gümüş Kanat’ır. Eserde yedi farklı yerde görülen Gümüş Kanat sembolü esere masalsi bir özellik kazandırmıştır. Gümüş Kanat ilk olarak eserin 12. sayfasında karşımıza pencereye yakın bir çınar ağacının dalına ayağı takılan küçük bir kuş olarak çıkar. Kitabın en başında Kemal’in bu yaralı kuşu kurtarma çabası ve daha sonra onu iyileştirmek için gösterdiği şefkat daha sonrasında Kemal’in karşısına içinde bulunduğu her zor durumda kendisini kurtaran Gümüş Kanat’ı çıkaracaktır. Yazar burada okurlarına yapılan iyilikler karşılıksız kalmaz, düşüncesini vermek ister. Gümüş Kanat ikinci olarak bir rüya motifiyle kitabın 38. sayfasında karşımıza çıkar ve burada Kemal Gümüş Kanatlı kuş ile konuşur ve sonrasında kuşun kendisine rüyasında söylediği gibi matbaada çalışmaya başlar. 75. sayfada yer alan Üçüncü Gümüş Kanat gizli geçitte bulunan gümüş bir para sikkesinin motifi olarak Kemal’in karşısına çıkar. Dördüncü Gümüş Kanat motifi 83. sayfada yine bir rüya motifi olarak kurulmuştur ve Kemal’i rüyasında içinde bulunduğu zor durumdan kurtaran bir kuş olarak hayat bulmuştur. Beşinci Gümüş Kanat sembolü ise 131. sayfada kendisine hediye edilen bir madalyada Kemal’in karşısına çıkar. Altıncı Gümüş Kanat sayfa 154’te Kemal’in ve ailesinin hayatını değiştirecek bir pulun üzerinde karşımıza çıkar. Son olarak Gümüş Kanatlar Nevzat Bey’in kitap sergisinin yerinde bulunan kuşlar olarak karşımıza çıkar.

Eserde özgün söyleyişlere de yer verilmiştir.

“Büyük Haydelbergler, küçük Haydelbergler, matbaanın dev makinesi İngiliz Ofset. Yeni makinler tatlı birer ıslık alarak çalışırlardı. Bunlar genç makinelerdi” (Uçuk, 2006: 8).

“Birdenbire Sultanahmet Camisi’ni gördü. Vücutundan bir rüzgâr geçti. Her tarafı ürperdi. Cami rüyasındaki maviliğin önünde yükselmişti. Gümüş rengi kubbelerinin tepesindeki narin hilâlleri altın gibi parlayan minareler, Allah’a gitmek üzere sıralanmış füzeleri andırıyordu” (Uçuk, 2006: 98).

“Kapalı gözlerinde “sayısız yıldızların mavi tarlası” dediği güneşi, ayı, bütün gezegenleri ile gök canlanıyordu. Beyaz bir buğu halinde göğü ortasından bölen Samanyolu, mavi ışıklı yüzü ile ay, göz kamaştırır altın güneş” (Uçuk, 2006: 137).

4.1.4.Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Cahit Uçuk'un Gümüş Kanat adlı eseri İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında, Giriş bölümünde yer alan "Genel Amaçlar", "Öğrenme Alanları" ve Yöntemler bölümünde yer alan "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" bakımından incelenmiştir.

"Genel Amaçlar", "Öğrenme Alanları" ve "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı araştırılmıştır.

Genel amaçlar başlığında altıncı amaç olan söz varlığıyla ilgili olarak bu araştırmada müstakil bir bölüme yer verilmiştir. Bu yüzden değerlendirmeler diğer maddelerle sınırlı olacaktır.

Öğrenme alanlarından okuma, konuşma, dinleme ve yazma becerileri açısından eser incelendiğinde romanın kahramanı Kemal'in kitaplarla iç içe olması ve anne ve babasının da ona kitaplar okuması okuma alışkanlığının kazandırılmasında örnek bir davranıştır. Okuma alışkanlığının kazanılması da okuma becerilerinin gelişmesine katkı sağlar. Kemal'in kendisine okunan eseri dinlerken ilgi çekici yerleri sorması, eser üzerine düşünmeye çalışması da dinleme becerisini geliştirir. Romanda kullanılan kelimeler ve kelime grupları sayesinde söz varlığı gelişen öğrencinin yazma becerisinin de gelişeceği düşünülebilir.

Eserin geneli göz önünde bulundurulduğunda genel amaçlara aykırı bir yönün bulunmadığı görülmektedir. Çocuk okurlar, kendilerini eserdeki kahramanlarla özdeşleştirmeye meyillidirler. Bu doğrultuda eserin başkişisi Kemal'in "Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanması" çocuk okurlara örnek olması bakımından önemlidir.

Yazar, eserin başkişisi Kemal vasıtasıyla çocuk okurlarına okuma alışkanlığı kazandırmak istemektedir. Bu da beşinci genel amacın (Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmalarını amaçlamaktadır.) gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

Eserde Fatih Sultan Mehmet, Mustafa Kemal Atatürk, kimi tarihî şahsiyetler yer verilmesi, tarihî mekânların öne çıkarılması ve 23 Nisan gibi ulusal bayramlardan söz edilmesi de “Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirme” genel amacının gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

Gümüş Kanat, okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler başlığı altında bulunan on dört maddeyi de yansıtmaktadır. Biraz önce de belirtildiği gibi eserin genelinde Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine aykırı bir durum yoktur. Eserde, millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlara, ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler ve çocuk okurların sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğelere yer verilmemiştir.

Eser, çocuk okurların ilgi alanlarına ve seviyesine uygundur. Eserin, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini ne kadar yansıttığı ve çocuk okurların söz varlığını ne ölçüde zenginleştirdiği Dil ve Anlatım başlığında ayrıntılı olarak verilmiştir. Eserin tutarlılığı ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu eser çocuk okurların dil zevki ile bilincini geliştirmede ve aynı zamanda onların hayal dünyalarını zenginleştirmede oldukça etkili bir eserdir. Ayrıca çocuk okurlara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırabilecek nitelikte bir eserdir.

4.1.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Eserin tutarlılık açısından puanlanması ve değerlendirilmesinde Coşkun (2005) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeğe göre değerlendirilen eser çok iyi (5) derecede tutarlı kabul edilmiştir.

İstanbul’da yaşayan üç kişilik bir ailenin kısa bir zaman diliminde yaşadıklarının konu edildiği romanda, her bir ayrıntı başlangıç ve bitiş arasındaki bağlantıların oluşmasına katkı sağlayacak biçimde işlenmiştir. Kemal’in babasının kaza geçirmesi, annesinin evin sorumluluğunu üstlenmesi, Kemal’in bu duruma kayıtsız kalmayıp ailesine destek olmaya çalışması, ailesinin desteğini alan babanın yeni durumunu kabullenip toparlanmaya çalışması, bu sıralarda Kemal’in arkadaşlık kurduğu birinin Kemal’i kendi çocukları yerine koyup ona çok özel bir armağan bırakması ve bu

armağan sayesinde Kemal'in hayatında her şeyin yoluna girmesi gibi romanda birbiri ardına ve birbirin destekleyen bir planın olması da önemlidir. Ayrıca yazar olayı, ilgi çekici ve özgün bir şekilde anlatmaktadır. Bu gibi özelliklerden dolayı tam anlamıyla tutarlı bir eserdir.

Eserin çok iyi derecede tutarlı olması çocuğun metni daha iyi anlamasına, metindeki derin yapıyı kavramasına katkı sağlayacaktır.

4. 2.Hep O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

4.2.1. Eserin İçerik Çözümlemesi

4.2.1.1. Konu

Romanda konu olarak İstanbul'da yaşayan bir paşanın kızı Münire ile onların yalı komşusu olan başka bir paşanın oğlu Cemil'in aşk hikâyesi işlenmiştir. Kişisel ve sosyal nedenlerden ötürü birbirine kavuşamayan bu gençlerin aşkları resmî olarak esere de adını veren bir şarkı ile başlamıştır. Romanda Yakup Kadri Münire'yi bir romancı olarak göstermiş ve romanını onun ağzından yazmıştır. Geriye dönüş teknikleri ile Münire kendi hayatı etrafında Tanzimat Dönemi İstanbul'unun yönetim tarzını, insanların yaşayışlarını, Anadolu'ya bakış tarzlarını da vermeye çalışmıştır. Bu bakımdan bu roman bir aşk hikâyesi olmakla birlikte bir devrin yaşayışına da ışık tutması bakımından önemlidir.

4.2.1.2. Ana fikir

Yakup Kadri, eserinin başkahramanın bir romancı olarak göstermiş ve onu kendi hayatının romanını yazmakla görevlendirmiştir. Münire kendi romanını yazarken bir hayli zorlanmıştır. Yazar bu yolla roman yazmanın ne kadar güç bir iş olduğunu ortaya koymak istemiş olabilir. Ayrıca eserde her ne kadar olaylar belirli kişiler etrafında gerçekleşmiş olsa da Tanzimat Döneminin esere yansıtılmış olması da önemlidir. Özellikle o dönemdeki konak yaşantısı eserde gözler önüne serilmiştir. Cemil Bey'in ve Hakkı Paşa'nın Sivas'a sürgün edilmesinde ve sonrasında yine Cemil Bey'in Van'a tayin edilmesinde Münire'nin ve çevresindeki kadınların bahsedilen şehirlerin nerede olduğunu dahi bilmemeleri o dönemde İstanbul'daki saray ahalesinin Anadolu hakkında hiçbir şey bilmediklerini göstermektedir.

Gelenekler arasında sıkışıp kalan ve toplumun baskısına yenik düşen iki gencin aşklarını sahiplenecek cesaretlerinin olmayışı, zorluklar karşısında okurları kolayca kabullenişe sürüklemesi bakımından eserin olumsuz bir yönünü göstermektedir. Bu

yönüyle genel anlamda araştırmanın temelini oluşturan 12-15 yaş grubu için her anlamda eserin uygun olmadığı belirtilebilir.

4.2.1.3. Kompozisyon¹

Romanın başkahramanı Münire, Abdülmecit döneminde bir mabeyinci kızıdır. Konaklarının komşusu Hakkı Paşa'yla babası hem yılların arkadaşı hem de aile dostudur. Romanın olay örgüsü Münire ile Cemil Bey'in aşkı etrafında oluşmuştur. Münire Cemil Bey'i beş yaşından beri sevmeğe başlamıştır. Küçük yaşlarında komşuları Hakkı Paşa'lara her gidişleri ve onların kendilerine her gelişlerinde devamlı telaşa düşüşünü delil olarak gösterir. Bu çocukluk aşkları daha sonra gerçek aşka dönüşür. Hatta on beş yaşında ilk defa feraceye giyerek gittiği sünnet düğününde haberi olmadan görücüye çıkarıldığı o gece Cemil Bey'in kendisi için söylediği şarkı aşklarının nişanesi olacak ve romanın diğer kısımlarında da leitmotif tekniğiyle sıkça tekrarlanacaktır. O gecedan sonra Hakkı Paşa, Münire'yi oğlu Cemil'e ister. Münire'nin babası, Cemil havai olduğu için ona kızını vermez. Küçük yaşından beri varlığının hep yanı başındaki konakta yaşadığını kabul eden Münire, babasının bu ret cevabından sonra babası tarafından evde göz hapsine alınır. Annesinin şefkatli müsamahası, dadısının vefalı himayesi Münire'nin imdadına yetişemez ve o kafeste bir kuş gibi çırpınmaya başlar. Artık Cemil Bey ile olan her şeye veda eder.

Münire'nin tek tesellisi arada bir Cemil Bey'in sesini duymaktır. O ses, hep o şarkıyı söyler. Münire, sesin vücutla, yüzle mükemmel uyumunu Cemil Bey' de görmüştür. Sesi, Cemil Bey'in ta kendisidir. Münire onunla hayallerinde kavuşur. Uykusunda onu sayıklar.

Babasının on altı yaşına basan Münire'ye karşı tavırları değişmiştir:

Zaten, babamın benim önümde Cemil Bey meselesine temastan utanır gibi bir hali vardı. Bu bahsi, ima yoluyla bile bana açmaktan daima çekinmiştir. Yalnız benim Cemil Bey'e meylimi hiSSettiği günden hakkımdaki muamelesinde, diyebilirim ki, eski

¹ Bu başlık Hikmet Uç'un "Hikâye ve Romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu" eseri ile Ayşegül Gazel'in "Yakup Kadri'nin Romanlarında Kadınlar" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

şefkatinden eser kalmamıştı. Gerçi katı bir söz söylemiyor, beni kıracak bir harekette bulunmuyor, bana öfkesini - hayır, babacığım hiç de öfkeci bir adam değildi – bana gücencikliğini yalnız tavırları ve bakışlarıyla ifade ediyordu. Günlerce, güya ev içindeki varlığımdan haberi yokmuş sesimi duymuyormuş, yüzümü görmüyormuş gibi davranıyordu. Komşularımızla aramız açıldığı günden Nafi Mollaların konağına gelin gideceğim güne kadar geçen iki bayramda elini öptüğüm vakit bana ne mutadı üzere ‘nice senelere güzel kızım’ demiştir, ne de saçlarımı okşayıp alnımdan öpmüştür (Karaosmanoğlu, 2009: 33-34).

Uykusuz geceleri, bomboş günlerinde dert ortağı olan hikâye kitaplarının ortadan kaldırılışı gibi ağır bir cezaya çarptırılır. Münire ne yapacağını bilemez.

Denize dalar. Annesi onu gezmelere götürür. Oysa misafirlikler onu avutmayıp, azabını artıracaktır. Hatta halası, kızları bile onu ferahlatmayacaktır. Münire, ömrünün sonuna kadar vakarı, şerefi ve itibarıyla yasamasını bilen hoşsohbet, eğlenceyi seven halasını örnek almıştır:

Benim üzerimde bu hayat örneğinin büyük tesiri olduğunu zannediyorum. Gerçi, babamın kız kardeşine karşı aldığı vaziyet yüzünden evleninceye kadar, onu pek seyrek görmüşümdür. Fakat her görüşümde, ondan bir şey almış, onu, farkına varmaksızın tenkit etmişimdir. Hâlâ gülüşlerim onun gülüşleri, bakışlarım onun bakışları, yürüyüşlerim onun yürüyüşleri, kalkıp oturularım onun kalkıp oturularıdır. Yüzümü, boyumu, posumu, saçlarımı, gözlerimin rengini de ona benzetenler vardı.

Hatta bir gün, akrabalarından biri, babamın yanında “Büyüdükçe ne kadar halasını andırıyor!” demişti de babam, birden bire suratını asmış: ‘İnşallah huyunu da andırmaz.’ diye mırıldanmıştı” (Karaosmanoğlu, 2009: 35-36).

Münire, halasının görünüşü kadar, belki de daha fazla, huyunu beğenir.

Münire, babasına karşı gelmesi de cüretkâr davranışlarda bulunur. Bunlardan birisi, arkadaşı Sıdika sayesinde Cemil Bey’le mektuplaşma çaresini buluşudur. Cüretli dediği hareketlerinden bir başkası da denize açılıp, seSSizce Hakkı Paşalardan yana yüzüşleri ve Cemil Bey’e kendini gösterişleridir. Yaz mevsiminde, yalıdaiken kâh Cemil Bey’in güzel sesini işiterek kâh Sıdika vasıtasıyla mektuplaşarak kâh dalgalar arasından yüzünü Cemil Beye göstererek gönlünü avutur, biraz teselli bulur. Bundan başka, mesire yerlerinde rastlaşırlar. Annesi titizlense, nöbet tutursa da Cemil Bey ile birbirlerini görürler. O zaman, Münire’nin bütün vücudunu tatlı bir ürperme kaplar.

Yüreği sanki göğsünü delip ona doğru uçacaktıymışçasına çırpınmaya baslar. Bu saadet kırıntıları yalnız yaz mevsiminin nimetleridir.

Kışın konağa taşınınca, Sıdika imdadına yetişemez, yazın yaşadıklarını yaşayamaz. Bütün gün, akşam karanlığı çökmeye başlayınca bunalır, ümitsizliğe kapılır. Ara sıra görücüler gelir. Sabahın erken saatlerinde Münire haberdar edilir. Annesi hazırlanmasını ister. Dadısı onu hazırlar. Münire kimsenin ona acımadığını düşünür.

Münire, dadısının da ağlayarak söylediği, “Kısmet bu elmasım. Kısmete karşı gelinmez” (Karaosmanoğlu, 2009: 44) sözünün doğruluğunu onaylar. Hayatı da bu söz doğrultusundadır. Fakat o yaşlarda sözün saçma olduğunu düşünmüştür. Sözü boş ve saçma bulsa da her şeye boyun eğer, görücülere karşı vazifesini yapar. Bu, belki baba korkusundandır. Ama başka sebepler de vardır. Münire bunları büyüdüğünde de anlayamaz.

On iki yaşına kadar hep annesinin koynunda yatan, sonra dadısı Ferhunde Kalfayla aynı odayı paylasan Münire, bir gün Nafi Mollaların konağına gelin gider, Kazasker Nafi Mollanın oğlu Rüknettın Beyın karısı olur. Babasının ona sormadan gelin göndermesini yadırgamaz. Kocasından nefret etmesine karşılık, kaynatası Nafi Molla’yı beğenir. İnsana huzur ve sükûn veren bir soylu insan olarak görür. Kaynanası ve kocasını obur, hantal vücutlu ve münasebetsiz bulur. Bunlar arasında kendini adeta kurulu bir bebeğe benzetir.

Konağa gelmeden önce Cemil Bey’le mektuplaşmasını arkadaşı Sıdika sağlar. Konağa gittikten sonra, Zeyrekli Fatma Hanım görüşmelerini ve mektuplaşmalarını temin eder. Bir defa Beşiktaş Bahçesinde, bir kere de Zeyrekli’nin evinde buluşurlar.

Konakta günleri yalnız geçer. Romanların dünyasında avunur. Kocasını Rüknettın Bey konaktaki bir hizmetçi ile düşüp kalkmaya başlar. Hatta yardımcısı Cenân Kalfa’dan öğrendiği üzere hizmetçi kızın kocasından hamile kaldığını öğrenir. Durumu anne babasına anlatır ve bir daha o konağa dönmez.

Halası ile olan yakınlığı başka bir boyut kazanır. Halasının da kocası yoktur. Bir noktada aynı tecrübeyi birlikte yaşarlar. Halası ona destek olur, Münire kendini onun yanında güçlü hissederek. Münire halası aracılığıyla Cemil Bey’le onun Kanlıca’daki yalısında buluşur. Her şey yoluna girecekken bu sefer felaketler Cemil Bey tarafından

gelmeye başlar. Bir gece Münire ile sandal gezisine çıkan Cemil Bey'i Mısırlı bir sultan görür ve onunla evlenmek ister. Sultanın evlenme teklifini reddeden Cemil ve babası Sivas'a sürgün edilir. Münire'nin babası, Hakkı Paşa'yı kurtarmak ister ancak padişah kendisine çok sert çıkarır.

Cemil Bey gidince Münire'nin dünyaya bakışı bütün bütün değişir. Hatta Münire birkaç defa hayatına son vermek kastiyle sahile iner, intihar etmek ister, başaramaz. Cemil Bey'i bir daha görmek düşüncesi onu vazgeçirir. Bundan sonra ferdi felaketlerin yerini genel ve tarihi belalar alır. Sulan Aziz'in tahttan indirilişini takip eden Feriyye olayı sırasında otuz yaşlarındadır. Babası üç gün ortadan kaybolur. Döndüğünde perişandır. Son iki yılını yatakta geçirir. Münire, Rüknettin Bey'den resmen boşanır. Cemil Bey'in Van'a tayin edildiğini ve orada bir memur kızıyla evlendiğini duyunca daha çok yıkılır. Bu sıralar Moskof savaşı başlar. Memleketin altı üstüne gelir. Herkes kendi başının derdine bakar. Aile geçim sıkıntısına düşer. Babası savaş bitmeden kalp yetmezliğinden ölür.

Zor hayat şartları içinde Münire gönül meselelerinden uzak durur. Hem babasının ölümünden sonra Münire'nin tek derdi annesi olmuştur. Gece gündüz onun üstüne titrer. Biraz rahatsızlansa telâşa kapılır. Uyurlarken bile kalkıp annesinin nefes alışımını dinler. O da babası gibi göğüs darlığı veya kalp hastalığına uğrayacak diye korkar.

Böylece annesinin yanından bir dakika ayrılmaksızın bütün bir yılını konakta geçirmiştir. Halası onları sık sık görmeye gelir, bazen geceleri de kalır. Onlar da ayda bir iki defa halasına ziyarete giderler ve dış âlemle bütün ilişkileri bundan ibaret olur. Artık devlet düşkünleri arasına girmişlerdir. Onları kimse arayıp sormaz.

Yeni bir devir başlamıştır. İstanbul değişmiş, başkalaşmıştır. Kadınların ve erkeklerin kıyafetleri, sohbetleri eskisinden çok farklıdır. Münire ve annesi bu değişime ayak uydurma imkânı bulamayıp değişimi yadırgarlar. Yeni devirle tek bağlantıları Eşref Paşa'nın ailesidir.

Halasına göre her şey değişse de Boğaziçi aynı kalmıştır. Münire babasının ağır hastalığından beri oraya hiç gitmemiştir. Halasına inanamaz. Zaten gidip görmek arzusu da yoktur. Çünkü kendi şarkısı bitmiştir. Hem tek düşüncesi annesinin sağlığıdır. Annesi de babası gibi birden bire yatağa düşmüştür. Günden güne fenalaşır ama hiç belli etmez. Bir gece yarısı büsbütün ağırlaşır ve son nefesini verir.

Münire, o zamandan beri hep halasındadır. Yazı Kanlıca'da, kışı Fazlıpaşa'da beraber geçirmektedirler. Uzun yıllar ne Baltalimanı'ndaki yalılarına, ne Laleli'deki konaklarına uğramıştır. Konakta dadısı ve bazı eski hizmetkârlar vardır. Dadısı da bir sabah yatağında ölü olarak bulunmuştur. Aynı gece Baltalimanı'ndaki yalıları yanmış, kül olmuş ve bu Münire'ye malûm olmuştur.

Boşnak bahçıvanlarının veya eşinin ihmali sonucu, onların yalılarıyla birlikte Hakkı Paşaların yalısı da yok olmuştur.

Sonraları, Münire sandalla oraya gider. Yalılarının eski hâlini hayal etmektedir; ancak boş bir arsadan başka bir şey göremez. Nice tatlı ve kıymetli anları, nice hayatları gömülmüş gitmiş bulur. Ancak koruluktaki fıstık ağacı ona kucak açar. Münire seSSiz seSSiz ağlar. Halasının yanına döndüğü vakit gözleri kıpkırmızıdır.

Bir gün halası, ruhlarının küflerini ve paslarını silmeleri gerektiğini söyler. Halasının günleri kanaviçe, Münire'nin günleri romanla geçmektedir. İkisinin gözlerinin gücü de zayıflamıştır. Münire halasının bu kasvetli hayat dışında başka bir hayatı olduğunu bilir. Halası gerek Kanlıca'da, gerek Fazlıpaşa'da buldukları zamanlar, arada bir yatı misafirliklerine gider; Münire'nin bilmediği dostlarıyla kalır. O dostlar halasına hiç gelmezler. Daha sonraları öğrendiğine göre halası, Bektaşîlik denen gizli bir tarikata mensuptur ve babasıyla onun arasındaki soğukluk da bundan ileri gelir. Halası, Münire'nin gençliğinden beri yaşadığı azap dolayısıyla çok üzgündür. Ona yarı ana, yarı abla, yarı sırdaş ve dert ortağı olmuştur ve onu yine hayata döndürmeye uğraşmaktadır. Halasının sevgisi ve ilgisi tek tesellisidir. Ayrıca o da halası gibi Allah yolunda çabalayacak ve ruhunun pasını, küfünü bu şekilde giderecektir. Bunun yolunu da pek çok şey öğrendiği halasından öğrenmek ister. Halası bu konuda kendisinin rehberlik yapamayacağını, eğer isterse ona yol gösterecek kişileri bulacağını söyler. Aralarında birkaç kere daha buna benzer konuşmalar olur; ancak tam olarak aydınlanamaz. Hem merakını, hem boşluğunu, hem namaz ve niyazla tam olarak doyuramadığı ruhunun açlığını giderecektir. Böylelikle halasıyla Bektaşî tekkesine varırlar. Bu da çare olmaz. İçinde o eski şarkının yankısından başka bir şey duymaz.

Bir boşluk ve bir ıSSızlıkta belirip silinen bir hayaletten başka bir şey görmez. Bir gün, yine dalmış otururken halası saz âlemi için Eşref Paşanınkilere davetli olduklarını söyler. Daha on beş gün evvel yine böyle bir şey için oraya gittiklerinden Münire

isteksizdir. Halasının da dünya zevklerine hâlâ dört elle sarılması neredeyse Münire'nin ondan soğumasına sebep olacaktır. Ama halasının bunu kendisini oyalamak, avutmak için yaptığını düşünür. Halasının ısrarıyla oraya giderler.

Pakize Hanımefendi onları samimiyetle karşılar. Sadece onlar davetlidir. Kahve içerler. Yemek yerler. Yemekten sonra âlem iyice yoğunlaşmıştır. Halası ve Münire kalkmayı düşünürlerken Pakize Hanımefendi buna izin vermez. Çok hoşlarına gidecekleri bir şarkı okunacaktır. Ev sahibesi, onları geceyi orada geçirme konusunda ikna eder. Derken o şarkı baslar: Münire şaşkındır:

Ne o? Bu kimin sesi? Bardak elimde titredi. Bu, onun sesi değil amma, okuyuş tarzı onunkine pek benziyordu: Bestenin dar bir nağme ve makam kalıbı seklinde çıkıp güftede ifade edilen his ve heyecanlara uygun bir ahenk haline girişi; sözlerin içten gelişi, konuşulan dildeki kadar tabîliği, munisliği, hepsi vardı bu okuyuşta. Fakat, okuyan o olamazdı. Hattâ hanendelerden biri de değildi. Meslekten yetişme bir hanende kaideler dışına bu kadar çıkıp şahsîleşemezdi. Zaten, dikkat ediyordum, saz bir tarafta şarkı bir tarafta kalıyordu. Su halde kimdi bu? Kimdi bu heveskâr? Şüphesiz, vaktiyle Cemil Beyi tanıyanlardan, onun şarkı söyleyişini dinleyenlerden ve şarkı söyleme tarzını benimseyenlerden biriydi. Ne yazık ki, hiç sesi yoktu.

Cemil Bey'in berrak, gevrek ve doğrudan doğruya göğüsten gelen sesi nerede? Bu kırık, kısık hançere sesi nerede idi? Kendimi tutamayıp: '- Kim bu adam?' deyivermişim (Karaosmanoğlu, 2009: 159).

Münire'nin elindeki limonata bardağı birden yere düşer ve Münire bayılır. Kendine geldiğinde halası başucundadır. Pakize Hanımefendi af dilemekte, onu sevindirmek istediğini belirtmektedir.

Ertesi gün, eve döndüklerinde halasıyla bir kelime konuşmaksızın yatar. Pek uzun, pek zahmetli, pek tehlikeli bir yoldan aç, susuz yürüye yürüye gelmiş gibidir. Halasıyla hiç konuşmak istemeyişinin sebebi yalnız bu yorgunluk, bu bitkinliktir. Kimseye karşı bir kırgınlığı yoktur. Hatta bayılarak herkesin rahatını bozduğu için utanmaktadır. Kendisi gibi yaşı ilerlemiş, saçlarına ak düşmüş bir kadına böyle bir iradesizliği hiç yakıştıramaz. Ayrıca halayıklarını önünde rezil olmuştur. Bu olay bütün İstanbul'a yayılacaktır. Yatağından kalkamayışının, halasıyla konuşamayışının bir sebebi de belki bu utançtır.

Eşref Paşalardaki geceden sonra halasıyla Cemil Bey'in o geceki durumunu sorarak konuşmaya başlar. Halasına göre Cemil Bey çok değişmiştir. Zarafeti kaybolmuş, süklüm püklüm bir sığıntı hâlini almıştır. Münire Cemil Bey'in görünüşünün değişebileceğini anlar; ama huyunun değişebileceğini kabullenemez. Bir padişaha karşı gelen Cemil Bey'in, o zamanki devrin ileri gelenlerine baş eğebileceğini aklı almaz.

Bir gün Cemil Bey halasının Kanlıca'daki yalısına çıkagelir. Münire ne yapacağını şaşırmıştır. Halası Cemil Bey ile konuşurken, merak eden Münire, kapı aralığından bakarken Cemil Bey ile göz göze gelince, içeriye girmek zorunda kalır.

Cemil Bey, resmî bir selâm verir. Onu inceleyen Münire, halasının daha önce anlattıklarının doğru olduğunu görür. Cemil Bey dar giysileriyle cendere içinde gibidir. Vaziyeti süklüm püklümdür. Kardeşi, babalarından kalan mirası onunla paylaşmamakta, Cemil Beyi güç duruma düşürmektedir. Aylardır ailesiyle akrabalarından birinin evinde kalmaktadırlar. Eşyaları açıktadır. Münire görüntüsü gibi konuşması da değişen Cemil Bey'in yanından kaçmak ister. Ancak halası konuya Münire'yi de karıştırmaya çabalar. Cemil Bey hep halasına hitap etmektedir. Para olmayınca mahkemeye de müracaat edememiştir.

Münire'ye yangından sonra yalının yerini görüp görmediğini sorar. O cevap veremez. Cemil Bey ezilip büzülerek halasından Pakize Hanımefendi aracılığıyla Eşref Paşa'dan, hakkının geri alınması konusunda yardım istemesini rica eder. Münire, para istemediği için, o kadar düşmediği için rahatlamıştır. Cemil Bey acınacak hâldedir. Münire ona bakmaya bile tahammül edememektedir. Halası, elinden geleni yapacağını, zaten Cemil Bey'in babasının da Eşref Paşa ile dost olduklarını vurgular.

Halası onları bir bahaneyle baş başa bırakır. Havadan sudan konuşurlar. Cemil Bey, hemen hemen gençliklerindeki ses tonuyla bir şeyler söyleyecektir ki halası gelir.

Münire o günden sonra Cemil Bey'i hiç görmediği için ne diyeceğini de öğrenemez. Zaten artık söyleyeceklerinin de bir önemi olmayacaktır. Halasına dert yanar:

Ah, keşke hiç görmeseydim onu... Ölünceye kadar hep yirmi beş yıl evvelki Cemil Bey olarak kalsaydı hayalimde. Hani, yirmi beş yıl evvel buradan son çıkıp gittiği gün yok mu? İşte, hep o halî, o heyetiyle kalsaydı. Bu, bana yeterdi, ölünceye

kadar hep onu sevmek, hep onun hasretini çekmek kuvvetini kendimde bulmak için. Simdi, bu kuvveti tamamıyla kaybettim. Ömrüm sebepsizleşiverdi, gagesizleşiverdi birdenbire. Asıl en feci, bu, önümdeki boşluk değil, hayır, asıl arkamdaki boşluk! Sanki onu hiç sevmemişim, onunla hiç sevişmemişiz gibi geliyor bana (Karaosmanoğlu, 2009: 169).

Halası onu anlamayınca, Münire kendisiyle konuşmaya başlar:

Ve görüyordum ki halam bu acayip hislerimi anlamıyordu. O vakit yine kendi kendimle konuşmağa başlıyordum. Kendi kendime: ‘Bütün bunlar, bütün bu olup bitenler belki benim muhayyilemin icadıydı; diyordum. Belki Hakkı Paşalardaki düğün gecesi basbayağı bir toplantıydı da ben onu bir peri masalı şekline sokmuştum. Belki, ilk gece Cemil Bey’in sesini yok yere dokunaklı bulmuş, söylediği şarkıya haddi zatında mevcut olmayan mânaları vermişim. Belki, benim hayatımda yegâne hakikat Nafi Mollaların konağından, o konakta gördüğüm şeylerden ve insanlardan ibaretti’ (Karaosmanoğlu, 2009: 169).

Onun romanı zaten kendi kendisiyle böyle bir konuşma halinde başlamıştır. Yine öyle bitecektir. Halası Cemil Bey’in ricasını yerine getirmek için elinden geleni yapar, Cemil Bey’le halası arasında bir mektuplaşma başlar. Bu aylarca sürer. Cemil Bey’den halasına gelen mektupları Münire okur ve ona giden cevapları halasının ağzından Münire yazar. Böylelikle onun miras davasının safhalarını takip edebilir. Cemil Bey her mektubunda Münire’ye saygılarını iletirken, Münire kendinden bir şeyler yazmaz. Cemil Bey’in üstün saygılarını ileten yazısını da ısmarlama yazılara benzetir.

Münire sadece, Cemil Bey’in Eşref Paşa’nın tavsiyesiyle epeyce dolgun maaşlı bir memuriyete tayinini öğrendiğinde birkaç kelimeyle onu tebrik etmiştir. Cemil Bey’e bu iyiliği yapan da halasıdır. Cemil Bey teşekkür ziyareti için geldiğinde on üç yaşlarındaki büyük oğlunu da getirmiştir. Münire halasından çocuk hakkında bilgi alır. Oğlunu babasıyla karşılaştırırlar. Uslu olan, okumaya ve yazmaya meraklı olan büyük oğlunu Cemil Beye benzetemezler. Ele avuca sığmadığını babasından öğrendikleri küçük oğlunu benzetirler. Cemil Bey çocuklarına çok düşkündür. Eşinden bahsetmez. Sadece onun saygılarını iletir. Bir tanıdıklarından öğrendiklerine göre çok sade, çok silik bir taşralı hanım olan eşi, iyi bir anne, iyi bir eş, çok iyi bir ev kadınıdır ancak hiç kimse ile görüşmek ve hiçbir yere çıkmak istemez. Bu yüzden Cemil Bey üzülmemekte ve ne yapacağını bilememektedir.

Münire kendisini, hiçbir kimseyle görüşmek, hiçbir yere çıkmak istememek açısından, Cemil Bey'in eşiyle özdeşleştirir ve bu şekilde hem kendi romanına dolayısıyla da "Hep O Şarkı"ya bir son yazar.

"Cemil Bey hiç üzülmesin. Ben ne zevceliğin, ne analığın tadını tattım. Ne de iyi bir ev kadınıyım. Fakat 'hiç kimseyle görüşmek, hiç bir yere çıkmak istemeyişte' onun haremisiyle ikiz kardeş gibiyiz" (Karaosmanoğlu, 2009: 174).

4.2.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hep O Şarkı eseri incelendiğinde olaylara Münire'nin gözü ve dili ile bakıldığı görülmüştür. Bu yüzden bu eser için kahraman anlatıcının bakış açısı ile yazılmıştır demek yanlış olmayacaktır.

Aktaş'a göre "Bu bakış açısından hareketle kaleme alınmış eserde kahraman-anlatıcı daima ön plandadır. Otobiyografik karakterli bu bakış açısından yazılmış metinlerde kahraman- anlatıcı hem vakanın yaşandığı devirdeki halini, hem ferdî geçmişini, hem de anlatma zamanına ait dikkatlerini nakledebilir" (2005: 94).

Aktaş'ın belirttiği üzere eserin başkahramanı Münire, kahraman anlatıcı olarak tüm hayatını, zaman zaman geriye dönüş tekniğini kullanmak üzere, yer yer de yaşadığı devrin özelliklerini göz önünde bulundurarak anlatma yolunu seçmiştir. Ancak Münire'nin kırk beş elli yaşlarında bir bayan olduğu göz önüne alınırsa bu romanın çocuklardan ziyade yetişkinler için uygun olacağı söylenebilir.

Anlatıcı bu eserde olay zincirini verirken çoğunlukla anlatma bazen de gösterme tekniğini kullanmıştır.

4.2.1.5. Yer ve Zaman

Olay, İstanbul'da geçmektedir. Münire'nin ve komşusu Cemil Bey'in yaşadığı yalılar eserdeki önemli mekânlar arasındadır. Münire eserinde okuyucularına bu yalıları şöyle tanıtır: “Evet, bizim yalı ile Hakkı Paşaların yalısı, Emirgân'ın biraz aşağısında, Baltalimanı'na yakın bir noktada idi. Küçük koya doğru yan yana uzanan tahini boyalı bu çifte bina, birbirinden oldukça yüksek bahçe duvarıyla ayrılmış olmakla beraber, denizden geçenlere tek bir yalı gibi görünür ve Faik Paşalarla Hakkı Paşaların bir çatı altında hep birlikte yaşadıkları zannını verirdi.” (Karaosmanoğlu, 2009: 23). Bu yalılar Cemil Bey ile Münire arasındaki aşka şahitlik yapması bakımından eser için çok önemli mekânlardır. Ancak Münire pek çok talihsiz olay yaşadıktan en son da anne ve babasını kaybettikten sonra halası ile yaşamaya başlamıştır. Dadısının öldüğü gece Baltalimanı'ndaki bu yalılar da çıkan bir yangında kül olmuştur, tıpkı Münire ve Cemil Bey'in aşkı gibi.

Eserde yer alan konaklar da önemli mekânlar arasındadır. Karakterlerin özellikle kış aylarında kullandıkları bu konaklar o devrin yaşam tarzını göstermesi bakımından önemlidir. Münire için Laleli'deki konakları Cemil Bey'den ayrı geçirdiği günleri yansıtmaktadır. Bunun dışında gelin olarak gittiği Nafi Mollaların konağı da bir diğer önemli mekânlardandır. Bu konaktaki yaşayışı ise Münire şu sözlerle anlatır: “Biz daha Nafi Molla Konağı'ndayız: Burada, yemekten içmekten, yatıp uyumaktan, başka bir şey yok. Harem dairesi bir türlü rahatında, işittiğime göre selâmlık bir türlü. Zaten konağın bu iki kısmı iki ayrı ev gibi” (Karaosmanoğlu, 2009: 54). Eserde yer alan önemli konaklardan biri de Münire'nin annesi ve babasını kaybettikten sonra temelli kaldığı halasının Fazlıpaşa'daki konağıdır. Münire'nin orta yaşlılık ve sonrasındaki günlerini bu evde geçirmesi bu konağı önemli kılmaktadır.

Ayrıca Şahende halasının yazın kullandığı Kanlıca'daki Mihrabat' a yakın yalısı da hem bir dönem Münire ve Cemil Bey'in buluşma yeri olmasından hem de Münire'nin hayatının önemli bir bölümünü bu yalıda geçirmiş olması bu mekânı da önemli kılmaktadır.

Münire ve Cemil Bey'in bir kez buluştukları arabulucuları Fatma Hanım'ın Zeyrek'teki evi de eserde tasvir yoluyla okurlara tanıtılmıştır:

Fatma Hanım'ın evi cehennemin bucağındaydı... Tahmin ettiğim gibi tenha değildi buraları. Hemen her beş-on adımda bir bakkal, bir kahvehane, bir kasap veya bir berber dükkânı. Biz önlerinden geçerken bakkal elinde terazisi; kahveci çırağı, maşası; kasap, satır; berber, makasıyla dışarı uğruyor ve bana tuhaf tuhaf bakıyorlar... Şu çarşı halkının bu kadar teceSSüsünü uyandıran şey neydi bende, bilmiyordum... Bu düşüncelerle Fatma Hanım'ın evine vardığımız zaman ben yine şaşkın bir haldeydim. Bu ev, bir çıkmaz sokağın ta dibinde, bir küçük avlu içindeydi... Fatma Hanım'ın evi dört köşe bir ahşap bina (Karaosmanoğlu, 2009: 90-91).

Münire'nin Fatma Hanım'ın yaşadığı semt ve evi bu kadar ayrıntı ve şaşkınlıkla okurlara tanıtmış olması o dönem İstanbul'undaki zengin- fakir ayrımını görebilmemiz açısından önemlidir.

Eserde anlatıldığı üzere İstanbul'un zenginleri yalılarda konaklarda yaşar ve bu hayattan sıkıldıklarında da gezinti yerlerine giderler. Bu gezinti yerleri olarak Göksu, Çubuklu, Kâğıthane, Sütluce ve Beykoz gibi semtler gösterilmiştir.

İstanbul'un farklı semtlerinde insanların nasıl yaşadıklarından bihaber konaklarda ve yalılarda yaşayan Münire'nin ve onun çevresindekilerin Anadolu'ya bakış tarzları da çok farklıdır: "Son mektubunu bundan yirmi dört yıl evvel, Sivas denilen bir yerden almıştım. Sivas neresi? Anadolu'nun uzak bir vilayeti, diyorlardı. Ondan birkaç sene sonra Van'a gittiğini işittim. Söylenildiğine göre meğer burası Sivas'tan daha uzakmış" (Karaosmanoğlu, 2009: 127).

Eserde zaman kavramı da belirgindir:

Annesinin dediğine göre Münire, Sultan Abdülmecit'in onuncu cülûs şenliği gecesini dünyaya gelmiştir. (1849) O vefat ettiği ve yerine Abdülâziz tahta çıktığı yıl on bir –on iki yaşlarında koskoca bir kızdır. Ondan on beş yıl sonra olan, Fer'îye Sarayını kana bulayan ve babasının felâketine sebep olan Abdülâziz'in bileklerini keserek intihar etmesi olayını bilir. (1876) V.Murat (1876) dönemini görür ve II. Abdülhamit döneminin yirmi yılını yaşar. Yani Münire üç padişah devri görmüştür. Dördüncüsünü de yirmi yıldan beri yaşamaktadır (Gazel, 2006: 316).

Bu bilgiler 1896 yılına işaret etmektedir.

Eserde mevsimsel geçişler yalılardan konaklara taşınma ya da konaklardan yalılara taşınma olarak verilmeye çalışılmıştır.

4.2.1.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserde otuz yedi kahraman bulunmaktadır. Eserin başkahramanı Münire'dir. Ancak Münire ile Cemil eserde birbirini tamamlayan kişilerdir. Himmet Uç (2005: 374)' a göre eserdeki norm kişi ancak Şahende Hala'dır. Diğer kişiler fon sınırında norm kişilerdir. Bunlar Münire'nin babası Faik Paşa ve annesi, dadısı Ferhunde Kalfa, kaynatası Nafi Molla, kocası Rüknettin ve kaynanasıdır. Fon kişiler ise Cemil Bey'in karısı ve iki oğlu, babası Hakkı Paşa, annesi ve erkek kardeşleri, Şahende Hala'nın kızları Hasibe ve Çamlıca'daki kızı, Münirelerin yalısında çalışan Hürmüz Kalfa, Cafer Ağa, Seyis Ali, Şahende Hala'nın kayıkçısı Hüseyin Ağa, Mihri Baba, Nafi Molla'nın konağında Zeyrekli Fatma Hanım, Münire'nin hizmetçisi Cenani, Şehnaz Kalfa, Zülfikar Ağa, Habeş kızı, Emirgan İmamının kızı Sıdıka ve annesi, Padişah, Ziver Paşa ve Müzeyyen Hanımefendi, Eşref Paşa ve Pakize Hanımefendi, Mısırlı Prenses, Hanende Nasib.

Münire romanın merkezinde yer alır. Romandaki tüm olaylar, kişiler Münire'nin hatıralarının yansımalarıdır. Kendisini bir faciadan arta kalmış kırk beşlik, ellilik kadın olarak tanıtan Münire üç padişah devri görmüş, dördüncüsünü de yirmi yıldan beri yaşamaktadır. "Dört padişah... Anneciğim söylerdi: Ben rahmetli Sultan Abdülmecit'in onuncu Cülus şenliği gecesini dünyaya gelmişim. Demek ki o vefat ettiği ve yerine Abdülâziz Efendimiz tahta çıktığı yıl on bir- on iki yaşlarında koskoca bir kızdım. Ondan on beş yıl sonra, Fer'iyeye Sarayı'nı kana boyayan ve zavallı babacığımın felaketine sebep olan faciayı ise dün olmuş bir vaka gibi hatırlarım (Karaosmanoğlu, 2009: 15-16).

Münire kendisinin deyimiyle beş yaşından beri Cemil Bey'e âşıktır. Ancak gençlik döneminde babası Cemil Bey'i havai bulduğu için onların evlenmelerine izin vermez ve Münire'yi sevmediği biri ile evlendirir. Münire geleneklerine bağlı biri olduğu için babasının sözünden çıkmaz ve aşkı için mücadele etmez.

Münire çoğu zaman günlerini roman okumakla geçirir. Hatta roman yazmaya başladığı dönemde "Meğer roman yazmak ne zor imiş! İşte elimde kalem, önümde defter, saatlerden beri evirip çeviriyorum. Ben ki bütün ömrü roman okumakla geçmiş bir kadını (Karaosmanoğlu, 2009: 11) der. Bu özelliğinin okurlara da örnek teşkil

edebilecek olması önemlidir. Özellikle Türk Edebiyatından Vecihi ve Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerini beğeniyle okur. Nafi Molla'nın konağına gelin gittiğinde de zamanının çoğunu okumakla geçirir. Ancak bu yolla içinde bulunduğu yerden uzaklaşabildiğini, dertlerinden kurtulabildiğini söyler. Bu konakta ise daha çok Alexandre Dumas ve Alphonse Karr gibi Fransız yazarları okuduğunu belirtir ama bu eserleri orijinalinden mi yoksa çevirisinden mi okuduğu konusunda bir bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla Münire'nin eğitim durumu ile ilgili bir bilgi rastlanılmaz.

Münire aynı zamanda çok iyi bir yüzücüdür. Münire, hem fiziksel olarak hem huy olarak hem de kader olarak halasına benzemektedir.

Cemil Bey, Münire'nin çocukluk, gençlik aşkıdır ve uzun yıllar da Münire onu sevmeye devam etmiştir. Münire'nin hatıralarındaki Cemil Bey, emsalsiz bir taklitçiydi, kıvrak ve çevikti, çocukken hem Münire ve arkadaşlarını hem de kendisini izleyen büyükleri türlü eğlencelerle güldürürdü. Cemil, bütün dikkatleri üzerinde toplayacak kadar yakışıklıdır. Uzun boyludur. Hal ve tavrındaki kibarlık, kılık ve kıyafetindeki zariflikle, yüzlerce hatta binlerce kişi arasında dahi hemen göze çarpmasına imkân yoktur. Münire Cemil Bey ile ilgili düşüncelerini sıralamaya şu sözlerle devam eder: "Büyüğüne olsun, küçüğüne olsun, kardeş veya akranlarına olsun, herhangi bir saygısızlık gösterdiğini, sevgiden, şefkat ve nezaketten ayrıldığını hiç hatırlamam. Cemil Bey o kadar uysal ve yumuşak mizaçlı idi ki ağzından bir kerecik "Hayır, olmaz!" sözünün çıktığını işiten yoktur sanırım" (Karaosmanoğlu, 2009: 21).

Cemil Bey, Münire için Avrupa'ya gitmeyi reddetmiş ve Mısırlı Prenses ile evlenmek istememiştir. Ancak bu kararı yüzünden Sivas'a sürgün edilmiştir. Orada bir memurun kızı ile evlenmiş ve iki çocuk sahibi olmuştur. Yıllar sonra İstanbul'a döndüğünde artık eski Cemil Bey olmayacaktır.

Şâhinde Hala eserdeki önemli şahıslardan biridir. Münire halasına çok hayrandır. Onun hatıralarındaki Şâhinde Hala şöyledir:

Kanlıca denince akla yalnız Şâhinde halam gelirdi. Genç yaşında iki küçük kızıyla dul kalmış bu kadın, bilmem neden, Boğaziçi'nin bir füsunlu cazibe merkeziydi. Her yaz mevsimi, karşılıklı iki sahil boyunca hep onun adı dolaşır; belli başlı bütün yalılarda hep ondan bahsedilirdi... Evet, Şâhinde halam, babamın zıttına pek ehli dil bir kadındı. Saza söze, cemiyetli hayata pek düşkündü ama bu düşkünlüğü herhangi bir

taşkınlığa vordırmamıştır. Ömrünün sonuna kadar vakarı, şerefi ve itibariyle yaşamasını bilmiştir... Halamın bir sırrı veya bazı sırları var mıydı yok muydu? (Karaosmanoğlu, 2009: 21).

Münire'nin bahsettiği halasını sırrı onun Bektaşî tarikatına üye olmasıdır ki bu yüzden halasıyla babasının arası hep açık olmuştur.

Münire'nin babası Faik Paşa, Sultan Aziz'in gözde mabeyincilerindedir. Padişahıan görmediği lütuf, ihsan ve şefkat kalmaz. Padişah Münire'nin düğününde dahi ona paha biçilmez hediyeler göndermiştir. Padişah tahttan indirilince hastalanır iki yıl yataktan çıkamaz ve sonrasında ölür.

Münire'nin annesinin romanda ciddi bir fonksiyonu yoktur. Sadece Münire baba evine dönünce klasik olarak kızın başını biz yaktık diye söylenir. Kocası öldükten sonra o da hastalanır. Uzun bir süre hasta olduğunu kabullenmez. Münire ile konakta baş başa kaldıkları bir gece fenalaşır ve son sözlerinde dahi 'Bir şeyim yok.' der.

Münire, eserde kocası Rüknettın'ı evin içinde geniş paçalı hakili donları, kadife hırkaları, işlemeli takkeleriyle dolaşan ahlâksız bir adam olarak tanıtır. Eserin bir yerinde Rüknettın'ın kazasker olduğu söylense de Münire onu hep haremdede boş boş dolaşarak, yemek yedikten sonra uyuyan koca bir bebek olarak tasvir eder. Ayrıca Münire'ye göre Rüknettın Bey yalnız utanmaz değil, ayrıca yılışık ve hoppadır. Görgüsüz, terbiyesiz, şımarık bir oğlan çocuğudur. Rüknettın konaktaki hizmetçi Habeş Kız ile düşüp kalkar ve kızı hamile bırakır. Bunun üzerine Münire baba evine döner. Sonrasında Rüknettın'ın akıbeti ile ilgili hiçbir bilgi verilmez.

Nafi Molla Münire'nin kaynatasıdır. Fiziksel ve ahlâkî olarak ne karısına ne de oğluna benzer. Cemil Bey gibi uzunca boyludur. İnsana yalnız huzur ve sükûn verir. Ağır ağır yürür ve yakınlarına bir azamet taslama, bir kendini herkesten üstün tutma emaresi göstermez. Hareme pek sık uğramaz. O da Münire gibi o konakta zorla yaşar, bu bakımdan Münire onu kendisine yakın hiSSeder.

Münire'nin kaynanası çarşı esnafından zengin bir adamın kızıdır. Sinirsiz bir et yığımindan ibarettir. Tembel, obur ve hantaldır. Bilgili, görgülü insanlarla görüşmek istemez. Evine sürekli bohçacı kadınları çağırır ve onlarla İstanbul'da olup bitenlerin dedikodusunu yapar.

4.2.1.7. İletiler

4.2.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Hep O Şarkı yetişkin edebiyatına uygun bir eserdir. Dolayısıyla bu romandaki kişilerin ve fonksiyonlarının, olayların çocuk eğitimi açısından değerlendirilmesi pek doğru bir davranış olmayacaktır. Anca yine de eserin ana karakteri Münire'nin sürekli kitap okuyan biri olarak gösterilmiş olması, okurlara okuma alışkanlığı kazandırmaya özendirilecek bir davranış olması bakımından önemli görülebilir. Ancak Münire'nin çocukluk hatıralarını o zamanki yaş döneminin özellikleri ve psikolojisine bakılmaksızın hatıralarını yazdığı dönemdeki ruh haliyle yorumlayarak vermiş olması eserin olumsuz bir yönünü yansıtmaktadır. Nitekim körebe oyununda iki arkadaşın saklandıkları yerin darlığı dolayısıyla birbirlerine sarılmış olmalarını onları o halde gören arkadaşının yanlış yorumlanması sağlıklı bir davranış değildir.

4.2.2. Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.2.2.1. Kapak

Kitabın kapağı gri tonlardadır. Kitabın ön yüzünde yazarın, eserin ve yayınevinin adları bulunmaktadır. Kitabın arka yüzünde yazar ile ilgili kısa bir bilgiye yer verilmiştir. Ayrıca yine arka yüzde yayınevinin Hep O Şarkı ile ilgili şu yorumlarına yer verilmiştir:

“Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanları arasında ayrı bir yere sahip olan Hep O Şarkı, sıradan bir aşk hikâyesi gibi görünmekle birlikte olayların geliştiği ortam içinde romancının daha önce yazdığı eserden izler, belirtiler taşır. Kiralık Konak'ta dile getiren konak yaşamındaki çöküşün değişik bir dille anlatıldığı Hep O Şarkı'da dönemin toplumsal değişimleri söz konusu edilirken; basit, sıradan öykülerin ardındaki, insanların psikolojisi ustalıkla anlatılır. Hep O Şarkı bu yönüyle Yakup Kadri'nin en usta romanlarından biri olarak nitelendirilmektedir.”

Eserin kapağı çocuk okurlar açısından bakıldığında dikkat çekici değildir. Kitap, genel anlamda yetişkinlere hitap ettiği için kapak resmi de yetişkinlere uygun olarak hazırlanmıştır.

4.2.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on bir punto büyüklüğündedir. Eserin genelinde tek satır aralığının kullanılmış olması, yetişkinler için bir sorun yaratmazken 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için okumayı daha da zorlaştıracığı için uygun değildir.

4.2.2.3. Resimlendirme

Hep O Şarkı adlı eserin kapağında yazarının resmi bulunmaktadır. Bunun dışında eserde hiçbir resim yer almamaktadır. Oysaki Kaya'ya göre, "İyi resimli bir çocuk kitabı; metni edebi değer taşıyan, alanında teknik yeterliği, özgün dili ve yaratıcılığı olan çizerin resimlediği, iyi tasarlanıp titiz bir renk ayrımı, baskı ve ciltlemeyle ortaya çıkmış bir grafik üründür. Ancak, bu nitelikteki çocuk kitaplarını yaygınlaştırarak görsel eğitimini sağlıklı kaynaklardan almış, kitabı seven, okuma ve araştırma alışkanlığı kazanmış, sanatla ilgilenen çağdaş bir toplum yaratabiliriz."(2000: 186).

Bu eserde hiçbir resme yer verilmemiş olması da eserin yetişkinlere yönelik yazıldığı ve 6, 7 ve 8. sınıflara yan, on üç- on beş yaş grubuna uygun olmadığı bir göstergesidir.

4.2.2.4. Bölümleme

Eserin sonunda yer alan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaşamı ve Genel Bibliyografya başlıkları da göz önüne alındığında eser 190 sayfadır. On bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları şöyledir:

"Başlangıç, İlk Gönül Acıları, Saadet Kırıntıları, Kısmet Bu, Nafi Molla Konağı, Zeyrekli Fatma Hanım, Yeni Dünya, Bir Dönüm Noktası, Yirmi Beş Yıl Sonra, Hep O Şarkı Fakat."

Eserin bölüm başlıkları içerikleriyle uyumludur. Ancak bölümlerin sayfa sayıları eşit değildir. Hatta bazı bölümler çok uzundur. Yetişkinler için bu bir sorun oluşturmasa da 6, 7 ve 8. sınıflar için uygun olmayabilir. Çünkü çocuk okurlar, sayfa sayısı arttıkça bölümün konusundan uzaklaşabilir ya da eseri okurken sıkılabilir.

4.2.3. Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

4.2.3.1. Deyimler

Deyimler söz varlığını geliştirmede oldukça önemlidirler. Bu eserde de deyimlere yer verilmiş olması çocuk okurlar için olumlu bir gelişmedir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

“baş başa kalmak, bin dereden su getirmek (2), bön bön bakmak (2), canına can katmak, dik dik bakmak, dikkat kesilmek, dört gözle beklemek, el ele vermek, el etek çekmek, feleğin çemberinden geçmek, göz göze gelmek (2), gözleri dolu dolu olmak, gözü gönü açılmak, gözüne uyku girmemek, haşır neşir olmak (2), içi içine sığmamak (2), ipin ucunu kaçırmak (2), iple çekmek, kara kara düşünmek, kendinden geçmek, kendini dar atmak (bir yere), kılı kıpırdamamak, öç almak, ödü kopmak, sararıp solmak,tir tir titremek (3), yüreği ağzına gelmek...”

4.2.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

Anlatımı güçlü kılan ikilemeler, çocuğun dil gelişimine ve anlama kapasitesine katkı sağlaması bakımından önemlidir. Yazar, eserde ikilemelere çokça yer vermiştir. Yazarın kullandığı ikilemelerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

“acayip acayip, acı acı (3), adım adım (4), ağır ağır (7), alev alev, ara sıra (4), ayrı ayrı, baka baka (2), basa basa, bel bel (2), bingıl bingıl (2), bir bir (4), birer birer (3), boğuk boğuk, büke büke, büklüm büklüm, büzme büzme, cıvıl cıvıl, çekik çekik, dalga dalga (2), dalgın dalgın (4), dikkatli dikkatli, diri diri (2), diyar diyar, doya doya (3), döndüre döndüre, döne döne (2), durup durup, elvan elvan, endişeli endişeli, fettan fettan, fıkır fıkır, fiskos fiskos, gamlı gamlı, geri geri, gizli gizli, gümbür gümbür, hafif hafif (4), hararetli hararetli, harıl harıl, hayran hayran (2), hayran hayran (3), heceleye heceleye, hemen hemen (6), heyecanlı heyecanlı, hüngür hüngür, incecik incecik, isteksiz isteksiz, kala kala, kalsam kalsam, kana kana, kat kat (2), kıpır kıpır (2), kırış

kırış, kıs kıs (3), kısık kısık, kıvrır kıvrır, kıvrık kıvrık, kocaman kocaman, kolay kolay, küme küme, küskün küskün, liğme liğme, mahçup mahçup, mahzun mahzun (2), mânâlı mânâlı, masum masum, meraklı meraklı, mışıl mışıl, mini mini, nefes nefes, olsa olsa, olsun olsun, öbek öbek, öfkeli öfkeli (2), parça parça, parıl parıl, perde perde, pırıl pırıl (4), sarmaş dolaş, sayıp sayıp, sed sed, sendeliye sendeliye, seSSiz seSSiz (5), sık sık (2), sıra sıra, sindire sindire, sivri sivri, söyleye söyleye, süklüm büklüm (3), sürçe sürçe, süze süze (3), şakrak şakrak, şaşkın şaşkın (3), tatlı tatlı (4), taze taze, tek tük, tembel tembel, terbiyeli terbiyeli, tuhaf tuhaf, türlü türlü (2), ufak tefek, uslu uslu (2), uzun uzun (3), ürkek ürkek (2), vakit vakit, yavaş yavaş (14), yetişse yetişse, yılışık yılışık, yudum yudum, yürüye yürüye...”

Ayrıca “Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle” deyimi eserde “gelinim sana söylüyorum, kızım sen dinle” olarak değiştirilmiştir.

Yazarın eserde oluşum bakımından farklı ikilemelere yer vermesi, bu ikilemeleri farklı görevlerde ve anlamlarda kullanması da çocuk okurların söz varlığını geliştirmesinde etkili olacaktır.

Tekrarlar anlatımı etkili kılan diğer bir unsurdur. Bu eserde de yazar tekrarlar yoluyla anlatımı zenginleştirmiştir:

“anneciğim, anneciğim...; beni affedin, beni affedin...; benim adım, benim adım...; bitecek, bitecek...; Cemil, Cemil, Cemil...; derken, derken...; dinledi, dinledi...; durun, durun...; evet, evet... (2); gelir gelir kulağıma sokulur, kulağıma sokulur; hayır, dedi hayır...; hayır, hayır...; hep sustum, hep sustum...; hi, hi, hi (3); işte geliyor, işte geliyor...; nasıl, nasıl...; söyle, söyle...; talihsiz kızım, talihsiz kızım...; teşekkür ederim, teşekkür ederim...; var, var ama...; yaklaş, yaklaş ki...”

4.2.3.3. Dualar

Eserde yer alan dua olabilecek söylemler aslında çoğu zaman günlük hayatta yer alan konuşmalardan ibarettir. Eser, kahraman anlatıcının bakış açısıyla verilmiştir. Eserdeki kahraman anlatıcı olan Münire kaleme aldığı hayatı süresince derin acılar

yaşamış biridir ve eserde bu karakterin inanç yönü çok vurgulanmamıştır. Eserde yer alan dualardan bazıları şunlardır:

“ Hatırım sorulunca terbiyeli terbiyeli ‘Allah ömürler versin efendim!’ derdim.” (Karaosmanoğlu, 2009: 44).

“Allah senden razı olsun. Bu gece, senin sayende rahat bir uyku uyuyacağım. Yarının tatlı rüyalarıyla tıpkı çocukluğumdaki gibi mışıl mışıl...” (Karaosmanoğlu, 2009: 80).

“Lâkin Allah’a bin şükür, ertesi akşam, daha ertesi akşam o kırmızı ışığı görmek bana yine nasip olmuştu” (Karaosmanoğlu, 2009: 126).

Yalnız senin nam ve hesabına isyan ettim ve içimden: ‘Güzel Tanrım,’ diye söylendim, ‘senin hikmetine artık aklım ermez oldu. Münire kuluna reva gördüğün bunca cefa nedir? Nedendir? Onu özene bezene yarattın. Ona meleklerin yüzünü, huyunu verdin. Sonra tuttun, gönül azaplarının en umulmazını yükledin. Hani, Hak yolu aşk yoluydu? Hani, onun nârı senin nurun demektir? Münire kulunun aşkını neden öyleyse bir cehennem ateşine çevirdin? Neden herkesin gülüp oynadığı çağdan beri onu bu ateş içinde yakıp kavurursun? Neydi günahı sana karşı oncağızın? A güzel tanrım!’ İşte o günden beri Allah’la hep böyle söylenip çekişiyorum. Yeter artık! Buna Eyyüb sabrı az gelir. Mademki, o sana elini uzatıyor, sen kendin sıyrılmaya bak bu berzahtan... (Karaosmanoğlu, 2009: 150).

Dualar yoluyla insanlar bir bakıma Allah’a yönelir ve ona teslim olurlar. Ancak son örnekte bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Eser kahramanı, yaşadıkları sıkıntılardan dolayı Allah’a sığınmak, ondan yardım dilemek yerine ona sitem etmektedir. Bu da çok soyut olan din ve inanç konusunu yeni yeni algılamaya başlayan çocuk okurlar için uygun değildir.

Eserde sözvarlığı öğelerinden deyimler, ikilemeler, tekrarlar ve duaların dışında halk ağzı ve inanmaları ile günlük konuşmaları yansıtan cümlelere de yer verilmiştir.

Halk ağzı ve inanmalarına örnek olarak şu cümlelere yer verilmiştir:

“Hattâ bir gün, akrabalarından biri, babamın yanında, ‘Büyüdükçe, ne kadar halasımı andırıyor!’ demişti de babam, birdenbire suratını asmış, ‘İnşallah huyu da andırmaz,’ diye mırıldanmıştı” (Karaosmanoğlu, 2009: 36).

“ – Yaradana kurban olayım, bu ne güzellik! Bu ne dilberlik! Hemen Rabbim nazarlardan saklasın. Tü tü tü, kem gözlere kurşun...” (Karaosmanoğlu, 2009: 82).

Günlük konuşmaları yansıtan cümleler ise eserde şu şekilde yer almaktadır:

“- Hey Münire hey; kendine gel!-” (Karaosmanoğlu, 2009: 15).

“Aman yarabbim; ne de yakışmış kızımıza şu sedefî ferace!...” (Karaosmanoğlu, 2009: 24).

“Komşularımızla aramız açıldığı günden Nafi Mollaların konağına gelin gideceğim güne kadar geçen iki bayramda elini öptüğüm vakit bana ne mutadı üzere “Nice senelere güzel kızım,” demiştir, ne de saçlarımı okşayıp alımdan öpmüştür” (Karaosmanoğlu, 2009: 34).

“- Ah Yarabbim, ah Yarabbim, şu başımıza gelenlere bak... diyerek hemen hemen feryada yakın bir sesle –sanki bir ölüm haberi almışçasına- inleyip döğünmeğe başlamasın mı?” (Karaosmanoğlu, 2009: 99).

Eserde halk ağzı ve inanmalarıyla günlük konuşmalara yer verilmiş olması eseri gerçekçilik duygusuna yaklaştırmıştır.

4.2.3.4. Anlatma Teknikleri

4.2.3.4.1. Öyküleme

Eseri karaman anlatıcının bakış açısına göre anlatıldığı için eserin genelinde öyküleme tekniği yer almaktadır. Öyküleme tekniğinin yer aldığı cümlelerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

Ilık bir yaz gecesiydi. Koyu lâcivert bir gökyüzünde irili ufaklı sayısız yıldızlar pırıl pırıl pırıldıyor ve civardaki korudan bülbül sesleri geliyordu. Pâkize, (bu, beni temsil eden genç kıza taktığım isimdi) kendinden geçmiş bir halde bu pırıltıları seyreder

ve bu sesleri dinlerken birdenbire doğruldu. Kalbi şiddetle çarpmağa başladı. Bahçenin dersin seSSizliği içinde, biraz ötedeki taflanların arasından bir hışıltı işitmişti. Bütün ev halkının ve câriyelerle uşakların çoktan uykuya daldıkları bu saatte, bahusus harem dairesinin bu kadar yakınında dolaşan kim olabilirdi? Bir feryad koparmak veya içeriye kaçmak istedi. Fakat, ne sesi çıkıyor, ne dizleri tutuyordu. Heyecandan âdeta donakalmıştı. Yuvalarından fırlayacakmışçasına büyüyen iri elâ gözlerini hışıltının geldiği noktaya dikti. Evvelâ hiçbir şey görmedi. Biraz sonra taflan dallarını aralayan iki elin beyazlığını seçer gibi oldu. Derken aynı renkte bir yüzün beyzi şekli belirdi. Pâkize, şimdi bulunduğu taraça ile taflan kümelerinin arasındaki çimenlikten ‘meçhul bir şahsın’ yavaş yavaş kendine ilerlediğini hiSSediyordu. Bu adam, her kimse, parmaklığın kenarına kadar yaklaştı (Karaosmanoğlu, 2009: 13).

Buraya kadar öyküleme tekniği ile anlatılan olay sonrasında göstermeye bağlanmıştır:

“Nefes kadar hafif bir fısıltı ile ona:

- Pâkize Hanım korkmayın. Benim. Ben Pertev... diyor”

Öyküleme tekniğiyle yazar, kahramanların düşüncelerini, yaşadıklarını, içinde buldukları anı ve geçmiş yaşamlarını gözler önüne sermektedir.

4.2.3.4.2. Betimleme

“Hikâye ve romanlarda kahramanlara ve mekânlarla ait ayrıntıların betimlemelerle verilmesi anlatımın, olayların daha iyi anlaşılmasına, karakterlerin canlandırılmasına, okuyucuda gerçeklik hissi uyandırmasına yardımcı olur” (Tansel, 1987: 111).

Hep O Şarkı eserinde de yazar yer ve kişi betimlemelerine yer vermiştir:

Etrafı yüksek duvarlarla çevrilmiş bir avlu, çakıl taşlarıyla döşeli boş, kuru bir avlu, önümde –ömrüm misâli- serilip dururdu. Yalıda bulunduğum zamanlar Boğaz’ın türlü renk ve ışık oyunlarını, Pazar kayıklarının, şirket vapurlarının mavi sulara izler bırakarak geçip gidişlerini, Anadolu yakasının zümrüt tepeciklerini seyir ile bir parça avunan gözlerim ve onun daimi yakınlığını hissetmekle teselli bulan gönlüm üstüne burada bir kalın ve siyah perde inmiş gibi olurdu (Karaosmanoğlu, 2009: 42).

“Tıpkı Cemil Bey gibi uzunca boylu, narin kametli [endamlı] idi. Büyük ve mahabetli sarığını öyle bir hafifçe taşıyışı, geniş yenli uzun etekli cübbesinin içinde öyle bir rahatlıkla kıvıldaşları vardı ki, insana yalnız huzur ve sükûn hissi verirdi” (Karaosmanoğlu, 2009: 47).

Bir vakitler yay gibi gergin ve çekik duran incecik incecik kaşlarım şimdi iki tırtıl şeklinde kıvrık kıvrık aşağıya sarkıyor. Bunların, altında, iri elâ gözlerim eski ferlerini çoktan kaybetmiştir. Ucu hafifçe yukarıya kalkık narin burnum günden güne kutleşip yumrulaşmaktadır. Kıvrık kıvrık dudaklı, sedef dişli ağzımı, iki yanından iki çizgi aşağıya doğru çekmektedir. Yaşmağımı, sanki bir öpücük vermek istiyormuşum gibi, ikide bir ileriye doğru itmek için kıvıldattığım çenemin işvesinden eser kalmamıştır ve fildişinden bir sebuya [testiye] benzeyen gerdanım pörsümeğe başlamıştır. Fakat ellerim, uzun kalem parmaklarım, toz pembe avuçlarıyla hâlâ eski ellerimdir. Fakat köprülü tabanı, yuvarlak topukları ve ipek gibi derisiyle ayaklarım, hâlâ eski ayaklarımdır (Karaosmanoğlu, 2009: 76).

Boğaziçi, bütün güzellikleriyle ter ve taze gözlerim önüne serilecek. Karşı tepeler, sanki üstlerinden hiçbir kışın karı ve rüzgârı geçmemişçesine ezeli bir bahar yeşilliğiyle yemyeşil. Tabiat, sanki bugün yaratılmış gibi. Eğer ben her sabah sabi ruhu kadar saf ve berrak bir ruhla uyanırsam çok mudur? (Karaosmanoğlu, 2009: 106).

Eserde betimlemelerin ustalıkla verilmiş olması yazarın gözlem gücünün de ne kadar iyi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca betimlemeler sayesinde okurlar da buldukları çevreye, yaşadıkları olaylara farklı açılardan bakabilecekler ve hayatlarını tekdüzelikten çıkarabileceklerdir. Ancak bununla birlikte Yalçın ve Ayaş (2008: 164) çocukların romanlardan zevk almaları ve onları okumaları için, romanlarda bulunması gereken özellikleri belirtirlerken özellikle çocukların serüvenci yapıları göz önünde bulundurularak, detaylı ve uzun tanım ve tasvirlerden kaçınarak, diyalogları bol, heyecan, ilgi ve kurgusal gelişim zevki uyandıracak olaylara yer verilmesi gerektiğini belirtirler. Bu özelliğe göre Hep O Şarkı incelendiğinde eserde uzun tasvirlerin yer alması nedeniyle çocuk okurlara uygun olamayacağı söylenebilir.

4.2.3.4.3. Gösterme/ Sahneleme

Gösterme tekniğinde okur, olayların ve kişilerin bir parçasıdır. Gösterme tekniğinin yer aldığı bölümlerden bazıları şunlardır:

“- Yarın ayın on üçü; dedi. Gelip alayım mı sizi?

- Ooo, gitmeyin. Biraz daha kalın.

- Size kim gitmekten bahsetti?” (Karaosmanoğlu, 2009: 115).

“- Yatağınızı yapmadan mı gideyim, küçük hanım?

- Evet, evet. Sonra gelir yaparsın...” (Karaosmanoğlu, 2009: 68).

“- Elmasım, Allah aşkına, şu güzel kaşlarını çatma. Şu tatlı ağzını burkup çarpıtma. Her misafir gelişte bir acayip haldir takınıyorsun. Bunu yeni âdet ettin. Ettin ama hiç yakışmıyor sana. Annen de çok üzülüyor bu haline doğrusu...” (Karaosmanoğlu, 2009: 43).

Burada, ne değişmiş ki ben değişmiş olayım? İşte, biraz sonra pencereden dışarıya bakınca her şeyi bundan on sene, bundan on beş sene evvelki gibi yerli yerinde bulacağım. Boğaziçi, bütün güzellikleriyle ter ve taze gözlerim önüne serilecek. Karşı tepeler, sanki üstlerinden hiçbir kışın karı ve rüzgârı geçmemişçesine ezeli bir bahar

yeşilliğiyle yemyeşil. Tabiat, sanki bugün yaratılmış gibi. Eğer ben her sabah sabi ruhu kadar saf ve berrak bir ruhla uyanırsam çok mudur?

Kaldı ki, annemle babam, buraya geldiğim günden beri, beni çocukluğumda bile yapmadıkları kadar nazlandırıp şımartıyorlar. Münire aşağı, Münire yukarı. Bugün camın ne yemek istiyor? Hemen aşçıbaşuya ısmarlansın. Bir kayık gezisine mi çıkmak arzusundayım, bir araba gezintisine mi? Hemen kayıkçılara, arabacıya, seyise emirler gitsin. Şimdi benim biraz soluk gibi görünüyor, acaba rahatsız mıyım? Şimdi, konuşmuyorum, düşünür gibiyim, acaba bir kederim mi var? Bir şeye canım mı sıkıldı? Aman, kızımız üzülmesin. Aman, içine döküp hastalanmasın diye üstüme titreyip duruyorlar. Hani neredeyse annem beni çocukluğumdaki gibi koynuna alıp yatıracak, ninniler, masallar söyleyip uyutacak. Hani nerde ise babam beni dizlerinin üstüne oturtup hoplatacak (Karaosmanoğlu, 2009: 106).

“Cemil Bey hiç üzülmesin Ben ne zevceliğin, ne analığın tadını tattım. ne de iyi bir ev kadınıyım. Fakat ‘hiç kimseyle görüşmek, hiçbir yere çıkmak istemeyişte’ onun haremle ikiz kardeş gibiyiz” (Karaosmanoğlu, 2009: 174).

4.2.3.4. Semboller ve Özgün Söyleyişler

Esere adını veren ve Cemil Bey’in eserin farklı bölümlerinde seslendirdiği şarkı eserde bir sembol olarak kullanılmıştır. O şarkı, eserin kahramanlarından Münire ve Cemil Bey’in arasındaki aşkı simgeleyen bir şarkıdır.

4.2.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Bu bölümde Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Hep O Şarkı adlı eserinin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında, Giriş bölümünde yer

alan “Genel Amaçlar”, “Öğrenme Alanları” ve Yöntemler bölümünde yer alan “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” e ne ölçüde katkı sağladığı araştırılmıştır.

Genel amaçlar başlığında altıncı amaç olan ve aynı zamanda okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden de biri olan söz varlığıyla ilgili olarak bu çalışmada müstakil bir bölüme yer verilmiştir. Bu yüzden değerlendirmeler diğer maddelerle sınırlı olacaktır.

Romanın başkahramanı Münire'nin sürekli kitap okuyan biridir. Onun bu davranışını örnek alabilecek çocuk okurların okuma becerileri gelişebilir. Özellikle bu romanda başkahraman Münire yazı yazmanın zorluğundan bahsetmektedir:

“Meğer roman yazmak ne güç bir işmiş! İşte elimde kalem önümde defter, saatlerden beri evirip çeviriyorum, iki cümleyi bir araya getiremiyorum” (Karaosmanoğlu, 2009: 11). Bu şekilde eserde roman yazma serüvenini anlatan Münire okurlarını da yazma konusunda heveslendirebilir. Onu model alan okurların bu sayede yazma becerileri gelişebilir. Yine eserde cümlelerin doğru kullanılmış olması, yazım ve noktalamanın doğru verilmesi gibi özelliklerle de doğruyu gören, okuyan okurların bu konularda da daha dikkatli olmasını sağlayabilir.

Eserin genelinde her ne kadar genel amaçların kazandırılmasını engelleyecek olumsuz bir özelliğe yer verilmemiş olsa da bazı bölümlerde yer alan söyleyişler genel amaçlar içerisinde de yer alan değer eğitimi açısından incelendiğinde çocuk okurlara uygun görülmemiştir. Nitekim eserde Türk aile yapısına uygun olmayan bir aile ortamının yaratılmış olması ve çocuk masumiyetinin art niyet duygularla verilmiş olması on birinci genel amaç olan ve aynı zamanda da “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler”den biri olan “Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.” maddesine uygun değildir.

Eserde çocuk okurların sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğelere yer verildiği ve içerik çözümlemesi bakımından incelendiğinde de onların ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmadığı için bu eser programda yer alan “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler”den bazılarını taşımamaktadır. Eser çocuk çocuk okurların ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmadığı için de onlara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak

nitelikte değildir. Dolayısıyla çocuk okurların kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte de değildir.

Bütün bu olumsuzlukların yanında eser her ne kadar bir aşk romanı gibi görünse de arka plandan bir dönemin özelliklerini vermiş olması ve yine öğrencilere tarih kitaplarında kuru bilgilerle aktarılan şahısların burada birer roman kahramanı olarak verilmesi okurların geçmişlerini öğrenebilecek olmaları bakımından önemlidir.

4.2.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Eserin tutarlılık açısından puanlanması ve değerlendirilmesinde Coşkun (2005) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Hep O Şarkı'nın belirli bir konusunun olması fakat yer yer ortaya çıkan kopuklukların metnin anlaşılmasını olumsuz yönde etkilemesi; metinde bir planın olması fakat anlatılan olaylar arasındaki ilişkilerde bazı sorunların olması ve metindeki olayların yeterince geliştirilmemesi; metinde bir planın olması fakat anlatılan olaylar arasındaki ilişkilerde bazı sorunların olması ve metindeki olayların yeterince geliştirilmemesi; metnin birimleri arasında bazı bağlantılar olmakla birlikte bu bağlantıların yetersiz olması; metinde var olan hikâyenin bir bütünlük taşınamaması gibi nedenlerden dolayı "orta (3) derecede tutarlı" olduğu söylenebilir.

Oysa ki Yalçın ve Aytaç çocukların romanlardan zevk almaları ve onları okumaları için romanlarda bulunması gereken özellikleri belirtirlerken "Romanların sağlam bir mantığa sahip olması gerekir. Çocuk romanı yazacak kimselerin, bu mantığı sürekli göz önünde bulundurması, anlatım plânındaki dengeye dikkat etmesi gerekir (2008: 163)." derler. Bu eserde mantıklı bir plan vardır ancak bu eser yetişkin zevkine uygun olarak kaleme alındığı için anlatım plânındaki dengeye pek fazla dikkat edilmemiştir. Bu yüzden bu eseri okuyacak olan çocuk okurlar eserde kullanılan geriye dönüş tekniği gibi bazı tekniklerden ötürü eseri çok iyi anlayamayacaklardır.

4. 3.Osmancık (Tarık Buğra)

4.3.1. Romanların İçerik Çözümlemesi

4.3.1.1. Konu

Bu tarihî romanda Tarık Buğra, Osmanlı Devleti'nin temellerin atan Osman Bey'in hayatını ele almaktadır. Yazar Osmancık'ın Osman Bey olma sürecinde yaşadıklarını okurlara geriye dönüş tekniğiyle vermeye çalışmıştır.

“Tarık Buğra başlangıçta uçarı, başıboş bir yiğit olan ve sonra düşünmesini Ede Balı'ndan öğrenerek soyunun sorumluluğunu yüklenen ve onları yönlendiren bir devlet kurucusu olarak Osman Gazi'nin gelişmesini bu romanda hikâye etmektedir” (Enginün, 1985: 245).

4.3.1.2. Ana fikir

Eserde Osmanlı Devleti'nin temellerini atan Osman Bey'in bey olma sürecinde dürüstlüğünden, merhametinden, sabrından ödün vermemesi ve öfkesini dizginlemesi anlatılmış ve belli bir arayıştan sonra kişiliğine kavuşması belirtilmiştir. Bu yönüyle Osmancık tarihî bir kahramandan çok kişisel gelişimini tamamlamak üzere yolculuğa çıkan birini temsil etmektedir.

Romanın teması insanların hayatlarında belirli bir amaçları, ülkülerinin olması ve bu ülküyü gerçekleştirmek üzere adımlar atması gerektiği belirtilmiştir.

4.3.1.3. Kompozisyon

Buğra romanını altı bölüme ayırmıştır. Birinci bölümde hasta yatağında ölümü bekleyen Osman Bey'in Bursa'ya gömülme isteğiyle oğlu Orhan'dan müjdeli haber bekler ve bu haberin gelişmesi için de Allah'a dua eder. Müjdeli haberin gelişini nal seslerinden anlar. Allah'a şükreder ve eşiğe bakarak gülümser. Eşikteki sanki Azrâil

değil, de gönül sultanı Malhun Hâtun'dur. Herkesin kendisini uyduğu sandığı bir anda o, geçmişini hatırlar ve yazar bu noktadan itibaren geriye dönüş tekniği ile Osman Bey'in hayatını anlatır.

Osmancık'ın çocukluk ve gençlik hallerini, ağabeylerinden farklı oluşunu, deli dolu bir kişiliğe sahip oluşunu belirtir. Osmancık, öfkesi ve gururu yüzünden sağlıklı kararlar alamaz ve bu nedenle çok iyi bir savaşçı olmasına rağmen babası Ertuğrul kılıcını Gündüz Alp'e vermeyi düşünür. O kadar ki Osmancık'ın çevresindeki herkes, "Osmancık bu, yapar..." dedikleri bir anda yazara göre belki de kader denen şeyden dolayı bambaşka bir kişiye dönüşür. Onu böyle değiştirecek olan ise Şeyh Ede Balı ile tanışmasıdır.

Söğüt'ten Domaniç'e yapılan göç zamanında Osmancık, bir temmuz gecesi yerinde duramaz, kalabalıktan sıkılır ve vadinin kıyısındaki Sivrikaya'ya gider. Ufka dalıp gittiği bir anda Ede Balı kendisine neler düşündüğünü sorar, o anda aslında Osmancık önemli bir şey düşünmemektedir ancak Ede Balı'nın sorusuna "hiç" de demek istemez ve "Dünya ne kadar büyük" der. Ede Balı ise "Dünya'yı bize büyük gösteren bizim küçüklüğümüz, oğul. Hırslımız, sabırsızlığımız, bencilliğimiz. Önce bu yüzden küçülüyor, sonra da Dünya'yı çok büyük görüyoruz" (Buğra, 2010: 11) der.

Osman, Ede Balı'nın dediklerini anlamaz. Bunun üzerine Ede Balı farklı şekilde anlatmaya çalışır. Ede Balı'nın düşünceleri Osmancık'a çok ilginç gelir, onun söylediklerine şaşırır. Babasının ve herkesin Ede Balı'nın bilginliğine, kişiliğine duyduğu saygı Osmancık'ı da etkiler ve o da kendisine saygı duyar. Ancak yine de inatla dünyanın çok büyük olduğunu düşünür.

Osmancık gerçeği her ne kadar inatla inkâr ederse Ede balı da o kadar sevgi ve hoşgörülle bir kez daha anlatmayı dener. Yorulmadan ve Osman'ınkini bastıran bir inatla kimi sözleri, ayrı ayrı yapılarla tekrarlayarak dünyanın tek bir insan için büyük olabileceğini ama bir soy için, bir soya benimsetilecek amaç ve ülkü için büyük olmayacağını söyler ve sözlerine şöyle devam eder:

"Ve Dünya'nın böyle amaçlara, böyle ülkülere açık olduğu, böyle amaçlar ve ülküler için küçüldüğü dönemler vardır. Ve Dünya böyle bir dönemdir. Ve Dünya öyle bir soy, öyle bir ülkü beklemektedir. Ve Dünya'ya tekliğinden arınmış, soyu ve ülküsü ile özdeşleşmiş biri gerektir" (Buğra, 2010: 12). Bunları söyledikten sonra da Osman'ın da o kişilerde biri olduğunu söyler.

Osman, bu sözleri dinlerken henüz uyanmaz ve ne değişebilir ne de kendisi olabilir. Ede Balı'nın bir milletin ülküsünü oluşturabilecek kişi olabileceğini kendisine söylemesinden sonra içindeki öfkeyi dizginleyemez ve Osmancık olur.

Ede Balı onun böyle davranmasının doğru olmadığını, ömrünü kavgayla öfkeyle geçirmekle ömrünü harcadığını ve Allah'ın emanetine ihanet ettiğini söyler.

Ede Balı'nın "Hey Osmancık, yiğit yiğit, tek yiğit öfkesini yenedir; gücünü, kuvvetini, gönlünü, başını öfkesinden arındırandır; benliğinden sıyrılan kuldur" (Buğra, 2010: 13) sözleri onun zihnine yerleşir ve her yerde bu sözü işitir.

Başka bir gün, Osman bir av dönüşünde yine Ede Balı ile karşılaşır. Ede Balı Osmancık'a babasının kılıcını kardeşi Gündüz'e vermesinin kendisini incitip incitmeyeceğini ve o kılıcın kendisinin hakkı olduğunu düşünüp düşünmediğini sorar. Osmancık Ede Balı'nın yapmaya çalıştığı şeyi yanlış anlar ve "kardeşimle arama gireceksen sana saygım kalmaz, seni elden de beter görürüm" diyerek atı Al-ışık'ı Ede Balı'nın üzerine sürer. Bu olayı duyan Ertuğrul Gazi oğlunu huzuruna çağırır. Yaptığı davranıştan dolayı oğluna kızar ve "Bana karşı gel, ona gelme. Bana karşı gelirsen üzülür, incinirim; ona karşı gelirsen gözlerim bakmaz, baksa da görmez" der.

Osmancık kendini hor görülmüş, aşağılanmış sayar ve öfkelenir. Her öfkelendikçe de Ede Balı'nın sözleri zihninde yankılanır. Herkesten kaçmak ister ve Al-ışığa biner, uzaklaşır, ertesi gün Osmancık Domaniç'te deşildir.

Yazar buradan sonra herhangi bağlayıcı bir bilgi vermeden Osmancık ile Mihail KoSSes'in tanışma hikâyelerini anlatır. Osmancık, avdan dönerken Mihail KoSSes ve arkadaşı Kalanoz'un Aya Nikola'nın haydutları tarafından sıkıştırıldığını görür ve onlara yardım eder. Mihail'in Osmancık'a kanı kaynar, onu bırakmak istemez ama Karaca Hisar tekfurunun oğlu Türklerden hoşlanmadığı için bu durumdan pek hoşlanmaz.

Osmancık Mihail'in evinde çok iyi karşılaşır. Kalanoz'un sözlüsü ve Mihail'in kardeşi olan Zoe ile Osman arasında bir yakınlaşma olur. Osmancık sonraki günlerde de sık sık Mihail'lerin evine gidince bu durum tepki alır ve Mihail, Osman'ı uyarır. Kalanoz ile Zeo evlendirilir.

Yaşadıkları yüzünden Söğüt, Osman'ın gözünde gün dün değer kaybeder, gün gün bambaşka anlamlar kazanır. Çünkü Osman, babasının ve baba yoldaşlarının hikâyelerini, parça parça anlattıklarını bütünlemeye ve o hikâyelerle bütünleşmeye başlar. Artık Söğüt'e niçin geldiğini, Söğüt'te ne aradığını ve ne yapması gerektiğini

bilmek ister. Uykusuz ve tedirgin geceler geçirmeye başlar. Sorularının cevabını bulmaya çalışır ama bulamaz. Işığın Ede Balı olduğunu bilir ama kendisine yaptıklarından sonra onun karşısına çıkmaya cesaret edemez.

Daha önce abisi Gündüz'ün babasının kılıcını almasına ses etmeyen Osmancık, artık kılıcın farklı anlamlara geldiğini düşünür. Bu arada yayla göçü zamanı gelir.

Osman, Domaniç yöresinde at sürerken bir dervişle karşılaşır. O da Kayı boyundadır ve bu karşılaşmadan sonra babasının arkadaşlarından Aykut Alp bu derviş ve buna benzeyen daha birkaçlarının Kayı boyunun amacını gerçekleştirmek için Domaniç'te olduklarını söyler. Artık Osmancık da yalnız bu ülkü için yaşayacaktır. Ede Balı'yı daha iyi anlayan Osmancık onunla konuşmak ister. İtburnu'na Ede Balı'yı görmeye gider ve dergâhta bir odaya yerleştirilir. Fakat Ede Balı onunla hemen konuşmak istemez ve o da kendisini huzuruna kabul edene kadar bekler. Osmancık büyük bir sabır gösterir ve kendisine verilen odada epey bir süre kalır. Bu süre içinde Ede Balı'nın kızını görür, onun hayal mi gerçek mi olduğunu bilemez. Artık Ede Balı'dan ziyade Malhun Hatun için oradadır. Ede Balı kendisini huzuruna kabul ettiğinde önceleri konuşmak için yanına geldiğini ama kızını gördükten sonra niyetinin değiştiğini belirten Osmancık, Ede Balı'dan töresine uygun olarak kızını ister ve Ede Balı Osmancık'ın nasıl biri olduğunu bir kez daha düşünür ve Ertuğrul Gazi'nin evine ret cevabı yollar. Osmancık bu kararla yıkılır. Annesi, babası da bu konuda onu yalnız bırakır. O da her bulunduğu ortamda aynı konudan, Malhun Hatun'un güzelliğinden bahseder. O kadar çok bahseder ki Eskişehir beyi, Selçuklu adamı Al Zahid de Malhun Hatun'a talip olur. Ede Balı'nın evine armağanlar yollar ama ret cevabı alır. Bunun üzerine Ede Balı'yı tehdit eder. Ede Balı da evini Söğüt'e daha yakın Tepepınar'a taşınır. Ede Balı'nın taşınmasını Al Zahid'in çevresindekiler Osman'a vereceği için kızı kendisine vermediğini söylerler. Al Zahid o anda Osman'ın ortanda kaldırmak ister ve bir şubat günü adamları Al Zahid'e Osmancık'ın yarın gece İnönü beyi Mahmut'un evinde olacağını söylerler.

Burada yazar, Osman'ın Malhun Hatun'u istemesinin reddedilişi olayını devam ettirir ve Osmancık'ın ruh halini, düşündüklerini aktarır. Osmancık, Ede Balı'nın olmasını istediği kişi olmaya ya da en azından yapmasını istemediği şeyleri yapmamaya çalışır.

Daha sonra önceki olaydan devam eder. Al Zahid de o gece oraya gider. Mahmut Bey'den Osman'ı ister. Mahmut Bey de evindeki konuğu veremeyeceğini söyler. O

sırada Osman ve arkadaşları ortaya çıkar ve beş dakika içinde onların üstesinden gelirler. O gecenin davetlilerinden ve Osmancık'ın arkadaşı Mihail bu olaya çok şaşırır ve dedesinin her zaman söylediği “Türkler bizi eritecek” sözünün ne anlama geldiğini daha iyi anlar ve kendi dinini ve milletini sorgulamaya başlar.

Bu olay çevrede çok farklı anlatılır. Dursun Fakı da Osmancık'a gelerek Ede Balı'nın çok acil kendisini çağırdığını söyler. Osmancık bu acil ve ani davetin sebebini düşünür ve yazar bilinç akışı tekniğiyle onun düşüncelerini okurlarına aktarır. Osmancık Ede Balı'nın yanına varır fakat Ede Balı onunla konuşmaz. Diyeceklerini Kumral Abdal aracılığıyla Osmancık'a duyurur ve Osman'ı nasıl gördüğünü anlatır. Osmancık da insanların değişebileceğini ve kendisinin de değiştiğini söyler ve Ede Balı'dan sadece kendilerini görmek için evine gelmek üzere izin ister. Kumral Abdal, Osmancık'ın dediklerini Ede Balı'ya iletir ve “olur” cevabını alır ve Sungur Alp ile Söğüt'e varırlar. Vardıklarında Mihail'in bir adamının Zoe'nin ölüm haberini getirdiğini ve Mihail'in kendisini görmek istediğini söylerler. Osmancık yanına arkadaşlarını da alır ve Mihail'in yanına gider. Mihail ona Kalanoz'un evlendikten sonra Zoe'ya hep işkence yaptığını ve Osman'a da kötülük edebileceğini söyler ve Kalanoz'un Osman'ın diğer düşmanları Al Zahid, Aya Nikola ile görüştüğünü belirtir.

Osman'ın günleri değişir. Osman yoldaşlarını değiştirir. On beşten fazla ara vermeden Ede Balı'nın köyüne gider ama ne o Ede Balı'yı görmek ister ne de Ede Balı onu huzuruna çağırır. Osman kendisine ayrılan odada sürekli düşünür. Osman'ın kelimeleri, cümleleri yavaş yavaş değişir, bakışları, konuşması değişir ve artık çok az konuşur ve bu değişikliği Dursun Fakı, Kumral Abdal, Ede Balı'nın oğlu Hüsameddin de fark eder.

Osman'ın rüyaları da değişir ve artık o rüyalarında yaşar ve bu rüyalar onun oluşmasına yardım eder. Nisan sonlarına doğru bütün ağaçların çiçeğe durduğu bir dönemde konuk evindeki odasında bambaşka bir rüya görür ve bu rüya sayesinde gerçek kişiliğini, niçin yaratıldığını ve nasıl yaşaması gerektiğini anlar. Rüyasını ve yorumunu önce Dursun Fakı'ya anlatır ve yorumlatır. Dursun Fakı da onun gibi yorumlar: “Sen padişah olacaksın. Malhun Hatun'un sana vereceği oğullar ve onların da oğulları ve oğullarının oğulları dört bir bucağa senin sancağını ve Allah'ın rahmetini ve adâletini ulaştıracaktır” (Buğra, 2010: 89).

Osman daha sonra Ede Balı'nın huzuruna çıkmak ister ve düşündüklerini ona anlatmıştır. Ede Balı'nın istediği gibi sabırlıdır ve öfkesini kontrol edebilir. Osmancık

babasının, Şeyh Ede Balı'nın ve Kayı boyunun ülküsünü bildiğini ve bu ülküyü gerçekleştirmesi için Malhun Hatun'un ona Zümrüd-ü Anka olacağını söyler ve Malhun Hatun'u bu yüzden bir daha ister ve Ede Balı, Osman'a kızını verir.

Yine yayla zamanı geldiğinde bırakılacak eşyaların ne yapılması konusunda toplanılır ama bu kez Osmancık babasının kılıcına bakmaz ve toplantı boyunca dimdik, donuk ve hep yere bakar. Ondaki bu değişiklik diğerlerinin de dikkatini çeker. o günlerde boyda konuşulan tek konu Ertuğrul Gazi'nin kılıcını kime vereceğidir. Ede Balı bu konuda Gündüz Alp ile konuşur ve o da kardeşinin kılıcı alması gerektiğini bir kez daha belirtir. Sonraki günlerde beyin kim olacağı konusunda tartışmalar yaşanırken Osman Bey, Malhun Hatun'u geçen yıl tanıştığı dervişe, Kartal Doruğu'na, Harlığa götürür ve orada eşini Gökçe Bacı ile tanıştırır.

Boyun ileri gelenlerinin ve babasının ve Ede Balı'nın huzurlarında Osman Bey ilan edilir ve Şeyh Ede Balı ona günümüzde de herkesin ibret alması gereken nasihatler eder.

Osman'ın beylik haberi, yörenin ötelinde de Hıristiyan, Müslüman, Türk, Tatar, Rum bütün topluluklarda konuşulur. Sevinenler de vardır, tedirgin olanlar da.

Osman düşünmekte, hüküm ve kararlar almakta; bu arada da oymağın düzenini yenilemektedir. Ertuğrul Gazi'nin adamları arkadaşları törenin ertesi günü Osman Bey'in yanına gelerek kendilerinin yerine genç yiğitler koymalarını ister. Osman Bey de zor günlerinde kendisini yalnız bırakmamalarını ve o şartla gidebileceklerini belirtir. Ak Temür'ün yerine Rahman'ı; Hasan Alp'in yerine Sungur'u; Kara Tekin'in yerine Konur Alp'i, Samsa Çavuş'un yerine Akça Koca'yı ve Şeyh Mahmut'un yerine de Saltuk'u koyar.

Yayla sonbaharının kışa baktığı bir zamanda Osman Bey Aya Nikola'nın adamlarının Harman Kaya'yı basacaklarını ve Mihail KoSSes'i öldüreceklerini haber alır ve Osman Bey de onu korumaları için adamlarını yollar. Osman'ın bu şekilde yeni düşmanlar kazandığını düşünen Ertuğrul Gazi, oğlunu uyarır. Osman da babasının "beğ sen isen buyur ki uyalım. Yok, beğ, ben isem baba, oğlunun beyliğini bereleme" (Buğra, 2010: 54) der.

Yayladan incekleri gün Osman Bey ve Malhun Hatun harlığa Gökçe Bacılarla vedalaşmaya giderler. Malhun Hatun'un karnı belli olduğu halde ağırlaşmamıştır, ata inip binışı seridir. Onların gelişine harlıktakiler çok sevinir. Osman Bey, Gökçe Bacı'ya dilek almaya geldiğini söyler. Gökçe Bacı'nın oğlu Derviş Uruz eğer izin verirse, İnegöl

yakınındaki Kulaca Hisar'ı vurabileceklerini ve kendisinden bunu dilediklerini söyler. Çünkü Kulaca Hisarlılar İnegöl'deki Aya Nikola'nın çapulcu takımındır ve yayla zamanlarında Söğüt'e onları saldırmakta ve onlara yol kestirmektedir.

Osman Bey, Ak Temür'ü Bilecik tekfura gönderir ve sonra kendisi de bizzat giderek tekfurun desteğini alır ve Tatarlar'ı kovarsa Bilecik Tekfuru da onun beyliğine pazar hakkı verecektir.

Osman Bey'in gaza günleri gelmiştir. Bilecik Tekfuru ile anlaşmasına uygun olarak Tatarları kovar ve Kulacahisar'ı alır. Müjdeli haberi Osman anasına son anında verir ve Cankız birkaç saniyeliğine oğluna bakar ve sonra ebediyen gözleri kapanır.

Kış aylarının durgunluğu iki büyük olayla alt üst olur: Ertuğrul Gazi ölür ve Malhun Hatun ertesi gün bir oğlan doğurur. Osman Bey oğluna Orhan adını verir. Mihail, Cankız'ın toprağa verilisinden sonra Osman beyle baş başa konuşmak istediğini söyler ve ona bazı niyetleri olduğunu, vakti gelince kendisine de anlatacağını ama o zamana kadar birbirleriyle görüşmemeleri gerektiğini belirtir. O günden sonra Mihail'in topladığı haberleri Müslüman olmuş bir Rum getirir.

Mihail'den aldığı haberlere göre davranan Osman Bey yaptığı savaşlarda önce yeğeni Bay Koca'yı daha sonra da abisi Savcı Bey'i kaybeder. Savaşlar, seferler devam ederken Osman Bey'in bir oğlu daha olur ve Mihail KoSSes İslamiyet'i seçer ve adının Abdullah olmasını ister.

Romanın dördüncü bölümünde on dört yaşına gelen Orhan, babası gibi Zümrüd-ü Ankası'nı bulur ama annesi Malhun Hatun ecnebi olduğu için Holofira'yı istemez. Orhan Ve Osman Bey Malhun Hatun'u ikna ederler ve Holofira'nın babası Yarhisar tekfuruna görücü gönderirler. Tekfur görücüleri saygısız bir şekilde ağırlar. Bunun üzerine görücüler de ona bir kılıç bırakırlar ki bu savaş anlamına gelir ama Osman Bey savaş için uygun zamanı bekler. Bu sürede de hem Selçuklu Sultanı'ndan hem de diğer Türk beyliklerinden yardım ister. Konya'dan Osman Bey'e gerekli yardım gelmese de kazandığı başarılar büyük bir takdir toplar. Osman Bey Kuşacahisar'ı, Aydos'u, Yeğli Pazarı'nı, Kızce'yi, Mudurnu'yu, Karacahisar'ı ve İnegöl'ü alır. Bu yüzden Osman Bey çevredeki tekfurların büyük tepkisine neden olur. Bizans'ın en büyük kentlerinde bir olan Bursa'nın da tekfuru paniğe kapılır. Osman Bey'i savaş meydanında yok edemeyeceklerini anlayan tekfurular, ortak bir planla Holofira'nın düğününde onu öldürmeyi kararlaştırırlar.

Osman Bey'in zaferlerinden dolayı Konya'dan kendisine "tuğ, ak sancak, kılıç, gümüş takımlı at ve mehteriyle birlikte tablhâne" (Buğra, 2010: 311) gönderilir. Adına hutbe okutan Osman Bey artık Han olur. Osman bey'in hanlığını bütün Türk boyları kabul eder. Ayrıca Konya'dan Osman Gazi'ye bir mektup gönderir, yalnızca kendisinin bilip saklaması gereken bir mektuptur. Mektupta kendisine Sultan, Selçuklunun durumunun iyi olmadığını, bundan böyle Osman Bey'e güvendiğini belirtir.

Osman Bey iyice büyüyen ülkesinin idaresini yeğenleri ve oğlu arasında paylaşır. Yaşı ilerledikçe Osman Bey savaflara katılamaz olur. Oğlu Orhan'dan bir isteği vardır. Oğlundan öldüğünde kendisini Bursa'da Gümüşlü Kubbe'nin altına koymasını ister. Orhan Bey de babasının dileğini yerine getirmek için Bursa'yı kuşatır.

Son bölümde ise Orhan Bey, eline geçen her şeyi halkına dağıtmış, kendisine yaşayabileceği kadarını almıştır. Bu bölüm ilk bölümün devamı niteliğindedir. Herkesin uyudu dediği anda hatırlamaya başlamıştır Osman Bey ve yazar onun hatıralarını gözler önüne sermiştir. Bu son bölümde ise Osman Gazi'nin son anında tüm hayatı film şeridi gibi gözler önüne serilir. Yazar şimdiye kadar ayrıntısıyla anlatılanları bir nevi özetler.

4.3.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Tarihî gerçeklere büyük ölçüde bağlı kalınarak yazılan *Osmancık*, çok yönlü bakış açısına sahip olan yazar anlatıcı ile verilmeye çalışılmıştır. Tarihî bir dönemin, başkışının macerası etrafında şekillenen vaka düzeniyle sunulduğu romanda yazar anlatıcının her şeyi bilen bir konumda yer alması anlatım için yeterli olmaz. Yazar anlatıcının montaj yoluyla kullandığı ayet, hadis ve diğer alıntı metinlerle anlatıma zenginlik kazandırılır. (Yılmaz, 2005: 295).

"Küllü men aleyha fan" (Buğra, 2010: 183).

"Peygamberimiz buyurmuştur ki Allah'ın kullarına zulüm ve cevr ile musallat olan hân, Kıyamet Günü en şiddetli azâba uğrayacaktır" (Buğra, 2010: 317).

Enginün'e (1985: 247) göre, romanın üslubu Dede Korkut üslubunu andırır. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Türkler, elbette ki Dede Korkut geleneğindedirler. Modern bir romanda bu destan üslubuna yer olmalı mı sorusu akla gelebilir. Fakat Tarık Buğra usta bir yazar. Bu destan üslubunu şahsileştirmiş.

Enginün'ün düşüncelerini desteklercesine romanda Orhan Bey hasta yatağında Deli Dumrul'laşmak hırsıyla sarsılır ve Bursa'ya gömüleceğinden emin olana kadar ölmek istemez. Yani yazar hem Dede Korkut'un üslubunu hem de kahramanlarını eserine yansıtmıştır.

4. 3.1.5. Yer ve Zaman

Osmancık romanı, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini anlatmaktadır. Olay zamanı Osman Bey'in ölüm döşeğindeki tasviriyle başlar ve geriye dönüş tekniğiyle Osmancık, Osman Bey ve Osman Han dönemleri anlatılarak yeniden başa dönülerek olay sonlandırılır. Osman Bey'in geriye dönüş tekniğiyle geçmişini hatırladığı dönemler kronolojik bir sıra ile anlatılır. Mevsimler özellikle boyun yaylaya çıktığı dönemler ve kışlağa dönüldüğü dönemler olarak ilkbahar- kış olarak belirtilir.

Başkişinin kendini kurma macerasının anlatıldığı roman da zaman da diğer yapı unsurları gibi başkişiyi daha iyi tanıtmak ve gizli kalmış yönlerini açıklama işlevini yerine getirir. Zaman vakaya derinlik kazandıran, roman kişilerinin ruhî durumlarını yansıtan bir unsur olarak karşımıza çıkar. Kullanılan malzemelerden dolayı tarihî bilgiler de romandaki sosyal ortama gerçeklik kazandıran ifadelerle sunulur (Yılmaz, 2005: 256).

Yer olarak Osmanlı Devleti'nin kurulduğu, Söğüt, Domaniç, İnegöl ve Bursa romana konu olmuştur. Yazar hem iç mekânı hem dış mekânı ayrıntılarıyla tasvir etmiştir ve özellikle iç mekânların kişilerin ruh dünyalarının yansıtıcı şekilde işlenmiştir:

“Yayla sabahıdır. Gün daha doğmamıştır. Gökyüzü süt mavisi, çamlar neftî, üzerlerine çiğ yağmış çayırlar zümrüt yeşili; ıslıl ıslıl. Çobanlar daha davarları toplamamış, atlar, kısraklar, taylar daha delişmen –ve mutlu- neşelerini bulmamış” (Buğra, 2010: 29).

İç avluda idiler. Avlu pencereleri basık ve küçük odalarla çevriliydi, ortasında da her köşesinde bir musluk bulunan altıgen bir şadırvan vardı.. Giriş kapısızdı. Onun bulunduğu duvarda bir arabanın rahat rahat geçebileceği bir boşluk bırakılmıştı; kapı varmış da yıkılmış veya yıktırılmış değildi; kapı özellikle konulmamıştı

...

Yerde hasır. Hasırın üstünde halı. Dipte bir pencere sahanlıklı. O yanda duvar boyu sedir. Sedire halı serili. Duvar boyunca, kilim kaplı ot yastıklar var (Buğra, 2010: 44).

İç mekânlardan özellikle Osmancık'ın kişiliğini bulduğu Şeyh Edebalı'nın Tepepınar köyünde kendisine ayrılan oda da önemlidir.

4. 3.1.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserin başkahramanı romana da adını veren Osmancık'tır. Ona göl gösterenler yani en önemli yardımcıları Şeyh Ede Balı ve Malhun Hatun'dur. Mihail KoSSes, Gökçe Bacı, Derviş, Rahman, Sungur, Konur Alp, Kara tekin, Akça Koca, Saltuk, annesi Cankız, babası Ertuğrul Gazi, babasının gazâ yoldaşları, Abileri Savcı ve Gündüz Bey'ler ile onların aileleri, Kumral Abdal, Dursun Fakı her anında Osman Han'ın yanında olan yardımcı kahramanlardır. Kalanoz, Aya Nikola, Al Zahid, Nikeforos da Osman Han'a karşı gelen, ona kötülük etmek isteyen düşmanlarıdır.

Romanın başından sonuna kadar Osmancık'ın Osman Bey, Osman Han olma sürecinde yaşadığı değişiklikler gözler önüne serilmiştir. İlk başlarda Ede Balı Osman Bey'i daha doğrusu Osmancık'ı şöyle belirtir:

Soyuna soylu, boyuna boylu. Amma ki kötü huylu. Öfkesine yenik, tek güttüğü benlik. Kavda düşkündür, kavgası benliği yolunadır. Güçlüdür, kuvvetlidir, akıllıdır; gücün, kuvvetin aklın neye yaradığını merak etmez. Neye yaradığı bilinmeyecek, gücün kuvvetin, aklın belâsını bilmez; bilmek istemez. Önüne çıkan haklar; bir kılıç sallamanın dokuz şartı olduğunu kabullenmez (Buğra, 2010: 77).

Osmancık, Osman Gazi Han olma sürecinde gücünü kontrol altına alan, öfkelerini ve nefsinin yenen, sabırlı dünyayı küçük kabul eden, soy ülküsü için yaşayan, geçmişten güç alan ve geleceğe inanan, dingin ve güvenilir biri olur. Ancak Osmancık değişirken törelere saygılı olma, azimli ve cesur olma, sorumluluk sahibi ve arkadaş canlısı olma gibi özelliklerinden ödün vermez.

Şeyh Ede Balı, Osmancık'ın Osman Bey olma sürecinde hep onun için bir yönlendirici güç olmuştur. Ertuğrul Gazi'ye göre Ede Balı'nın terazisi doğru tartar, dirhem şaşmaz. Ede Balı Kayı Boyu için çok önemlidir.

Malhun Hatun ise Şeyh Ede Balı ile Ilduz Hatun'un kızlarıdır ve Osman Han'ın da Zümrüd-ü Ankası'dır. Malhun Hatun'u ilk kez Şeyh Ede Balı'nın İtburnu'ndaki evinde görür ve ilk gördüğünde “onun kaş, göz, yanak, saç, boy, giysi, renk ve biçimlerini söyleyebilir. Ama öyle bir şey olduğunu söyleyemez: Düşür o..hayal görmüştür Osman; düş ya da hayal gördüğünü söyleyebilir” Fiziksel özelliği olarak yeşil,elâ gözleri olduğu belirtilmiştir. Osman Bey ile evleneceği zaman on beş yaşındadır. En zor anlarında Osman Bey'in yanında olmuştur. Atasına, töresine çok bağlı ve saygılıdır. Osmancık kendisiyle kaçmasını istediğinde bunu yapamayacağını, babasının izni olmadan onla evlenmeyeceğini söyler.

Taşıdığı özellikler, Türk kadınının özelliklerini yansıtmaktadır. Bu bakımdan özellikle genç kızlara ve bayan okurlara model olabilir.

4. 3.1.7. İletiler

4.3.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Osmancık romanı iletiler bakımından oldukça zengindir. “Tarık Buğra, Osmancık adlı tarihî romanında Anadolu'nun o dönemdeki sosyal yaşantısını ustalıkla işlemiş, okuyucusunu adeta o döneme götürmüştür. Romanda o dönemde sosyal hayatta karşılaşılan halk edebiyatı ve folklor unsurlarını yoğunlukla ve çağına uygun olarak mükemmel bir şekilde kullanmıştır” (Kılınç Cabur, 2006: 257).

Öztürk (2008), Tarık Buğra'nın Matbu Eserleri Üzerine Bir İnceleme adlı yüksek lisans tezinde Osmancık romanı için dostluk temasının, romanın başından sonuna kadar canlılığını koruduğunu belirtir.

Osman Bey'in sabırlı, cesur, gözü pek, öfkesini kontrol altına alabilen, yardımsever, merhametli ve iyi bir lider olması çocuk okurların geçmişlerine daha çok ilgi duymasını ve tarihî kahramanlara daha çok saygı duymasını sağlayacak türden özelliklerdir. Osman Bey kişileri dinlerine göre yadırgamamış hatta önceleri Hristiyan olup sonraları Müslüman olan Mihail KoSSes ile babası Ertuğrul Gazi'ye rağmen çok yakın dostluk kurmuştur.

Osman Bey'in örnek alınması gereken özelliklerinden biri de her zaman ve her durumda dürüst olmasıdır. Şeyh Ede Balı'yı görmek üzere evine gittiğinde kızı Malhun Hatun'u görüp ona âşık olan Osmancık, Ede Balı onu huzuruna çağırıp sabrı için övdüğünde aslında kendisi için değil de kızı için beklediğini açık yüreklilikle söylemiştir. Ayrıca inandığı şeylerin arkasında durması ve onlar uğruna savaşması da örnek alınması gereken özellikleridir.

Bey olduktan sonra herkese verdiği sözleri tutmuş olması da çok olumludur.

Bunun yanı sıra kardeşlerin arasındaki ilişki, törelere bağlılık, büyüklere saygı eserde özellikle vurgulanan değerlerdir.

Osman'ın beyliğini ilân eden Ede Balı'nın ona verdiği nasihatler günümüzde de dikkatle dinlenilmesi ve mutlaka yerine getirilmesi gereken sözlerdir:

Ey Osmancık; beğsin. Bundan sonra öfke bize, uysallık sana; güceniklik bize, gönül alma sana; suçlama bizde, katlanma sende; bundan böyle, yanlgı bize, hoşgörmek sana; aciz bize, yardım sana; geçimsizlikler, uyuşmazlıklar, anlaşmazlıklar, çatışmalar bize, adâlet sana; kötü göz bize, şom ağız bize, haksız yorum bize, başışlanma sana (Buğra, 2010: 121)

Romanın bir yerinde insanların bazı şeyleri başkalarından beklemeden önce bekleyecek, isteyecek hâle gelmesi, istemeye hazırlanmış olması gerektiği Osman'ın düşünceleriyle anlatılmıştır. Çünkü Osmancık, Ede Balı'ya karşı saygısızlıkta bulunmuş ve sonrasında yaptığı hatayı kabul ettiği ve doğru yolu kendisine Ede Balı'nın göstereceğini bildiği halde utancından onun karşısına çıkmaya cesaret edememiştir. Onun bu davranışı, kişilere yaptıkları davranışların kendilerine ne artı ve eksi getireceğini düşünerek hareket etmeleri gerektiğini hatırlatmaktadır.

Osman Bey'in annesinin oğlu Osmancık'a nasihatleri de herkesin örnek alması gereken davranışlardır:

“yasa kaptırma kendini. Olana kaptırma kendini. Dönüp arkana bakma. Sev.. sevgin ayakbağı olmasın. nankör olma.. vefan ayakbağı olmasın” (Buğra, 2010: 126).

Osman Han, oğlu Orhan'a vasiyetinde “Anan dahi olsa bir kimse sana Tanrı'nın buyurmadığı bir söz söylese sen onu kabul etme. Aslını bilmezsen Tanrı ilmini bilenlere sor. Bir de sana itaat edenleri hoş tut. Hakkı gözet. İtibarın bilginlere, zanaatkârlara olsun. Askerin hep önünde git. Bir de san hizmet eden ve yararlı olan Hıristiyanlara daima ihsân et ki senin

ihşânların onun halinin tuzağıdır” der. Osman Bey’in bu sözleri aslında herkesin ibret alması gereken sözlerdir.

Osmancık’ın önce olumsuz özellikleri gösterilmiş ve bu davranışlarından dolayı her kapı kendisine kapatılmıştır, bu şekilde yazar, kötü davranışların başkaları tarafından nasıl algılanabileceğini gözler önüne sermiştir. Ancak daha sonra kişilik bulma sürecinde uyanmalar oldukça Osman’ın değiştiği gözlemlenmiştir. Bu da kişilerin olumsuz özelliklerini, davranışlarını eğer isterlerse olumluya çevirebileceklerini göstermeleri bakımından anlamlıdır.

4.3.2. Romanların Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

Tarık Buğra’nın en başarılı romanlarından biri olan Osmancık ilk defa 3 Mart- 21 Haziran tarihleri arasında Tercüman gazetesinde yayımlandıktan sonra, Ötüken Neşriyat tarafından aynı yıl 436 sayfalık bir roman olarak yayınlanır. 1983 yılında Türkiye Millî Kültür Vakfı’nın edebiyat dalındaki ödülüne layık görülen roman, Şubat 1985’ten itibaren üç bölüm halinde Devlet Tiyatrolarında sahnelenir. Dinçer Sümer tarafından oynatılan Osmancık, Semih Serge’nin yönetiminde sergilenmiştir. 10 Ocak 1988 ile 27 Mart 1988 tarihleri arasında da televizyonda “Kuruluş” adı ile on iki bölüm halinde gösterilir (Yılmaz, 2005: 158).

356 sayfa olan eserin incelenen baskısı 29. basım olup 2010’da yayımlanmıştır.

4.3.2.1. Kapak

Eserin kapağında hiçbir resim bulunmamaktadır. Ön kapakta beyaz bir fon üzerine eserin yazarı ve adı safran sarısı ve siyah karışımı renklerle yazılmıştır. Eserin kapağı, hem yetişkinler hem de çocuk okurlar düşünülerek sade ama ilgi çekici ve şık düzenlenmiştir. Romanın her kesimden okuyucuya hitap ediyor olması kendilerini büyüklerinin yerine koyma eğiliminde olan çocuk okurlar için de olumlu olabilir. Zira ebeveynlerinin ya da çevresindeki yetişkinlerin okuduğu kitabı okuyabiliyor olma düşüncesine sahip olan çocuk okurlar için bu okuma eylemi daha zevkli bir hale gelebilir ve bu sayede çocuk okurlar okuma alışkanlığı kazanabilirler.

Eserin ön kapağında ayrıca türü ve yayınevini bilgisi de bulunmaktadır. Arka kapakta ise eserle ilgili bazı yorumlar ve tarihte yanlış bilinen bir olayın gerçeği yer almaktadır:

Osmancık, “Tarihin en uzun ömürlü, en büyük devletini kuran irade, şuur ve karakter”in Tarık Buğra’nın yorumuyla romanlaştırılmasıdır. “Ben, yola, bir görüşü veya yorumu savunmak veya aşlamak için çıkmadım. Bunu hiçbir romanımda yapmadım. Sadece konuyu anlamaya ve anlatmaya çalıştım.” diyen Tarık Buğra, Osmancık’ı da aynı anlayışla ve “Osmanlı’nın sırrı nedir?” sorusundan yola çıkarak azdığını söylüyor. Bu nedenle, romanda Osmanlı Tarihi ile birtakım paralellikler veya zıtlıklar bulunsa da –ki, bunlar önlenemez- karşılaşıcağımız, “Ey Osmancık; beğsin. Bundan sonra öfke bize, uysallık sana; güceniklik bize, gönül alma sana; suçlama bizde; bundan böyle, yanlış bize, hoş görmek sana; aciz bize, yardım sana; geçimsizlikler, uyuşmazlıklar, anlaşmazlıklar, çatışmalar bize adâlet sana; kötü göz bize, şom ağız bize haksız yorum bize, bağışlama sana” gibi sözler, aslında, hiçbir tarih kitabında bulamayacağımız, yalnız romancı Tarık Buğra’nın Kayı Boyu’ndan Osmanlı İmparatorluğu’na götüren karakteri ve anlayışı ortaya çıkarmak için Ede Balı’ya söylediği nasihatlerdir.

4.3.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserin on punto büyüklüğünde harflerle yazılması, eserin genelinde tek satır aralığının kullanılmış olması ve bir sayfada en fazla otuz yedi satıra yer verilmesi yetişkinler için bir sorun yaratmazken 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için okumayı zorlaştırabilir. Bu durumda aynı eser 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için daha uygun yazı biçimi ve sayfa düzeni ile yayımlanabilir.

4.3.2.3. Resimlendirme

Kapak da dâhil olmak üzere eserin tamamında resim kullanılmamıştır.

4.3.2.4. Bölümleme

356 sayfa olan roman, altı bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde ölüm döşeginde oğlu Orhan Bey'den gelecek müjdeli haberi bekleyen Osman Bey geriye dönüş tekniğiyle Osmanlı Devletinin beylikten devlet olma sürecine kadar yaşananları gözler önüne sermektedir. Altıncı bölümde ise beklediği müjdeli haberi alır, Bursa'ya gömüleceğinden emin bir şekilde derin ve sonsuz bir uykuya dalar.

4.3.3. Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

4.3.3.1. Deyimler

Okurlara söz varlığını geliştirmede önemli yere sahip olan deyimlerin bu romandaki kullanımları şöyle örneklendirilebilir:

allak bullak etmek, ele avuca sığmamak, gemiyi azıya almak, göz göz olmak, göz göze gelmek, gözleri dolu dolu olmak (3), har vurup harman savurmak, içi içini yemek (2), kabına sığmamak, tir tir titremek, tüyleri diken diken olmak, yüzünü kara çıkarmak

4.3.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

Anlatımı zenginleştirmede farklı yere sahip olan ikilemeler bu eserde sıklıkla kullanılmıştır. Eserde kullanılan ikilemeler ve sıklıkları şunlardır:

“ufak tefek (2), acı acı, açık açık (4), açık seçik (2), adım adım (2), ağır ağır (8), akın akın, alev alev (3), allak bullak (2), anlata anlata, ata ata, avaz avaz (2), ayrı ayrı (4), bile bile, bağıra çağıra, baka baka (3), basa basa (2), bastıra bastıra, bazı bazı, belli belirsiz (10), bile bile, bir bir (3), boncuk boncuk (2), buruş buruş, ciddi ciddi, cilveli cilveli, çakmak çakmak (5), çarpa çarpa, çeke çeke, çekine çekine, çeşit çeşit, çığıra çığıra, çın çın, çıtır çıtır, çok çok (2), çömlek çömlek, dalgın dalgın (2), dalıp dalıp, damla damla(2), dayana dayana, dertli dertli, devire devire, dobra dobra, doğru dürüst,

dolu dolu, donuk donuk, dura dura, düşünce düşünce, düzenli düzenli, en en, güm güm, gün gün (4), günlük güneşlik, güp güp, hafif hafif (2), halsiz halsiz (2), hatta hatta, hayran hayran, hele hele (2), hemen hemen (6), hışır hışır, hızlı hızlı, ışııl ışııl (3), inatçı inatçı, iri iri (2), kala kala, kalın kalın, kana kana, kara kuru, karış karış, karıştırma karıştırma, kıpır kıpır (4), kırış kırış (5) koklaya koklaya, kolay kolay (2), korka korka (2), koşa koşa, köpük köpük, kötü kötü (3), küp küp, lapa lapa (3), mahzun mahzun, mırıl mırıl, mışıl mışıl, mutlu mutlu, okşaya okşaya, öbek öbek, parça parça (3), parıl parıl (6), paytak paytak, pençe pençe, peşin peşin, pırıl pırıl (7), pıtır pıtır (3), rahat rahat (2), sakın sakın, sesli sesli, sık sık (13), sinirli sinirli, soluya soluya (2), süklüm püklüm, süzüm süzüm, şakalaşa şakalaşa, şaşkın şaşkın (2), tamamlaya tamamlaya, tane tane (3), tatlı tatlı (6), tek tek (20), tekrar tekrar, tekrarlaya tekrarlaya, tel tel, ters ters, ton ton, tulum tulum, uçsuz bucaksız (3), uslu uslu, usul usul, uzun uzun, üzgün üzgün, yana yana, yanık yanık, yarışa yarışa, yavaş yavaş (14), yeni yeni (5), yer yer (2), yerli yersiz, yiğit yiğit (2), zerre zerre, zonklaya zonklaya, zorlana zorlana (4), zorlaya zorlaya”

Yazarın eserde oluşum bakımından farklı ikilemelere yer vermesi, bu ikilemeleri farklı görevlerde ve anlamlarda kullanması da çocuk okurların söz varlığını geliştirmesinde etkili olacaktır.

4.3.3.3. Dua ve Beddualar

Tarihî romanlarda yer alan dua örnekleri geçmişteki kahramanların giriştikleri büyük savaşlarda manevî bir güçten destek aldıklarını göstermektedir. Bu romanda yer alan dualardan bazıları şunlardır:

“... Azrâil’e; çünkü ancak o zaman hazır olabilecektir. Münker ile Nekir’e çünkü ancak o zaman inanacaktır Allah’ın kendisine bağışladığı ömrü, mutluluğu, gücü hak ettiğine, iyi kullandığına, doğru kullandığına!” (Buğra, 2010: 5).

“Allah’tan nice zamandır, gece, gündüz dudakları kıpır kıpır mehil diliyor” (Buğra, 2010: 5).

“Osmancık şükrediyor, duasını okuyor ve hep gülümsüyor artık, eşiğe bakarak. Eşikteki, sanki Azrâil değil de, az sonra yeniden kavuşacağı, gönül sultânı Malhun Hâtundur” (Buğra, 2010: 6).

Hep gözümün önündedir, Osmancık; bu sözleri üzerine, baban Ertuğrul beğ gazi, ellerini açıp bir huşû içinde, mırıl mırıl dualar okudu, yarı kapalı kirpiklerinden pıtır pıtır yaşlar döküldü. Şeyhim Ede Balı da; Ey ulu Tanrım, sen Kayı beğlerine şu Ertuğrul gazi kulunun sîne saflığını ve îmanını bağışla d, ye dua attı. Ve bu duaya, hepimiz de can ve gönülden âmin dedik (Buğra, 2010: 48).

“Tanrım, yüzümü kara çıkarma; beni yarı yolda koma.” (Buğra, 2010: 84).

“Küllü men aleyha fan” (Buğra, 2010: 182) (Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır- Rahman Sûresi).

“Deden... Allah rahmetin, Muhammed Mustafâ şefaatin eksik etmeye.....” (Buğra, 2010: 192).

“Allah sizlerden râzı olsun” (Buğra, 2010: 202).

“Adı Ali olsun. Adının eri olsun. Karayağız olacağı benzer; Ali’lerden Kara Ali diye ayrılınsın; alını daima ağ olsun, anasına, atasına, adına kara düşürmesin. Tanrı mutlu kılsın” (Buğra, 2010: 206).

“- Ruhuna rahmet Bay Koca; Allah’ın rahmeti üstünden eksilmesin.” (Buğra, 2010: 222).

“ Bana hayır, Ümmet-i Muhammed’e ve Oğuz’a hayırlı olandır; Allah bana hep onu bağışlasın” (Buğra, 2010: 313).

“ – Peygamberimiz buyurmuştur ki, Allah’ın kullarına zulüm ve cevr ile musallat olan hân, Kıyâmet Günü en şiddetli azâba uğrayacaktır” (Buğra, 2010: 317).

“ – Kim bu kanunumu bozarsa, Allah onun dinini de, dünyasını da bozsun... Her kim bu kanunu tutarsa Allah râzı olsun; eğer neslime bu kanundan başka bir kanun koyduracak olurlarsa edenden ve ettirtenden Allah râzı olmasın” (Buğra, 2010: 319).

“Elhamdülillah, kâfir hep mağlûb, Müslümanlar hep galibdir” (Buğra, 2010: 342).

“ Anan dahi olsa bir kimse sana Tanrı'nın buyurmadığı bir söz söylese, sen onu kabul etme. Aslını bilmezsen Tanrı ilmini bilenlere sor” (Buğra, 2010: 347).

“ Ve, Âl-i İmrân sûresinden mırıldanıyor:

- ‘ O, vâdesiyle yazılmış bir yazıdır” (Buğra, 2010:352).

Eserde dualara oldukça fazla yer verilmiş olması Türk büyüklerinin manevî bir destekle beslendikleri ve cihat anlayışına uygun olarak hareket ettiklerinin bir göstergesi olabilir.

4.3.3.4. Anlatma Teknikleri

4.3.3.4. 1. Öyküleme

Eserin genlinde öyküleme tekniği kullanılmıştır. Yazar anlatıcı geriye dönüş tekniğiyle Osmancık'ın Osman Bey olma hikâyesini okurlara sunar. Öyküleme tekniğini örnekleyen bazı kullanımlar şunlardır:

Domaniç temmuzlarından birinde, bir gecedir. Gökte Samanyolu bir sırma kemerdir. Sarı, mavi yıldızlar parıl parıl parıldamaktadır. Yayla serinliği gönüllerde soylu yiğitliklere, hafızalarda büyük olaylara özlem estirmektedir. Korunun eteğindeki düzlükte, Ulupınar'ın çevresinde ateş yakılmıştır. Kuru çam dalları çatırtılarla yanmakta, alevler kimilerinin alınlarını, kimilerinin bir yanaklarını ya da tüm yüzeylerini aydınlatmaktadır.... (Buğra, 2010: 10).

- Biz, Şeyhim Ede Balı ile sabah musafahâsı için odaya geldiğimizde, Ertuğrul beğ gazi, şimdi şu senin oturduğun yerde, başı omzuna kaykılmış, gözleri yumuk, sırtına da yanına da dayanmadan otururdu. Ben istiğraktadır sandım. Şeyhim Ede Balı; uyuyor dedi. Parmaklarımızın ucuna basa basa çıktık, sofada oturduk. Ertuğrul beğ gazi, az vakit sonra uyanmış ki öksürüp etrafı yokladı. O zaman hizmetine bakan er içeri girip bize haber verdi. Buluştuk. İlk sözü de hayırdır inşallah diye rüyasını anlattı. Bugüne dek ağzından inanmadığı bir tek lâf çıktığını işitmediğim Şeyhim Ede Balı, bugüne kadar bir tek iğri söz ettiği bilinmeyen Ertuğrul beğ gazi'ye, bir süre susup düşündükten sonra bunu bir tebşîr- i ilâhî say, beğim... rüyân o değerdedir, dedi. Hep gözümün

önündedir, Osmancık; bu sözleri üzerine baban Ertuğrul beğ gazi, ellerini açıp huşû içinde, mırıl mırıl dualar okudu, yarı kapalı gür kirpiklerinin arasından pıtır pıtır yaşlar döküldü. Şeyhim Ede Balı da; Ey ulu Tanrım, sen Kayı beğlerine şu Ertuğrul gazi kulunun sîne saflığını ve îmanını bağışla diye dua eti. Ve bu duaya, hepimiz de can ve gönülden âmin dedik (Buğra, 2010: 48).

Velhâsıl, Osmancığın hâli yamandır. Kâh deliye dönüyor, dişleri kenetleniyor, gözleri camlaşıyor; boğuşacak dev, kırıp dökecek, tuzla buz edecek bir şeyler arıyor; kâh köşe bucak saklanıyor, kardeşlerini, arkadaşlarını bile.. anasını bile görmek istemiyor: Kar, kış, kıyamet, mahmuz basıp dere, tepe at sürüyor ama artık dört nallarda da avunamıyor (Buğra, 2010: 57- 58).

Yazarın anlatımını şiirler, ayetler ve hadislerle zenginleştirmiş olması eserin sunumunu ilgi çekici hâle getirmiştir.

4.3.3.4. 2. Betimleme

Yazarın fiziksel betimlemeleri ve doğa tasvirleri oldukça ilgi çekicidir:

“İri elâ gözler yumulmuştur. Ama gür kaşları, uzun kirpikleri, sert bıyıkları, kemerli burnu ve köşeli çenesiyle o karayağız yüz gülümsemektedir” (Buğra, 2010: 8).

“Gür kirpikleri, kalın kaşları, karayağız teni, gözlerini ışılatan gücü, her soydan kızlara çekici geliyordu” (Buğra, 2010: 8).

“Derya gibi ırmaklar, karı eksilmeyen doruklar, gölge görmemiş çöller, uçsuz bucaksız ovalar geçilmişti” (Buğra, 2010: 9).

“Mihail’ler yüksek ve kalın duvarlarla çevrili kocaman bir bahçenin içinde, çatı hariç, üç katlı bir konakta oturuyorlardı. Bahçede ayrıca üç bina daha vardı. Onlarda da uşaklar, rençberler, çobanlar ve silâhlı adamları kalıyordu” (Buğra, 2010: 17).

Yayla sabahıdır. Gün daha doğmamıştır. Gökyüzü süt mavisi, çamlar neftî, üzerlerine çiğ yağmış çayırlar zümrüt yeşili; ıslık ıslık. Çobanlar daha davarları toplamamış, atlar, kısraklar, taylar daha delişmen –ve mutlu- neşelerini bulmamış. Kara çadırlar ile ağıllar arasında gidip gelenler, sadece alı, lâcivertli, altın sarılı, menekşe morlu giysileri ile kadınlar ve kızlardır (Buğra, 2010: 29).

Okurların yaşadıkları çevreye bakış açılarını çevirmeleri, olayları farklı gözle görmelerini sağlamaları açısından betimlemeler önemlidir.

4.3.3.4. 3. Gösterme/ Sahneleme

Genellikle öyküleme tekniğinin kullanıldığı romanda yazar yer yer gösterme tekniğine de yer vermiş ama çoğunlukla bu teknik bir şekilde anlatmaya bağlanmıştır. Bu durumu belirten bazı örnek kullanımlar şunlardır:

“- Ne zamandır buradasın?

Adam gülümsüyordu:

- Bu üçüncü yaz olacak.
- Adın ne senin?

Adamın gülümseyişi boyun büküşüne uydu:

- Derviş'e ad gerekmez.

Bile bile verdiği aradan sonra da ekledi:

- Ad beğlere gerek... sana gerek”(Buğra, 2010: 32).

“- Ne vakit padişah olursan sana bir şehir vereyim.

Kumral Abdal hep gülüyordu:

- Şehirden vazgeçtik; bize şu köyceğiz yeter.
- ‘Kabulümdür’ deyince de,

- ‘Öyleyse biz bir kâğıt ver’ diyerek niyetinin hiç de şaka olmadığını belirtti...”
(Buğra, 2010: 90).

“- Osmancık, Osmancık ... can karam benim... Cankız’ın canı karam: Sevenleri, güvenenleri, bel bağlayanları kara çıkarma.

- Çıkarmam ana.

- Çıkarma” (Buğra, 2010: 125).

Gösterme ve anlatma tekniğinin beraber kullanılmış olması, bunun dışında romanda geriye dönüş tekniğinin ustalıkla işlenmiş olması eserin okunuşunu akıcı ve zevkli bir hâle getirmiştir.

4.3.3.4. 4.Semboller ve Özgün Söyleyişler

Roman kahramanlarının yerel ağız ile konuşmaları özgün söyleyişlere örnek verilebilir:

“- Al sana bir hoşluk saha... bıldır, ben beğlik istemem deyen, şimdi; önümde ağam var, der. Eskiden de önümde ağam var deye, istemem der idiysen eyi; amma beğliği ister de içinde saklamışsan kötü” (Buğra, 2010: 106).

“- ‘Koman çocuğu alın’ diye çığırışırken...” (Buğra, 2010: 136).

“- Leşin hümâ yiyesi, kıydırtma kendine” (Buğra, 2010: 136).

“... daha öteleri ko bir yana...” (Buğra, 2010: 12).

“ Osman nârasını bastı:

- ‘Urun ha.’” (Buğra, 2010: 64).

“... beni yar yolda koma” (Buğra, 2010: 84).

“ Gönlü Osman’a yatanlar; ‘Hemi Osmancık ev, bark edindi; gücü artar, delilenivermeleri azalır’ demekte, ötekeler de bu söze: ‘Huy canın altındadır’ diye karşılık vermektedirler” (Buğra, 2010: 105).

“-‘Gök gümüş’ diyor ve ara vermeden hızla ekliyor; ‘Bak Rahman, bak Sungur, bak a Akça Koca, bak Saltuk, bak Konur, şo kubbe de gümüş’ (Buğra, 2010: 336).

4.3.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Tarık Buğra’nın Osmancık adlı eseri İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında, Giriş bölümünde yer alan “Genel Amaçlar”, “Öğrenme Alanları” ve Yöntemler bölümünde yer alan “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” bakımından incelenmiştir.

“Genel Amaçlar”, “Öğrenme Alanları” ve “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı araştırılmıştır.

Genel amaçlar başlığında altıncı amaç olan söz varlığıyla ilgili olarak bu çalışmada müstakil bir bölüme yer verilmiştir. Bu yüzden değerlendirmeler diğer maddelerle sınırlı olacaktır.

100 Temel Eser uygulamasının amacı öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak olduğundan bu eseri okuyan öğrencilerin okuma becerilerinin geliştireceği düşünülebilir. Öğrenme alanları birbiriyle bağlantılı olduğu için okuma becerisi bir diğer anlama becerisi olan dinlemeyi de etkileyecektir. Eserde birbirinden farklı ve ilginç kelimeleri, terimleri, deyimleri öğrenen okurlar bu yolla söz varlıklarını geliştirebilir. Söz varlığının gelişmesi de onların yazılı anlatım becerilerine katkı sağlar. Ayrıca incelemenin iletiler kısmında da belirtilen Ede Balı’nın Osman Bey’in beyliğini ilân ederken söyledikleri sözlerin yayıncının notuna göre hiçbir tarih kitabında yer almamasına rağmen herkesçe gerçekten Ede Balı’nın o sözleri söylediğine inanması, yazılı bir metnin usta ellerde nasıl gerçekmiş gibi algılanabileceğini gözler önüne serer. Yazarın dil, anlatım ve ifade zenginliği okurlara yazı yazma alışkanlığı kazandırabilir.

Bu eser vasıtasıyla öğrenciler Millî ve manevî değerler kazanabilirler, Belirli bir dönemdeki Türk kültürünü öğrenebilirler. Altı yüzyıllık bir hükümlanlığın temellerinin

nasıl atıldığıının bilinmesi okurların millî ve kültürel değerlerini özümsemesi bakımından önemlidir. Bu özellikleri bakımından programın genel amaçlarına hizmet etmektedir. Programın diğer genel amaçları öğrenme alanları ile ilgilidir. Söz konusu becerileri romanın kazandırma düzeyi bir önceki paragrafta belirtildiği için burada bir kez daha yinelenmemiştir.

Eser, okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklere göre değerlendirildiğinde seçilen konunun özellikle erkek çocukları için ilgi çekebileceği söylenebilir. Ancak yazarın boydaki kadınların yaşayışı, giyim tarzları, toplumdaki yerleri hakkında bilgi verdiği için bu sayede bayan okurların da ilgisini çekebilir. Roman, genel amaçlarda belirtildiği üzere millî birlik ve beraberliği aşıl原因 ve manevî değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bir romandır. Özellikle Osman Bey'in belirli bir ülküyü gerçekleştirmek üzere kişiliğinden uyanması ve mücadelelere girişmesi, yapılan savaşların cihat anlayışı ile yapılmış olması da söz konusu değerleri örneklendirme açısından önemlidir. Ayrıca yazma becerisini geliştirmede belirtildiği gibi eser söz varlığı açısından oldukça zengindir.

Eser ayrıca okuma metinlerinde belirtildiği üzere okurların -özellikle de on dört, on beş yaş okurların- ilgi ve seviyesine uygundur.

4.3.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Romanın tutarlılık bakımından incelenmesinde Coşkun'un (2005) geliştirdiği öyküleyici anlatım tutarlılık değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğe göre roman değerlendirildiğine eserin iyi derecede (4) tutarlı olduğu görülmektedir.

Çünkü eserin belirli bir konusu vardır. Eser, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in hayat hikâyesini anlatmaktadır. Metinde mantıklı bir plan vardır, olaylar birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanmıştır. Ancak metnin birimleri arasında bağlantılar olmakla birlikte bazı bölümlerde kopukluklar bulunmaktadır. Örneğin Osmancık babasına ve Ede Balı'ya kızıp Domaniç'ten gider ama nereye gittiğinin bilgisi verilmez. Hemen sonrasına yazar yeni bir metin halkasına geçer ve bambaşka bir olayı Mihail KoSSes ile Osmancık'ın tanışma hikâyesini anlatır. Roman genel anlamda bütünlük taşısa da bu gibi metin halkalarının birbirinden kopuk olması eserin çok iyi derecede tutarlı olmasını önlemiştir.

4. 4. Yaşlı Adam ve Deniz (Ernest Hemingway)

4.4.1. Eserin İçerik Çözümlemesi

4.4.1. 1. Konu

Yaşlı Adam ve Deniz romanında küçük bir kulübede tek başına yaşayan ve geçimini küçük teknesiyle balıkçılık yaparak sağlayan yaşlı adam Santiago'nun öyküsü anlatılmaktadır. Santiago tam seksen dört gün tek bir balık dahi tutamamış, etrafındaki herkes onun talihsizlikten de beter bir uğursuzluğa kapıldığını düşünmüşlerdir. Ancak o, mücadelesinden vazgeçmemiş ve açık denizlerde altı buçuk metre büyüklüğünde bir balık tutmayı başarmıştır. Yaşlı adamın açık denizlerde verdiği mücadele eserin asıl konusunu oluşturmaktadır.

4.4.1. 2. Ana Fikir

Eserin ana karakteri Santiago'nun hayat karşısındaki duruşu, çevresindeki kişilerin olumsuz fikirlerine çok fazla önem vermeyişi, günün her doğuşunun yepyeni ayrı bir gün getireceği düşüncesi, okurlarına "hayat mücadelesini elden bırakmadan çalışmaya devam ederseniz, karşılaştığınız zorluklar sizi zafere ulaşma yolunda daha da kamçılırsa ve sabırla beklerseniz uzun zamandır sizi terk eden şansınız da geri dönecektir fikrini aşlamaktadır.

Ayrıca romanın yardımcı karakteri Manolin'in yardımsever olması, yaşlı adamın mesleği kendisine ilk öğreten kişi olmasından dolayı her zaman ona saygı duyması da yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmadığı düşüncesini okurlara göstermektedir.

4.4.1. 3. Kompozisyon

Romanın ana karakteri Santiago, Gulf Stream’de küçük teknesiyle yalnız başına avlanan yaşlı bir adamdır ve tam seksen dört gün tek bir balık tutamadan döner. İlk kırk gün yanına bir de yardımcı çocuk almıştır. Ancak çocuğun ailesi yaşlı adamın talihinin kötüye gittiği düşüncesiyle onu yaşlı adamın yanından alıp başka birinin yanına verirler. Yalnız, çocuk, yaşlı adamı çok sever, her fırsatta eski ustasının yardımına koşar. Çünkü çocuğun delicesine sevdiği balıkçılığı ona ihtiyar öğretmiştir. Ancak diğer balıkçılar yaşlı adamla dalga geçerler. Oysaki yaşlı adam seksen beş sayısının kendisine uğurlu geleceğine ve talihinin seksen beşinci gün geri döneceğine inanır. Bu düşüncelerini kulübesinde çocukla paylaşır. Bir taraftan da sürekli çocukla maçlar üzerine konuşurlar. Bazen de yaşlı adam çocuğa yani Manolin’e geçmişinden, çocukluğundan bahseder. Özellikle de Afrika yolculuğundan... Seksen dördüncü gece de biraz beyzboldan biraz da Afrika yolculuğundan konuştuktan sonra yaşlı adam kulübesinde uykuya dalar. Manolin de evine gider. Santiago o gece rüyasında çocukken gittiği Afrika’yı, onun gözleri acıtacak kadar beyaz ve parlak kumlu kıyılarını, esmer renkli kayaların meydana getirdiği burunları görür ve aslanların kükreyişini dinler. Santiago zaten artık rüyalarında sadece başka ülkeleri, aslanları, beyaz kumlu kıyıları görmektedir. Bütün bunlar şafak vakti oynayan kediler gibi birbirine dolanır ve çocuğu sevdiği kadar bunları da sevdiğini, aradığını hisseder. Çocuğu düşünce hiç görmemiştir. Birden uyanır, açık duran kapıdan görünen aya bakar ve kıvrıp başının altına aldığı pantolonunu açarak ayağına geçirir. Sabah serinliğinde titreye titreye çocuğun oturduğu eve gider ve onu uyandırır.

Çocuktan ayrılan Santiago açık denize doğru teknesiyle hareket etmeye başlar. Karanlıkta şafağın sökmek üzere olduğunu sezinler. Sürekli kürek çeker; akıntının meydana getirdiği hafif çarpıntılar dışında denizin çok sakin oluşu ve hareketlerindeki uyum nedeniyle hiç yorgunluk duymaz. Zaten işin yarısından çoğunu akıntı götürür; ortalık ağırırken o saatte ulaşmayı umduğu yerden çok daha açılmış olduğunu anlar. Güneş denizin üzerinde görününce, kendisiyle kıyı arasında dağılmış öteki kayıklar da seçmeye başlar. Tüm dikkatiyle karanlık sulara bakar, denizin derinliklerinde dimdik inen oltaları izler. İplerini kimsenin kolay kolay beceremeyeceği kadar gergin ve muntazam tutar, akıntının karanlığında her seviyede dolaşacak büyük balıkların önüne iştah açıcı yemler salar.

Güneş yüксеleli iki saati geçtiğinden doğuya bakmak gözlerini eskisi kadar yakmaz. Artık görünürlerde üç kayak, çok gerilerde üç kayak kalır. Santiago akıntıyla beraber kuşlar, uçanbalıklar ve yunuslar eşliğinde ilerlerken seksen beşinci günün uğruna tutacağı büyük balığı aramaktadır. Güneş suda garip ışıklar oynatır; o anda iyice yükselmiştir ve karanın üstündeki bulutlarla birlikte iyi havaların müjdesini verir.

Bu sırada, baş taraftaki oltası titrer. Oltayı çekince, balığın koyu renkli, siyahımsı sırtı ve altın sarısı karnı seçilir. “Palamut” diye mırıldanır. “İyi yem olur” diye kendi kendine konuşur.

O gün seksen beşinci gündür. Balık yakalaması gerekmektedir. “Tamam” der ve bütün dikkatini oltaya verir. Balık, yaklaşık yüz kulaç derinliğinde oltanın ucundaki yemleri yemektir. Oltanın ipini yavaşça gevşetir. Böylece, balık yemi rahatlıkla yiyebilecek ve yakalanacaktır. “Haydi, biraz daha ye” der. “Haydi bakalım” diyerek oltayı iki eliyle kavrar ama onu bir parmak bile yukarı alamaz. “Ne balık be” diye mırıldanır. Tuttuğu balığın kocaman bir balık olduğunu bilir ve enlemesine ağzına takılan zoka ile birlikte karanlıkta çırpındığını tahmin eder. Balık durmadan gider, kayak da durgun sular üstünde aynı yönde ilerler.

Aradan dört saat geçmiştir ve balık tekneyi yedeğine çekerek açık denize doğru ilerlemeye devam eder; ihtiyar da olta sırtında, iki büklüm oturur. Bir ara dönüp arkasına bakar, kara iyice gözden kaybolur.

Yıldızların durumundan anlayabildiğine göre balık yönünü değiştirmeden bütün gece yol alır. Güneş battıktan sonra hava soğumuştur, ihtiyarın sırtından, kol ve bacaklarından akan terler buz kesilmiştir.

“Keşke çocuk yanımda olsaydı” diye söylenir. “Faydası olurdu. Şu nesneyi görmeme yardım ederdi.” der. Bu düşüncelerle balığı zapt etmeye çalışırken bir taraftan da gücünün yitirmemek için bir şeyler yer. Tan yeri ağarmak üzereyken balık yemlerden birini kapar. Çubuğun biri kırılır. Santiago, hemen, ustalıklı bıçağını çıkarıp oltaları keser ve birbirine bağlar. Bütün bunları, tek eliyle yapar. Yedekte altı tane oltası daha vardır. Güneş biraz yükselince, balığın henüz yorulmamış olduğunu anlar. Bu direnişinden dolayı, balığa saygı duyar. Bir ara gözü, kayığına konan kuşa takılır. Ona bakarken, balık birden bire oltayı çeker. Yaşlı balıkçı denize düşmese de yere kapaklanmaktan kurtulamaz. Bu arada, sol eli olta tarafından kesilir, tamamıyla hiSSiz

bir hal almıştır. Dinlenmesi ve canlanması için, sağ elini devreye sokar. Birden, sağ eliyle tuttuğu oltanın gerginliğinde bir değişiklik sezer. Oltanın yavaşça yükseldiğini görür. Olta düzenli olarak yükselir. Sonra, teknenin baş tarafında bir şişlik görünür ve balık fırlar. Yükselir, yükselir, sonu gelmez. Güneşte pırıl pırıl parlar. Sonra tekrar suya dalar. Tekneden en az yarım metre daha uzundur. “Onu öldürmek zorundayım, iriliğine ve güzelliğine rağmen bunu yapmalıyım” der. Öğleden sonra, sandal hâlâ ağır ağır ilerlemektedir. Balık bir kere daha yüzeye kadar çıkar ama zıplayamaz. Böylece, vakit yine akşam olmuştur. Bu arada, oltayı kolundan söküp kayığa sıkıca bağlar. Biraz dinlenmesi ve karnını doyurması gerekmektedir. Yakalamış olduğu yunus balığını yer. Biraz uyuyacaktır. Oltayı tekrar alır, eline dolar ve uyumak için biraz uzanır. Tam daldığı sırada eli hızla suratına çarpar. Oltanın sağ eline dolanan ipi bir tutam alev olmuş yanmaktadır. Sol elinde hiçbir duygu yoktur ama sıkılı avucunu açmasıyla birlikte ipin su gibi akmaya çalışması bir olur. Başını çevirip yedekteki makaralara bir göz atar; hızla boşalmaktadırlar. Güç bela, ellerini parçalama pahasına da olsa, kontrolü sağlar, ancak halen yattığı yerden kalkamaz. Sonra, yavaş yavaş doğrulur.

Denize açıldığından beri güneş üçüncü kez yükselmeye başlarken balık dönmeye, kayığın çevresinde daireler çizmeye başlar. Yaklaşık iki saat, balığın bu dönüşleri devam eder. Ancak, her dönüşü daha kısa olur. Yaşlı denizcinin de balıktan farkı yoktur. “Sonuna gelmişken, yenilmemeliyim” diye sürekli kendisine cesaret ve güç verir. Saatlerce, balık donup zıplar, gidip gelir. Yaşlı balıkçı neredeyse pes etmek üzeredir ki, sonunda, balığın yaklaştığı bir anda zıpkınını saplamayı başarır. Zıpkını yiyen dev balık birden bire canlanır ve hızla uzaklaşır. O da son kozlarını oynamaktadır. Yaşlı adamın gözleri kararır, başı döner. Yine de oltanın ipini yavaşça gevşetmeyi becerebilir. Bir müddet sonra baktığında, balığın suyun üstünde kımıldamadan durduğunu görür.

Balığı taşımak için, kafasını toparlaması gerekmektedir. Yaşlı adamın tahminine göre balık en aşağı yedi sekiz yüz kilo gelir. Önce, baş tarafına gidip, solungaçlarından ipi geçirir, balığı sandalın baş, orta ve kış tarafına bağlar. Sonra da yelkenleri açarak, yavaş yavaş yol almaya başlar. Kan kokusunu alan bir köpek balığı, yaklaşık bir saatten beri kayığın ve balığın peşindedir. Bir müddet sonra yaklaşır ve balıktan kocaman bir et parçası koparır. Yaşlı balıkçı, zıpkınını olanca hıncıyla tam gözünün üstüne saplayarak, onu öldürür. Ancak, kan kokusunun artması hiç de iyi değildir. Nitekim çok geçmeden

iki köpek balığı daha görünür. Yaşlı adam bütün gücü ve ustalığıyla, ikisinin de hakkından gelmeyi başarır. Ancak, bu zamana kadar, balığının dörtte biri de saldırganlar tarafından yenilmiştir. Kayık gider ama henüz hiçbir ışık görünmez.

Gece on dolaylarında kentin ışıkları görünür. Önceleri daha mehtap çıkmadan belli belirsiz seçilir. Santiago, “Artık her şey bitti” diye düşür. Gecenin soğuşunda kazık gibi asılmış kalmış; bütün ek yerleri sancımaya başlamıştır. “Yeniden dövüşmek zorunda kalmam umarım” diye temenni eder.

Oysa gece olunca korktuğu başına gelir. Bu kez bütün didinmelerinin boşa olduğunu bilir. Çünkü sürüyle gelmişlerdir Elindeki tokmağımsı kürek ucuyla önünde beliren başlara vurmakta; canavarların sarstığı teknede yere yıkılmamaya çalışmaktadır. Sonunda bir tanesi doğrudan doğruya başa gelip dayanır. Balıkçı artık her şeyin bittiğini anlamıştır. Dümen tahtasını tüm hıncıyla kaldırıp dişlerini geçirdiği yerden bir türlü söküp açamayan canavarın başına indirir. Arkasından bir daha; bir daha vurur. Üçüncü darbeye dümen tahtası ortasından kırılır. Bu kez elinde kalan ucu kıymıklı parçayla vurur. Canavar tuttuğu yeri bırakıp uzaklaşır. Bu saldırganların sonuncusu olmuştur. Geride dişe dokunur bir şey kalmamıştır.

Şimdi tek hedefi, evine varmaktır. Bütün ustalığını kullanarak, saatler sonra küçük limana girer. Tekneyi elinden geldiğince yanaştırıp, bağlar. Sonra da sereni toplayıp sırtına atar ve evinin yolunu tutar. O kadar yorgundu ki eve varır varmaz hemen uyur. Sabahleyin çocuk kapıyı açıp girdiğinde, yaşlı balıkçı halen uyumaktadır. Çocuk onun ellerini görünce ağlamaya başlar. Sonra kahveden kahve alır ve yaşlı adamın yanına döner. Uyanıncaya kadar başından ayrılmaz. Uyanınca, kahvesini uzatır. Çocuğu görünce, yaşlı adam “Manolin yendiler beni, adamakıllı alt ettiler” der. Çocuk da, “Ama o alt edemedi ya. Balık karşı koyamadı ya, sen ona bak.” diye karşılık verir. Sonra, yaşlı adam yeniden uyur. Çocuk hep başındadır. Artık ne olursa olsun, yaşlı adamla beraber balığa çıkacaktır. Çünkü o usta bir balıkçıdır ve ondan öğreneceği çok şey vardır.

4.4.1. 4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Metinlerin incelenmesinde olaylara kimin gözü ve kimin dili ile bakıldığı da önem taşır.

Aktaş'a göre "Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde olay zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir" (2005: 78).

Bu tanıma göre eser incelendiğinde olay zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların üçüncü bir kişi tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve aynı kişi tarafından okurlara iletiildiği için eserin hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile yazıldığı söylenebilir. "Çünkü anlatıcı zaman ve mekân ile sınırlı değildir. Nerede aranırsa orada hazırır. Kahramanların bütün geçmişini, her türlü hususiyetlerini zihinlerinden geçirdiklerini bilir, iç konuşmalarını duyar" (Aktaş, 2005: 90). Yazar anlatıcı tekniğiyle kaleme alınan romanlar çocuklar ve kahramanları birbirlerinden uzaklaştırdıkları için pek tavsiye edilmez.

Anlatıcı bu eserde olay zincirini verirken çoğunlukla anlatma bazen de gösterme tekniğini kullanmıştır.

4.4.1. 5. Yer ve Zaman

Yaşlı Adam ve Deniz romanında adından da anlaşılacağı üzere en önemli dış mekânlardan biri denizdir. Eserin ilk cümlesinde Gulf Stream'de yaşlı bir adamın küçük teknesiyle yalnız başına avlandığı belirtilmektedir. Ayrıca Gulf Stream akıntısının Meksika Körfezi'nden Atlantik Okyanusu'nu geçerek İngiltere'ye doğru akan sıcak su akıntısı olduğu yayıncının notu olarak belirtilmiştir.

Romanın ana karakteri Santiago kıyı boyunca uzanan köylerden birinde küçük kulübesinde tek başına yaşamaktadır. Santiago'nun kulübesi eserde şöyle tasvir edilmektedir:

Kulübe, guano denilen bir çeşit palmyenin pek sağlam tomruklarından yapılmıştı ve içeride, bir yatak, bir masa, sandalye ve tozlu yerde kömür yığılı bir ocak vardı. Tomruğun kahverengi püskülleri yolunarak olabildiğince düzeltilmeye çalışılmış; duvara da bir- iki İsa ve Aziz suretleri asılmıştı (Hemingway, 2009: 12).

Eserde adı geçen iç mekânlardan biri de küçük limanda bulunan Teras'tır. Burası köyün kahvehanesi gibi anlatılmıştır. Teras bir bakıma köydeki hayatın canlılığını göstermektedir. Çünkü denize açılmayan balıkçılar günlerinin çoğunu burada geçirmektedir. Ayrıca Santiago'nun belirttiği gibi Teras'ın ışıkları sönmüşse herkes çöktan yatağına çekilmiştir.

Eserde olayın hangi zamanda geçtiği tarih olarak belirtilmemiştir. Sadece eserde seksen sekiz günlük bir mücadele anlatılmıştır.

Eserin başkahramanı Santiago tam seksen dört gün küçük teknesiyle açıldığı denizden eli boş dönmüştür. Seksen beş rakamının uğruna inanan Santiago seksen beşinci gün talihinin geri döneceğini düşünmektedir. Bu yüzden seksen beşinci günün sabahın çok erken saatlerinde denize açılmıştır. Oltasına takılan altı buçuk metre büyüklüğündeki balığı yakalamak için tam üç gün uğraşmıştır.

Eserde her bir günün geçişi güneşin ve ayın hareketlerine göre verilmiştir. Santiago denizdeyken güneşin gökyüzündeki durumuna göre saat hesabı yapmaktadır:

“Ortalık hemen hemen ışıdı, neredeyse gün doğacaktı. Çok geçmeden güneş, sudan çıkıverircesine boy gösterdi” (Hemingway, 2009: 29).

“Yıldızların durumundan anlayabildiğine göre, balık yönünü değiştirmeden bütün gece yol aldı” (Hemingway, 2009: 45).

Santiago'nun doğal yollarla zaman hesabı yapması, insanların teknoloji eseri olmadan da hayatlarını programlayabileceklerini göstermesi bakımından önemlidir.

4.4.1. 6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserin ana karakteri Santiago'dur. Yardımcı karakter Manolin'dir. Eserin fon kişileri ise Manolin'in patronu Martin, Pedrico, Rogelis, Percio'dur. Ayrıca eserde yer alan deniz canlıları özellikle de Mako, Dentuso ve Galonos cinsinden köpek balıkları ile ihtiyar adamın yakaladığı altı buçuk metre uzunluğundaki Tiburon denilen deniz canavarı da sembolik birer karakter olarak karşımıza çıkarlar.

Yazar anlatıcının bakışı ile Santiago şöyle tasvir edilmiştir:

Yaşlı balıkçı zayıf, kavruk, yüzü kederli, ensesi kırış kırış bir adamdı. Yanakları, güneşin tropik denizlerde meydana getirdiği yansımaların esmer lekeleriyle kaplıydı. Bu lekeler yüzünde aşağı çenesine dek iniyordu. Elleri, oltasına takılan ağır balıkları çekerken açılan yarıklarla yol yoldu. Ne var ki bu yarıkların hiçbiri taze değildi. Bir çöl kuraklığını andıran balıksız günler kadar eskiydi.

Yenilmemişlerin neşesiyle ıslıl ıslıl yanan deniz rengi gözlerinden başka her şeyi kocamıştı ihtiyarın (Hemingway, 2009: 6).

Santiago kulübesinde tek başına yaşamaktadır. Karısının öldüğünü şu cümlelerden çıkarmaktayız: “Bir zamanlar karısının da soluk renkli bir fotoğrafı asılıydı ya, onu orada seyretmek, içindeki yalnızlığı arttırdığından yerinden çıkarıp köşedeki rafta, temiz çarşafın altına koymuştu” (Hemingway, 2009: 12).

Ayrıca çocuk karakter Manolin'e göre Santiago çok yaşlı olmasına rağmen kuvveti yerinde olan omuzlara sahipti. Zaten altı buçuk metre büyüklüğündeki dev deniz canavarını yakaladıktan ve sonra onu kıyıya götürürken de beş- altı köpek balığıyla mücadele etmesinden bu açıkça belli olmaktadır.

Eserde Santiago, çocuğa çocukluk anılarından da bahsetmektedir: “Ben senin yaşındayken bir gemide miçoluk ederdim. Dokundan dökülecek bir tekneyle Afrika'ya gitmiştik. Her akşam sahile inen aslanları seyrederdik” (Hemingway, 2009: 19). Eserin farklı kısımlarında Afrika ve aslanlar rüyalar motifiyle karşımıza çıkmaktadır. Ana karakter Santiago geçmişe duyduğu özlemi aslanlarla rüyalar yoluyla gidermektedir.

Eserin bir diğer önemli karamanı ana karakterin yardımcısı Manolin'dir. Beş yaşından beri Santiago'nun yanında olan bu çocuk balıkçılık ile ilgili her şeyi ondan öğrenmiştir. Ancak Santiago, kırk gün üst üste eli boş dönünce Manolin'in anne ve babası onu Santiago'nun yanından alıp başka bir balıkçının yanına vermiştir. Buna rağmen çocuk Santiago'yu hiç yalnız bırakmamış ve sürekli her fırsatta onun yardımına koşmuştur. Çocuk için Santiago ailesinden daha değerlidir. Sabahları onu erken saatlerde hep Santiago uyandırmaktadır. Çünkü ailesi çocuğa kötü davranmaktadır.

4.4.1. 7. İletiler

4.4.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Eserde Santiago'nun çocuk karaktere anne ve babasının sözünü dinlemesini öğütlemesi kendilerini çocuk karakterle özdeşleştirme eğiliminde olan çocuk okurlar açısından önemlidir. Ayrıca yine çocuk karakterin çok yardımsever biri olması hatta bazen yapacağı iyilikleri önceden düşünemediği için kendisine kızması aynı şekilde çocuk okurlar için örnek alınması geren davranışlardandır.

Ayrıca eserin ana karakteri Santiago'nun açık denizdeki mücadelesini hiçbir an bırakmaması ve sonunda zaferle evine dönebilmesi de zorluklar karşısında kolaylıkla pes edebilen okurlara örnek olması bakımından önemlidir. Eserin birçok yerinde Santiago zorluklar karşısında mücadele etmenin gerekliliğini ve umutsuzluğa kapılmamak gerektiğini belirlemektedir:

“Günün her doğuşu yepyeni ayrı bir gün getirir” (Hemingway, 2009: 29).

“Âdemoğlu mahvolur ama yenilmez” (Hemingway, 2009: 106).

4.4.2. Romanın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

Ernest Hemingway tarafından Yaşlı Adam ve Deniz (The Old Man and The Sea) 1952 yılında Küba’da yazılan eser, yazara Nobel Edebiyat Ödülü gibi birçok ödül kazandırmıştır.

Bilgi Yayınevi eseri ilk olarak 2006 yılında basmıştır. Araştırma kapsamında incelenen eser 15. basım olup Ekim 2009’da yayımlanmıştır.

Eserin incelenen baskısı 132 sayfadır. Eseri Türkçeye Orhan Azizoğlu çevirmiştir.

4.4.2.1. Kapak

Kitabın kapağı renklidir. Eserin adına uygun olarak kapak resminde mavi tonlar kullanılmıştır ve kapak resminde teknesiyle beraber dalgaların arasında kalan yaşlı bir adamın resmi bulunmaktadır. Bu bakımdan kapak resmi hem eserin adına hem de içeriğe uygundur ve çocuk okurların dikkatini çekecek niteliktedir. Ayrıca kitabın ön yüzünde yazarının adı ve kitabın adı bulunmaktadır. Ön yüzde yer alan bir diğer bilgi ise yayınevi bilgisidir. Kitabın ön kapağında dikkati çeken bir diğer unsur da “Millî Eğitim Bakanlığı 100 Temel Eser” logosu taşıyor olmasıdır. Bu bakımdan çocuklarına kitap seçmekte zorlanan ebeveynlere ya da bizzat kendileri kitap almakta zorlanan çocuk okurlara rehber olması bakımından önemlidir.

Kitabın arka sayfasında kitabın yazarının Nobel Edebiyat Ödülü almış olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca arka kapakta eseri tanıtıcı şu cümlelere yer verilmiştir:

Mutlak tutkusuyla yarışircasına, dünyanın dört bir yanında, kendini serüvenden serüvene atan Hemingway, fırtınalarla dolu yaşamına yön veren karakterini, bir bakıma bu romanıyla özetlemiş gibidir. Büyük yazar, sert acımasız fakat bir o kadar dokunaklı bir yazgıyı, yaşlı bir balıkçının okyanusta geçen birkaç günüyle özdeşleyerek, yalın, yoğun ve çarpıcı bir başyapıt koymuştur ortaya. İlk yayımlandığından bu yana, bütün ülkelerde artan bir ilgiyle okunan Yaşlı Adam ve Deniz, yazarın Nobel Ödülü kazanmasında birinci etken sayılmaktadır. Roman filme de alınmış, ünlü aktör Spencer Tracy’nin oyunuyla dünya sinemalarında olay yaratmıştır.

Yaşlı Adam ve Deniz, Hemingway'in en ölümsüz eserlerinden biridir. Yaşlı bir Kübalı balıkçının açık denizde Gulf Stream'e kapılmış olarak dev bir kılıçbalığıyla olan can yakıcı mücadelesini son derece sade ve kuvvetli kelimelerle anlatır. Bu hikâyesiyle Hemingway, yenilgiye karşı cesaret, kayba karşı şahsi başarı temasını kendisine has modern üslubuyla yeni baştan heykelleştirmiştir.

Eser hakkında hiçbir bilgisi olmayan birinin arka kapakta yazılan bilgiler dolayısıyla kitabı alıp okuma isteği duyabilecek olması oldukça önemlidir. Ayrıca arka kapağın iç kısmında yazarın kısa bir özgeçmişini bulunmaktadır.

4.4.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on iki punto büyüklüğündedir. On iki punto ile yazılmış olması 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine hitap etmesi bakımından olumludur. Ayrıca satır aralığı da çocuklar için uygundur. Bir sayfada en fazla 25 cümleye yer verilmiş olması da okumayı kolaylaştıracağı için olumludur.

4.4.2.3. Resimlendirme

Yaşlı Adam ve Deniz'de sadece ön kapak resminde vesikalık resim boyutunda bir tekne içerisinde balık tutan bir adam resmiyle arka kapakta yine aynı boyutlarda yazarın resmi bulunmaktadır. Bunların dışında eserde hiçbir resimlendirmeye yer verilmemiştir. Demirel'e göre "Çocuk edebiyatı ürünlerindeki resim- metin ilişkisi, kitabın seslendiği yaş seviyesine uygun olmalıdır. Zaman ilerledikçe çocuğun yaşının büyümesine paralel olarak resim oranları da düşürülmüş olmalıdır" (2010: 69). Bu açıklamaya uygun olarak eserde hiçbir resmin yer almamış olması olumsuz bir durum olarak nitelendirilmeyebilir.

4.4.2.4. Bölümleme

132 sayfa olan eser tek bir bölümden oluşmaktadır. Ancak buna rağmen konunun ilgi çekici olması ve olayların akıcı bir şekilde kurgulanmış olması eserin okunuşunu zevkli hale getirmektedir.

4.4.3. Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

4.4.3.1. Deyimler

Kavramları somutlaştırmada önemli bir yere sahip olan deyimler anlatımı zenginleştirmesi bakımından önemlidir. Yaşlı Adam ve Deniz eserinde kullanılan deyimler şunlardır:

“canına tak demek, göz göze gelmek, güm güm vurmak, hatırını saymak, hayra alamet, iki büklüm, yola gelmek, yola getirmek”

Eserin çevirmenin deyimleri kullanması da okurların söz varlığını geliştirmesine katkısı olabilir.

4.4.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

Anlatımı zenginleştirmede ve okurların sözcük dağarcığını geliştirmede önemli bir yere sahip olan tekrarlar ve ikilemeler okuma eylemini zevkli hâle getirmektedir. Yaşlı Adam ve Deniz eserinde kullanılan tekrarlar, ikilemeler ve sıklıklarını şöyle sıralamak mümkündür:

“ağır ağır, belli belirsiz (3), boncuk boncuk, çabuk çabuk, çiğ çiğ, didik didik (3), fırl fırl, gönülsüz gönülsüz, hafif hafif (3), haydi haydi, hemen hemen (5), ıslıl ıslıl (3), kapışa kapışa, kardeş kardeş, kaşık kaşık, kat kat, kırış kırış, kıvrıla kıvrıla, kocaman kocaman (2), kolay kolay (4), mor mor (3), parıl parıl (2), pırıl pırıl (2), pis pis, rahat

rahat, seke seke, sık sık (7), silke silke, sindire sindire, sürüne sürüne, süzüle süzüle (2), taze taze (2), titreye titreye, usul usul, uzun uzun, vıcık vıcık, vura vura (2), yavaş yavaş (25), yaylana yaylana (2), yer yer, yırtı yırtı, yol yol, zaman zaman.”

Çeviri eser olmasına rağmen eserde farklı ikilemelere yer verilmesi, bu ikilemelerin farklı görevlerde ve anlamlarda kullanılması da çocuk okurların söz varlığını geliştirmesinde etkili olabilir.

4.4.3.3. Dualar

İnsanlar özellikle zorda kaldıkları, ümitsizliğe düştükleri durumlarda inançlarına sarılırlar ve dua ederek içinde buldukları durumdan kurtulmak isterler. Bu bakımdan bu eserde de okurlara rehber olması açısından dualara sıklıkla yer verilmiştir:

“ Öyleyse Allah ömrünü uzun etsin kısmetin bol olsun....” (Hemingway, 2009: 16).

“Allahım yardım et ona da, yemi yutsun” (Hemingway, 2009: 40).

““Allahım, zıplatıver şunu’ diye mırıldandı” (Hemingway, 2009: 52).

““Allahım, yardım et de şu tutukluk gitsin’ diye yalvarıyordu” (Hemingway, 2009: 59).

“Selam sana ey Meryem, Allahın lütfuna ermiş kadın. Kadınlar arasında kutsal olan senin rahminin meyvesi İsa da kutsaldır. Ey Meryem Anamız, Allahın sevgili kulu, hayatımızda ve ölüm ânımızda biz günahkârlara dua et. Amin” (Hemingway, 2009: 65).

“Ey mukaddes bakire, bu asil balığın ölümü için de duanı esirgeme” (Hemingway, 2009: 66).

“ Allahım sen bana kuvvet ver. Tam yüz tane Meryem Ana, yüz tane Babamıza adıyorum” (Hemingway, 2009: 90).

Romanın ana karakteri Santiago’nun denizdeki inanılmaz mücadelesinde, bu mücadelede karşılaştığı tüm zorluklarda İsa’ya ve Meryem’e sığınmış olması, inancı

sayesinde “Tiburón” denilen altı buçuk metre büyüklüğündeki balığı yakalamış ve sonrasında da beş altı köpek balığı ile mücadele ederek karaya yani evine ulaşabilmiştir. Bu davranışının da okurlar için iyi bir örnek teşkil ettiği söylenebilir.

4.4.3.4. Anlatma Teknikleri

4.4.3.4.1 Öyküleme

Öyküleme tekniğinde anlatıcı etken, okuyan edilgen bir konumdadır. Eserde öyküleme tekniğinin kullanıldığı bölümler şöyle örneklendirilebilir:

Teras'ta bir masaya oturdular. Çevredeki balıkçılar ihtiyarla alay etmeye başlamışlardı ama o hiç kızmıyor, aldırış etmiyordu. Ötekiler, daha yaşlıca olanlar, onun bu haline bakıp üzülmüyordu. Bu üzüntülerini belli etmeden, akıntıdan, oltaların, paraketelerin durumundan, iyi havaların sürekliliğinden ve görüp geçirdiklerinden söz ediyorlardı. O günün şanslı balıkçıları dönmeye başlamışlardı bile. Uzun kalaslar üzerine yatırdıkları büyük kılıçbalıklarını Havana pazarına sevk edilmek üzere buzhaneye götürüyorlardı.... (Hemingway, 2009: 7).

“Çocuk döndüğü zaman güneş batmış, ihtiyar oturduğu yerde uyuyakalmıştı. Yatağının üstündeki eski asker battaniyesini getirerek ihtiyarın omzuna sardı” (Hemingway, 2009: 15).

Çok geçmeden güneş, sudan çıkıverircesine boy gösterdi. Sahille bulunduğu yer arasında akıntı boyunca serpilmiş öteki kayıklar seçilmeye başlamıştı. Sonra biraz daha büyüyen güneşin suyun üstünde gittikçe artan parıltıları, mavilikten gözlerine yansdı; acımaya benzer bir kamaşmanın etkisiyle bu parıltılardan korunmaya çalışarak kürek çekmeye devam ediyordu.... (Hemingway, 2009: 29).

Bir çift kılıçtan birini yakaladığı günü anımsadı. Erkek balık yemi önce dişisine bırakır. Bu yüzden oltaya dişi balık takılıvermiş ve büyük bir korku,

panik ve ümitsizlik içinde çırpınarak kısa sürede yorgun düşmüştü. Bütün bunlar olup biterken erkek bir dakika bile dışisinin yanından ayrılmamış; oltanın ipini dişlemeye çalışarak etrafında dönmüş durmuştu.... (Hemingway, 2009: 47- 48).

“Pruvaya varınca uçanbalıklarla, yunusun etini tahtanın üstüne bıraktı. Ardından oltayı, omzunun başka bir yerine yerleştirerek ipi sol eline aldı. Sonra küpeştenin üstünden sarkarak uçanbalıkları denizde yıkadı. Suyun eline çarpışı aynı hızla devam ediyordu....” (Hemingway, 2009: 81).

“Yokuşun sonundaki kulübesinde yaşlı adam yeniden uykuya dalmıştı. Hâlâ yüzükoyun uyuyor, çocuk da yanı başında bekliyor, onu seyrediyordu. Yaşlı adam aslanların düşünü görüyordu” (Hemingway, 2009: 131).

4.4.3.4.2 Betimleme

Eserde betimlemelerin sıklıkla kullanılmış olması, konunun daha iyi anlaşılmasına, karakterlerin canlandırılmasına katkıda bulunması bakımından önemlidir. Eserde yer alan betimleme örnekleri şöyledir:

Yaşlı balıkçı zayıf, kavruk, yüzü kederli, ensesi kırış kırış bir adamdı. Yanakları, güneşin tropik denizlerde meydana getirdiği yansımaların esmer lekeleriyle kaplıydı. Bu lekeler yüzünde aşağı çenesine dek iniyordu. Elleri, oltasına takılan ağır balıkları çekerken açılan yarıklarla yol yoldu. Ne var ki bu yarıkların hiçbiri taze değildi. Bir çöl kuraklığını andıran balıksız günler kadar eskiydi bunlar. Yenilmemişlerin neşesiyle ıslıl ıslıl yanan deniz rengi gözlerinden başka her şeyi kocamıştı ihtiyarın (Hemingway, 2009: 6).

Kulübe, guano denilen bir çeşit palmyenin pek sağlam tomruklarından yapılmıştı. ve içeride, bir yatak, bir masa, sandalye ve tozlu yerde kömür yığılı bir ocak vardı. Tomruğun kahverengi püskülleri yolunarak olabildiğince düzeltilmeye çalışılmış; duvara da bir- iki İsa ve Aziz suretleri asılmıştı. (Hemingway, 2009: 12).

“Çocukken gittiği Afrika’yı, onun gözleri acıtacak kadar beyaz ve parlak kumlu kıyılarını, esmer renkli kayaların meydana getirdiği burunları görüyordu....” (Hemingway, 2009: 21).

“... suyun üzerinde yer yer sararmış, güneşin altında sık sık değişen renkleriyle deniz yosunlarından ve sandalın hemen yanında beliren bu denizlere has, mor, pembe, mavi gökkuşağı renkleriyle ışıltılı bir balıktan başka bir şey görülüyordu” (Hemingway, 2009: 33).

“Güneşin altında ışıltılıydı. Baş ve sırtı koyu morumsu, yan tarafta karnına doğru daha açık eflatun renkteydi. Başının ucundaki kılıç hemen hemen bir beyzbol sopası uzunluğunda olup uca doğru gittikçe inceliyordu” (Hemingway, 2009: 62- 63).

Bu, en hızlı balıklardan daha hızlı, Mako cinsinden, çenesinden başka her yanı güzel, müthiş bir köpekbalığıydı. Sırtı kılıçbalığınınkinden lacivert, karnı gümüşü, derisi dümdüz ve pırıl pırıldı. Şu anda göğüs yüzgeçleriyle suyu bıçak gibi yarararak yüzerken, sınıksız kapalı ağız ve güçlü çenesi dışında bir kılıçbalığını andırıyordu. Kapalı çenesinin içindeki sekiz sıra diş, içeri doğru yatmıştı. Bunlar sıradan köpekbalığı gibi piramit biçiminde değildi (Hemingway, 2009: 103).

Eserde hem iç, dış mekânların betimlenmesi hem de portre adı da verilen insan betimlemesinin kullanılmış olması eserin anlaşılabilirliğini artırması bakımından önemlidir.

4.4.3.4.3 Gösterme/ Sahneleme

Gösterme tekniğinde okuyucu, olayların ve kişilerin bir parçasıdır. Gösterme tekniğiyle okuyucu tıpkı bir tiyatro seyrediyor gibi olayları olaylara bizzat tanıklık edebilir bu yolla okuma eylemi de daha zevkli bir hâle gelir. Her ne kadar eserin geneli öyküleme yöntemine göre yazılmış olsa da yer yer diyaloglarla okuyucu da esere dâhil edilmiştir:

‘Yarın sabah senin için sardalye tutayım mı?’

‘İstemez. Sen git topunu oyna. Daha kürek çekecek gücüm var. Rogelio da paraketeyi atar.’

‘Ama ben tutmak istiyorum. Mademki birlikte balığa çıkmıyoruz, hiç olmazsa başka bir yoldan yardım edeyim.’

‘Bana bira ısmarladın ya. Bak daha şimdiden koca adamlar gibi oldun.’

‘Beni kayığına aldığın zaman kaç yaşındaydım?’

‘Beş. Bir gün bir balık tutmuştuk da sandala almıştık hani; debelenmesi yüzünden az kalsın sandal parçalanacak, sen de denizi boylayacaktın, hatırlıyor musun?’ (Hemingway, 2009: 8- 9).

Yarın dinç kalkabilmek için şimdiden erken yatsan fena olmaz. Boş kapları ben geri götürürüm.’

‘Öyleyse iyi geceler. Sabah seni uyandırırım.’

‘Tıpkı çalar saat gibi. Sen benim çalar saatimsin.’” (Hemingway, 2009: 20).

“ ‘ Pedrico tekneyle takımları düzene koyuyor. O başı ne yapalım?’

‘Pedrico parçalayıp yem olarak kullansın.’

‘Kılıcı ne yapsın?’

‘İstersen senin olsun.’

‘Tabii isterim. Şimdi yapacağımız öteki şeyleri düşünelim.’

‘Beni arayan oldu mu?’

‘Olmaz olur mu? Sahil korumadan da bir uçak yolladılar.... (Hemingway, 2009: 129).

Eserde ayrıca iç konuşma (iç monolog) tekniği de sıkça kullanılmıştır. İç konuşma, romanı anlatıcı- yazarın işlevinin neredeyse yok olduğu sahneleme/gösterme yöntemiyle aktarmayı kolaylaştıran tekniklerden biridir. Özellikle yirminci yüzyılda ortaya konan romanlarda roman kişilerinin bolca kendi kendileriyle konuştuklarını, iç konuşmalar sergilediklerini görüyoruz. Bunda biz, anlatıcı yazarı bulamayız. Roman

kişisinin aklından, kalbinden geçenleri sinema izler gibi seyrederiz (Çetin, 2009: 176). Eserde iç monolog tekniğini yansıtan kullanımlar şöyle örneklendirilebilir:

“Açıktan ‘Başkaları böyle yüksek sesle konuştuğumu duyacak olsa deli olduğumu düşünür’ diye söylendi. ‘Fakat kendim deli olmadığımı bildikten sonra vızgelir, ne derlerse desinler. Hali vakti yerinde olanların kayıklarında, çalgı çalan, maçları anlatan radyoları var” (Hemingway, 2009: 37).

“‘Gitmemeli’ diye söylendi. ‘Allah bilir ya, bunu da kaçırsam yandık. Yine dönecektir. Belki daha önce de oltaya takılmıştır da, ondan böyle korka, ürkek hareket ediyordur” (Hemingway, 2009: 40).

Örneklere de görüldüğü üzere romanın ana karakteri Santiago denizdeki inanılmaz mücadelesinde hem koca dalgalarla, korkunç deniz canlıları ile mücadele etme zorunda kalışını hem de kendi benliğiyle hesaplaşmasını iç konuşma yoluyla okurlarıyla paylaşmıştır.

4.4.3.4 Semboller ve Özgün Söyleyişler

Eserde yer alan kocaman balıklar, köpekbalıkları aslında birer sembolik kahramanlardır. Bunlar insanların karşısına çıkan zorlukları temsil ederler.

Ayrıca eserde denizcilikle ilgili çok sayıda terimlere ya da deniz canlılarına yer verilmiştir. Bunlardan bazılarının ne anlama geldikleri dipnotta yayıncının notu olarak belirtilmiştir.

“olta yumakları, seren, zıpkın, yelken, parakete, pruva, ıskarmoz, torik, bodoslama, plankton, çapari, siya, guana, vatoz...”

Ayrıca bazı özel kavramlar orijinal haliyle eserde yer almaktadır. Bu kavramların ne anlama geldikleri de dipnotta yayıncının notu olarak belirtilmiştir. Bunlarda bazıları şöyledir:

“salao: kör talih; qué va: ne gezer anlamında; la mar: dişilik sıfatıyla deniz; agua mala: kötü deniz anlamında yaşlı adamın umutsuzluğunu vurguluyor; un espuela de hueso: kemik çıkıntısı...”

Eserde yer alan terimler, farklı kullanımları okurların kelime hazinelerini geliştirmeleri bakımından önemlidir.

4.4.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Ernest Hemingway’ın Yaşlı Adam ve Deniz adlı eseri İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında, Giriş bölümünde yer alan “Genel Amaçlar” ve Yöntemler bölümünde yer alan “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” bakımından incelenmiştir.

“Genel Amaçlar” ve “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı araştırılmıştır.

Genel amaçlar başlığında altıncı amaç olan söz varlığıyla ilgili olarak bu araştırmada müstakil bir bölüme yer verilmiştir. Bu yüzden değerlendirmeler diğer maddelerle sınırlı olacaktır.

Eserin geneli göz önünde bulundurulduğunda genel amaçlara aykırı bir yönün bulunmadığı görülmektedir. Çocuk okurlar, kendilerini eserdeki kahramanlarla özdeşleştirmeye meyillidirler. Bu doğrultuda eserin yardımcı karakteri Manolin’in yardımsever, sorumluluk sahibi ve çalışkan biri olması çocuk okurlara da örnek olması bakımından önemlidir.

Okuma metinlerinde bulunması gerek özellikler açısından eser incelendiğinde, eserin özellikle dokuzuncu maddeye (Dünya edebiyatından seçilen metinlerin

çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.) uygun olduğu görülmektedir.

Ayrıca çocuk okurların ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olan bu eserin, okurlarının dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olduğu söylenebilir. Çünkü Santiago'nun açık denizdeki mücadeleleri okurların ilgisini çekeceği gibi onların hayal dünyalarını da geliştirecek ve onların okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmalarını da sağlayacak niteliktedir.

4.4.5 Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Coşkun'un (2005) öyküleyici anlatım değerlendirme ölçeğine göre değerlendirildiğinde romanın çok iyi derecede (5) tutarlı olduğu görülmüştür.

Yaşlı Adam ve Deniz'de ihtiyar balıkçı Santiago'nun öyküsü, açık denizdeki macerası anlatılır. Santiago seksen beş gündür denizden eli boş döner. Çevresindekiler onun lanetlendiklerin düşünür ama o asla pes etmez. Yazar onun açık denizdeki macerasını tüm ayrıntılarıyla verir, balıkları nasıl tuttuğunu, büyük balığı beklerken neyle beslendiğini, o balığı yakalayabilmek için verdiği mücadeleyi tüm ayrıntısıyla ve duygusuyla okurlara ilgi çekici bir şekilde sunar. Bu özellikleriyle eser tam anlamıyla bütünlük taşır.

4. 5. Barbaros Hayrettin Geliyor (Feridun Fazıl Tülbentçi)

4.5.1 Romanların İçerik zmlemesi

4.5.1.1. Konu

Yavuz Sultan Selim döneminde Akdeniz sahillerinde korsanlık yapan Barbaros kardeşlerini maceralarını anlatan eserde, Hızır ve Oruç Reislerin amaçlarını gerçekleştirme yolunda yaşadıkları hâkim bakış açısıyla okurlara sunulur. Barbaros Kardeşler, Tunus ve İspanya'yı alarak Yavuz Sultan Selim'e hediye etmeyi ve bu yolla Akdeniz'i Türk gl haline getirmeyi amaçlarlar.

4.5.1.2. Ana fikir

Birli ve beraberlikle hareket edildiğinde her işin üstesinden gelineceği ve Türk denizcilerinin ne kadar mert ve cesur kimseler olduğu bu romandan vurgulanmıştır.

4.5.1.3. Kompozisyon

Roman, Hızır ve dört arkadaşının (Aydın, Kurdoğlu, Murat, Davut), Naksos Adası'ndaki bir panayırda satılmakta olan Endülüslü Müslüman bir esir kızı kurtarmaya çalışmaları ve bunun sonucunda da adadaki muhafızlar tarafından kalenin taş odalarından birine hapsedilmeleriyle başlar. Daha sonra yazar Hızır'ın hayat hikâyesini anlatmaya başlar. Ağabeyleri İlyas ve Oruç'un denize açılmalarını, İlyas'ın Şehit ve Oruç'un da korsan olma hikâyesini anlatır. Söz konusu hikâyeleri anlattıktan sonra yazar, Naksos Adası'na geri döner ve Hızır ile arkadaşlarının akıbeti hakkında bilgi vermeye devam eder.

Hızır ve arkadaşlarına kaledeki zindan hapislerken onlara zindancı Dimitruis yardım eder ve Naksos Valisi Kapello'nun kızı Karolina'nın yardımıyla hapisten

kaçarlarken Dimitruis da kendileriyle beraber gider. Daha sonra da adını Hasan olarak değiştirir. Hızır ve arkadaşları gemilerine bilerek Naksos Limanı'ndan uzaklaşarak Preveze'ye doğru yelken açarlar.

Bir süre sonra Preveze'den de sıkılarak Kefalonya Adası'na gider ve orada Rodos şövalyelerinin eline esir düşen beş Türk levendinin bedellerini öder (Bunlardan biri Kuloğlu'dur) ve onlara bağlılık yemini ettirdikten sonra Cerbe Adası'na doğru yola çıkarlar.

Cerbe Adası'na geldiklerinde yazar, Hızır ve arkadaşlarının macerasına bir ara daha verip Cerbe Adası'nın özelliklerini ve adanın emiri Şahap'ı anlatır. Emir Şahap Hızır'ın kumaş dolu barkayı yedeğine alarak Cerbe'ye gelişine çok sevinir. Çünkü bu mallardan kendine de pay verileceğini düşünmektedir. Hızır ise Cerbe'ye gelince Cenova'da papaz iken aforoz edilen ve sonrasında adaya gelerek şarapçılık yapan Danilo'nun evini kiralar. Danilo ve kız kardeşi de evde kalacak ve onların hizmetlerine bakacaktır. Emir Şahap bir süre Hızır'ın huzuruna gelmesini bekler ancak Hızır abisi Oruç Reis gelene kadar Emir'in huzuruna çıkmak istemez. Emir Şahap, onu abisinin adını duyunca tedirgin olur. Çünkü Oruç Reis'in Rodos adalarında ününü duymuştur. Oruç Reis de kardeşinin yanına, adaya gelirse kendi nüfuzunun azalacağını düşünür ve bu yüzden Hızır Reis', adadan gönderme planları yapar. Bunun için de Top Sakallı Beşir'i kullanır. Ancak Top Sakallı Beşir'in yanında çalışan Ahmet, onun tüm planlarını Hızır ve arkadaşlarına anlatır ve bu sayede iki kez hayatlarını kurtarır. Emir Şahap ise Hızır ve arkadaşlarını gönderemeyeceğini anlayınca onlarla dost geçinmeye başlar.

O sıralarda İskenderiye'de bulunan Oruç Reis de hazırlıklarını tamamlamış, en iyi adamı Salih Reis ve diğer leventleri ile Tunus'a gidip Sultan ile anlaşıp Halkulvâd Limanı'nı ele geçirmek ister. Bir gün Salih Reis ile beraber yapacağı işleri gözden geçirirken bir denizci kendisini Hızır'ın mektubunu verir. Hızır mektubunda Cerbe Adası'nda olduğunu belirtir ve Oruç Reis de kardeşinin yanına gitmeye karar verir. Ancak Cerbe'ye eli boş gitmek istemez ve Salih ve Süleyman Reis'in de görüşlerini alarak Elbe Adası'na gitmeye karar verir. Burada biraz ganimet ve esir topladıktan sonra Cerbe'ye gitmek ister. Elbe'ye yaklaştıkları sırada iki İtalyan savaş gemisi ile karşılaşılır. Yazarın notuna göre tarihte ilk kez bir perkende bir başterde ile savaş kabul etmiştir. Oruç reis'in leventleri önceleri korkar ve savaşmak istemezler ama Oruç reis'in tüm kürekleri denize attırmasıyla savaşmaktan başka çareleri olmadığını anlarlar. Sonunda ise Oruç Reis iki savaş gemisini yedeğine alarak Cerbe Adası limanına girer.

(Bu olay İtalyan sahillerindeki şehirlerde hızla yayılır ve bu olaydan sonra Oruç ve Hızır Reis “Barbaros” (kırmızı sakal) kardeşler olarak tanınır.) Oruç Reis ve leventlerinin adaya gelişleri de çok görkemli olur. Oruç Reis adada eve çıkmak istemez ve leventleriyle yedeğine aldığı Paolo Vittorio’nun gemisinde oturur. Hızır ve arkadaşları da Danilo’nun evinden ayrılarak diğer gemiye geçerler. Danilo bu duruma çok üzülür ve o da korsan olmaya karar verir.

Bir süre sonra Cerbe Adası Oruç Reis’e dar gelir, sadece kendisine ait olan büyükçe bir liman istediği için Halkulvâd Limanı’na gitmeye karar verir. Barbaros kardeşlerin Tunus’a gitmeye karar verdiklerini duyan Emir Şahap en azından Hızır’ın adada kalması için ne yapabileceklerini düşünür. Adamı Korsan Ömer de kızı Ayşe ile evlenirse Hızır’ın adadan gitmeyeceğini söyler bu Emir’in de uzun süredir istediği bir şeydir ve ikisini karşılaştırmak için plan yaparlar. Yani aslında Emir nüfuzunu kurtarmak için kızını kullanır. Hızır, Emir’in kızı Ayşe’yi görür görmez ona âşık olur.

Yazar Hızır ve Ayşe’nin karşılaşma macerasını anlattıktan sonra Tunus’un durumu hakkında bilgi verir. Daha sonra ise hikâyeyi kaldığı yeden anlatmaya devam eder.

18 Ağustos 1513’te Aydın Reis’in kumandasındaki perkende Oruç reis’in emriyle Aydın Reis kumandasında Cerbe Limanı’ndan törenle ayrılır. Gemide Papaz Danilo, Kurdoğlu, Murat, Davut ve Naksoslu Hasan vardır. Papaz Danilo, Aydın Reis’e akıl hocalığı yapacak ve Tunus’ta bulunana Hıristiyanlarla gizlice temasa geçerek İspanyolların gelecek yıl ne yapmak istediklerini öğrenmeye çalışır. Aydın Reis ve arkadaşları Tunus’ta kaldıkları süre boyunca Hacı Osman Efendi sayesinde Sultan’ın yakın adamı Yahya ile tanışmışlar ve onun vasıtasıyla da Sultan’ın huzuruna çıkmışlar ve hayırlı haberlerle Cerbe’ye dönmüşlerdir.

Hızır Tunus’a gitmeden önce Ayşe’yi bir kez daha görmek ister ve bu konuda Danilo’dan yardım ister. Çünkü emir önceki fikrinden vazgeçer ve kızının Türk korsanına âşık olduğunu öğrenince onu çiftliğe gönderir. Emir Şahap’ın çiftliğinde Ayşe ve Hızır bir kez daha görüşürler. Danilo ayrıca kız kardeşini de Süleyman Reis ile evlendirir.

Oruç ve Hızır Reis’in Cerbe’den ayrılacakları son akşam Danilo ortadan kaybolur, hareket etmelerine yakın geri döndüğünde, kendisine nerede olduğunu soranlara bir işi olduğunu söyler. Danilo Ayşe’yi alıp Hızır’ın kamarasına getirmiştir. Oruç Reis’in bayrağını taşıyan filo 10 Ekim 1513’te Halkulvâd Limanı’na girer. Onları Hacı Osman

Efendi ve Sultan'ın adamı Yahya karşılar. Oruç Reis Sultan'a hediyeler gönderir. Hızır Reis ise Danilo'yu haremlik selamlık dairesi olan bir konak tutması için görevlendirir ve harem dairesine Ayşe'yi yerleştirir ve onun için hizmetçiler tutar. Danilo konağın bahçesinde Süleyman Reis ve kardeşi için de bir yer ayarlar. Danno ve Ayşe bir süre sonra dost olurlar.

Oruç Reis Halkulvâd'ta bir süre durduktan sonra hem ganimet toplamak hem politik amaçlı denize açılmaya karar verir. Bir hafta açık denizde gezindikleri hâlde bir Hıristiyan gemisine rastlayamazlar. Oruç Reis daha kuzeye çıkılmasını ister. Yolsa Sicilya Adası'nın batı sularında Hızır ve Oruç reis birbirinden ayrılır. Hızır Reis ve arkadaşları limandan ayrıldıklarının on sekizinci gününde bir Hıristiyan sefinesi görürler ve belli bir mücadeleden sonra gemiyi yedeğe alırlar. Çok fazla ganimet elde ettikleri gemide bir de on üç on dört yaşlarında bir İspanyol kızını bulurlar. İspanyol esir Maria bir deniz kazasında ailesini kaybetmiş ve kalyondakiler kendisini kurtarmışlar. Hızır ve arkadaşları Maria'yı da Tunus'a götürürler ve onu evin kızı gibi görürler. (Daha sonraları ise Maria ve Aydın reis birbirlerini sevecektir.)

Oruç Reis de bir gemiyi yedeğe almıştır ve iki kardeş ayrıldıkları yerde buluşarak limana dönerler. Tunus Sultan ganimetlerden çok memnun olur. Sonraki günlerde Danilo ve Naksoslu hasan Hıristiyanların kendileri ile ilgili planlarını öğrenmeleri için görevlendirirler. Her ne kadar Danilo ve Naksoslu Türklere esir düştüklerini söyleseler de Hıristiyanlar ilk başta inanmış gibi görünürler ve onlara tuzak hazırlarlar. Ancak Danilo ve Naksoslu bu durumu fark edince Hıristiyanlar kendi kurdukları tuzağa kendileri düşer. Bu olay halk arasında da yayılır, Türklere kimsenin başa çıkamayacağı bir kez daha gösterilir. Halk Türk korsanları çok sever, onlara saygı gösterir. Tunus Sultanı'nın kızı Fatma da babasının bir gün kendisini Hızır'a vereceği hayalini kurar. Barbaros Kardeşler, yedeğe alınan gemilerden birini Aydın Reis'in kaptanlığına vermek isterler ama o bu teklifi kabul etmez. Süleyman Reis'in kaptanlığa daha layık olduğunu belirtir.

Daha sonra Barbaros kardeşlerin denize açılarak İspanya kralı Ferdinando'nun Napoli'ye gönderdiği bir yük gemisini ele geçirmesi, bütün Akdeniz sahillerinde yankı uyandırır. Hızır Reis'in yedeğinde bir barka ile Halkulvâd Limanı'na girmesi, Tunus'ta yeniden heyecan yaratır. Hızır Oruç reis'ten aldığı talimat üzerine tören hazırlanıncaya kadar karaya çıkmaz, Sultan'ın ve kızı Fatma'nın da katıldığı bir törenle önünde esirler

ve ganimetlerle Hızır ve leventleri karaya çıkarlar. Sultan hediyelere ve esirlere çok memnun olur.

O sıralarda Ayşe de babasının hasta olduğuna dair bir mektup alır ve Hızır'ın izni ile yanına Maria'yı da alarak leventler eşliğinde Cerbe'ye gider. Aynı günlerde Sultan da Hızır'ı huzuruna çağırır ve kendilerine Cerbe Adası'nın emirliğini verdiğini söyler. Ancak Hızır bu haberi kimseye duyurmaz ve biraz daha beklemeyi uygun bulur.

Oruç Reis Sultan'ın Cerbe Adası'nı kendilerine bırakmasını daha geniş planlarını uygulama zamanının geldiğine yorar. Oruç reis'in en büyük amacı İslam memleketlerini Hıristiyan istilasından kurtarmak ve büyük ir devlet kurduktan sonra İstanbul'a gelerek kurduğu ülkenin himayesini ve idaresini Yavuz Sultan Selim'e bırakmaktır. Bu amacını gerçekleştirme hususunda kendilerine katkısı olacağını düşündüğünden de Becaye Sultanı'nın yardım isteğini kabul eder. Çünkü İspanya ve Balear adalarına ileride yapmayı düşündüğü büyük saldırılar için Becaye elverişli ve yakın bir limandır. Becaye seferi için Oruç Reis dört gemi hazırlar, Birine kendisi, diğerlerine de Hızır, Süleyman ve Salih Reisler kaptanlık eder.

Oruç Reis, Becaye Limanı'nda İspanyollarla yapılan savaşta Berberilerin ihanetine uğramasından sonra zafere ulaşmadan limandan ayrılır. Burada yapılan savaşların birinde Oruç Reis sağ kolundan çok ağır bir şekilde yaralanır ve kolu kesilir.

Tunus'ta bu olaylar yaşanırken Cerbe'de Barbaros kardeşlerin adadan ayrılmasını fırsat bilen Topsakallı Beşir, adadaki yönetimi ele geçirerek kendisini adanın emiri ilan etmiş, Emir Şahap ile kızı Ayşe'yi kaçmamaları için sağlam bir yere hapsedmiştir. Bu haberi Emir'in mutemedi korsan Ömer'den duyan Hızır Reis, abisinden izin alarak seSSizce Cerbe Adası'na gelir ve Topsakallı Beşir'i öldürdükten sonra Emir Şahap'ın kızı Ayşe ile evlenir.

Sonraki günlerde Hızır tekrar denizlere açılır. Günlerce denizde kaldıkları hâlde hiçbir gemiye rastlamazlar. Korsika'nın doğusundaki ufak Monte Kristo Adası'nı geçtikleri sırada Hızır'ın kalitasındaki gözcüler, ufukta iki yelkenlinin kuzeye doğru çıktıkları haberini verirler. Hızır, bu yelkenlilere savaş açar ve gemileri ele geçirir. Gemilerin birinde Cenova'daki nişanlısına giden Naksos Adası'ndaki Vali Kapello'nun kızı Karolina da vardır. Hızır, Karolina'yı istediği yere götürmeyi teklif etse de kız Hızır'ın yanında kalmak ister ve Tunus'a döndüklerinde Hızır onun için de bir konak açtırır.

Bu arada Tunus'ta bulunan Oruç Reis, İspanyollar tarafından tehdit edilen Cezayir Sultanı'nın yardımına koşar. Ancak buradaki işler yolunda gitmez ve suikasta yeltenen Sultan Salim Eltumi'yi deviren Oruç Reis, Cezayir'in hükümdarı ilan edilir. Oruç Reis, Cenina Sarayı'nda sultan sıfatıyla ilk gecesini geçirir. Salim'in hizmetkârlarını değiştirir ve yerlerine Türkleri alır. Harem dairesine ise hiç el sürmez. Salim'in karısı Zafire'yi kırmak istemez. Gece olunca Zafire Oruç Reis'in odasına onu öldürmek üzere gelir ama hiçbir şey yapamaz. İkisi birbirine âşık olur. Daha sonra Oruç Reis Zafire için saray dışında bir konak hazırlar. Çünkü Zafire halkın lanetine uğramak istemez.

Hızır Reis ise açık denizlerden Halkulvâd Limanı'na döner. Bu günlerde Süleyman Reis gelerek kendisine müjdeli bir haber getirir. Abisi İshak Midilli'den Halkulvâd'a gelmiştir. İshak'ın yanında Hızır'ın oğlu Hasan da vardır. Hasan'ın annesi ise ölmüştür. Hızır oğlu Hasan'ı Ayşe'ye emanet eder. Bir gün şafakla beraber Aydın ve arkadaşları da limana döner ve Hızır'a Oruç Reis'in Cezayir'e sultan olduğunu müjdelerler.

Aynı günlerde Yahya Hızır'ın huzuruna gelerek bir Fransız donanmasının Tunus'a taarruz etme ihtimalini haber verir. Aynı donanmayı Aydın ve arkadaşları da görmüşlerdir. Önceleri Sultan Muhammed Hızır'dan bu konuda yardım istese de Oruç reis'in sultanlığını duyunca kararından vazgeçer. Ancak Hızır, Tunus'u düşmanlarına bırakmak istemez ve onlarla savaşma kararı alır ve Fransızları mağlup eder. Hızır'ın zaferi Tunus'ta yayılır ve Barbarosların itibarı daha da artar.

Halkulvâd Limanı'na gelen bir gemi Emir Şahap'ın öldüğü haberini getirir. Bu haberi Ayşe'ye birkaç gün içinde Dona alıştırma alıştırma söyler. Hızır Cerbe Adası'na gitmeden önce şehirde ve limanda bazı önlemler alır. Ayşe ve Karolina'yı da beraberinde götürür. Hızır, Cerbe'de bir süre kaldıktan sonra İtalya sahillerinde bir görünüp Tunus'a dönmeyi düşünür. Hareketlerinden iki gün önce Cerbe Limanı'na Cezayir'den gelen bir korsan gemisi Oruç Reis'in İspanyolları yenilgiye uğrattıkları haberini verir.

Akdeniz Türklerin zaferleri ile çalkalanırken Hızır Ayşe ile Maria'yı Tunus'a aldırarak üzere orada bırakır ve Karolina'yı yanında götürür. Hızır Reis Cezayir'e gelene kadar arkadaşları ile birçok yeri ele geçirir ve ganimet toplarlar.

Sultan Oruç kendisine karşı çıkan Tenes Sultanlığını da ortadan kaldırarak Cezayir'e dâhil eder. İç kargaşalıkların sürdüğü Telemsan'a da sefer düzenleyerek Telemsan'ın hükümdarı olur.

Bu arada İspanyollarla birleşen Araplar, Kale-i Beni Raşid'i zapt ettikten sonra Oruç Reis'in bulunduğu Telemsan Kalesi'ne saldırırlar. Ağır zayıtlar vererek kaleden kaçmayı başaran Oruç Reis, geride kalan silah arkadaşlarını kurtarmaya çalışırken şehir düşer. Ağabeyi Oruç'un şehadetini duyan Hızır Reis, intikam hırsıyla bütün filosunu denize açarak Akdeniz sahillerindeki limanlara dehşet açmaya başlar.

4.5.1. 4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanda Hızır reis ile Oruç Reis'in maceraları ve Akdeniz'i Türk gölü haline getirme çabaları hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı ile verilir.

Türk leventleri denizler için doğduklarına olan inançları, en büyük amaçlarını gerçekleştirme yolundaki azimleri ve en önemlisi birbirlerine olan bağlılıkları sayesinde giriştikleri her mücadeleden zaferle ayrılırlar.

“Yazar-anlatıcı, Türk denizcilerinin Türklük ve İslam adına savaştıklarını ortaya koyarken bazı Arap emirlerinin Hıristiyanlarla iş birliğe girmelerini eleştirmektedir. Araplar kendi çıkarlarını ön plana alarak dindaşlarına ihanet ederler. Buna rağmen Türkleri yok etmek mümkün olmaz, aksine kendileri zarar görürler” (Molodayev, 2002: 183).

Yazar-anlatıcı olayları anlatırken genellikle öyküleme tekniğini kullanmakla beraber sık sık gösterme tekniğini de kullanır.

4.5.1.5. Yer ve Zaman

Romadaki olaylar Akdeniz'de ve özellikle Akdeniz'in bazı liman kentlerinde gerçekleşir. Olaylar daha çok Hızır Reis ve Oruç reis'in ikamet ettikleri Cerbe Adası, Tunus'ta Halkulvâd Limanı ve Cezayir'de geçse de romanda ilk mekân olarak karşımıza Naksos Adası çıkar.

Yazar- anlatıcı olayları anlatırken yer yer olayların geçtiği mekânları da tasvir eder. Yazar- anlatıcının Naksos'u betimlemeyen cümleleri şunlardır:

Çok eski bir tarihi olan Naksos Adası on altı yüzyıl başlarında Akdeniz'in en tanınmış uğrak yerlerinden biriydi. Küçük limanı daima dolar taşardı. Tabiat, sahildeki dağları, adanın dâhilinde ova ve vadilerdeki bağ ve bahçeleri sert rüzgârlardan muhafaza için kurmuş zannedilirdi. Bu yüzden adanın üzümleri özellikle eski şarapları bütün Akdeniz'de şöhret kazanmıştı (Tülbenççi, 2008: 9- 10).

Nitekim yazar bu ilgiyi doğrularca Akdeniz'in diğer liman kentlerinde kahramanlarına Naksos şarabı içirmiş ve şarabı içen tüm kahramanlar onun Naksos şarabı olduğunu bilmişlerdir.

Yazar-anlatıcı, Naksos'ta Hızır ve arkadaşlarının başından geçenleri anlatırken olayın anlatımına bir ara verir ve Hızır'ın doğup büyüdü yer olan Midilli Adası'ndan bahseder. Midilli Adası İstanbul ile Mısır arasında özellikle ticaret gemilerinin uğrak bir yeridir. Yazar- anlatıcı Hızır ve arkadaşlarının Naksos Adası'ndan kaçtıktan sonra deniz yoluyla Preveze'ye geldiklerini belirtir. Uğradıkları başka bir mekân da Kefalonya Adası'nın batı sahilinde korunaklı bir limanı olan Argostali'dir. Hızır ve arkadaşları Argostali'den Cerbe Adası'na giderler. Yazara göre Akdeniz'in küçük Sırt körfezinde ve Tunus sahillerinden altmış kilometre uzakta bulunan bu adanın verimli topraklarında hurmalıklar, zeytinlikler ve bağlar çoktur. Ayrıca yazar Cerbe Adası'nın tarihini de anlatır. Oruç Reis'in de Cerbe Adası'na gelmesiyle burası Barbaros Kardeşlerin bir çeşit sığınağı olur. Ancak Cerbe Adası, bir süre sonra Oruç Reis'e küçük gelir ve yalnız başlarına sahip olacakları bir liman ister. Bunun için de Tunus'ta Halkulvâd Limanı'na gelirler. Burada yazar- anlatıcı yeniden devreye girer ve Tunus'un o dönemki siyasî durumunu anlatır. Hızır Reis de sonra Tunus'a gelir, hatta burada eşi Ayşe için bir konak sonraları da sevgilisi Karolina için ayrı bir konak tutar. Oruç Reis daha sonra ise Cezayir'e gider ve buranın sultanı olur.

Olaylar daha çok Cerbe ve Halkulvâd'ta geçse de deniz savaşları ile birlikte mekânlar da değişir. Romanda ayrıca Sicilya, Lipari Adası, Minorka Adası, Becaye Kalesi, Cicelli, Napoli, Tenes, Telemsan, Sardunya Adası da romana konu olan yerler arasındadır.

Mekânlar, Barbaros kardeşlerin şahsiyeti etrafında romana dâhil olup bunlar tarihî gerçekliğe de uygunluk gösteren coğrafi bölgelerdir (Moldatayev, 2002: 187).

Romanda zaman kavramı oldukça belirgindir. yazar- anlatıcı hangi olayın hangi yıl gerçekleştiğini birebir tarihi ile verirken aynı zamanda yaşanan olaylar arasında da bağlantı kurmaya çalışır. Mesela Hızır'ın Ayşe ile Cerbe Adası'nda evlendiği zamandan Yavuz Sultan Selim Çaldıran Savaşı'nda 23 Ağustos 1514'te Şah İsmail'i yenmiştir.

Genel olarak olaylar 1512 bağbozumu mevsiminde Naksos Adası'nda başlar ve 1516'nın Ağustos ayında Oruç reis'in ölümü ile sonlanır. Daha doğrusu Barbaros Kardeşlerin macerası sonlanmaz. Sonlana sadece yazar- anlatıcının anlatımıdır.

4.5.1.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Tarihî romanlarda daha çok olay- olay örgüsü ön planda görülür, oysa yazarlar, zorluğun çoğunu şahıs kadrosunu oluştururken çeker. Bundan dolayıdır ki roman eleştirilerinde şahıs kadrosu değerlendirilmelerine geniş yer verilir (Kaya, 2010: 26). Bu bağlamda romanın şahıs kadrosu incelendiğinde gerçekten oldukça kalabalık bir kadro ile karşılaşılır.

Romanın başkahramanları kırmızı sakallarından dolayı Avrupalılarca “Barbaros” olarak bilinen Hızır ve Oruç Reis'tir. Yardımcı kahramanlar Papaz Danilo, Aydın Reis, Naksoslu Hasan (Dimitrius), Salih Reis, Süleyman Reis, Murat, Kurdoğlu, Ahmet, Emir Şahap, Korsan Ömer, Hacı Osman Efendi, Asilzade Peron, Sultan Salim Eltumî, Topsakallı Beşir, Vali Kapello, Marki Grandi, Sultan Muhammed, Yahya, Kaptan Vargas, Şövalye Pizzare, Turgut Reis, Ayşe, Karolina, Fatma, Naime, Maria, Dona ve Zafire'dir.

Hızır Reis, Midilli Adası'nda doğmuştur. İshak, İlyas ve Oruç adlarında üç abisi vardır. Babaları Yakup, Fatih Sultan Mehmet'in adanın muhafazası için bıraktığı sipahilerdendir. Yakup oğullarına iyi bir terbiye vermiştir, onlara hep kahramanlık duygularını açacak hikâyeler, tarihten parçalar anlatır. Ayrıca ağabeyleriyle beraber ihtiyar bir hocadan ders alarak okuma ve yazma öğrenirler. Çevrelerindeki kişilerden de az biraz Rumca, İtalyanca ve Arapça öğrenmişlerdir. Romandaki olaylar Hızır ve arkadaşlarının Naksos Adası'nda esir düşmesiyle başlar. Hızır Reis de abisi gibi Yavuz Sultan Selim'e bir ülke hediye edebilmek için savaşmıştır. Yazar, Hızır Reis'i “... kırmızı yüzlü ve aslan yapılı Türk levendi...” (Tülbentçi, 2008: 6; 72), olarak tanıtmaktadır.

Romanda daha çok aşklarıyla gündeme gelmiştir. Kendisini gören kadınlar ilk bakışta ona âşık olmuştur. Romanda dört kadınla münasebeti vardır. Emir Şahap'ın kızı Ayşe ile evlenmiştir. Sonra Vali Kapello'nun kızı Karolina'yı da Ayşe kadar sevmiştir. Sultan Muhammed'in kızı Fatma da ona âşık olanlardandır, Hızır kızı beğenmekle

beraber bir münasebette bulunmamıştır. Son olarak da Hızır Naime'ye ilgi gösterir. Bu kadınların dışında Hızır henüz Midilli'deyken annesinin ısrarıyla biriyle evlenmiş ve ondan Hasan adında bir çocuğu olmuştur. Daha sonra Hasan'ın annesi ölünce amcası ishak onu babasına getirir. Hızır da oğlunu Ayşe'ye emanet eder.

Hızır, bir denizci için fazla duygusal ve merhametli biridir. Eserde anlatılan savaş zaferlerinin çoğu abisi Oruç Reis'e aittir, o daha çok abisinin gölgesinde kalmıştır. Ancak abisinin ölümüyle öne çıkmış ve düşmanların korkulu rüyası olmuştur.

Bir diğer başkahraman olan Oruç Reis, ise haddinden fazla cesur, kararında ölünceye kadar sabit, en tehlikeli işlere kendisini atan, malını, canını sakınmayan, âlicenap bir kahraman olarak tanıtılmıştır. Yazar, Oruç Reis'i anlatmaya şöyle devam eder :

“Savaşların dehşetli hengâmeleri dışında kan dökmekten hoşlanmazdı. Leventlerinden itaatsizlik görmedikçe zalim değildi. Müslümanlığın ve Türklüğün cesur bir mücahidiydi. Dinin ve hükümdarının düşmanlarına karşı bir cidal (mücadele) başlatmıştı. Deniz savaşlarında bir üstat, bir dâhi idi” (Tülbentçi, 2008: 474).

Aşk hayatı Hızır Reis gibi değildir. Hiç evlenmemiştir. Romanda sadece Cezayir Sultanı'nın dul karısı Zafire ile gönül münasebeti olur. Hatta Zafire'nin kendisini beğenmesine şaşırır ve “demek bu ihtiyar kolsuza da bakan varmış” (Tülbentçi, 2008: 375) der. Kahramanlık, cesaret konusunda kendine tam güveni olan bu kahraman konu kadınlar ve aşk olunca kendine o kadar da güvenmez. Kendisini yaşlı bulur. Burada yazar- anlatıcı bir dipnot ile tarihçilerin Oruç Reis'in kırk dört yaşında şehit düştüğünü söylediklerini, belirtir. Çok sevdiği Zafire intihar edince de Oruç Reis gönül konularını kapatır. O kardeşi kadar şanslı değildir, hiç çocuğu yoktur ama 1516'da şahit düştüğünde dünyaya mirasçısı olarak kardeşi Hızır'ı bırakmış ve Barbaros lakabını kardeşi taşımaya devam etmiştir.

Ayşe, Cerbe Adası'nın emiri Şahap'ın kızıdır. Annesi bir korsanla kaçarken yanarak ölmüştür ve Ayşe de kaderinin annesine benzediğini düşünür. Çünkü o da bir korsana âşık olup evinden kaçarak onun yanına yerleşir ama daha sonra onunla evlenir. O korsan Hızır Reis'ten başkası değildir. Emir Şahap ilk başlarda kızı ile Hızır'ın birleşmesini ve bu sayede Hızır'ın gücünü kullanabileceğini düşünür ve Hızır ile kız Ayşe'nin tanışmalarına zemin hazırlar. Kızının ilk görüşte Hızır'a âşık olduğunu öğrenince bu ilişkiyi onaylamaktan vazgeçer, ikisini ayırmaya çalışır ama başaramaz. Yazar- anlatıcı göre Ayşe'nin esmer yüzünü süsleyen simsiyah gözlerine kolay kolay

bakılamaz. İnce ve uzun boyludur. Hızır, ilk olarak gül bahçesinde gördüğü Ayşe'ye oracıkta âşık olur. Hızır için evini, yurdunu terk eder. Babası ölünce Hızır'a daha çok bağlanır. Bu arada Hızır da ona çok güvenir. Abisi İshak oğlu Hasan'ı getirdiğinde Hızır onu Ayşe'ye emanet eder.

Ayşe, sevgi dolu, kırılgan, duygusal ve yabani olarak tanıtılır.

Karolina, eserde en başında Naksos Adası'nda esir pazarında karşımıza çıkar. Vali Kapello'nun kızıdır. Güzelliğiyle bütün erkeklerin aklını başından alabileceğine inanır. Çok kıskançtır ve bulunduğu ortamda sadece kendisi ile ilgilenilmesini ister. O da Hızır'ı görür görmez ondan etkilenenlerdendir. Hatta onun öldürülmesine gönüllü razı olmaz ve onun kaçmasına yardım eder. Ancak Carolina erkeklerin kendisine olan zaaflarından faydalanmak bir sakınca görmez. Bu özelliğiyle örnek bir model teşkil etmez.

Yıllar sonra Hızır ile yeniden karşılaşır. Bu sefer o Hızır'ın esirleri arasındadır. Nişanlısını yanına gitmek üzere bindiği gemiyi Hızır ve arkadaşları ele geçirir. Daha sonra o da Hızır'ın haremine girer. Bir ara Napoli'ye kaçırılan Carolina, Hızır ve arkadaşlarının kendisini almaya geldiklerini görünce derhal hazırlanarak sevgilisine koşar.

Karolina, güzel, kıskanç ve kendini beğenmiş biri olarak tanıtılır.

Maria, Hızır Reis ve arkadaşlarının ele geçirdikleri bir gemide buldukları on üç, on dört yaşlarında bir İspanyol kızıdır. İyi bir aileye mensuptur. Ailesi beraber çıktıkları bir gemi gezisinde annesi, babası ve iki kardeşini kaybetmiş, kendisi de günlerce denizde savrulmuştur. Daha sonra bir kalyon tarafından kurtarılmıştır. İspanya'da ihtiyar bir halasından başka kimsesi yoktur. Hikâyesine çok acıyan Danilo Hızır Reis'e "Bunu Tunus'a götürelim, uğurumuz olsun" der. Hızır Reis, Aydın Reis'in de fikrini alır. Aydın Reis ilk görüşte Maria'dan etkilenir. Ona göre iki üç yıl sonra bir afet olacak Maria, iri büyük gözlü ve uzun boyludur. Maria'yı Tunus'a götürdüklerinde Ayşe'nin yanına verirler ve ona evin kızı gibi davranırlar ama Aydın Reis için Maria hep farklıdır.

Maria ayrıca çok zekidir, kısa zamanda Türkçeyi öğrenir ve sonraları da Aydın abi dediği Aydın Reis ile evlenir.

Maria, güzel, akıllı ama saf biri olarak tanıtılır.

Aydın Reis, romanın en başından itibaren karşımıza çıkan bir kahramandır. Naksos'ta esir bir Müslüman kızı "beni kurtaracak bir Müslüman" yok mu diye

bağırduğunda ilk öne atılan odur. Bu da onun cesaretini ve gözü karalığını gösterir. Hızır'a son derece sadıktır, vefakârdır. Hızır, yapacağı işlerde mutlaka onun da fikrini alır. Savaş meydanlarında aslan kesilen Aydın Reis günlük hayatta çok sıkılığandır. Hatta Tunus'a durum değerlendirmesi yapması için gönderildiğinde Danilo ona nasıl konuşması gerektiğini öğretmeye çalışmıştır.

Hızır'ın arkadaşları gibi o da eğlenceyi, zevki, sefayı sever ve birçok kızla birlikte olur ama Maria ile evlendikten sonra o da eğlence ortamından vazgeçer.

Papaz Danilo, Hızır ve arkadaşları ile Cerbe Adası'nda tanışır. Hızır ve arkadaşları onun evini kiralarlar. İnce, uzun sakallı, orta boylu, sağlam yapılı hoşsohbet bir adamdır. Papaz olmasına rağmen dinî konulardan ziyade aşk maceralarından bahseder. Doğu büyüdüğü Cenova'da papaz iken Venedikli bir senato üyesinin kızını baştan çıkardığı için aforoz edilir, o da kız kardeşi ile Cerbe Adası'na gelir. Hızır ve arkadaşlarını çok sevdiği için onlardan ayrılmak istemez, bütün serveti olan mahzendeki on beş fıçı şarabının on ikisini ve kıymetli iki ceviz sandığı satıp parasını kardeşine teslim eder ve diğer üç fıçı ile Hızır'ın yanına giderek kendisini de içlerine almalarını ister.

Aralarına sonradan katılmasına rağmen Hızır ve arkadaşlarıyla kısa sürede kaynaşmış, bilgi ve tecrübesiyle onlara çok faydası dokunur. Düşmanın arasına bilgi toplaması için o gönderilir ya da esirler arsından fideye verebilecek olanları o belirler. Ayrıca konuşmayı çok seven iyi bir hatiptir. Ayşe ile Hızır'ın kavuşmasında en büyük pay onundur. Ayrıca Süleyman Reis ile kardeşini de o evlendirir.

Danilo, hoş sohbet, çok zeki, işini bilen biri olarak anlatılır.

Naksoslu Hasan, aslen bir Rum'dur. Naksos Adası'nın zindanında çalışırken hapse atılan Hızır ve arkadaşları ile tanışır. Onlara çok iyi davranır. Onlar sayesinde çok sevdiği denizine kavuşur ve adını Hasan olarak değiştirir. Şarabı çok sever ve hoş sohbet biridir. Hızır ve arkadaşlarının kaçmasına yardım etmek için ilk önce onlardan para alır ama sonra Hızır'a olan bağlılığının ifadesi olarak parayı geri verir. Onunla birlikte girdiği savaşlarda hep en önde savaşır.

Zekâ konusunda Danilo'dan aşağı kalmayan Naksoslu, onunla birlikte istihbarat işlerine gider.

Salih Reis, Oruç Reis'in leventlerindedir. Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkmasından sonra İskenderiye'ye gelir ve Oruç Reis ile burada tanışır, o günden beridir de onun yanından ayrılmaz. Oruç Reis onu kardeşi Hızır'dan ayrı tutmaz ve ona çok güvenir. Girişeceği işlerde onun da fikrini alır. Diğer leventler gibi o da mert ve cesur bir denizcidir. Hızır ve arkadaşları ile tanışmadan önce bazı kuşkular yaşasa da onlarla tanışınca kısa sürede hepsiyle dost olur.

Süleyman Reis de Oruç reis'in leventlerindedir. Hayatının yarısını denizlerde geçirmiştir. Yaşı büyük olmasına rağmen hiç büyümemiştir. Gençliğinde birçok maceralar yaşamış ama bir yuva kuramamıştır. Danilo'nun kıvrak zekâsı sayesinde onun kız kardeşi Dona ile evlenmiştir.

Dona, Papaz Danilo'nun kardeşidir. Otuz beş yaşını geçmiş olmasına rağmen çok güzeldir. Daha önce bir kez evlenmiştir. Abisi sayesinde Süleyman Reis ile evlenmiş ve çok mutlu olmuştur.

Emir Şahap, romanda adı sık geçen kişilerden biridir. Cerbe Adası'nın emiridir ve daha sonra da Hızır'ın kayın pederi olacaktır. Gücünü ve nüfuzunu korumak için her şeyi yapabilecek biridir. Önceleri Hızır ve arkadaşlarının adaya gelmelerine sevinir. Çünkü kendisine hediyeler sunacaklarını düşünür. Hızır Reis'in abisi Oruç Reis'i beklediğini öğrenince çok korkar. Oruç Reis Akdeniz'e nam salmış bir korsandır. Adaya gelip kendi itibarını zedelemesinden korkar. Bu yüzden Topsakallı Beşir ile anlaşır, Hızır ve arkadaşlarından kurtulma planları yapar. Topsakallı Beşir'in Hızır ile baş edemediğini görünce politikasını değiştirir ve ona iyi davranmaya başlar. Hatta kızı Ayşe ile onu evlendirip gücünü kullanmak ister. Ancak kızı Ayşe'nin ona âşık olduğunu öğrenince ve Hızır'ın denizlerden asla kopamayacağını görünce fikrinden vazgeçer. Çünkü onun istediği Hızır'ın hep adada kalarak kendisini diğer emirlerden korumasıdır. Hızır, kızı Ayşe ile beraber adadan gidince büsbütün yıkılır ve daha sonra da adanın eminliğini Sultan'ın emriyle Hızır'a bırakır ve kısa bir süre sonra da ölür.

Sultan Salim Eltumî, Cezayir Sultanı'dır. Yazara göre devlet işlerine pek akılcı, politika bilmez biridir. Akıl hocası karısı Zafire'dir. Kendi rahatından başka bir şey düşünmez. Halk ile teması yoktur. Haremde düşünüp kalkmaktan başka bir iş yapmaz ve haremde havuz başında ölür.

Zafire, Sultan Salim Eltumî'nin eşidir. Şöhrete, zenginliğe ve güce çok değer verdiği için hiç sevmediği halde Sultan ile evlenmiştir. Sarayı zekâsıyla o yönetir, kocasını parmağında oynatır. Oruç Reis'e göre Mağrip'in en güzel kadını olan Zafire eşi öldükten sonra Oruç Reis'e âşık olur. Ona çok âşıktır ve bir o kadar da kıskançtır. Yanlış bir anlaşılma yüzünden Oruç Reis'in başka biri ile ilişkisi olduğunu düşünür ve intihar eder.

4.5.1.7. İletiler

4.5.1.7.1 Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletileri

Barbaros Hayreddin Geliyor romanı konusunu tarihten alır. Yazar, Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde yaşamış olan Oruç ve Hızır Reis'in Akdeniz'i Türk gölü haline getirme mücadelelerini anlatmaya çalışmıştır. Yazarın olayları anlatırken özellikle olayları başka tarihî olaylara bağlaması ya da tarihçileri kaynak göstermesi okurların doğru bilgi öğrenmelerini sağlamaları açısından önemlidir. Örneğin Hızır Reis ve arkadaşları sohbet ederlerken Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Savaşı'nı kazandıklarından bahsederler ve bundan duydukları mutluluğu anlatırlar. Olayların bu şekilde birbirine bağlantılı anlatılması okurların her iki olayın da tarihini somutlaştırması bakımından olumludur.

Ayrıca yazarın Türk denizcilerini mert, cesur birileri olarak göstermeleri ve onların birbirlerine olan bağlılıklarını, saygılarını özellikle defalarca vurgulaması da eserin olumlu yönlerindedir.

Eserde Akdeniz'in farklı sahil kentlerinin, tarihleri ile beraber anlatılması öğrencilerin ülkelerin coğrafyası ile ilgili bilgilerini de arttırabilir. O dönemin siyasî, sosyal ve kültürel yapısının, denizcilik kültürünün çocuk okurlara bu eser yoluyla anlatılacak olması da önemlidir.

Eserin her ne kadar olumlu yönleri bulunsa da özellikle kadın- erkek arasındaki ilişkilerde müstehcenliğe fazlaca yer verilmiş olması hatta yer yer cinselliğe yönelen

ifadelerin verilmesi çocuk okurların gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu ifadelerden bazıları şöyle örneklendirilebilir:

Hızır, Ayşe'yi kolları arasına aldı. İri ve kalın dudaklarını yüzünde gezdirmeye başladı. Dudaklar bir anda birleştiler, Ayşe kollarını Hızır'ın boynuna dolamış, ayrılmaktan korkuyormuş gibi bir hâli vardı. Gözleri kayıyor, burnunun kanatları gene bir tüy gibi ihtirasla açılıp kapanıyordu. Dakikalarca böyle kaldılar. Birbirlerinden ayrılmak istemiyorlardı. En usta heykeltıraşların bile benzerini yaratamayacağı kadar güzel olan göğsü, korsanın geniş göğsünü ezecekmiş gibi tazyik ediyordu (Tülbentçi, 2008: 111).

Eserde cinsiyet ayrımının çok net olması, kadınların tutsak edilip esir pazarlarında satılması ya da cariye olarak birilerinin haremde olması ve tamamıyla cinsel bir obje olarak görülmesi de eserin çocuk okurlar için uygun olmadığını gösterir niteliktedir. Çünkü aynı sınıfta hatta aynı sırada arkadaşça oturan kız ve erkek öğrencilerin (ki eserde özellikle kızların yaşı çocuk okurların yaşına çok yakındır) birbirlerine bakış açılarını değiştirecek, kızları toplumdan soyutlayacak bir zihniyeti oluşturabilecek olması dahi oldukça düşündürücüdür.

Bunun dışında her ne kadar o dönemde on üç, on dört yaşında evliliklerin olması normal karşılansa da günümüzde bu yaş grubunun çocuk olarak görülmesi çocuk okurların kafasını karıştırabilir. Bunun için ebeveynlerin ya da öğretmenlerinin bu gibi durumlarda olayları o günün şartlarına göre değerlendirmeleri gerektiği konusunda çocuklarını ya da öğrencilerini uyarmaları gerekir.

Eserdeki kahramanlardan Emir Şahap'ın, Sultan Muhammed'in kendi çıkarlarını, nüfuzlarını korumak için kızlarını ön planda tutmaları da eserde yer alan olumsuz davranışlardandır.

Ayrıca eserde köpeklerle ilgili yer alan bir düşünce de çocuk okurların hayvan sevgisini olumsuz etkileyecek bir ifade olması bakımından uygun değildir. Söz konusu düşünce de yazar Müslümanlıkta köpeğin nankörlüğü timsal ettiğini söyler ve sözlerine şöyle devam eder: “Kendisine vuran eli yalar, fakire karşı zengini korur, iyi insana olduğu gibi kötü insana da hizmet eder” (Tülbentçi: 2008: 172).

Eserde Hızır Reis, Oruç Reis ve leventlerinin bazı Hristiyan gemilerine saldırıp ganimetlerini el geçirmeleri, oradaki erkekleri tutsak etmeleri ya da zengin olanları fidye karşılığında bırakmaları günümüz şartlarında düşünüldüğünde çok kötüdür. Ancak

bu davranış için “yazar- anlatıcı, romandaki başkahraman Barbaros kardeşlerin, Akdeniz sahillerinde yer alan adalara, limanlara, ülkelere saldırmasının sebebinin, yağmalamakla sömürmekle hiç alâkası olmadığını belirterek aksine bu toprakların insanına yardım elini uzatarak himayesi altına almak olduğunu savunur” (Moldatayev, 2002: 191).

Bu düşünceler etrafında yazarın Türk tarihinde önemli başarılarla imza atmış kişilerin hayatını okurlarına film tadında hikâyeleştirerek vermesi her ne kadar çok güzel bir davranış olsa da bu kitapta 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin gelişimsel özellikleri ve ahlâki değerlerini olumsuz yönde etkileyecek davranışlara da yer verilmiş olması bir o kadar olumsuzdur.

4.5.2 Romanların Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

Feridun Fazıl Tülbentçi Barbaros Hayrettin Geliyor adlı romanını 1948 yılında kaleme almıştır.

Eserin incelenen baskısı 495 sayfa olup 2008 yılında İnkılâp Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

4.5.2.1 Kapak

Kitabın ön kapağında adı, yazarının ve yayınevini bilgisi bulunmaktadır. Kitabın kapağı oldukça ilgi çekicidir. Mavi, sarı ve kırmızı tonlarda hazırlanan kapakta Barbaros Hayreddin’in bir resmi ve denizde bulunan yelkenliler yer almaktadır.

Ayrıca ön kapakta bu eserin MEB 100 Temel Eser’den biri olduğuna dair bir ibare de yer almaktadır.

Eserin arka kapağında Feridun Fazıl Tülbentçi’nin diğer eserlerinin isimlerine de yer verilmiştir. Eserin yazarının tanınması ve öğrencilerde diğer eserlere de merak uyandırması bakımından önemlidir.

4.5.2.2 Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on bir punto büyüklüğündedir. Ayrıca eserde tek satır aralığının kullanılmış olması ve bir sayfada ortalama 30 cümleye yer verilmiş olması okumayı zorlaştıracığından özellikle 6. sınıflar için eserin okunuşunu zorlaştırabilir.

4.5.2.3 Resimlendirme

Eserin sadece ön kapağında bir resim bulunmaktadır. Bunun dışında resme yer verilmemiştir.

4.5.2.4 Bölümleme

Toplamda 495 sayfa olan eser, sekiz bölüme ayrılmıştır. Her bölüm ortalama altmış sayfadan oluşmaktadır. Bu her ne kadar kitabın okunuşunu zorlaştırırsa da her bir bölüm başında o bölümde geçen olaylarla ilgili anahtar kelimelere yer verilmiş olması söz konusu okuma zorluğunu bir nebze de olsa gidermekte ve konuyu daha da anlaşılır kılmaktadır.

4.5.3 Hikâyelerin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

4.5.3.1. Deyimler

Okurlara söz varlığı kazandırmada önemli yere sahip olan deyimler bu eserde sıklıkla kullanılmıştır. Eserde yer alan bazı deyimler ve sıklıkları şöyledir:

“abayı yakmak, ağzı kulaklarına varmak (2), ağızdan baklayı çıkarmak (2), ağzını aramak, ağzının suyu akmak (2), allak bullak etmek (olmak) (2), altını üstüne getirmek, aman dilemek (demek) (2), apışıp kalmak, ardı arkası kesil(me)mek, avucunun içine almak, ayak diremek, baklayı ağızdan çıkarmak, basireti bağlanmak, beyninden vurulmuşa dönmek (2), bıyık altından gülmek, bir dediğini iki etmemek,

boyun eğmek, can kulağı ile dinlemek, canına tak demek, çın çın ötmek, çileden çıkmak, dem vurmak, denizi (dereyi) görmeden paçaları sıvamak, dereyi görmeden paçaları sıvamak, dilden dile dolaşmak, dilinin altında bir şey olmak, dört elle sarılmak (3), dört gözle beklemek, dut yemiş bülbül(e dönmek) (3), ecel teri dökmek, el ayak çekilmek, el etek öpmek, el üstünde tut(ul)mak (2), eli ayağı titremek, faka basmak, geri çekilmek, göz göre göre, gözden düşmek, gözden geçirmek, gözleri dolu dolu olmak (4), gözlerini dört açmak (2), gözünden düşmek, güç hâl ile (kurtarmak), haddini bildirmek (2), haddini bilmek, hallaç pamuğu gibi atmak (2), har vurup harman savurmak, haraç mezat (5), hoşbeş etmek, içi kan ağlamak, içine kurt düşmek, in cin top oynuyor, iple çekmek, kafa tutmak (2), kan ter içinde kalmak, kanı kaynamak (2), kaşla göz arasında, kedi gibi, kendi kendine gelin güvey olmak, kendini beğenmek, kılını kıpırdatmamak, kıran kırana (2), körü körüne (4), kulağı delik, kulak kabartmak, küplere binmek, ok gibi fırlamak (4), ok yaydan çıkmak, pabuç bırakmamak, palas pandiras, parça parça etmek, pey sürmek, pot kırmak (3), sarpa sarmak, selamı sabahı kesmek, sermayeyi kediye yüklemek, su gibi (para) sarf etmek, süklüm püklüm, şapır şupur (5), takati kesilmek (kalmamak), tası tarağı toplamak (3), taş taş üstünde bırakmamak, tir tir titremek (2), yelkenleri suya indirmek (3), yüreğine su serp(il)mek (2), yüz çevirmek, yüz vermek, yüz yüze gelmek”

“El elden üstündür.” atasözü de kullanılmıştır.

Bu eser vasıtasıyla farklı deyimleri öğrenecek olan okur, bir kelimenin sadece temel anlamda kullanılamayacağını mecaz olarak da farklı anlamlar taşıyabileceğini öğrenebilir.

4.5.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

Anlatımı zenginleştirmede farklı yere sahip olan ikilemeler bu eserde sıklıkla kullanılmıştır. Eserde kullanılan ikilemeler ve sıklıkları şunlardır:

“ara sıra, acı acı (6), adım adım (8), ağır ağır (10), ağlaya ağlaya, aheste aheste, alev alev (9), alıştıra alıştıra, Allah Allah, anlata anlata, aptal aptal (2), ara sıra (2), aşağı yukarı, avaz avaz (2), avuç avuç, ayrı ayrı (11), bağıra bağıra, ballandıra ballandıra (4),

bile bile (2), bir bir (2), birer birer (16), birer ikişer, boğuşa boğuşa, bol bol (5), çapul çupul, çat pat, çiftler çiftler, çil çil (4), çoluk çocuk, delik deşik, diyar diyar, doya doya (6), eğri büğrü, ev ev (2), ferah ferah, güle güle, hararetli hararetli (2), hemen hemen (2), hıçkırma hıçkırma (2), hüngür hüngür (4), ikişer ikişer (2), irili ufaklı (2), istemeye istemeye (9), karış karış, kat kat, katıla katıla, kayıtsız şartsız, kıyı kıyı, kolay kolay (15), konuşa konuşa, korka korka, koşa koşa (2), kuru kuru, manalı manalı (5), neler neler, parça parça (2), parıl parıl, pat pat, pazar pazar, perde perde, pırıl pırıl, rahat rahat (3), renk renk (3), ses seda (2), seSSiz sedasız (3), seSSiz seSSiz, seve seve (12), sık sık (28), sokak sokak (3), şaşkın şaşkın (2), tane tane, tas tas, tatlı tatlı, teker teker (8), tel tel, tıklım tıklım (6), topallaya topallaya, torba torba, ufak tefek, ufak ufak, uzun uzun (10), üçer beşer (2), vuruşa vuruşa, yavaş yavaş (31), yeni yeni (4), zaman zaman (2)”

Yazarın eserde oluşum bakımından farklı ikilemelere yer vermesi, bu ikilemeleri farklı görevlerde ve anlamlarda kullanması da çocuk okurların söz varlığını geliştirmesinde etkili olacaktır.

4.5.3.3. Dua ve Beddualar

Barbaros Kardeşler bütün deniz savaşlarını cihat anlayışı ile gerçekleştirdikleri için savaşlarda hep Allah’a yakarılırlar ve güçlerini ondan alırlar.

“- İnşallah o günler de gelir.

Çocuklar hep birden âmin çektiler.” (Tülbentçi, 2008: 13).

“Oruç, ufak fakat yeni bir yelkenli ile kardeşi İlyas’ı da alarak denize açıldığı zaman bütün aile sahile gelmiş, onları hayır dualarla selamtlemişlerdi” (Tülbentçi, 2008: 13).

“Herkes endişe içinde kıvranırsa Oruç seviniyor, kendisine kurtuluş yolu açması için Tanrı’ya dua ediyordu” (Tülbentçi, 2008: 15).

“Siz yalnız Ulu tanrı’ya dua ediniz, yüreklerinizi pek tutunuz” (Tülbentçi, 2008: 56).

“Bizim iman kuvvetimiz var yoldaşlarım” (Tülbentçi, 2008: 56).

“- Haydi Aydın’ım, Allah seni korusun!” (Tülbentçi, 2008: 124).

“Yüce Tanrı’ya dua etti:

- Bana bu günleri de gösterdin. Rabbim!” (Tülbentçi, 2008: 130).

“- Aslan gibi maşallah. Allah korusun, sözleri eksik olmuyordu” (Tülbentçi, 2008: 132).

“- İsa’nın üzerine yemin ederim ki, sözlerim hakikattir. Elimden böyle yüzlerce yaralı geçti. Kolunun kesmediğimiz hayatını kurtaramadık. Ben hangi dine mensup olursam olayım, böyle bir kahramana kıyamam” (Tülbentçi, 2008: 192).

“Ulu Tanrı seni de, beni de muzaffer eylesin, amin.” (Tülbentçi, 2008: 248).

“Yalnız birkaç levent, koca reisin bütün gece uyumadığını;

- Yarabbim, bizi muzaffer kılmadın, bari şahadeti esirgeme diye Yüce Tanrı’ya dua ettiğinin duyduklarını söylediler” (Tülbentçi, 2008: 284).

“... ‘Allah rahmet eylesin’ derken kızıl sakalına düşen gözyaşlarını göstermemek için bir çocuk gibi koşarak salondan dışarıya çıkmıştı” (Tülbentçi, 2008: 447).

“ Oruç ve arkadaşları şehitlerin ruhlarına Fatiha okuduktan sonra tekrar yola düzuldüler, yorulmuşlardı” (Tülbentçi, 2008: 470).

“ Beşir’in de, tayfasının da Allah belasını versin” (Tülbentçi, 2008: 90).

“Baba Oruç:

- Allah, hepinizin belasını versin! diyerek geri döndü” (Tülbentçi, 2008: 186).

4.5.3.4. Anlatma Teknikleri

4.5.3.4.1 Öyküleme

Yazar anlatıcı ile kaleme alınan romanın genelinde öyküleme tekniği kullanılır. Yazar bir olayı anlatırken başka bir olaya geçer. Sonra diğer olaya kaldığı yerden

devam eder. Mesela eserin başında Hızır ve arkadaşlarının Naksos Adası'nda zindana düştükleri olayı anlatırken araya girip Hızır'ın hayat hikâyesinden söz eder ve sonra Naksos'ta yaşananları anlatmaya devam eder. Bu şekilde eseri okuyan çocuk okurların akılları karışabilir.

İstanbul ile Mısır arasında uğrak bir ada olan Midilli'nin limanı zaman zaman ticaret gemileriyle dolar boşalırdı. Yakup, bazen Oruç'la Hızır'ı alır, gemileri gezdirirdi. Yıllar böyle geçti. Çocuklar büyüdüler, delikanlı oldular. Artık deniz ve yelkenli Yakup'un çocukları ve özellikle Oruç ile Hızır için her şey demektir. Yelkeni, yıllarca denizde gezmiş, binbir varta atlatmış bir korsan kadar güzel idare edebiliyordu. Ah... Onların da bir gemisi olsa ve Midilli Limanı'nda uzaklara yelken açabilselerdi, ne iyi olacaktı (Tülbentçi, 2008: 12).

Adanın verimli topraklarında hurmalıklar, zeytinlikler ve bağlar çoktu. Cerbe Adası'nın eski bir tarihi vardı. Hıristiyan hâkimi yetinden kurtulduktan sonra, Sıltan Abu Omar Osman'ın ölümünü müteakip yani 1480'de Cerbeliler bağımsız olmuşlardı. İşte o zaman da ada Berberistan korsanlarının bir üSSü haline gelmişti... (Tülbentçi, 2008: 30).

4.5.3.4.2 Betimleme

Eserde özellikle fiziksel betimlemeler dikkat çeker. Bunun dışında mekân betimlemeleri de eserde sıklıkla yer alır.

Başka bir esirci, siyah tüller içinde yarı çıplak bir Arap kızını elinden tutarak oraya getirdi. On beş on aştı yaşlarında bulunan bu genç kız, ince uzun boylu ve mat renkli idi. İki siyah inciyi andıran gözleri, sert ve dolgun göğsü ile bütün bakışları kendisine çevirmişti. Ilık bir Akdeniz rüzgârı tülleri bazen kaldırıyor, işte o zaman gözler vahşi bir ihtirasla açılıyordu (Tülbentçi, 2008:7).

“Cenovalı papazın adı Danilo idi. İnce uzun sakallı, orta boylu, sağlam yapılı hoşsohbet bir adamdı” (Tülbentçi, 2008: 35).

“İri yapılı, top sakallı, önü açık mintanından kıllar fıskıran bir Berberi korsanı, arkadaşlarına amirane bir tarzda izahat veriyordu.” (Tülbentçi, 2008: 38).

Papaz, kızın güzelliğini anlata anlata bitirememiş ve:

- Bu çiçek gibi bir kızdır, beyzadem, demişti.

Danilo'nun anlattığına göre, adı Ayşe olan bu kızın esmer yüzünü süsleyen simsiyah gözlerine kolay kolay bakılamazdı. Kanatları bir tüy gibi açılıp kapanan burnu, benim diyen erkekleri bile bir ihtiras uçurumuna atmaya yeterdi. İnce ve uzun boylu idi (Tülbentçi, 2008: 44).

“ Hemen önlerinde, eflatun renginde ipekten bir şalvar giymiş, ince uzun boylu, esmer tenli, simsiyah gözlü bir kız gül koparıyordu. Göğsü işlemeli cepkeninden dışarıya taşacakmış gibi idi ” (Tülbentçi, 2008: 71).

“Yahya uzun boylu, sivri sakallı elli, elli beş yaşlarında gözleri velfecri okuyan zayıf bir adamdı ” (Tülbentçi, 2008: 84).

“Fatma güzelliğiyle övünmesinde haksız değildi. Uzun boylu, siyah saçlı, kapkara gözlü, balıketinde olmasına rağmen incecik belli idi ” (Tülbentçi, 2008: 134).

“Orta yaşlı, kuru yüzlü, sivri sakallı bir adam olan Pizarre, Hasan ile Danilo’yu yukarıdan aşağıya süzdü ” (Tülbentçi, 2008: 136).

“ Şövalye Don Marten ile sağlam vücutlu, iri yapılı, babayiğit tavırlı iki arkadaşının Cenina Sarayı’nın saltanat kapısından içeri girmeleri bir hadise oldu...

Orta boylu, zayıf yüzlü, sivri sakallı, gözlerinden şeytan gibi zeki olduğu anlaşılan Şövalye Don Marten...” (Tülbentçi, 2008: 312).

“Fidan gibi boyu, incecik beli, açılmaya yüz tutmuş bir tomurcuk gibi göğsü, parıl parıl parlayan iri ela gözleri vardı, ince kanatlı burnu yüzünü ne güzel süslüyordu.” (Tülbentçi, 2008: 431).

Çok eski bir tarihi olan Naksos Adası on altıncı yüzyılın başlarında Akdeniz’in tanınmış uğrak yerlerinden biriydi. Küçük limanı daima dolar taşardı. Tabiat, sahildeki dağları, adanın dahilinde ova ve vadilerdeki bağ ve bahçeleri sert rüzgârlardan muhafaza için kurmuş zannedilirdi. Bu yüzden adanın üzümleri ve özellikle eski şarapları bütün Akdeniz’de şöhret kazanmıştı. Naksos’tan dar bir boğazla ayrılan Paros Adası da mermerleri ile meşhurdu. İtalya’daki pek çok sanat eserleri Paros mermeri ile inşa edilmiş veya süslenmişti (Tülbentçi, 2008: 10).

Akdeniz’in küçük Sırt körfezinde ve Tunus sahillerinden altmış kilometre uzakta bulunan bu adacık, ün salmış korsanların, macera düşkünleri haydutların, nereden geldiği belirsiz adamların, günahlarını çıkarmak maksadı

ile kiliseye müracaat eden genç kızları baştan çıkardığı için aforoz edilen papazların, servetini kumarda yiyip bitirdikten sonra Venedik'ten kaçmaya mecbur olan müflis asilzadelerin kendilerine melce bildikleri bir yerdi (Tülbentçi, 2008: 30).

O akşam Emir Şahap'ın bir saray kadar muhteşem olan konağı hakikaten görülecek şeydi. Bütün salon mumlar ve kandillerle boğulmuştu. Duvarlara renkli camlarla süslü gemici fenerleri asılmıştı. Ortadaki büyük havuzun mermerleri bembeyazdı. Ceviz üzerine sedef işlemeli Venedik yapısı alçak masalarla türlü meyveler ve yemekler konmuştu. Şarap taslarının dışı altın yaldızlıydı. Ayrıca üzerlerinde kuş resimleri vardı... (Tülbentçi, 2008: 41).

“Halılarla örülmüş sedirler, alçak mermer masalar ve sedef işlemeli büyükçe sehpa sanatkarane bir şekilde yerleştirilmişti ” (Tülbentçi, 2008: 91).

“Salon Maltalının meyhanesinden daha büyük ve daha ferahtı. Sağdaki pencereler etrafı kalın duvarlarla çevrilmiş olan büyük bir bahçeye açılıyordu. Duvarlarda kıymetli halılar, köşelerde sedirler vardı. Salonu aydınlatan gemici fenerlerinin camları ayrı ayrı renkte idi. İnce uzun masaların üzerleri beyaz mermerdendi ” (Tülbentçi, 2008: 140).

Okurların yaşadıkları çevreye bakış açılarını çevirmeleri, olayları farklı gözle görmelerini sağlamaları açısından betimlemeler önemlidir.

4.5.3.4.3 Gösterme/ Sahneleme

Eserde ikili konuşmalar da çok kullanılmıştır. Yazar, gerekli gördüğü yerlerde açıklama amaçlı söze girer, onun dışında olayı bizzat kahramanların ağzından vermeye çalışır.

“ - Bu kız biz kurtarmaya gelmişti.

- Nereden bildin?

- İçime öyle geldi Hızır ağabey” (Tülbentçi, 2008: 20).

“- Yoldaşım, günahı benim boynuma, hele sen de şunu giy bakalım.

- Ağa kardeş, öteki sefine de üzerimize geliyor. Sen hâlâ oyunla meşgulsün. Bu yaştan sonra beni papaz kılığına sokuyorsun” (Tülbentçi, 2008: 59).

“- Sen bizden hiç mi korkmuyorsun?

- Sizin nenizden korkacakmışım?
- Ama seni bu adadan alır, ta Mağrip sularına kadar götürürüz.
- Hani fena da olmaz. Burda ne evim, ne barkım var” (Tülbentçi, 2008: 252).

“- Haberler iyi değil, reis ağabey.

- Ne oldu?
- Baba sultan nerde?
- Küffar Telesman’a mı girdi?
- Cezayir’e nasıl geldin?” (Tülbentçi, 2008: 480).

Eserin birçok yerinde anlatma göstermeye bağlanmış ya da gösterme anlatmaya.

Bu kullanımı örnekleyen bazı cümleler ise şöyledir:

“ Hatice’nin boynuna sarılarak:

- Onu gördüm, dedi. Türk korsanını gördüm.
- Nasıl bir adam?
- Aslan gibi.
- O da seni gördü mü?
- Görmez olur mu? Yüz yüze geldik” (Tülbentçi, 2008: 72).

Ayşe’nin göğsü bir yavru güvercin kanadı gibi çarpıyor, burun delikleri ihtirasla açılıp kapanıyordu. Bununla beraber:

- Ne olur yapmayınız. Görecekler, Cerbe Adası’nda babamın itibarı kalmayacak, diyordu.

Hızır’ın ağzından kelimeler zorlukla çıktı:

- Seni seviyorum Ayşe.
- Beni daha yeni gördünüz. Size inanmıyorum.
- İnan Ayşe. Hayatımda ilk defa bir kadına böyle hitap ediyorum. Seni seviyorum, seveceğim Ayşe (Tülbentçi, 2008: 75).

- Kuzum Danilo, fiçılarda ne var?

- Patlama. Söyleyeceğiz, barut fiçısı.

Naksoslu burnunu çekti:

- Oh... Ne güzel kokuyor, böyle barutla ölmeyi cana minnet bilirim.

Bir gülüşme aldı. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

- Ben de ölmek isterim.

- Ben de.

Hülasa, ölmek istemeyen yoktu. Hızır:

- Çocuklar hep ölürüz amma, Tunus'a yaklaştıktan sonra. Daha yapılacak işlerimiz var, dedi (Tülbentçi, 2008: 129).

Cerrah, sakın bir eda ile cevap verdi.

- Artık bu kol, kolluktan çıkmış beyzadem.

- Peki ne yapmalı?

- Oruç Reis'i kurtarmak için kolu kesmelidir.

Resiler hep birden ayağa kalkarak bağırıyorlar:

- Ne diyorsun kolu kesmeli mi?

- Evet beyzadem, başka çare yok (Tülbentçi, 2008: 191).

Gösterme tekniği sayesinde okurlar yer yer tiyatro eseri seyrediyorlar izlenimine kapılabilirler.

4.5.3.4.4 Semboller ve Özgün Söyleyişler

Romanda yer yer özgün söyleyişlere de yer verilmiştir. Mesela Oruç ve Hızır'ın babaları Yakup'un ölümünü yazar "Hakk'a emanetini verirken" kelimeleriyle ifade etmiştir. Yani ölümü, kişinin Hakk'a olan emanetini verme olarak ifade etmiştir.

Ayrıca eserde denizcilikle ilgili de birçok terim bulunmaktadır.

4.5.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Feridun Fazıl Tülbentçi'nin Barbaros Hayreddin Geliyor adlı eseri İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programında, Giriş bölümünde yer alan "Genel Amaçlar" ve Yöntemler bölümünde yer alan "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" bakımından incelenmiştir.

"Genel Amaçlar" ve "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı araştırılmıştır.

Genel amaçlar başlığında altıncı amaç olan söz varlığıyla ilgili olarak bu araştırmada müstakil bir bölüme yer verilmiştir. Bu yüzden değerlendirmeler diğer maddelerle sınırlı olacaktır.

100 Temel Eser uygulamasının amacı öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak olduğundan bu eseri okuyan öğrencilerin okuma becerilerinin geliştireceği düşünülebilir. Öğrenme alanları birbiriyle bağlantılı olduğu için okuma becerisi bir diğer anlama becerisi olan dinlemeyi de etkileyecektir. Eserde birbirinden farklı ve ilginç kelimeleri, terimleri, deyimleri öğrenen okurlar bu yolla söz varlıklarını geliştirebilir. Söz varlığının gelişmesi de onların yazılı anlatım becerilerine katkı sağlar.

Bu eser vasıtasıyla öğrenciler Millî ve manevî değerler kazanabilirler, Belirli bir dönemdeki Türk kültürünü öğrenebilirler. Bu özellikleri bakımından programın genel amaçlarına hizmet etmektedir. Programın diğer genel amaçları öğrenme alanları ile ilgilidir. Söz konusu becerileri romanın kazandırma düzeyi bir önceki paragrafta belirtildiği için burada bir kez daha yinelenmemiştir.

Eser, okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklere göre değerlendirildiğinde seçilen konunun özellikle erkek çocukları için ilgi çekebileceği söylenebilir. Roman, genel amaçlarda belirtildiği üzere millî birlik ve beraberliği aşıl原因 ve manevî değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bir romandır. Ayrıca yazma becerisini geliştirmede belirtildiği gibi eser söz varlığı açısından oldukça zengindir. Roman, dil bakımından Türkçenin anlatım özelliklerine ve zenginliklerine uygundur.

Ancak okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden “öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır” ve “insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır” maddelerinde belirtilen özellikleri taşımamaktadır. Çünkü eserde çocuk okurların sosyal ve psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek cinsellikle ilgili ifadeler yer almaktadır. Ayrıca eserde deniz savaşlarında esir alınıp sonrasında pazarlarda cariye olarak satılan kızların durumu da insan hak ve özgürlüklerine aykırıdır.

4.5.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Eserin tutarlılık bakımından incelenmesinde Coşkun (2005) tarafından geliştirilen öyküleyici anlatım tutarlılık değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek doğrultusunda incelendiğinde iyi derecede (4) tutarlı olduğu görülmüştür.

Çünkü romanın belirli bir konusu vardır. Yavuz Sultan Selim döneminde yaşayan Türk denizcilerden Barbaros Kardeşler’in Akdeniz’i Türk denizi haline getirme amacıyla giriştikleri mücadeleler anlatılmaktadır. Ancak yazar olayları anlatırken birini bitirmeden diğerini anlatmaya koyulur. Bu da okurların zihinlerinde bir karışıklı oluşturabilir. Özellikle çocuk okurlar en son anlatılan olayı örneğin Hızır’ın hayat hikâyesini dinlerken en başta anlatılan Naksos Adası’nda yaşananları unutabilir ve o bölümü yeniden okuma ihtiyacı duyabilirler. Yani konunun ayrıntıları verilirken bazı kopukluklar oluşmaktadır.

Bunun dışında metinde belirli plan vardır ki bu planı oluşturan Oruç Reis’tir. Ülküsünü geliştirmek amacıyla nerelere sefer düzenlenmesi gerektiğine o karar verir ama yaptıkları şeylerin hep aynı şekilde sunulması okurlar tarafından sıkıcı olabilir.

Bütün bu özelliklerine rağmen roman genel olarak bir bütünlük taşımaktadır.

4. 6. Bitmeyen Gece (Mitat Enç)

Kendisini “Her gün benzerlerinin yüz binlercesi doğan ve ölen adsız ortalama insan yığını içinde bir damla olduğum gerçeğinin farkımdayım” diye tanıtan yazar Mitat Enç’in kendi yaşam övgüsünü ele aldığı eser roman ve hikâyeden öte biyografi türünde olduğu için bu araştırmanın örneklemeden çıkarılmış, incelemeye dâhil edilmemiştir.

Bununla birlikte üniversitede okurken basit bir göz rahatsızlığının giderek daha kötü bir hâl alıp körlük derecesine gelmesi sürecini ve sonrasında hayatının nasıl şekillendiğini anlatan yazarın hatıralarının -bazı düzeltmeler yapıldıktan- sonra özellikle özel eğitime muhtaç kişileri anlama ve onlara yardımcı olabilme noktasında çocuk okurlar için önemli olabilir.

5. HİKÂYELERİN İNCELENMESİ

5.1 Vatan Toprağı (Mükerrem Kâmil SU)

5.1.1.Eserin İçerik Çözümlemesi

5.1.1.1. Vatan Toprağı

5.1.1.1.1. Konu

23 Nisan Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda Cumhuriyet İlkokulu öğrencilerinin Güney Kore'de savaşan Türk askerlerine hediyeler göndermek istemeleri ve Türk askerlerinin başında olan Yüzbaşı Cahit'in çocukken gösterdiği kahramanlık, bu hikâyeye konu edilmiştir. Bu bağlamda aslında hikâyeye içinde bir hikâyeyi daha barındırmakta ve sonunda iki hikâyeye birbirine bağlanmaktadır. Bu yönüyle hikâyeye çocuk okurlar için ilgi çekici olabilir.

5.1.1.1.2. Ana Fikir

Kurtuluş Savaşı döneminde yaşananların çocuklara o dönemi yaşayanların gözünden veriliyormuş gibi anlatılmakta ve bu yolla aslında bir avuç vatan toprağının ne kadar değerli olduğunun hikâyede vurgulanmaktadır. Ayrıca bu hikâyede okurların çevrelerinde yaşanan olaylara duyarsız kalmamaları gerektiği de belirtilmiştir. Nitekim çocuklar Kore'de savaşan Türk askerlerini unutmamışlar ve dünyanın bir yerinde insanların savaştıklarının bilincindedir.

5.1.1.1.3. Kompozisyon

Yazar hikâyesine Kore'nin nerede olduğu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki durumu ve iç savaşları ile ilgili bilgiler vererek başlamaktadır. Kore'deki özgür uluslarla Kızılların arasındaki savaş büyüünce Birleşmiş Milletler Kurulu, üyesi olan devletlerden askerî yardım ister. Kurul üyesi olduğu için Türkiye de Güney Kore'ye bir tugay asker gönderir. Kore Savaşı'nın en çetin çarpışmalarının yaşandığı Kunuri'de Türk askerlerinin gösterdiği cesaret ve kahramanlık bütün dünyada dillere destan olur. Türkler kazandıkları zaferle askerlik sanatındaki üstünlüklerini bir daha ispat etmiş olurlar.

23 Nisan Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın yaklaştığı zamanlarda Cumhuriyet İlkokulu öğrencilerinden beşinci sınıf öğrencileri Kore'de savaşan askerlere armağan göndermek isterler ve sonra bu etkinliğe tüm okul katılır. Paketler hazırlanır ve okul kitaplığında depolanır ve az bir zaman sonra da sandıklara yerleştirilecektir. Müdire Hanım'ın da özel bir armağanı vardır: Üzerinde “Yüzbaşı Cahit Eser için” diye yazılı olan bir paket.

Çocuklar Yüzbaşı Cahit Eser'in okulun şeref köşesinde fotoğrafı olan küçük Cahit olup olmadığını merak etmişlerdir. Bunu anlayan Müdire Hanım da Yüzbaşı Cahit'in hikâyesini anlatmaya koyulur.

Kurtuluş Savaşı'nın bütün şiddetiyle sürüp gittiği bir dönemde Müdire Hanım öğretmen okulunu bitirir bitirmez göreve başlamıştır. Genç olmasına rağmen Başöğretmen olmuştur. Bir gün odasının kapısı vurulur. Öğrencilerinden Cahit'in babası gelir. Kendisini tanıtır. Bir iki saate kasabayı terk edeceklerini söyler. Müdire Hanım, askerın kasabadan gideceğini duyunca kasabalının halinin ne olacağını merak eder. Cahit'in babası Nuri Bey, düşman askerlerinin bir iki saate kasabaya geleceklerini söyler ve kendisinden iki şey ister: Cahit ile annesine göz kulak olmasını ve düşmanla işbirliği yapıyormuş gibi görünmesini. Yüzbaşının kendisinden istediği şey çok tehlikeli bir iştir ve Yüzbaşı da kendisinin bu görev yüzünden kasabalıdan tepki göreceğini bilir ama bu bir vatan görevidir. Yüzbaşı ona yapması gerekeni söyledikten sonra düşman toplarının sesini duyunca aceleyle kasabadan ayrılır. Türk askerleri, kasabadan ayrıldıklarında halk sokaklara dökülür ve ağlaşırlar.

Asker çekildikten sonra Kaymakam, Hükümet Konağı'nın balkonuna çıkar ve herkesten evlerine gitmelerini, kapı ve pencerelerini kapamalarını ister. Ayrıca çocuklarını da dışarı bırakmamalarını ister.

Top sesleri makineli tüfek tıktıkları, düşmanın kasabaya iyice yaklaştıklarını anlatmaktadır. Halk, “düşman baskısı altında yaşamaktansa ölmenin daha iyi olacağını” söyler ve dağılmak istemez. Bunun üzerine genç Başöğretmen, el ele verirlirse savaşın biteceğini, savaşlarda bir de cephe gerisinin olduğunu ve cephedekilere yardım etmeleri gerektiğini söyler ve kasabalı kadınlarla neler yapabileceklerini kararlaştırırlar.

Düşman her gün yeni bir kötülük yapar. Çocuklar açta kalsınlar diye okulu kapatırlar. Başöğretmen, Yüzbaşı Nuri Bey'in verdiği görevi yapmaya başlar. Düşman subayları ile dost geçinir ama bu davranışı yüzünden kasabaca lanetlenir, sokağa çıkamaz, kasabalı evini taşlamaktadır.

Başöğretmenin görevini gerçekleştirmek üzere şehre gitmesinin vakti gelmiştir. İlk olarak kasabadan nasıl çıkacağını düşünür. Çünkü izin kâğıdı olmadan kimse kasabadan çıkamamaktadır. Sonra elbiselerini değiştirir, saçlarını unla ağartır, makyajla yaşlı bir köylü kadın görünümünü alarak hava kararınca sokağa çıkar ve Yüzbaşı'nın evine gider. Yüzbaşı'nın karısından görevini yerine getirmede kendisine yardımcı olsun, o gidemezse görevi tamamlasın diye küçük Cahit'i ister. Annesi istekli olmasa da Cahit'i gönderir.

Gece yarısı yola çıkarlar. Cahit yolları iyi bildiği için öğretmenine rehberlik eder. Patikada ilerlerken sesler duyarlar. Düşman askerleri gelmektedir. Derken silah sesleri başlar. Yakınlarda bir yerlerde çatışma olmaktadır. Cahit ile öğretmen yerde sürünerek ormana doğru ilerlerler. Bu sırada yakalanma ihtimallerine karşılık plan yaparlar.

Kasabadan çıktıklarının ikinci gününde silah sesleri artmıştır. Kendisinin kasabadan ayrıldığını öğrenen düşman askerleri her yerde Başöğretmeni aramaktadır. Bu yüzden planı değiştirirler. Ormana girerler. Büyük bir ağacın kovuğuna sokulurlar. Başöğretmenin görevi, düşman karargâhından topladığı bilgileri ve düşmanın taarruz planını şehirdeki askerlere iletmektir ama artık bu görevi Cahit yerine getirecektir. Bunun için Başöğretmen ekmek sardığı beyaz kâğıdı çıkarır ama yanında kalem yoktur. Haberlerden bazılarını Cahit'in kendisi gibi ezberleyebileceğini düşünür. Ayrıca Cahit'e “rastladığın ilk Türk erine seni komutanının yanına götürmesini söylersin” der ve ona söyleyeceklerini ezberletir.

Cahit bütün söylediklerini dikkatle dinler, işleri bitince Cahit kovuktan çıkar. Ucu kalem gibi sivriltilmiş bir ağaç çubuğu ile gelir. Bileğini uzatır, bileği kan içindedir. Öğretmeni ne yaptığını sorunca Cahit, elindeki çubuğu ona uzatır ve kaniyle kâğıda yazması gerekenleri yazmasını ister.

Başöğretmen, içi sızlayarak planı çizer, gerekli işaretleri koyar ve sonra Cahit'in kanayan bileğini sıkıca sarar ve görevini yerine getirdikten sonra mutlaka bileğini bir doktora göstermesini tembihler. Cahit de cephelerde babasının ve askerlerin ölümüne meydan okuduklarını, kanlarının su gibi aktığını, kendisinin birkaç damla kanının hiç önemli olmadığını söyler. Sonra öğretmeni ile ayrılır ve şehre gitmeyi başarır. Bunun için düşmana görünmemek adına ağaçlara tırmanmış, mağaralarda saklanmış, yüzerek derelerden geçmiş ve tam zamanında planla haberleri Türk komutanına ulaştırmıştır.

Bunun üzerine Türk askerleri kasabaya gelir, düşman cephanelerini ateşler ve düşman karargâhını havaya uçurur. Bir süre önce kasabadan çekilen Türk kuvvetleri şimdi geri gelmektedir. Düşman da tek kurşun atmadan kaçmaktadır.

Öğleye doğru Kaymakam yine Hükümet Konağı'nın balkonuna çıkar. Yüzü sevinçle parlamaktadır. Halka kurtuldukları haberini vermektedir ve “ordumuzun öncülere düşmandan temizlendi. Bizimkiler dönüyor. Toplanın karşılayalım askerleri” demektedir.

Halk coşkunu bir sevinç içinde kasaba dışına doğru yola koyulur. Alay görünür. Önce atlılar, arkadan piyadeler gelmektedir. Alayın önünde beyaz atın üstünde bir çocuk, elinde bayrak, kasaba halkına gülümseyerek bakmakta ve kalabalık içinde birini arıyor gibi bakılmaktadır. Kalabalıktan bir kadın “oğlum, benim oğlum o. Cahit” der ve halk arasında bir kaynaşma olur. Herkes birbirine çocuğun “Yüzbaşının oğlu” olduğunu söyler.

Cahit'in annesi gibi bütün kasaba halkı mutludur. Kasaba kurtulmuştur. Cephelelerden zafer haberleri gelir. Türk ordusu düşmanı önüne katmış, denize doğru sürüklemektedir. Türk askeri, Başkomutanının verdiği hedefe yaklaşmaktadır. Cahit'in çocukluğunun hikâyesi de burada bitmektedir.

Artık sandıklar hazırdır. Yüzbaşı Cahit Eser'e gönderilecek pakete sır gelince Müdire Hanım, “Bu pakette hepimize ait bir şey var çocuklar” diyerek pakette ne olduğunu açıklar. Pakette Cahit'in bir ağaç bayramında diktiği ağacın bir dalı ve küçük bir torbada da bir avuç vatan toprağı bulunmaktadır. Müdire Hanım'a göre Yüzbaşı

Cahit Eser, yurdundan çok uzaklarda dünya barışı uğruna savaşırken bu çam dalı ile okulunun bir tutam toprağı ona çocukluğunu hatırlatacak, onu memnun edecektir.

5.1.1.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hikâye hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğıyle kaleme alınmıştır. Ancak yazar hikâyesine giriş yapıp konuyu okurlarına sezdirdikten sonra asıl sözü kahramanı Müdire Hanım'a bırakmış ve olaylar arasındaki bağlantıları sağlaması gerektiğinde ön plana çıkmıştır. Bunun dışında sözün çoğunu kahramanlarına bırakmıştır. Bu şekilde kaleme alınan eserlerde kendilerini olayların içinde daha çok hissedilen okurlar için de okuma eylemi daha zevkli hale gelebilir.

5.1.1.1.5. Yer ve Zaman

Hikâyenin Kore Savaşı'ndan bahsedilmektedir. Özellikle de Türk askerlerinin savaşa katıldığı yıldan söz edilir ki bu olay tarihte 1950 yılında gerçekleşmiştir.

1. Türk tugayı, 17 Eylül 1950'de İskenderun limanından hareket ederek 12 Ekim 1950'de öncü takım Pusan limanına ulaştı ve 17 Ekim'de ana birliği de Pusan'dan karaya çıktı. Aynı gün Pusan'dan hareket ederek 20 Ekim'de Taeg'a varıp, süratle kuzeye doğru ilerleyen Birleşmiş Milletler ordularına iştirak etti. 10 Kasım'da Taeg'dan hareket ederek 21 Kasım'da Kunuri'ye vararak Amerikan 9. Kolordusu'nun sağ kanadında konuşlandırıldı (www. wikipedia.org).

Bu bilgilerden hareketle tarihin 20/23 Nisan 1950 olması muhtemeldir. Çünkü eserde 23 Nisan Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na yaklaşıldığı, bayram için okulda hazırlıklar yapıldığı belirtilmiştir.

Ayrıca hikâyede anlatılan Yüzbaşı Cahit ile Müdire Hanım'ın mücadelesi de Kurtuluş Savaşı'nın son dönemleri olduğu bilgisi dikkate alınırca tahmini olarak 1922 yılını anlatmaktadır.

Olayların zamanın tam olarak verilmeyişi okurda bir merak duygusunu uyandırmaktadır. Bu da okurları gerçeği araştırmaya yöneltmektedir.

Olayın büyük çoğunluğu bir kasabadaki Cumhuriyet İlkokulu'nda geçmektedir. Okulun fiziksel özellikleri belirtilmemiştir. Sadece bahçesinde içlerinde Yüzbaşı Cahit'in ağacı da olmak üzere ağaçlar olduğu belirtilmiştir. Müdire Hanım'ın anlattığı olay da büyük çoğunlukla kasabada geçmiştir. Sadece Türk askerlerine haber vermek üzere Müdire Hanım ve Cahit kasabadan çıkmışlar, ormanda bir süre kalmışlar ve Cahit görevi tamamlamak üzere şehre girmiştir.

Hikâyede adı geçen bir diğer yer ise Kore'dir. Yazar Kore'nin Asya'nın doğusunda küçük bir yarımada olduğunu, bir zamanlar Japonya'nın egemenliğinde kaldığını ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japon egemenliğinden kurtulup Kuzey ve Güney Kore olarak ikiye ayrıldığını belirtmektedir. Türk askerleri Güney Kore'ye gitmişlerdir.

5.1.1.1.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserin başkahramanları Yüzbaşı Cahit Eser ve Müdire Hanım'dır. Cumhuriyet İlkokulu öğrencileri, Yüzbaşı Cahit'in babası Nuri Bey ve annesi yardımcı kahramanlar ve Kore'de savaşan askerler ile Kurtuluş Savaşı döneminde kasabadaki halk da fon kişilerdir.

Yüzbaşı Cahit Eser, hem askerî başarısı ile hem de çocuklukta gösterdiği üstün cesaret ile hikâyenin başkahramanı olmuştur. Büyük kahramanlık gösterdiğinde henüz on iki yaşındadır ve annesine göre çok küçüktür. Ancak öğretmeni onun yaşça küçük olduğunu ama akıllı, yürekli olduğunu söyler ve tam da öğretmenin dediği gibidir. İyi bir rehberdir. Pratik zekâlıdır. Soğukkanlıdır ve bütün bu özellikleriyle gerçekten de on iki yaşındaki birine göre oldukça olgundur. Büyüdüğünde de babası gibi yüzbaşı olmuştur ve Güney Kore'de Türk'ün cesaret ve kahramanlığını tüm dünyaya bir kez daha göstermiştir.

Müdire Hanım görmüş, geçirmiş biridir. Öğrencilerini çok sever ve onlarla gurur duyar. Kurtuluş Savaşı'nın en zor döneminde öğretmenlik yapmıştır ve vatan için çok zor bir görevi üstlenmiş, düşmana dost gibi görünerek canını ortaya koymuştur.

5.1.1.1.7. İletiler

5.1.1.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Tarih kitaplarında çoğu zaman kuru bilgilerle verilmeye çalışılan Kurtuluş Savaşı ve Kore Savaşı gibi tarihi olayların bir hikâye ile öğrencilere verilmesi onların bu bilgileri daha kolay özümsemelerini sağlayabilir. Okurlar farkında olmadan tarihi bilgileri öğrenmiş olurlar ya da hikâyede tam olarak belirtilmeyen olayları merak ederek kendileri araştırabilir ve bu yola öğrenebilirler.

Özellikle çocuk okurların vatanın ne şartlarda kurtarıldığını, geçmişlerini bilmeleri daha sağlam bir geleceğe adım atmalarına vesile olabilir.

Eserdeki çocuk kahraman Cahit cesareti ve üstün zekâsı ile çocuk okurlara model olabilir. Onun dikili bir ağacının olması ayrıntısı bile ondan etkilenme ihtimali olan bir okur için çok önemlidir. Ancak Cahit'in mürekkep yerine kendini kanını kullanması, yani kendisine zarar vermesi onu örnek alacak çocuk okurlar için hayati bir tehlike dahi arz edebilir. Bu yüzden özellikle bu hikâyeyi önere öğretmen ya ebeveynin o dönemin şartlarını, o insanların psikolojilerini öğrencilere anlatması gerekir.

Diğer çocukların da Kore'de bulunan askerlerimizi unutmamaları, onlar için bir şeyler yapmak istemeleri ve askerlerin dünya barışı için bir yerlerde savaştıklarının farkında oluşları örnek alınacak bir diğer davranıştır.

Daha da önemlisi her gün üzerine basıp geçtiğimiz bir avuç toprağın yeri gelince ne anlama gelebileceğini anlatması bakımından bu hikâye çok anlamlıdır.

Müdire Hanım, gizli bir görev için düşmanla işbirliğinde gibi görünmüştür. Oysaki düşman kasabaya gelince halkı örgütleyen cephe gerisinde Türk askerlerine destek olmaya çalışan da ilk odur. Ancak halkın Müdire Hanım'ın kişiliğinden ziyade yaptığı bir davranışı yüzünden ona tepki göstermeleri olumsuz bir davranıştır. Ayrıca dünyada hiçbir insan taşlanmayı hak etmez.

Bunun yanı sıra aynı anda kasaba halkının düşmanların geldiğini görünce verdikleri tepki –düşmana karşı gelmek, gerekirse ölmek- Türk insanın bağımsızlık duygusunun ne kadar gelişmiş olduğunu gözler önüne sürer.

5.1.1.2. Millet Malı

5.1.1.2.1. Konu

Hikâyenin konusu, Cumhuriyet İlkokulu 5. sınıf öğrencilerinin sözlü kompozisyon yapmaları ve bunun için de özellikle milletin değerleri, zenginlikleri, toplumun ortaklaşa kullandıkları şeylerin neler olabileceği ve bu şeylerin nasıl kullanılması, korunması gerektiğiyle ilgili düşüncelerini birbirleriyle paylaşmalarıdır.

5.1.1.2.2. Ana Fikir

Millete mal olmuş, milletin faydası için var olan her şeyin (ormanların, doğal güzelliklerin, tarihi kalıntıların, eserlerin, parkların, okulların...) özenle kullanılması ve korunması gerektiği hikâyede vurgulanmak istenen ana temadır. Öğrencilerin millet malı sayılabilecek şeylerle ilgili düşünceleri, anlattıkları hikâyeler ve yapılması gerekenlerden ana temayı güçlendiren alt temalar olarak hikâyede karşımıza çıkmaktadır.

5.1.1.2.3. Kompozisyon

Güzel bir bahar günüdür. Cumhuriyet İlkokulu 5. sınıf öğrencileri o gün açık havada ders yapacaklardır. Ormana giden yolda şarkılar, marşlar söyleyerek yürümektedirler. Tepeye çıkınca çocuklar ders yapmaya elverişli bir yer aramaya koyulurlar. Öğrencilerden Mehmet, iyi bir yer bulunduğunu söyler ve onun söylediği yere gören birkaç arkadaşı daha Mehmet'e katılır. Öğretmen de çocukların seslendiği yana yönelir. Öğrencilerin bulunduğu yer kayalar arasında yemyeşil bir yerdir ve ormanın ulu ağaçları ile göl de görünmektedir. Tüm sınıf oraya toplanır ve herkes istediği şekilde

yerleşir. Günün programı okulda yapılmıştır. Cahit Öz bu programın uygulanmasından sorumludur. Öğretmen bir konukmuş gibi davranır, sınıf kendi kendisini yönetir.

Cahit Öz, programın sınıfın müzik kolu ile başlayacağını belirtir. Müzik programının ilk bölümünde okul şarkıları ve marşların ikinci bölümünde ise Türk halk müziğinden seçmelerin yer aldığını ve ayrıca bu bölümde bir de yöresel gösterinin sunulacağını belirtir.

Cahit Öz'ü alkışlayan öğrencilerin müzik şöleninden sonra folklor ekibi yöresel oyunları oynarken neşeleri daha da artar. Müzik bölümünden sonra sepetler, paketler açılır ve sınıf temsilcisi Nimet herkesin yiyeceklerini birbirleriyle paylaşmalarını teklif eder. Bu öğrenciler için tadına doyum olmaz bir kır yemeği olur.

Öğretmen, öğrencilerin aralarında dolaşır, yaptıklarına bakarken de bu çocukların büyüyeceklerini, kiminin okuldan çıkar çıkmaz işe gireceğini, yaşam kavgasına başlayacağını, kiminin öğrenimini sürdüreceğini ama hepsinin de memlekete hizmet edeceklerini düşünür.

Sıra kompozisyon dersine gelir. Öğretmen konu seçmede çocukları serbest bırakır. Feride parmak kaldırıp söz alır ve sınıfta yaptıkları gibi sözlü kompozisyon yapmayı teklif eder. Öğretmen Feride'nin fikrinin onaylayanların çoğunlukta olduğunu görünce fikri kabul eder. Tunç, açık oturum yapmayı ve içlerinden birinin de oturumu yönetmesini önerir. Oturum başkanının kim olacağı üzerinde biraz tartıştıktan sonra oturumu Önder'in yönetmesine karar verirler.

Önder kayanın üstüne çıkar, kısa bir konuşma yapar. Oturumda ilk önce Feride söz alır. Konu olarak ormanları önerir ve ormanların yararlarından bahseder. Bu sırada içlerinden biri "Ama milletçe bu yararlı zenginlik kaynağının değerini biliyor muyuz?" diye sorar. Burada Önder araya girer ve söz almadan konuşulmaması gerektiğini hatırlatır. Feride sözlerine devam ederken Tunç'un dediklerine katıldığını belirtir ve ormanlara nasıl zarar verildiğinden bahseder ve "bu derste ormanlar konusunu işleyelim" der. Bunun üzerine Tunç orman yangını üzerine bir hikâye anlatır. Bu Almanya'da on üç, on dört yaşındaki bir çocuğun kibritle oynarken yaktığı on dört bin ağaç için okul tatillerinde o kadar ağaç dikmeye mahkum edilmesi ile ilgili bir hikâyedir. Çocuklar hikâye üzerinde konuşurlar ve bu yolla o çocuğun ağaçların değerini anlayacağını ve ormanların millet malı olduğunu da öğreneceğini belirtirler.

Millet malı denince öğrencilerde bir kıpırdama olur.

Mehmet, ormanların dışında daha millet malı olan çok şeyin olduğunu söyler.

Çocuklar, kızlar daha nelerin millet malı olacağını tartışır. Herkesin aynı anda konuşmasına Önder tepki gösterir. Ortalık yatışınca Leman söz alır. Tüm yurdun millet malı olduğunu söyler ve “okulumuz, sınıflardaki sıralarımız, kara tahtalar, haritalar, öğretmen kürsüleri, okul müzesindeki eşyalar...” gibi millet malı olabilecek şeyleri saymaya devam eder ve bu şeylerin nasıl kullanılması gerektiğini anlatır.

Sonra Ali söz alır ve millet malı olarak kara yollarının, demir yollarının... ; trenlerin, uçakların, vapurların... ; sokaklardaki çeşmelerin... ; müzelerdeki tarihsel eşyaların... ; kazılarla ortaya çıkarılan eski uygarlıklardan kalma eserlerin... sayılabileceğini belirtir ve özellikle Antalya’daki açık hava tiyatrosu Aspendos gibi eski uygarlık kalıntılarının da millet malı sayılabileceğini belirtir. Ali annesi ile beraber çıktığı Akdeniz gezisinde Aspendos’un hikâyesini de öğrenmiştir ve bunu arkadaşlarıyla da paylaşır. Çocuklar her ne kadar Ali’nin anlattığı öykü üzerinde konuşmak isteseler de derste oldukları için bunu yapmazlar.

Levent, millet malı olarak gölleri, akarsuları, denizleri ele alır ve denizlerin kirletilmesinden, balıkların kanunsuz avlanmasından yakınır ve bu konuda neler yapılabileceğini sorar.

Kızlardan biri, deniz kıyılarında oturanların çöp bidonlarını denize atmamalarını söyler ve “Bir şey ki milletin malıdır; sen, ben, o, hepimiz, halk olarak hepimiz sorumluyuzdur bu milletin malından. Hiçbir şey yapamasak, çevremizde milletin malını hor kullananları uyarırız. Yaptığı şeyin yanlış olduğunu anlatmaya çalışırız” der ve bu sözleriyle arkadaşlarından büyük alkış alır.

Halil, yol kenarına dikilen ağaçları ele alır ve bu ağaçların korunmamasından yakınır, özellikle bahar aylarında çiçekler açınca, meyveler olunca insanların çiçekleri ağaçlara zarar verdiklerini, bunların kötü alışkanlıklar olduğunu söyler. Ayrıca kendi sokaklarında bulunan çeşme ile ilgili bir olay anlattıktan sonra sokak çeşmelerinin de millet malı olduğunu söyler.

Çocuklar, çeşmelerden sonra camileri düşündü. Tahir, Türkiye’de çok görkemli camilerin olduğunu ve özellikle dedesinin cami sözü geçince Mimar Sinan’ı anımsadığını söyler ve Mimar Sinan’ın eserlerinden söz eder.

Söz sırası Cem'e geldiğinde hafifçe doğrulur ve söylev verecek bir edaya bürünerek yer altındaki eserlerden söz etmeye başlar. Müzelerdeki değerleri eselerden, kazılar sonucu ortaya çıkarılmış eski kentlerden bahseder, bu eserleri çalmaya çalışan kaçaklar olduğunu belirtir ve bu kişilerin kanuna karşı geldiklerini aslında milletin malını çaldıklarını söyler.

Emel, Cem'i dinlerken alanlardaki, parklardaki heykelleri düşünür. Söz sırası kendisine gelince parklardan, çocuk bahçelerinden söz edeceği ve insanların bu yerleri kendi malıymış gibi korumaları gerektiğini düşünür.

Emel'in bunları aklından geçirdiği sırada Hakan telgraf tellerini anlatmaktadır. Telgraf direklerine tırmanan, telleri koparan, telgraf fincanlarına taş atan çocuklardan örnek verir ve demiryollarının da çok iyi korunması gerektiğini belirtir ve rayların üzerine taş yığan iki bilgisiz delikanlı yüzünden son anda fark edilmemiş olunmasa birçok insanın öleceğini söyler.

Önder de millete katkıda bulunmak için ağaç dikilmesi gerektiğini ki bunun için okullarında binin üzerinde öğrenci olduğunu ve her birinin bir ağaç dikmesiyle kente bir koru, orman yetiştirebileceklerini söyler. Bu fikir diğer arkadaşlarının da çok hoşuna gider ve öğretmenlerin de bu işte kendilerine öncülük etmesini isterler.

Önder ikinci olarak da millet malı üzerine sınıfta bir kompozisyon yarışması açmayı ve yarışmada kazanana ödül vermeyi teklif eder. Bunu da uygun bulurlar. Oturum sona ererken öğretmen sözü alır ve yaşadıkları ülkenin öneminden, sahip olduğu değerlerinden bahseder ve biraz önce öğrencilerinin bahsettiği her şeyin millet malı olduğunu bir kez daha vurgulamış olur. Ayrıca öğrencilerini dinlerken güvencesinin arttığını ve bugünün çocuklarının geleceğin güçlü yöneticileri olacağını belirtir. Öğrencilerine "siz millet malının değerini anlamışsınız. Gerektiğinde bunu çevrenizde bulunan bazı kimselere de anlatmakla memleket hizmeti yapmış olursunuz" der.

Çocuklar, öğretmenin çevresinde yüreklerinde bir hafiflik, bir mutluluk duyarak toplanırlar. Neşeyle yola koyulurlar. Evlerinde, sofrada başında, geçirdikleri bu güzel günü ailelerine anlatacak ve millet malı konusunu bir kez de onlarla ele alacaklardır.

5.1.1.2.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hikâye her ne kadar hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı ile kaleme alınmış olsa da yazar kahramanlarının düşüncelerini birebir aktarma cümleleri ile okurlara sunmaktadır. Sadece olaylar arasında belirli bir düzen kurmak ve hikâyenin bütünlüğü sağlamak amacıyla söze karışmaktadır. Bu bağlamda okurlar, hikâyeyi okurken kendilerini 5. sınıf öğrencileri ile beraber kırdaki ders yapıyorlarmış gibi hissedebilirler.

5.1.1.2.5. Yer ve Zaman

Hikâye “güzel bir bahar günü idi” diye başlar. “Papatyalar, gelincikler, yapraklarla donanmış ağaçlar, ağaç dallarında ötüşen kuşlar...” hepsi baharın gelişini simgelemektedir. Öğrenciler de böyle bir günde derslerini kırdaki yapmak üzere küçük kentten kırlara doğru gitmektedirler.

Ormana giden yolu tırmanırken tepede, ormanın ve gölün daha iyi görüldüğü, kayalar arasında bir düzlükte ders yapmaya başlarlar. Yani hikâyenin ana mekânı bu düzlük alanıdır. Burası kayalar arasında yemyeşil bir düzlüktür. Bir yanda ormanın ulu ağaçları görünüyor; öte yanda göl, mavi bir ayna gibi parlamaktadır.

5.1.1.2.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Bu hikâyenin kahramanları 5. sınıf öğrencileridir. Yardımcı kahramanı da öğretmenleridir. Öğrencilerin her biri yaşadıkları çevreye karşı oldukça duyarlı, büyüklerine saygılı, ülkesinin değerlerinin farkında olan, doğanın korunması gerektiğini bilen, milletin malı olan değerlerin korunması gerektiği bilincindedirler. Bu yolla da özelliklere araştırmamızın dışında olan 5. sınıf öğrencileri ve tüm çocuk okurlar için iyi bir model olmaktadır.

5.1.1.2.7. İletiler

5.1.1.2.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Öğrencilere kuru bilgilerle ders kitaplarında vermeye çalışılan “millet malı” kavramının ne olduğunun 5. sınıf öğrencileri vasıtasıyla ve bir sohbet ortamında konuşuluyormuş gibi verilmesi, günümüz yapılandırmacı yaklaşımı destekleyen bir sınıf ortamının nasıl olduğunu gösterilmesi bu hikâyenin olumlu yönlerini yansıtan örneklerdir. Nitekim öğrencilerin dersi kendilerinin yönetiyor olması, birbirlerinin sözlerini dikkatle dinleyip fikirlerine saygı duyması, birbirlerinden izin alarak konuşmaları gibi özellikler bakımından her bir kahraman aynı zamanda iyi bir modeldir. Mesela öğrencilerden biri olan Nimet, yemek saatinde herkesin yemeğini birbirleriyle paylaşmasını önermiştir. Paylaşıcılık duygusunu geliştirmesi açısından bu örnek bir davranıştır.

Öğrencilerin söz alarak dile getirdikleri millet malı olduğunu düşündükleri her şey aslında bu hikâyeye için olumlu bir ileti taşır. Öğrencilerden Feride söz alarak ormanlardan, ormanların yararlarından bahseder ve insanların ihmali yüzünden binlerce ağacın kül olduğundan, yine insanların hayvanlarını otlatmak üzere ormana getirmeleri ve hayvanların da ağaçlara zarar vermesi ya da tarla açmak için genç ağaçları kesme gibi yanlış davranışları yüzünden ormanların zarar görmesinden bahseder ve ormanları korumak için neler yapılabileceği hakkında tartışırlar. Buradan okurların çıkarması gerek ileti ise ormanlara daha çok hatta en çok insanların zarar verildiği ve bunu engellemek için bütün insanların daha dikkatli ve duyarlı olmaları gerektiğidir.

Leman okullarında millet malı olduğunu ve öğrencilerin boş bulduklarında kara tahtaya gereksiz yazılar yazdıklarını bu yüzden de boş yere tebeşirin tükenip tahtanın boyasının solmasına neden olduklarını söyler ve ileride başka çocukların da bu eşyalara sahip olacağını dolayısıyla öğrencilerin bu gerçeğin bilincinde olup ona göre davranmaları gerektiğini belirtir. Onun vermek istediği ileti de çok önemlidir.

Levent millet malı olarak gölleri, denizleri gösterir ve kanunsuz balık avlamanın önüne geçilmesi, denizlere, gölere çöp ve atık maddelerin atılmaması gerektiğini belirtir.

Halil yol kenarlarına, sokaklara dikilen ağaçların meyve verdiği ve çiçeklerin ekildiği zamanda insanların bunlara sahip olmak için ağacın dalını kırıp çiçeklere zarar vermelerinin çok yanlış bir davranış olduğunu belirterek okurlara çevrelerini koruma ile ilgili duyarlılık kazandırabilir.

Cem ise tarihi eserlerin köylüler ya da o eserin kıymetini bilmeyenler tarafından bulunup değerinin çok altında yabancılara satılmasının yanlış olduğunu ve onların milletin malını çaldıklarını belirtir. Yazar, bu yolla okurların özellikle tarihi eserlere, geçmişimize, değerlerimize daha çok sahip çıkmaları gerektiğini belirtmeye çalışır.

Ayrıca hikâyede ormanlarımızın, yer altı zenginliklerimizin, tarihi eserlerimizin, korunması için neler yapılabileceği de örneklerle ve öğrencilere söylenilerek verilmesi de çok önemlidir. Bu hikâye yoluyla özellikle çocuk okurlar, yaşadıkları dünyanın farkına varabilir, okulda, sokakta, her hangi bir yerde gördüğü şeylerin hangilerinin millet malı olduğunu düşünebilir ve millet malı olabilecek şeyleri koruma altına alabilir.

5.1.1.3. Malazgirt Zaferi

5.1.1.3.1. Konu

Tarihimizde önemli bir yere sahip olan ve Türklere Anadolu'nun kapılarını açan Malazgirt Savaşı bu hikâyeye konu edilmiştir. Savaş öncesi Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans İmparatorluğunun durumu, savaşın ortaya çıkış sebepleri ve sonuçları hikâyede öyküleyici bir dille anlatılmıştır.

5.1.1.3.2. Ana Fikir

Malazgirt Savaşı'nın dünya tarihinde büyük olaylara yol açan ve bir dönüm noktası olan büyük bir zafer olduğu bu hikâyeye ile vurgulanmıştır. Tarih dersini sevmeyen öğrencilere geçmişlerini hikâyeye öğretimi yolu ile anlatmak onların Millî benliklerinin gelişimi açısından önemli olacaktır.

5.1.1.3.3. Kompozisyon

Yazar hikâyesine günümüzde Malazgirt'in nerede olduğu ve tarihimizde Malazgirt Ovası'nın neden önemli olduğunu belirterek başlar.

Selçuklu Devleti'nin kurucu olan Tuğrul Bey ölünce yerine kardeşinin oğlu Alparslan tahta geçer. Alparslan daha babasının, amcasının sağlığında değerli bir komutan olarak tanınmıştır. Birçok sefere katılmış, zaferler kazanmıştır. Tahta çıktığında Horasan, İran, Azerbaycan ve Irak gibi geniş topraklar Selçuklu Devleti'nin egemenliği altındadır. Selçuklunun ele geçirmesi gereken iki ülke kalmıştır: Mısır ve Anadolu...

Mısır, Fatımî Halifeleri'nin ülkesi ve Şîî mezhebinin merkezidir. Anadolu ise Bizans İmparatorluğu'na aittir. O zamana göre Anadolu, din uğruna yapılan savaşlara

açık bir alandır. Uzak bozkırlardan gelerek Selçuklunun hizmetine giren Türkmenler Bizans sınırına dayanıp yığılmaktadırlar. İslam dini uğruna yapılan savaşların coşkusuyla savaşçı özellikleri daha gelişmiştir. Anadolu'nun yayla ikliminin bıraktıkları yurtlarının iklimine çok benzediği için buraya sahip olmak istemektedirler.

Daha önce Tuğrul Bey zamanında Anadolu'nun kilit noktaları zorlanmıştır ama Alparslan tahta çıktıktan sonra akınlar daha planlı bir biçimde yapılmaktadır. Alparslan tahta çıkınca önce iç işleri ele alır. Memleketteki karışıklıkları, saltanat kavgalarını bastırır. Sonra Azerbaycan üzerine yürüyerek Bizans'a bağlı Ermeni, Gürcü ve Abaza hükümdarlarının yener, Tiflis, Ani, Kars gibi önemli merkezleri ele geçirir. Bu şekilde Orta Anadolu'ya yapılacak akınlara güvenli yollar açar.

Bu sıralarda Türkmen boyları da güney sınırından Anadolu'ya akınlar yaparlar. Anadolu'ya yapılan bu akınlar, Alparslan'ın emriyle gerçekleşir. Bu şekilde hem zengin ganimetler elde edilmekte hem de askerlik bakımından önemli yollar, kalabalık Bizans kuvvetlerinin bulunduğu kaleler, askerî yığınaklar, yiyecek ve silah depoları zorlanıp yok edilmekte ve zararsız hale getirilmektedir.

Türkmenler ve akıncılar eski Türk taktiğini uygularlar. Onların görevi düşman topraklarına başarılı akınlar yaparak büyük savaş için hazırlık yapmaktır. Bu şekilde akınlar yıllarca sürer. Malazgirt Savaşı'ndan önce iki kuvvet karşı karşıya gelmiş olur. Ya Bizans Anadolu'ya inen Türkleri yok edecek ya da Türkler bu topraklardaki devleti ezecektir. Bu nedenle Malazgirt ovası, tarihin büyük ve çetin bir savaşına sahne olur.

Bizans, yaklaşan tehlikeyi yeteri kadar anlayamaz. İmparator ölünce yerine İmparatoriçe geçer. Memleketin iç işleri çok karışıktır. Sarayda çıkar düşkününü kişiler çoktur. Ordu ihmal edilmiştir. Açlıktan, parasızlıktan askerler kendi ülkelerini yağma etmektedir, hatta Malazgirt Savaşı'ndan dört yıl önce (1061), Türkmenler Malatya'ya kadar gelirler. Türk akıncıları Kayseri'ye hücum ederler ama onları engelleyen olmaz. Türk baskısı gittikçe artınca İmparatoriçe korkar. Akınları durduracak ve ülkeyi Türk tehlikesinden koruyacak bir devlet adamına ihtiyaç olduğu için Romanos Diogenes ile evlenir. Diogenes soylu bir ailedendir ve Peçeneklere karşı başarılar kazanmıştır.

Romanos Diogenes 1068'de imparator ilan edilir. Askerlik sanatında yetenekli olan Diogenes gururlu, kendini beğenmiş ve övünmekten hoşlanan biridir. Fikirlerine karşı gelinmesini istemez. Tahta çıkışının ikinci ayında Franklardan, Uzlardan, Makedonyalılarından acele derleyip topladığı bir ordu ile sefere çıkar. Askerler de

imparatoru ordunun başkomutanı olarak görünce canlanırlar. Bizans ordusu Kayseri, Sivas, Divriği, Toroslar ve Halep yolunu izleyerek Anadolu'nun güneyine iner. Geniş topraklarda dolaşmalarına rağmen Türklerin Niksar'ı ele geçirmelerini, Eskişehir yakınlarına kadar sokulup Sakarya dolaylarına akınlar yapmalarını önleyemez.

İmparator 1070'te savaşa hazırlanır. Savaşta kendisinin yanında olmayan komutanları görevinden alır.

Türk akınları aralıksız sürer ve akınlar gün geçtikçe daha ileri bölgelere kadar yayılır. İmparator ise Türkleri gerilere püskürtmek adına hiçbir şey yapamaz. Alparslan durumu sabırla izler. Dalgalar halinde yapılan akınlarla Bizans'ı yıpratma planı işe yaramaktadır.

İmparator da Türk tehlikesini kökünden yok etmeye kesin karar verir. Bu niyetle 13 Mart 1071'de sefere çıkar.

Bu sıralarda Fatımî Halifelerinin ülkesi olan Mısır'da iktidar kavgaları olur. İktidarı ele geçirmek isteyen taraflardan biri Alparslan'dan yardım ister, Selçuklu Sultanı'nı Suriye'yi alması için kışkırtır. Alparslan bu teklifi kendi politikasına uygun bulur. Bunun için Azerbaycan'dan güneye inerken Malazgirt'i alır. Ermeniler tarafından korunan ve Bizanslıların çok sağlam kalelerinden olan Malazgirt'i aldıktan sonra yolunu devam eder. Halep'e kadar geçtiği yollar üzerinde bulunan bazı yerleri de uyruğuna alır.

Alparslan komutanlarından Bizans'ın durumunun iyi olmadığını öğrenir.

13 Mart 1071'de sefere çıkan İmparator iki yüz bin kişilik ordu ile Sakarya kıyılarına gelir. Burada kendisi ile aynı görüşte olmayan askerlerinin görevlerine son verir. Kendisine o kadar güvenir ki yaptığı işin orduya zarar vereceğini düşünmez. Komutanlarına alacakları yerlerin valiliklerini kendilerine vereceğini, camileri yıkıp kiliseler yapacağını söyleyerek Sivas'a varır.

İmparator Sivas'a geldiğinde Alparslan Suriye'den ayrılmıştır. Bunun üzerine imparator bir savaş meclisi kurar ve bu mecliste kendisine hoş görünmek isteyenler İran'a gidilmesini, komutanlar ise Türkleri Sivas'ta beklemenin daha doğru olacağını söyler. İmparator birinci görüşü kabul eder ve Erzurum'a doğru yola çıkar. Yolda Ermeni komutan Basilakis de doğu kıtalarıyla Bizans ordusuna katılır.

İmparator'a çevre komutanlarından birinden gelen mektupta Sultan'ın korkuya kapılarak Irak'a çekildiği söylenir. Alparslan Musul yönünde savaşa daha iyi hazırlanmak ve Malazgirt'e Bitlis üzerinden gelmek için ilerlemektedir.

İmparator Erzurum'a varınca arkasını güvence altına alsın diye yirmi bin kişilik zırlı bir kuvveti Gürcistan'a gönderir. Sicilya'da Araplara karşı yapılan savaşlarda başarılı olan bir komutanı da otuz bin kişilik bir öncü birliğinin başında Malazgirt ve Ahlat'a gönderir. Kendisi de büyük bir kuvvetin başına geçer.

Alparslan, Irak'tan Türk üSSü Ahlat'a geldiğinde Bizans öncü kuvvetleri de Ahlat'a ilerlemektedir. Anadolu savaşlarında üstün başarılar kazanan ünlü Türk komutanlarından Sanduk da o günlerde Ahlat'a döner. Komutasındaki kuvvetle Bizans öncülerine baskın yapar. Bizanslılar büyük bir şaşkınlık içinde Malatya'ya doğru kaçırlar.

İmparator, Ermeni komutan Basilakis'ten durumu öğrenmek istediğinde Basilakis bu akıncıların Ahlat garnizonuna bağlı askerler olduğunu söyler. Çünkü o da Sultan'ın orada olduğunu bilmez.

Alparslan'ın Suriye'ye giderken aldığı Malazgirt'te çok az bir kuvvet bırakılmıştır. Kale, Bizanslılar tarafından kuşatılınca Türk askerleri zor duruma düşerler. Garnizon komutanı kaleden çıkma şartının koşarak kuşatmadan kurtulmak için İmparator'un teslim teklifini kabul eder ama verdiği sözü tutmayarak Türk askerlerini kılıçtan geçirir.

İmparator'un Malazgirt'i geri aldığı sırada Alparslan da Ahlat'tan ayrılmış, yukarı doğru ilerlemektedir.

İki ordu Malazgirt ile Ahlat arasında Rahva Ovası'nda savaş durumuna geçerler.

İki ordu arasında sayıca pek büyük fark vardır. Bizans ordusu her ne kadar sayıca fazla olsalar da orduda bir birlik yoktur. Askerler din, milliyet ve ülkü bakımından ayırırlar. Buna karşılık sayıca çok daha az olduğu halde Selçuklu ordusu tam bir birlik ve ahenk içindedir. Bu ordu Türk ve İslam ülküsü uğrunda her şeyi göze almıştır. Bununla birlikte Sultan yine de endişelidir. İki yüz bin kişilik bir ordunun karşısına ancak elli bin kişiyle çıkacaktır. Bunun için karısını ve çocuklarını veziri Nizam-ül Mülk ile birlikte memlekete göndermek gibi bazı tedbirler alır. Aynı zamanda İmparator'a elçiler göndererek barış teklifinde bulunur ama İmparator kabul etmez.

Alparslan barış isteğinin reddedilişine çok üzülür. Büyük bir savaş onları beklemektedir. Hazırlıklarını hızlandırır. Alparslan'ın imamı bütün Müslümanların cuma günü zafer için dua ettiklerini söyleyerek Sultan'ın moralini yükseltir. Bu savaş İslam dünyasının kaderi ile ilgili olduğu için Abbasi Halifesi de bütün İslam ülkeleri camilerinde okunmak üzere dua metni gönderir.

Alparslan barış isteğinin reddedilişini çarşamba günü öğrenir. Savaş planını yapar ve orduyu ikiye ayırır. Bir bölümü ile düşman karşısında kendisi yer alır, öteki bölümü de pusu kurması için çok güvendiği bir komutanın emrine verir.

Perşembe günü ovada tekbir sesleri duyulur. Oklar yağmur gibi yağar, büyük bir uğultu göklere yükselir ve bu Cuma gününe kadar devam eder.

Alparslan Cuma sabahı secdeye varır ve Allah'a dua eder. Cuma namazı sırasında bir geçit resmi yapar ve beylerine, komutanlarına, ordusuna "Bugün burada Tanrı'dan başka bir sultan yoktur. Ben de ancak sizlerden biriyim. Savaşmakta veya savaşmamak için buradan uzaklaşmakta serbestsiniz..." der. Bu sözler orduyu çok heyecanlandırır. Hepsi bir ağızdan Sultan'a kendisinin kulları olduklarını ve hep onun arkasında olduklarını söylerler.

Savaş başladığında Türkler tekbir sesleri ile Bizans'ı hücumla kışkırtmaya çalışırlar. Çünkü sayıca az oldukları için hücumu karşı taraftan beklerler. Hücumdan önce İmparator da çadır kilisede apazların yönettiği ayinde dua eder. Sonra da Bizans ordusu çan sesleri ile Türklere saldırmaya başlar.

Türkler savaşta eski savaş tekniğini kullanırlar, hücum eder gibi görünüp geri geri çekilmeye başlarlar. Bizanslıların Türklerin savaştan çekildiklerinin sandıkları anda da saldırıya geçer, onları her yerden sararlar. Bu beklenmedik saldırı karşısında Bizans ordusunu bir şaşkınlık alır.

Ayrıca Bizans ordusunda yer alan Oğuzlarla Peçenek süvarileri de soydaşlarının tarafına geçerler. Ermeniler de aslında kendi mezheplerini zorla kabul ettirmek isteyen Bizanslıları sevmezler ve fırsatını bulduklarında onlar da kaçarlar.

İmparator ilk bozguna uğrayan sağ kanada sol kanattan destek göndermeye çalışır. Yedek kuvvetlerin komutanı ise İmparator'un öldüğü haberini yayarak savaşı bırakır.

Alparslan ordusunun başında savaşı kendisi idare eder. Hatta bazen bizzat çatışmada da bulunur. İmparator ise karargâhına hazinelerinin bulunduğu yana doğru

çekilmeye başlar ama hâlâ kılıcını çekip dövüşmektedir. İmparator elinden yaralanır. Okla vurulan atı ile de yere yuvarlanır ve bir köle tarafında esir alınır.

İmparator ile birlikte bütün komutanlar da esir düşerler. Bu savaşta elde edilen ganimetler sonsuzdur. İmparatoru zincire bağlı olarak Sultan'ın huzuruna getirirler. Sultan kendisine savaşmadan önce elçi gönderdiğini ama kendisinin kabul etmediğini hatırlatır ve ona zaferi kendisinin kazansaydı ne yapacağını sorar. İmparator da kendisini öldürmelerini emredeceğini söyler. İmparator'un doğru söylemesi Sultan'ı etkiler ve dürüst ve mert birinin öldürülmesinin doğru olamayacağını düşünür. Sonra İmparator'a "Sana ne yapacağımı sanıyorsun?" diye sorar. İmparator da üç olasılıktan söz eder: Kendisini öldürtmek, üzerine yürümek istediği ülkelerde şehir şehir gezdirmek ve son olarak da (hiç olmayacak bir şey diye belirttiği) bağışlanmak. Eğer bağışlanırsa Sultan'a paralar sunacağını, kendisini dost edineceğini ve onlara bağlı olacaklarını da belirtir.

Alparslan zaten İmparator'u bağışlamak niyetindedir ve bu niyetini ona da açıklar. Kendisine esir gibi değil de büyük bir hükümdar gibi davranılacağını söyler. Bundan sonra da Alparslan ile Diogenes Türk geleneğine göre "Kanlarıyla kardeş olduklarını belirten bir anlaşma" imzalarlar ve Sultan Diogenes'i bir süre sonra iki komutan ve bir kıta askerin koruyuculuğunda memleketine gönderir. Alparslan başta Halife olmak üzere her yana zafer mektupları yollayıp müjdeli haberi verir. Bu haber üzerine her yerde kutlamalar yapılır.

Malazgirt Zaferi'nin yalnız Türk- İslam ve Bizans tarihlerinde değil, dünya tarihinde de büyük önemi vardır. Alparslan bu zaferiyle Anadolu'yu Türklere kazandırmıştır. Bu zaferle Bizans, büyük bir imparatorluk olmaktan çıkmıştır. Artık doğuda Hıristiyanlığın savunucusu olmayacaktır. Türklerin bir gün Rumeli'ye geçme ihtimallerini düşündükleri için Haçlı Seferleri çıkar.

Dünya tarihinde büyük olaylara yol açan ve bir dönüm noktası olan Malazgirt Zaferi paha biçilemeyecek nitelikte bir zaferdir.

5.1.1.3.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hâkim bakış açısı ile kaleme alınan eserde yazar her şeyi gören, bilen ve aktarandır. Selçuklu Devleti'nin ve Bizans İmparatorluğu'nun durumunu, savaşa nasıl hazırlandıklarını ve savaş anını ve sonrasında yaşananları; Alparslan'ın ve Diogenes'in düşüncelerini, savaş planlarını okurlara aktaran hep üçüncü bir kişidir, yani yazardır ve bunu da genellikle öyküleme yoluyla yapmış yer yer de gösterme tekniği kullanmıştır.

5.1.1.3.5. Yer ve Zaman

Hikâyede en önemli zaman savaşın olduğu gündür. Yani 26 Ağustos 1071. Öğrencilere çoğu zamana tarih derslerinde savaşların tarihini öğretmek zordur. Ancak bu şekilde hikâyeleştirilerek verilen bir tarihî olayı öğrenciler, daha kolay kavrayabilirler. Ayrıca savaş öncesi durumlar anlatılırken “Malazgirt Savaşı’ndan dört yıl kadar önce (1061) Türkmenler Malatya’ya kadar gelmişlerdi” gibi ifadeler kullanılmıştır. Burada dikkati çeken husus savaştan dört yıl öncesi için parantez içi bilgi olarak 1061’in verilmesidir. Savaşın 1071’de olduğu düşünülürse dört yıl öncesi için 1968 gibi bir yılın verilmesi gerekirdi. Bu husus yazardan ya da baskı hatasından kaynaklanmış olabilir ancak öğrencilere tarihi bir olayı en doğru şekilde anlatmak önemlidir.

En önemli mekân ise savaşın geçtiği Malazgirt Ovası’dır. Yazar hikâyesinin başında Malazgirt ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

“Bugün Malazgirt, Muş iline bağlı bir ilçe merkezidir. Malazgirt Ovasının tarihî önemi büyüktür. Çünkü bundan 900 yıl önce bu ovada dünyanın en büyük meydan savaşlarından biri olur” (Su, 2009: 37).

Malazgirt dışında Selçuklunun o zamanki genel durumu anlatılırken alınması gereken yerler arasında Mısır ve Anadolu gösterilmiştir. İlginç olan yazarın Anadolu’yu bir ülke adı olarak göstermiş olmasıdır. Bu bilgi de okurların kafasını

karıştırılabilir. Nitekim günümüzde Anadolu Türkiye'nin Aya kıtasında kalan topraklarına verilen isimdir.

Bunun dışında hikâyenin tarihî bir olayı hatta bir savaşı anlatıyor olması da mekân olarak genellikle açık alanları, savaş meydanlarını gözler önüne serer.

5.1.1.3.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanları Büyük Selçuklu Devleti'nin Sultanı Alparslan ve Bizans İmparatorluğu'nun İmparatoru Romanos Diogenes'tir.

Alparslan Selçuklu Devleti'nin kurucusu olan Tuğrul Bey'in kardeşinin oğludur. Babasının, amcasının sağlığında dahi değerli bir komutan olarak tanınmıştır. Cesurdur, merttir, halk ve asker tarafından çok sevilir. Birçok sefere katılmış, zaferle kazanmış biridir. Alparslan tam bir liderdir. Savaş stratejisini çok iyi bilen biridir. Zamanı gelince savaşta askerlerine komutanlık edip en önde yer alacak kadar cesur ve yeri gelince onlara ben de sizin gibi bir erim diyebilecek kadar da alçak gönüllü biridir. Ayrıca Diogenes'i mert biri olduğu için öldürtmeyecek kadar merhametli ve insancıdır. Olayların ardını düşünecek kadar zeki ve ileri görüşlüdür. Yapacağı işlerinin hep sonraki adımlarını da hesaplayacak kadar ayrıntıcı ve dikkatlidir.

Kahramanlık hikâyelerini okuma konusunda daha çok istekli olan 13- 15 yaş grubu erkek okurlar için yazarın çizdiği Alparslan birçok özelliğiyle model olabilir.

Bizans İmparatoru Romanos Diogenes ise soylu bir ailedendir. İmparatoriçe'ye göre Türklerle başa çıkabilecek, cesaretli ve savaş sanatında usta biridir. Atılgandır ama gururlu ve kendi beğenmiş, övünmekten hoşlana biridir. Bu özelliği dolayısıyla çevresinde dalkavukları dışında kimseyi bırakmamıştır. Savaşta usta komutanları sadece kendisi gibi düşünmedikler için görevlerinden almıştır. Ancak o da Alparslan gibi ordusunun başına geçmiştir. Her şey bitip yenildiğinde dahi gururunu elinden bırakmamış, esir halde Sultan'ın önüne getirildiğine ona yaranmak için yalan söylememiştir. Onun mert ve dürüst olması Sultanı dahi etkilemiştir.

Yazarın olaya objektif bakma adına Diogenes'in de olumlu özelliklerini vermiş olması öğrencilere de bu bilinci kazandırabilme açısından önemlidir.

5.1.1.3.7. İletiler

5.1.1.3.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Tarih dersi çoğu zaman öğrencilere çok sıkıcı gelir. Bu dersi zevkli hale getirebilmenin bir yolu da yazarın yaptığı gibi olayları hikâyeleştirerek anlatmaktır. Çünkü her bir Türk genci tarihini bilmeli, geçmişine sahip çıkabilmelidir. Bu bakımdan yazarın yapmaya çalıştığı çok önemlidir.

Ayrıca yazar olayı hikâyeleştirirken eski Türk geleneklerinden de bahsetmektedir. Mesela Alparslan savaş günü beyazlar giyer ve atının kuyruğunu kendisine bağlar. Bu davranışıyla kendisinin de orduda sadece bir asker olduğunu belirtmektedir. Beyaz giymesinin nedeni de eğer ölürse beyaz elbisesi kendisinin kefeni olacaktır. Bu gibi ayrıntılar okurların konuya olan ilgisini artırmakta, okuma eylemini daha zevkli hale getirmektedir.

Yazarın olayı anlatmaya başlamadan Malazgirt'in günümüzde hangi şehrin sınırları içerisinde bulunduğunu söylemesi, özellikle somut işlemlerden soyut işlemlere geçen çocuk okurların söz konusu yeri somut olarak algılanmasını sağladığı için önemlidir. Nitekim gerek coğrafya gerekse tarih derslerinde harita gibi materyaller kullanılmadan konunun anlatılması olayların iyi anlaşılmasına neden olmaktadır.

Hikâyeye göre Türk ordusu birlik ve beraberliği sayesinde kendilerinde sayıca dört kat büyük bir orduyu yenmişlerdir. Bu bakımdan özellikle çocuk okurlara, çocuklara millî birlik ve beraberliğin önemini anlatması bakımından bu hikâyeye oldukça anlamlıdır.

Savaş sırasında Bizans ordusunda olan Oğuzlar ile Peçeneklerin de Türklerin tarafına geçmeleri belirli bir kültür yelpazesinde ya da ortak bir inanç etrafında toplanan

insanların baskı ortamında dahi birbirlerine zarar vermeyeceklerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Ayrıca Bizans İmparatorluğu'nun Ermenilere kendi mezheplerini zorla kabul ettirmeye çalışmaları da hoşgörü politikasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sürmesi bakımından iyi bir örnektir.

5.1.2. Eserin Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

Mükerrem Kâmil Su'nun "Vatan Toprağı" adlı eserinde üç hikâye ve iki de ders kitabı niteliğinde biyografik eser bulunmaktadır. Yalnız araştırma ortak hikâyeler ve romanlar üzerine olduğu için biyografi türünde olan "En Büyük Türk'ten Bize" ve "Atatürk Bizimle" incelemeye dâhil edilmemiştir.

Eserde yer alan hikâyelerden ilki esere adını da veren Vatan Toprağı'dır. Bu hikâye ilk olarak Ankara: Kurtuluş Yayınları arasından 1975'te ve sonra yine aynı yayınevi tarafından 1882'de yayımlanmıştır. Eserde yer alan ikinci hikâye Millet Malı ilk olarak Ankara: MEB Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından 1975 yılında yayımlanmıştır. Üçüncü hikâye olan Malazgirt Zaferi ise ilk olarak 1971'de Ankara: MEB Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü'nde yayımlanmıştır (Fakı, 2010: 37, 39).

Eserin incelenen baskısı 305 sayfa olup Mart 2009'da Elips Yayınları arasından çıkmıştır.

5.1.2.1. Kapak

Kitabın kapağının turuncu ve yeşil renklerden oluşması eserin ilk bakışta dikkat çekici kılmaktadır. Ön kapağın üst yarısında Mustafa Kemal Atatürk'ün ve cephede onunla omuz omuza savaşan Türk askerlerinin resimleri bulunmaktadır. Resmin hemen altında kitabın yazarının adı belirtilmiştir, onun da altında kitabın adı yer almaktadır.

Ön kapakta dikkati çeken bir diğer özellik ise bu eserin Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim 100 Temel Eser Dizisi'nden biri olduğunu belirten ibaredir.

Kitabın arka kapağında 100 Temel Eser uygulaması ilgili şu cümlelere yer verilmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığınca Türk ve Dünya edebiyatından seçilerek oluşturulan 100 Temel Eser, çocuklarımıza okuma alışkanlığı kazandırılmasında okuma alışkanlığı kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığının bu çalışmasını, ülkemizdeki okuma oranını arttırmaya ve dilimizin gelişimini sağlamaya yönelik önemli bir çaba olarak görüyoruz.

Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki duygu ve düşünce zenginliğini kazanmış bireylerin oluşturacağı bir toplumun daha hoşgörülü ve paylaşımcı olacağını düşünüyoruz.

İlköğretim seviyesindeki çocuklarımıza bu eserleri okutmayı başarabilirsek okuyan, bilinçli ve gelişmiş bir toplum olma yolunda ilk adımı atmış olacağız.

Eserin arka iç kapağında yazarın torunu olan Mehmet Ali Tanaydı'nın Şubat 2009'da yazdığı son söze ve yazar hakkında bilgi veren kısa bir yazıya da yer verilmiştir.

5.1.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler Arial yazı tipiyle ve on üç punto ile yazılmıştır. Bir sayfada ortalama 30- 35 cümle yer almış olsa harflerin on üç puntuyla yazılmış olması eserin okunuşunu çok kolaylaştırmıştır. “Çocuk Edebiyatı” yazarlarının görüşleri doğrultusunda sadece yazı biçimi ve sayfa düzenine bakılarak bu eserin özellikle sınıflar 5. sınıflar için uygun olacağı söylenebilir.

5.1.2.3. Resimlendirme

Eserin sadece ön kapağında bir resim bulunmaktadır. Bunun dışında resme yer verilmemiştir.

5.1.2.4. Bölümleme

Eserde üç hikâye ve iki de ders kitabı niteliğinde biyografi esere yer verilmiştir. Vatan Toprağı (s. 7-18), Millet Malı (s. 19-34) ve Malazgirt Zaferi (s. 35-54) tek bölümden oluşmaktadır. En Büyük Türk'ten Bize (s. 55-88) ise 'Cumhuriyet Kuruluyor' başlığı altında tek bölüm olarak yazılmıştır. Atatürk Bizimle (s. 89- 305) ise yirmi beş bölümden oluşmaktadır. Biyografiler eser incelemesine dâhil edilmemiştir.

5.1.3. Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

5.1.3.1. Deyimler

Deyimler yoluyla öğrenciler, belirli kelimelerin bir araya gelerek kendi anlamları dışında kullanılabileceğini öğrenirler. Anlatımı zenginleştirmek adına hikâyelerde kullanılan deyimler ve sıklıkları şunlardır:

“çıt çıkarmamak, el ele vermek, ele almak, göz dikmek, hor kullanmak, paha biçmek (4), pusu kurmak (3)”

Deyimleri söz varlığını geliştiren unsurlar olduğu düşünülürse yazarın hikâyelerinde deyimlere yer vermesi önemlidir.

5.1.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

İkilemelerin anlatımı zenginleştiren söz kalıpları oldukları düşünülürse eserde ikilemelerin kullanılmış olması hikâyelerin okunuşunu daha zevkli hale getirecektir. Hikâyelerde kullanılan ikilemeler ve sıklıkları şunlardır:

“Allah Allah, bazı bazı, bile bile, birer birer, cayır cayır, cıvıl cıvıl, çanak çömlek, çok çok (2), çoluk çocuk, dike dike, haydi haydi, kapış kapış, kel kel, küçük küçük, pırıl

pırıl, seSSiz seSSiz, şehir şehir (2), uğraşa uğraşa, vura vura, yarım yarım, yeni yeni, yer yer (2), yeşil yeşil”

İkilemeler aynı zamanda söz varlığını geliştirmede de önemli yere sahiptir. Bu hikâyelerde kullanılan ikilemelerin de bu amaca hizmet edebilecek olması önemlidir.

5.1.3.3. Dualar

İnsanlar, zor anlarında sığınacak bir liman ararlar. Manevî bir desteğe ihtiyaç duyarlar. Burada devreye dualar girer. Dualar insanların en saf, en temiz duygularla Allah’a yakarmalarıdır. Bu hikâyelerde kahramanların duaları şöyle örneklendirilebilir:

“- Tanrı yardımcınız olsun öğretmenim” (Su, 2009: 13).

“Ey Tanrım! İslamın sancaklarını yükselt. Sana kulluk için canlarını esirgemeyen savaşçıları yalnız bırakma. Alparslan’ı düşmanlarına muzaffer kıl. O senin rızanı kazanmak için varını, canını her şeyini fedadan çekinmiyor. O senin yolunda nasıl savaşıyorsa sen de onu öylece koru. Düşmanlarını kahret...” (Su, 2009: 47).

“Ey Tanrım! Büyüklüğün karşısında yüzümü yere sürüyor, senin uğrunda savaşıyorum. Ey Tanrım! Niyetim temizdir. Bana yardım et. Sözlerimde yalan varsa beni kahret” (Su, 2009: 48).

Hikâyedeki kahramanların her anlarında Allah’a sığınmaları, onun şefkatini hissetmeleri onları daha güçlü kılmaktadır.

5.1.3.4. Anlatma Teknikleri

5.1.3.4.1. Öyküleme

Hikâyeler hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı ile kaleme alındığından hikâyelerde genellikle öyküleme tekniği kullanılmıştır.

Asya'nın doğusunda küçük bir yarımada vardır. Adı Kore'dir. Bir zamanlar burası Japonların egemenliği altında idi. Japonya İkinci Dünya Savaşı'nda yenildi. Müttefiklere teslim oldu. Bunun üzerine Kore, Japon egemenliğinden kurtuldu. Ama Kuzey ve Güney Kore diye ikiye bölündü, Güney'de özgür bir devlet kuruldu. Kuzey, komünist rejimi benimsedi. Kuzey Koreliler, komünistlerin kışkırtmasıyla Güneylilere saldırdılar. Bir iç savaş başladı... (Su, 2009: 9).

“Cumhuriyet Okulu 5. sınıf öğrencileri o gün açık havada ders yapacaklardı. Şarkılar, marşlar söyleyerek yürüyorlardı. Ormana giden şoseyi bırakarak bir tepeye tırmanmaya başlamışlardı. Buradan orman ve göl daha iyi görünüyordu. Çocuklar ders yapmaya elverişli bir yer bulmak için dağıldılar...” (Su, 2009: 21).

Alparslan tahta çıkınca önce iç işlerini ele aldı. Memlekette çıkan bazı karışıklıkları, saltanat kavgalarını bastırdı. Sonra Azerbaycan üzerine yürüyerek Bizans'a bağlı Ermeni, Gürcü ve Abaza hükümdarlarını yendi. Tiflis, Ani, Kars gibi önemli merkezleri ele geçirdi. Böylece Kuzey Anadolu'ya Orta Anadolu'ya yapılacak akınlara güvenli yolları açmış oldu... (Su, 2009: 39).

5.1.3.4.2. Betimleme

Betimleme, okurların hayata bakışlarını değiştiren, olayları, doğayı, kişileri farklı görmelerini sağlayan bir anlatma tekniğidir. Bu bakımdan hikâyelerde yer alan betimlemeler şöyle örneklendirilebilir:

“Güzel bir bahar günü idi. Ortalık pırıl pırıldı. Küçük kentten kırlara doğru çıkınca çocukların neşesi biraz daha arttı. Papatyalar, gelincikler, yapraklarla donanmış ağaçlar, ağaç dallarında cıvıl cıvıl ötüşen kuşlar...” (Su, 2009: 21).

“Burası kayalar arasında yemyeşil bir düzlüktü, Bir yanda ormanın ulu ağaçları görünüyör; öte yanda göl, mavi bir ayna gibi parlıyordu” (Su, 2009: 21).

5.1.3.4.3. Gösterme/ Sahneleme

Gösterme tekniğinde okur tiyatro izliyor gibi hiSSeder kendini. Çünkü ikili konuşmalara bizzat tanık olur, üçüncü bir kişinin ağzından duymaz. Bu teknikle kurgulanan hikâyeler özellikle ilköğretim öğrencileri için daha uygun olabilir. Vatan Toprağı hikâyesinde gösterme tekniğinin kullanımları şöyle örneklendirilebilir:

- Sizden Cahit’i istemeye geldim Leyla Hanım. Şehre gitmem gerek. Bana ancak Cahit yardım edebilir.
- O daha küçük. On iki yaşında bir çocuk ne işe yarar?
- Yaşça küçüktür ama akıllıdır. Yürekli. Babası bana görev verirken gerekirse Cahit’i de bu işlere karıştırabileceğimi söylemişti (Su, 2009: 13).
- Kendini nasıl hiSSediyorsun Cahit?
- Demir gibiyim öğretmenim.
- Haberleri ve bu planı bizimkilere teslim ettikten sonra bir doktora görünmelisin.
- Cephelerde babam ve askerlerimiz ölümlere meydan okuyorlar. Su gibi kan akıyor. Benim şu birkaç damla kanımın ne önemi var öğretmenim? Siz beni düşünmeyin. Asıl zor durumda olan sizsiniz. Şu ormanda yapayalnız kalıyorsunuz.
- Ben bir kolayını bulur, kasabaya dönerim. Yeter ki, sen şehre vaktinde yetiş.
- Yetiyeceğim öğretmenim. Size söz veriyorum. Şeref sözü. Bu işi başaracağım (Su, 2009: 15- 16).

Millet Malı hikâyesinde özellikle gösterme çoğu yerde öykülemeye bağlanmış, bu iki teknik iç içe kullanılmıştır:

Feride parmağımı kaldırdı, söz istedi:

- Öğretmenim, ara sıra sınıfta yaptığımız gibi her birimiz ortaya bir konu atsak, sözlü kompozisyon yapsak nasıl olur?

Çocuklarda bir sevinç kıpırdaması oldu.

Öğretmen gülümsedi:

- Anlaşıldı, anlaşıldı... Feride'nin önerisinden yana olanlar çoğunlukta... Haydi, öyle olsun.

Tunç:

- Bir açık oturum yapalım, dedi. İçimizden biri oturumu yönetsin. Böylece bir sözlü kompozisyon yapmış oluruz.

Sesler yükselmeye başladı:

- Oturumu Feride yönetsin. Sözlü kompozisyon fikri onundu.

- Önder yönetmeli.

- Hüseyin, Hüseyin...

- Nazlı yönetsin (Su, 2009: 23).

Malazgirt Zaferi hikâyesinde öyküleme ağır basmakla beraber gösterme tekniği de yer yer kullanılmıştır:

İmparator:

- Ülkelerini almak için her türlü kavimlerden meydana gelmiş askerler topladım. Paralar harcadım. Memleketim ve kaderim elindedir. Bu durumda önümdedir. Ne istiyorsan onu yap, dedi.

- Zaferi kazansaydın sen ne yapardın?

- Sen böyle benim veya adamlarımın lütfuna bırakılsaydın, ya başımı kesmelerini yahut darağacına asılmanı emrederdim (Su, 2009: 51).

5.1.4.Eserin Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. Sınıflar) Açısından İncelenmesi

Vatan Toprağı kitabında yer alan üç hikâye, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (6, 7 ve 8. sınıflar) "Giriş" bölümünde yer alan "Genel Amaçlar" ile "Öğrenme Alanları" ve "Yöntemler" bölümünde yer alan "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler"

bakımından incelenmiştir. Her bir hikâyenin programın belirtilen özelliklerine göre incelenmiş hali aynı başlık altında farklı paragraflarla verilmeye çalışılmıştır.

“Genel Amaçlar”, “Öğrenme Alanları” ve “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserde yer alan hikâyelerin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı üzerinde durulmuştur.

100 Temel Eser listesinde yer alan eserlerin genellikle okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla hazırlandığı belirtilir. Aslında öğrenme alanlarını birbirinden ayırmak doğru değildir. Nitekim en temel becerimiz olan dinleme daha anne karnındayken başlar. Çocuğuna hikâye, roman okuyan bir anne bu yolla daha dünyaya gelmemiş çocuğunun dinleme becerisini geliştirebilir. Ayrıca çok okuyan kimselerin okuma becerilerinin yanında anlatma becerileri de gelişecektir. Çünkü okuma yoluyla kazanılan söz varlığını yazıya aktaran kişilerin yazma becerileri, sözlü olarak dile getirenlerin de konuşma becerileri gelişecektir. Kısacası her bir öğrenme alanını birbirinden ayırmak doğru değildir. Hepsi bir bütünün parçalarıdır.

Vatan Toprağı hikâyesinde Müdire Hanım’ım öğrencilere bir anısını anlatmaktadır. Bu aslında daha çok Yüzbaşı Cahit’in hikâyesidir. Öğrencileri de öğretmenini canla başla dinlemektedirler. Bu hikâye ile özellikle çocuk okurların tıpkı Müdire hanım’ın öğrencileri gibi dinleme becerileri artabilir ya da Müdire Hanım’ı örnek alıp kendi hikâyelerini anlatmak isteyenlerin konuşma becerileri gelecektir. Ayrıca yazarın hikâyesinde arı bir dil kullanmış olması da öğrencilerin hem konuşma hem de yazma becerilerini geliştirebilir. Yine Millet Malı özellikle dinleme becerilerinin nasıl gelişeceğini örneklemesi bakımından önemlidir. Kırdaki yapılan derste 5. sınıf öğrencileri sözlü kompozisyon yapmaktadırlar, hatta sonra aynı konu üzerinde yazılı kompozisyon yarışması hazırlamaya da karar verirler. Böylesi bir ders ortamı oluşturmak isteyen okurların bu yolla hem konuşma becerilerinin hem de yazma becerilerinin gelişmesi beklenebilir.

Hikâyeler genel amaçlar doğrultusunda incelendiğinde ise özellikle öğrencilerin millî, mahallî, ahlâkî ve evrensel değerler önem vermeleri gerektiği hikâyelerde

özellikle vurgulanmak istenen temalardır. Ayrıca hikâyelerin her biri de genel amaçlarda öğrencilere kazandırılmaya çalışılan özelliklere uygun niteliktedir.

Hikâyelerin öğrencilerin ilgi alanları ve seviyelerine uygun olmaları, kurgulanışlarında hiçbir ideolojiyi, yıkıcı ve bölücü amaçları içermemeleri, yazarın Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmış olması gibi özellikleri bakımından okuma metinlerinde bulunması gereken özellikleri de taşımaktadır.

Ayrıca özellikle Millet Malı hikâyesinde insan haklarına ve demokratik değerlere uygun iletilerin öğrencilere verilmesi de okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler açısından oldukça önemlidir.

5.1.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Eserdeki üç hikâye Coşkun (2005) tarafından geliştirilen öyküleyici anlatım tutarlılık değerlendirme formuna göre incelendiğinde üçünün de çok iyi derecede (5) tutarlı oldukları görülmüştür.

Vatan Toprağı hikâyesinde belirli bir konu vardır ki bu konu içerik çözümlemesinde ayrıntısıyla verildiği için tekrara düşmemek adına burada bir daha verilmemiştir. Hikâyede mantıklı bir plan da vardır. Kore’de savaşan Türk askerleri için hazırlanan hediye sandığına Müdire Hanım da bir paket koyar ama bu paketin sahibi bellidir: Yüzbaşı Cahit Eser. Burada yazar okurların merak duygusunun doruğa çıktığı anda Cahit’in hikâyesini anlatmaya koyulur. Yüzbaşı Cahit’in kim olduğunu anlattıktan sonra da Müdire Hanım başka bir düğümü daha çözer ve pakette ne olduğunu söyleyerek hikâyeyi bitirir. Hikâyede merak duygusunu harekete geçiren noktalar özellikle okur için özgün ve ilgi çekici bir şekilde sunulmuştur. Ana hikâye ile Müdire Hanım’ın anlattığı hikâye birbiriyle uyumlu işlenmiştir. Bu bakımdan bu hikâye tam anlamıyla bütünlük taşıyan bir hikâyedir.

Millet Malı hikâyesinde de öğrencilerin algılarındaki “millet malı” kavramı üzerinde durulmuştur. Yani bu hikâyede de ayrıntısıyla işlenmiş bir konu mevcuttur. Hikâyenin planı şu şekilde kurgulanmıştır: Cumhuriyet İlkokulu öğrencileri derslerini kırdaki işlemek üzere ormanlık bir yere giderler. Dersin programı önceden

oluşturulmuştur ve programın uygulanmasından bir öğrenci sorumludur, öğretmen misafir konumundadır. Öğrenciler bir yer bulup yerleştiklerinde sorumlu öğrenci programı açıklar, müzik etkinliğiyle program başlar, ardından yemek yenir ve kompozisyon dersine geçilir. Burada sözlü kompozisyon yapılır, bunun için de açık oturum düzenlenir, öğrenciler “millet malı” kavramı etrafında görüşlerini dile getirirler. Dersin sonunda öğretmenleri genel bir değerlendirme yapar, öğrencilere o derste yaptıklarını ailelerine anlatmak üzere evlerinin yolunu tutarlar. Öğrencilerin Millet malı kavramı ile ilgili söyledikleri birbirleriyle uyumludur ve her bir bağlantı incelikle işlenmiştir. Bu bakımdan Millet Malı da tam anlamıyla bütünlük taşıyan bir hikâyedir.

Malazgirt Zaferi’nde yazar Malazgirt Savaşı’nı konu edinmiştir. Malazgirt’in günümüzdeki coğrafi konumunu belirttikten sonra savaş öncesi Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans İmparatorluğu’nun genel durumunu, savaşı gerektiren sebepleri, savaş sırasında olanları ve savaş sonrasında yaşananlar ile savaşın sonucunu hikâyeye edici bir dille kurgulamıştır. Olayları anlatırken aradaki bağlantılara özen göstermiştir. Bu özellikleri dolayısıyla bu hikâyeye de tam anlamıyla bütünlük taşır.

5.2 İnsan Ne ile Yaşar (Lev TOLSTOY)

5.2.1 Eserin İçerik Çözümlemesi

5.2.1.1. İnsan Ne ile Yaşar?

5.2.1.1.1. Konu

“İnsan Ne ile Yaşar?” hikâyesinde Michael adlı bir ölüm meleğinin Allah’a itaat etmediği gerekçesiyle cezalandırılarak yeryüzüne gönderilişi ve bazı sorulara cevap buluncaya kadar ayakkabıcı Simon ve ailesinin yanında geçirdiği altı yıllık sürede yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyenin sonuna kadar Michael’in aslında kim olduğunun bilinmemesi ve ailenin Michael ile beraber yaşadığı ilginç olaylar hikâyeyi sürükleyici hale getirmektedir.

5.2.1.1.2. Ana Fikir

Yazar, “İnsan Ne ile Yaşar?” adlı hikâyede insanlara içlerinde sadece merhametin barınabileceğini, yaşam mücadelesi içine her şeyi kontrolü altında tutmaya çalışan insanoğlunun aslında hiçbir zaman tam olarak neye sahip olacağını bilemeyeceğini ve insanların ancak ve ancak sevgi ile yaşayabileceklerini anlatmaya çalışmıştır.

Hayat mücadelesi içinde sürekli farklı beklentileri gerçekleştirme yolunda programlanmış bir robot gibi yaşayan insanlara hayatın gerçek anlamını hatırlatması ve daha yaşam mücadelesine atılmamış, geleceği sisler altında olan çocuk okurların da sisler ardındaki gerçeklerle yüzleşmeleri bakımından bu hikâyenin teması oldukça anlamlıdır.

5.2.1.1.3. Kompozisyon

“İnsan Ne ile Yaşar?” hikâyesi küçük bir kulübede ailesiyle yaşayan ve geçimini ayakkabı yapmakla sağlayan Simon’un bir sabah, üç rublelik banknotunu cebine koyarak köye gitmesiyle başlar. Simon köylülerden alacaklarını toplamak ve karısına kışlık bir palto yaptırmak için koyun derisi almak istemektedir. Ancak alacaklarını toplayamaz ve eli boş eve dönerken yol üzerindeki bir türbenin yanında soğuktan donmak üzere olan bembeyaz ve çıplak bir adam görür. İlk önce kim olduğunu bilmediği bu adamdan korkar, tam arkasını dönüp gidecekken kaybedecek bir şeyi olmadığını hatırlayarak geri döner ve adamın yanına gider. Ona sırtındaki ceketini, elindeki çizmeyi verir ve gidecek bir yeri olmadığını anlayınca da acıyarak onu evine götürür. O sırada Simon’un karısı Matryona da kocasının deri ile birlikte eve dönmesini beklemektedir. Kocasının deri yerine yanında çıplak bir adamla eve geldiğini gören Matryona çok kızar ve Simon ile tartışmaya başlar ama daha sonra yabancıyı kim olduğu konusundaki merakı onu biraz yumuşatır. O da kocası gibi yabancıya yani Michael’e acır, ona giyecek ve yiyecek verir. Michael de kadına gülümser.

Simon, Michael’e kendisine ayakkabı dikmede yardımcı olursa yanlarında kalabileceğini söyler. Michael, Simon’un öğrettiği her şeyi çok kısa sürede kavrar ve çok çalışıp çok az yemek yer. Artık herkes ayakkabı diktirmek için Simon’a gelir ve o git gide zengin olur. Bu şekilde bir yıl çalışırlar ve bir gün evlerine heybetli, zengin bir yargıç çıkar gelir. Elindeki çok kaliteli bir deriden kendisine uzun çizmeler yapılmasını ister. Michael adamın arkasındaki bir noktaya bakıp gülümser. Simon, Michael’den bu adamın çizmelerinin özenle dikilmesini ister. Bu yüzden Michael’e çok dikkatli olmasını söyler, aradan belli bir süre geçtikten sonra Simon, Michael’in çizme yerine bir çift terlik diktiğini görür ve çok sinirlenir. Michael’e kızarken kapı çalar ve yargıcın uşağı gelir. Beyinin öldüğünü ve hanımının da çizme siparişinin iptal edilmesini ve yerine bir çift terlik dikilmesini istediğini söyler. Michael elindeki terlikleri uşağa verir.

Yıllar birbiri ardınca geçer. Michael’in Simonlarda kalışının altıncı yılıdır. Hiçbir yere gitmez, gerekmedikçe konuşmaz. Bütün o geçen yıllar boyunca sadece iki defa gülümsemiştir. İlkinde, Matryona kendisine yemek verdiğinde, ikincisinde ise çizme yaptırmak isteyen beyefendi kulübelere geldiğinde. Simon kalfasından son derece

memnundur. Ona artık nereden geldiğini hiç sormaz. Tek korkusu Michael'in onları bırakıp gitmesidir.

Herkesin evde olduğu bir gün çocuklar pencereden dışarı bakarken bir kadının yanındaki ikizlerle evlerine doğru geldiğini görürler ve o zamana kadar hiç sokağa bakmayan Michael de ikizlere çok dikkatli bakar. İyi giyimli bayan yanındaki ikizlerle içeri gelir ve çocuklar için ayakkabı yaptırmak istediğini söyler. Çocuklardan birinin ayağı topaldır. Michael, küçük kızları önceden tanımış gibi dikkatle izler. Simon kızların ayak ölçülerini alırken topal kızın ayağının nasıl olduğunu sorar ve kadın onlara küçük kızların hikâyesini anlatır: Kızların babaları ormanda çalışırken üzerine ağaç devrilmiş ve orada ölmüştür. Üç gün sonra anneleri ikizleri doğurmuş ve o da o gün can vermiştir. Küçüklerin hiç kimseleri yokmuş. O sıralarda o kadın da köyde yaşıyormuş ve köyde çocuk bakan da sadece kendisiymiş. İkizleri de kendi çocuğuyla beraber beslemiş. Kendi çocuğu iki yaşına basınca ölmüş, kadının bir daha hiç çocuğu olmamış, kadın da ikizleri kendi çocukları gibi bağına basmış.

Aralarında bu şekilde konuşurlarken birden bire Michael'in oturduğu köşeden bir ışık bütün kulübeyi aydınlatır. Herkes ona doğru bakar. Michael elleri dizlerinde yukarı bakarak gülümsemektedir. Kadın, kızları alıp kulübeden çıkar. Michael de "Efendilerim elveda Allah beni bağışladı. Bir kusur işlediysen siz de beni bağışlayın" der. Simon ile karısı, Michael'den bir ışık çıktığını görürler. Simon, Michael'in önünde eğilerek ona, neden yanlarında kaldığı süre boyunca sadece üç kez gülümsediğini sorar. Michael de onlara Allah'ın kendisine verdiği bir görevi yerine getirmediğini ve bu yüzden cezalandırılarak yeryüzüne gönderiliş hikâyesini anlatır. Üç hakikati öğrenirse geri dönebilecektir ait olduğu yere.

Tanrı'nın kendisinden öğrenmesini istediği ilk hakikat "İnsan içinde ne barındırır?" sorusunun cevabıdır. Matryona'nın kendisine merhamet edip yiyecek vermesi ile ilk hakikati öğretmiş olur: İnsan, içinde sevgiyi barındırır.

İkinci hakikat olan "İnsana verilmeyen nedir?"in cevabını ise uzun çizmeler yaptırmak için evlerine gelen yargıç sayesinde öğrenir. Çünkü o zaman Michael yargıcın arkasındaki ölüm meleğini görmüş ve aslında ona gülümsemiştir. O zaman anlamıştır ki kendi ihtiyaçlarının bilgisi insana verilmemiştir.

Üçüncü hakikat ise "İnsan Ne ile Yaşar?" sorusunun cevabında gizlidir. Bu hakikati öğrenmek için altı yıl bekledikten sonra ikiz kızlar çıkagelirler. Kızlar

Michael'in acıdığı için canını almadığı kadın tarafından yetiştirilmiş kızlardır. Kadın, anne- babalarının çok yakın zamanda öldüğünü ve kızlara bakacak kimsenin olmadığını bu yüzden kendi canını almamasını istemişti ondan. Çocukları bir yabancı emzirmiş ve büyütmiş ve Michael o yabancı kadının çocuklara sarılışındaki merhameti görünce insanın ne ile yaşadığına vakıf olmuştur.

Üç hakikati öğrenince Allah onu affeder ve evin açılan çatısından nurdan bir sütun semaya doğru yükselir. Simon, karısı ve çocukları ise yere düşerler. Simon kendine geldiğinde ise kulübe yerli yerindedir ve içinde kendisi ve ailesinden başka kimse yoktur.

5.2.1.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

“İnsan Ne ile Yaşar?” hikâyesi hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğiyle kaleme alınmıştır. Çünkü hikâyede tüm olayları gören, kahramanların düşüncelerini okuyan hâkim bir anlatıcı vardır. Bu anlatıcı vasıtasıyla yaşanan olaylar bazen Simon'un bakışından, bazen Michael'in bakışından bazen de Matryona'nın bakışından okurlara aktarılır. Çünkü yazar anlatıcı tüm kahramanların düşüncelerini okur, bir sonraki cümlelerini bilir.

“Sen ne yapıyorsun Simon?” dedi kendine, “Adam orada perperişan halde, sense korkudan sıvışıyorsun. Ne zaman zengin oldun da haydutlardan korkar oldun? Utan Simon utan!” (Tolstoy, 2008: 12).

“Matryona iki adamın içeri girmesine bir şey demedi. Kendi de onları izledi. Yabancıнын kocasının ceketini giyen ufak ve ince yapılı, genç bir adam olduğunu gördü.... İçeri girdikten sonra genç adam ne bir hareket etmiş ne de gözlerini kaldırıp kadına bakmıştı. Matryona, ‘Korktuğuna göre kötü biri olmalı’ diye düşündü” (Tolstoy, 2008: 17).

Hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğinde olaylar hep dışarıdan bir göz tarafından anlatıla geldiği ve okurların bakış açılarını sınırlandırdığı için bu teknikle yazılan eserler, çocuk okurlara pek de çekici görünmeyebilir. .

5.2.1.1.5. Yer ve Zaman

“İnsan Ne ile Yaşar?” hikâyesinde mekân olarak bir köy, bu köyde bulunan bir türbe ve olayın büyük bir bölümünün geçtiği bir kulübe gösterilmiştir.

Köy ve türbe ile ilgili betimleyici bir ifade yer almamaktadır. Simon köylülerdeki alacaklarını almak için köye gitmektedir. Köyde bulunan türbeyi önemli kılan ise Simon’un Michael’i ilk burada görmesidir. Eserde önemli bir iç mekân olan ve olayın tamamının geçtiği yer Simon ve ailesinin yaşadığı küçük kulübedir. Kulübe ile ilgili de başka herhangi bir bilgi verilmemiştir. Sadece bu kulübe Simon ve ailesi için hem bir yuva hem de ekmek kapısıdır. Simon’un maddi durumu düzeldikten sonra da aynı evde kalmışlardır.

Mekân ve zaman ile ilgili geniş bilginin olmaması hikâye türüne özgüdür.

Hikâye altı yıl süren bir olayı konu etmektedir. Olayın kahramanları Michael ve Simon ilk olarak soğuk bir kış gününde karşılaşırlar. Bunun dışında olaylar arasındaki geçişlerde zaman kavramı üzerinde durulur: “Günler günleri, haftalar haftaları kovaladı ve bir yıl böyle geçti” (Tolstoy, 2008: 25).

“Yıllar birbiri ardınca geçiyordu. Michael’in Simonlarda kalışının altıncı yılıydı” (Tolstoy, 2008: 33).

5.2.1.1.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

“İnsan Ne ile Yaşar?” hikâyesinin başkahramanları Michael ve Simon’dur. Yardımcı kahramanlar ise Simon’un karısı Matryona ve çocukları, yargıç ve uşağı Fedka, Mary ve ikizler. Eserin başkahramanı olan Michael olağanüstü bir kahramandır.

Michael, aslında Allah tarafından cezalandırılarak yeryüzüne gönderilen bir ölüm meleğidir. Simon’un bakış açısına göre “temiz ve sağlıklı bir vücuda, biçimli el ve ayaklara, iyi ve nazik bir insanın yüzüne” sahiptir. Ayrıca üçkâğıtçı birine benzememekte, kibar kibar konuşmakta ve kendisi ile ilgili hiçbir şeyi anlatmamaktadır. Matryona’ya göre ise ufak ve ince yapılı, genç bir adamdır. Çok az konuşur kendisine

öğretilen işte çabucak ustalaşır ve çok az yemek yer. Hiçbir yere gitmez hatta dışarı dahi bakmaz. Simonlarla geçirdiği altı yıl içinde sadece üç kez gülüşmemiştir. Michael'in bağışlandıktan sonraki hali ise yazar tarafından şöyle anlatılır: "Melek önce çıplak bir hale büründü, sonra üzerinde nurdan bir elbise belirdi. Gözle bakılamayacak bir nurdu bu. Sesi sanki kendisinin değilmiş de Cennet'ten geliyormuşçasına gür çıkmaya başladı" (Tolstoy, 2008: 44).

Diğer bir başkahraman olan Simon ise ayakkabı yaparak ailesinin geçimini zar zor sağlayan biri olarak karşımıza çıkar. Ayrıca yol kenarında gördüğü hiç tanımadığı birine sadece zor durumda olduğunu gördüğü için yardım edecek kadar da merhamet sahibi biridir. Ancak yıllar geçtikçe Michael sayesinde git gide zengin olmaya başlamış ve artık onun kim olduğunu sormak yerine eğer kim olduğu ortaya çıkarsa kendilerini bırakıp da gider diye korkmaya başlamıştır. Onun böyle düşünmesi bencillik, çıkarıcılıktır ve bunlar kötü özelliklerdir.

Yardımcı kahramanlardan Matryona ise başlangıçta hırslı bir kadın olarak tanıtılmaktadır. İsteddiği şeyleri elde edemeyince sürekli şikâyet eden karşılaştığı herhangi bir sorunda eski sorunlarını da dile getirerek olayları büyüten biridir. Ancak o da Allah sözünü duyunca merhamete gelir.

Diğer bir yardımcı kahraman yargıç ise Simon, Michael ve Matryona'ya göre çok başka bir dünyadan gelmiş gibidir. "Pancar suratlı, iri yarı, cüSSelidir. Boynu bir boğanınki gibidir ve demirden yapılmış sağlam bir görünüşü vardır" (Tolstoy, 2008: 26). Diğerlerinden farklı olduğunun o da farkındadır ve kendini diğer insanlardan üstün görmekte ve onları aşağılayarak konuşmaktadır: "Ne o seni aptal, hayatında hiç böyle deri görmedin mi?" (Tolstoy, 2008: 26). Bu gibi özelliklerinden dolayı aslında kötü bir karakteri yansıtmaktadır ve her şeyi yönetebilme kudretine sahip olduğunu düşündüğü bir anda hayatını kaybetmesi ile de belki yazar ona ve onun karakterinde olanlara bir ders vermek istemiştir.

Mary ve ikiz kızlar da eserdeki yardımcı kahramanlardandır. İkizlerden birinin ayağında sakatlık vardır. Simsiyah gözleri, pembe yanakları vardır. Tombuldurlar. Üzerlerinde güzel atkıları ve kürk paltoları vardır. Topal olan kızın ayağındaki sakatlığın nedeni daha doğdukları gün annelerinin üstüne düşerek ayağını ezmesindedir. İkizlere bakan Mary ise kendi çocuğuyla beraber ikizlere de bakacak kadar merhamet dolu, yüreği sevgi yüklü birisidir.

Hikâyedeki kahramanların ortak özelliği yüreği sevgi dolu, merhametli kişiler olmasıdır. Sadece yargıç kötü karakteri yansıtmaktadır ve o da yazar tarafından cezalandırılmıştır.

5.2.1.1.7. İletiler

5.2.1.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Hikâyenin ana teması insanların sevgiyle yaşadıklarıdır. Eserde verilmeye çalışılan en önemli ileti ise zor durumda olan insanlara merhametli kimselerin yardım ettiğiidir. Eserde dikkat çeken bir diğer özellik ise iyi komşuluk ilişkilerinin gösterilmeye çalışılmasıdır. Matryona ekmeği bitince gidip komşusundan isteyebilmektedir. Ayrıca Simon da kendilerinin de çok ihtiyaçları olduğu halde köyüler kendisine olan borcunu ödemedikleri zaman onlara kötü söz söylememektedir.

Eserde yer alan olumsuz ileti ise Simon'un kişisel çıkarları yüzünden Michael'in kim olduğunu öğrenmeye çalışmaktan vazgeçmesidir. Eserde can alan meleğin insanların canını nasıl aldığı anlatılması ve en sonunda nur olup geldiği yere dönmesi çocuk okurlar özellikle de on üç yaş grubu (6. sınıf) çocuklar için uygun olmayabilir.

5.2.1.2. Üç Soru

5.2.1.2.1. Konu

Bu hikâyede, bir kralın öğrenmek istediği üç sorunun cevabı için çok uğraşması ve yaşadığı ilginç olaylar sonunda sorularının cevabını nasıl öğrendiği anlatılmaktadır.

Kralın öğrenmeye çalıştığı sorular (Doğru zamanda doğru şeyi yapmayı nasıl öğrenebilirim? Bana en gerekli olan insanlar kimlerdir ve dolayısıyla kimlerin sözüne daha fazla önem vermeliyim? Hangi şeyler diğerlerinden daha önemlidir ve üzerlerine öncelikle eğilmem gerekir?) da konuyu ilgi çekici hale getirmektedir.

5.2.1.2.2. Ana Fikir

Bu hikâyenin ana temasına göre insanın yeryüzüne gönderiliş gayesi iyilik yapmasıdır. Ayrıca kralın ısrarla cevabını öğrenmeye çalıştığı soruların cevabı da ana fikri destekler niteliktedir. Çünkü soruların cevaplarıyla anlatılmak istenen, insanlar için yaşadıkları anın hayatlarının en önemli anı olduğu ve o anda yanlarında olan kişilerin onlar için en önemli kişiler olduğu gerçeğidir.

5.2.1.2.3. Kompozisyon

“Üç Soru” hikâyesi geçmiş bir zamanda yaşayan bir kralın kendisi için çok önemli olan üç sorunun cevabını bulmaya çalışmasıyla başlar. Krala göre kişi şayet bir işe doğru zamanda başlamayı bilirse, kimin sözüne kulak verip kimden uzak duracağını ve de hepsinden önemlisi her zaman yapması gereken en önemli şeyin ne olduğunu bilirse giriştiği hiçbir işte başarısızlığa uğramaz.

Bu düşünceden hareketle kendisine bir iş için en doğru zamanı nasıl tayin edebileceğini, kendisi için en gerekli insanların kimler ve yapılması gereken en önemli şeyin ne olduğunu öğretecek kişiye büyük bir ödül vereceğini duyurur. Bunun üzerine âlimler kralın huzuruna gelirler ve her biri her bir soru için çok farklı cevaplar verirler. Verilen bütün cevaplar farklı farklı olduğu için kral bunların hiçbirine katılmadığını söyler ve ödülü kimseye vermez. Ancak soruların cevabını bulmaktan vazgeçemediği için bu konuda yalnız başına yaşayan ve kendini ibadete vermiş, bilgeliğiyle ünlü birisine danışmaya karar verir.

Bilge, bir ormanda yaşamakta ve halktan kimseler dışında kimseyi de kabul etmemektedir. Kral da ormana kadar gelir halktan biri gibi giyinir ve bilgenin yanına gider. Bilge o sırada elindeki bahçıvan küreğiyle toprağı kazmaktadır ve zayıf, güçsüz olduğu için küreği toprağı her saplayışında da soluk soluğı kalmaktadır.

Kral bilge adamın yanına gelir ve ona da cevabını öğrenmek istediği üç soruyu sorar. Ancak bilge adam kralı dinledikten sonra tekrar işe koyulur ve ona cevap vermez. Kral, bilge adamın elindeki küreği “siz yorulmuşsunuz” der ve alır, toprağı kazmaya devam eder. Epey bir kazdıktan sonra sorularını yineler. Bilge adam yine cevap vermez, kraldan küreği ister, ancak kral kazmaya devam eder ve güneş batıncaya kadar kazmayı sürdürür. Sonunda küreği yere saplayarak “Size sorularımı cevaplamanız için geldim, bilge insan. Şayet bana verebileceğiniz bir cevabınız yoksa söyleyin ben de evime gideyim” (Tolstoy, 2008: 52) der. O sırada Bilge adam ise krala koşarak yanlarına gelen bir adamı işaret ederek “bakalım kimmiş görelim” der.

Kral arkasını dönünce ağaçların arasından sakallı bir adamın koşarak geldiğini görür, adamın elleriyle bastırıldığı karnından kan fışkırır. Kral ve bilge adam yaralıyı içeri taşır, kral adama pansuman yapar ve zorlukla kanını durdurur. Ancak kendi de çok yorulmuştur ve oturduğu yerde uykuya dalar. Sabah olunca uzun bir süre nerede olduğunu ve yatakta uzanarak kendisine bakan sakallı adamın kim olduğunu hatırlayamaz.

Sakallı adam kralın uyandığını görünce ona “beni affedin” der. Çünkü aslında o kralı öldürmek isteyen biridir. Kralın bilge adamın yanına tek gittiğini bildiği için onu ormanda öldürme planları yapar, ancak kral akşama kadar bilgenin yanında olduğu için adam, kralın muhafızlarına yakalanır ve onlar da adamı yaralarlar. Ama kral adamın hayatını kurtarır. Adamın kralı öldürmek istemesinin nedeni de kralın adamın kardeşini

idam ettirip onun tüm malı ve mülkünü almış olmasıdır. Ancak adam kral hayatını kurtardığı için eğer kabul ederse onun en sadık kulu olmak ister.

Kral da düşmanıyla böyle kolay yoldan barıştığı için ve onu bir dost olarak kazandığı için çok mutludur ve onu bağışlamakla kalmaz, adama kendisiyle ilgilenmesi için hizmetkârlarını ve kendi doktorunu yollayacağını ve kardeşinin mülkünü de iade edeceğini söyler ve bilge adama bakmak üzere adamın yanından ayrılır.

Bilge adam önceki gün kazılan tarhlara tohum ekmektedir. Kral yanına giderek ondan son kez sorularına cevap vermesini ister.

Bilge adam da ona zaten sorularının cevabını aldığını söyler. Kral söylemek istediğini anlamayınca şöyle açıklar:

Dün benim güçsüz oluşuma acımayıp bu tarhları benim için kazmasaydınız ve yolunuza gitseydiniz, o adam size saldıracak ve siz de benim yanımda kalmadığınıza bin pişman olacaktınız. Dolayısıyla en önemli an o tarhları kazdığınız andı. En önemli kişi ise bendim ve en önemli uğraşınız da bana iyilik etmektir. Sonra o adam bize doğru koşarak geldiğinde en önemli an onunla ilgilendiğiniz andı. Zira siz adamın yarasını sarmasaydınız adam sizinle barışmadan ölecekti. Dolayısıyla sizin için en önemli uğraştı (Tolstoy, 2008: 54).

Bilge adam son olarak krala en önemli anın yaşanılan an yani şimdi olduğunu, çünkü bir tek ona sözümüzün geçtiğini; hiç kimse günün birinde bir başkasına işinin düşüp düşmeyeceğinin bilemeyeceğinden insana en gerekli olan kişinin yaşadığı an yanında olan kişi olduğunu ve de insan için en önemli uğraşın o an yanında olan kişiye iyilik yapmak olduğunu söyler. Çünkü bilgeye göre insanların yeryüzüne gönderiliş gayesi budur.

5.2.1.2.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

“Üç Soru” hikâyesi de hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğiyle kaleme alınmıştır. Ancak “İnsan Ne ile Yaşar?” hikâyesi ile karşılaştırıldığında yazarın bu hikâyede gösterme tekniğini daha sık kullandığını belirtmek gerekir.

Bu hikâyede de anlatıcı her şeyi, gören, bilen, duyan kişi konumundadır. O bir taraftan kralın düşüncelerini okurken, diğer taraftan sakallı adamın kanlar içinde geleceğini de bilir. Ancak hikâyenin kurgulanışı çocuk okurları meraklandırıcı nitelikte olduğundan hikâye onlar için ilgi çekici olabilir.

5.2.1.2.5. Yer ve Zaman

Bu hikâyenin başkahramanı bir kral olduğu için hikâyedeki mekânlardan biri krallıktır ama kralın yaşadığı yer ile ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir. Asıl olayın geçtiği ana mekân ormanda yaşayan bilge adamın kulübesidir. Ancak bu kulübenin de nitelikleri belirtilmemiştir. Kral bütün gün bilge adamın toprağını kazdığı için sadece bu kulübenin önünde bir bahçe olabileceği düşünülebilir.

Hikâyede belirsiz bir zaman kullanılmıştır. Hikâyenin “bir zamanlar” diye başlaması ve başkahramanının bir kral olması her ne kadar ilk bakışta bir masalı andırsa da taşıdığı diğer özellikler bakımından masal türünden ayrılır. Ayrıca hikâyede olayın geçtiği zaman dilimi bir gün olarak belirtilebilir. Çünkü kral bilgenin yanında güneş batıncaya kadar kalır, hatta geceyi de orda geçirir ve olay bir sonraki güne de yansır.

5.2.1.2.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı kraldır. En önemli yardımcı kahraman ise bilge adamdır. Bunun dışında sakallı adam da diğer yardımcı kahraman olarak belirtilebilir. Kralın muhafızları, kralın huzuruna çıkan âlimler ise daha çok fon kişilerdir.

Kralın fiziksel özellikleri belirtilmemiştir. Ancak giriştiği işlerde başarısız olmak istememesi ve merak ettiği şeylerin cevabını bulma konusundaki ısrarı onun mükemmeliyetçi bir kişiliğe sahip olduğunun göstergesi olabilir. Ayrıca bilge adamın güçsüzlüğünü görüp toprak kazmada ona yardım etmesi, yardımsever; akşama kadar soruların cevabını bulma ümidiyle beklemesi, sabırlı; kim olduğunu bilmediği yaralı birine yardım etmesi ve aslında o kişinin düşmanı olduğunu ve kendisini öldürmeye

çalıştığını öğrendiği halde onu affetmesi de merhametli biri olduğunu gösterir niteliktedir.

Bilge adam ise zayıf ve güçsüz biridir. Yalnız başına bir ormanda yaşamaktadır, kendini ibadete vermiş ve bilgeliğiyle de ün salmış biridir.

5.2.1.2.7. İletiler

5.2.1.2.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Başkahraman olan kralın kişisel özellikleri çocuk okurlara model olacak niteliktedir. Yazarın okurlarına vermek isteği temel ileti yeryüzüne gönderiliş gayemizin iyilik yapmak olduğudur.

Ayrıca hikâyede verilmek istenen bir diğer ileti ise düşmanınıza dahi iyilikle yaklaşın, böylelikle göreceksiniz ki en azılı düşmanlıklar bile çok büyük dostluklara dönüşebilir.

İçinde buldukları gelişim döneminin özelliği bakımından hayata, geleceklerine karşı karamsar bir ruh hali içinde olan çocuk okurlara içinde buldukları anın önemini anlatması ve yanlarında olan kişilerin onların için ne anlama gelmesi gerektiğini belirtmesi açısından bu hikâyeye oldukça uygundur.

5.2.1.3. İnsana Ne Kadar Toprak Lazım

5.2.1.3.1. Konu

Pahom adlı bir köylünün bir gün çok fazla toprağa sahip olursa Şeytan'dan bile çekinmeyeceğini düşünmesi sonucu Şeytan'ın ona bu düşüncesini gerçekleştirme fırsatları sunması ve bunun sonucunda hırslarına yenik düşen bir adamın hayatının belli bir dönemi hikâyeye konu edilmiştir. Aslında bir bakıma hikâyenin temelinde sorgulanan şey hikâye başlığı ile aynıdır: "İnsana ne kadar toprak lazım?" Bu sorunun cevabı ibret verici bir öyküyle okurlara anlatılmaktadır.

5.2.1.3.2. Ana Fikir

Bu hikâyenin ana teması insanların hırslarına yenik düşmemesi gerektiğidir. İnsanlar sahip olduklarıyla yetinmeyip daha fazlasını isterlerse ve bunu bir yaşam felsefesi haline getirirlerse bu kendileri için hiçbir zaman iyi sonuçlar doğurmaz.

5.2.1.3.3. Kompozisyon

Hikâye iki kız kardeşin konuşmalarıyla başlar. Şehirde yaşayan abla ne kadar rahat bir yaşam sürdüklerinden, sahip olduklarından bahsederken kardeşinin köy yaşantısını küçümsercesine konuşmaktadır. Bu duruma içerleyen kardeşi ise kendilerinin zor bir hayatı olduğunu ancak buna rağmen küçük şeylerle mutlu olabildiklerini belirtir ve bir gün sahip olduklarının elinden alınma gibi bir durumları olmadığını bu yüzden de daha güvenli bir yaşamları olduğunu söyler. Nitekim kız kardeşe göre ablasının eşi ertesi gün Şeytana uyabilir, kumarla, içkiyle ve başka kadınlarla tüm sahip olduklarını heba edebilirdi. Kardeşler kimin daha iyi bir yaşamı

olduğu konusunda tartışırken evin reisi Pahom da ocağın kenarına uzanmış ve karısı ile ablasının konuşmalarını dinlemektedir.

Pahom karısının düşüncelerine katılır. Hatta bir gün çok toprağı olursa kendisinin de Şeytan'dan çekinmeyeceğini açık açık belirtir. Adamın düşüncelerini duyan Şeytan bu duruma çok sevinir ve “Kozumuzu paylaşalım bakalım. Yeterli toprağın olduğunda seninle yeniden görüşeceğiz” der.

Pahom ve ailesinin yaşadığı köyde küçük toprak sahibi bir hanım da yaşamaktadır. Bu hanım askerî bir kâhyayı işe alıncaya kadar köylülerle hep iyi geçinmiştir. Ancak kâhya köylülerin sürüleri, hayvanları hanımın arazisine girince onları şikâyet eder ve köylüleri ödettiği cezalarla sıkıntıya sokar.

Pahom da çok kez para ödemek zorunda kalmıştır. Kışın hanım topraklarını satmak ister ve arazisinin ve ana yolun üzerindeki han sahibi toprakları almak ister. Köylüler de bir araya gelir yine ceza ödemek zorunda kalmak istemedikleri için toprakları ortaklaşa almak isterler. Hanım bu teklifi kabul eder ancak Şeytan köylüler arasına nifak tohumları eker ve köylüler bir türlü anlaşamazlar. Bu kez de herkes alabileceği kadar toprağı satın alır. Pahom da birkaç yerden borç alarak, sahip olduğu bazı şeyleri satarak, oğlunu da birinin yanına ırgat diye vererek biraz para toplar ve bir miktar toprağı satın alır, sözleşmeye göre toprağın parasının yarısını peşin yarısını da iki yıl içinde ödeyecektir. Artık Pahom'un da toprağı olmuştur. Onu ekip biçerek daha bir yıl dolmadan bütün borçlarını ödemiştir. Ancak diğer köylülerin hayvanları onun arazisine girerek ürünlerine zarar vermektedir. Pahom da bu durumdan çok şikâyetçidir. Köylüleri birkaç kez uyarmıştır ancak durum değişmeyince onları mahkemeye vermiştir. Bu yüzden köylülerle arası açılmıştır artık onlar bilerek Pahom'un arazisine zarar verirler.

O sıralarda ortalıkta insanların yeni yerlere göç ettiklerine dair bir söylenti yayılmaya başlar. Ancak köylerinden geçmekte olan bir köylü ile tanışmaya kadar Pahom'un köyden gitmek gibi bir niyeti yoktur. Yabancı, Pahom'a Volga nehrinin ötesinden geldiğini, orada çalıştığını söyler. Yabancıyı anlattığına göre oradaki toprak o kadar verimlidir ki oraya yerleşen kimseler çok kısa sürede varlıklı olmaktadır.

Pahom da eğer başka bir yerde çok daha iyi bir yaşam sürebileceksem niye bu köyde kalayım, diye düşünmeye başlar ve yabancıyı anlattığı yeri bir de kendi gözleriyle görmek ister. Yaza doğru hazırlanır ve yola çıkar. Buharlı bir gemiyle Volga

nehirinden aşağı doğru giderek Samara'ya varır. Tıpkı yabancınn dediği gibi köylülerin bol bol toprakları vardır. Pahom sonbahar gelirken bütün bilmek istediklerini öğrenmiş olarak evine döner, malını mülkünü satar ve köyden ayrılır. Baharın gelmesiyle ailesiyle yeni evlerine yerleşmek üzere yollara düşer.

Pahom ailesiyle birlikte yeni evlerine varır varmaz büyük bir köyden arazi satın almak için başvurur. Kendisine köy arazisinden kendisi ve oğulları için beş hiSse yani 50 hektar arazi verilir. İlk başlarda inşaat ve yerleşme telaşında Pahom hayatından son derece memnundur ancak aradan bir süre geçip de yeni çevresine alışmaya başlayınca burada da yeterli toprağı olmadığını düşünmeye başlar. Burada geçirdiği üç yıl boyunca hep daha fazlasını elde etmek için çabalar. Mülkiyetinin tamamı kendisine ait olan bir arazinin hayalini kurar. Tam istediği gibi bir yer bulup sahibiyle anlaşacakları sıralarda köyden geçen bir tüccarla tanışır. Tüccar ona uzaklardan, Başkır topraklarından bahseder. Tüccar ona oradakilerin reislerinin dostluğunu kazanırsa, parlak kumaşlarla, halılarla ve bir sandık çayla, şaraplarla az bir miktara çok fazla toprak aldığından söz eder. Pahom tüccara oraya nasıl gidebileceğini sorar ve adam ayrılır ayrılmaz da yolculuk için hazırlanmaya başlar. Çiftliğe göz kulak olsun diye karısını evde bırakır ve uşadı ile yola koyulur. Yolda götürecekleri hediyeleri satın alıp durmaksızın yol alırlar. Yolculuklarının yedinci gününde tüccarın bahsettiği Başkır topraklarına varırlar. Her şey tıpkı tüccarın anlattığı gibidir. İnsanlar bir nehir kenarındaki bozkırlarda, keçe kaplı çadırlarda yaşamaktadırlar. Buradaki erkeklerin tek dertleri kımız ve çay içmek, koyun eti yemek ve kaval öttürmektir. Kadınları ise kısırakların sütünü sağıp bu süttten kımız yapmaktadırlar. Hepsi de şişman ve neşeli insanlardır ve bütün yaz boyunca çalışmak akıllarından bile geçmez. Oldukça cahildirler ve hiç Rusça bilmemekle birlikte kötü insanlar da değildirler.

Pahom'u görür görmez çadırlarından çıkıp misafirlerin etrafında toplanırlar. Tercüman yoluyla anlaştıkları Pahom'un toprak almak için geldiğini öğrenirler. Pahom'un ziyaretinden ve hediyelerinden memnun olmuşlardır. Pahom onlara hediyeler verdiği için onlar da ona hediyelere vermek isterler. Pahom da kendisini en mutlu edecek şeyin onların sahip olduğu araziler olduğunu söyler. Başkırlar bir süre aralarında konuşurlar ve tercüman aracılığıyla Pahom'a seve seve toprak vereceklerini söylerler. Pahom'un tek yapması gereken eliyle istediği toprakları göstermesidir ancak sonra Başkırlar reislerinin dönüşünü bekleyip beklememe konusunda tartışmaya başlarlar. Bu sırada da başında tilki kürkünden yapılmış büyük bir şapka takan bir adam çıkagelir.

Gelen kişi reisten başkası değildir. Pahom hemen koşup getirdiği hediyeleri reise takdim eder. Reis de Pahom'un toprak alma isteğini kabul eder ve beğendiği araziyi seğebileceğini söyler. Pahom da sahip olduğu toprakların tapusunu almak ister.

Reis de toprağı gün hesabıyla sattıklarını söyler ve bir gün çevresinde dolaşabildiğiniz kadar araziyi alabileceğini ve fiyatının da bin ruble olduğunu belirtir. Pahom afallamıştır. "Ama bir günde çok geniş bir arazinin etrafında dolaşabilir insan" der. Reis de gülerek bir şartla istediği kadar toprağı alabileceğini söyler. Reisin şartına göre aynı gün içerisinde başladığı noktaya geri dönemezse parasını yitirecektir. Pahom bu şartı kabul eder. Ertesi sabah arazide buluşmak üzere ayrılırlar.

Pahom kuştüyü yatakta yatmaktadır ama sahip olacağı araziyi düşündüğünden bir türlü uyuyamaz. Ancak şafaktan önce kendinden geçer. Gözleri kapanır kapanmaz bir rüya görür. Rüyasında yine aynı çadırda yatmaktadır. Dışarıda birisinin kıkır kıkır güldüğünün duyar. Kim olduğunu merak ederek yataktan kalkar ve dışarı çıkar. Karşısında Başkırların reisini görür. Reis çadırın önünde oturmakta ve gülmekten yerlerde yuvarlanmaktadır. Pahom reisin yanına giderek niye güldüğünü sorar. Ama karşısındakinin artık reis olmadığını, çiftliğinde mola vererek kendisine bu araziden bahseden tüccar olduğunu görür. Pahom tam tüccara epeydir mi buradasınız diye soracakken karşısındakinin o tüccar değil de çiftliğine uzun bir süre önce Volga civarından gelen o köylü olduğunu görür. Sonra karşısında duranın o köylü değil de şeytan'ın ta kendisi olduğunu görür. şeytan toynakları ve boynuzlarıyla orada durmuş gülmekten kırılmaktadır. Önünde yere yüzükoyun kapanmış, çıplak ayaklı bir adam uzanmaktadır. Üzerinde bir tek pantolonu ve gömleği vardır. Yerde yatan adama dikkatlice baktığında onun ölü olduğunu ve aslında kendisi olduğunu görür ve dehşet içinde uyanır.

Etrafına bakınca açık olan kapıdan şafağın sökmekte olduğunu fark eder ve diğerlerini kaldırmaya gider. Başkırlar hazırlanınca hep birlikte araziye giderler. Reisin şapkasını koyduğu yer başlangıç noktası olarak belirlenir ve Pahom buradan itibaren işaretlemeye başlar. Öğleye kadar hiç ara vermeden yürür. Öğlen olunca yere oturup biraz ekmek yiyip su içer ve biraz daha dinlendikten sonra devam eder. Belirli bir yönde uzun bir yol gider, tekrar sola dönecekken çukurda kalan nemli bir arazi gözüne ilişir ve onu da almak ister. Bu düşünceyle araziyi geçerek karşı tarafa çukur kazar ve sola doğru ilerlemeye başlar. Sıcaklık görüntüyü bulanıklaştırmaktadır. Bu manzara içinde

tepedeki insanlar zar zor seçilmektedir. Güneş ufkun yolunu neredeyse yarılacağına o daha karenin üçüncü kenarını iki mil dahi gidememiştir. Hedeften on mil uzaklıktadır.

Artık hedefe doğru yürümeye karar verir. Çünkü zaten bir sürü toprağı olmuştur. Hiçbir yere sapmadan tepeye doğru yürümektedir ama adımlarını zorlukla atmaktadır. Sıcaktan mahvolmuştur. Çıplak ayakları kesilmiş, yara bere içinde kalmıştır. Hedeften hâlâ uzaktadır ve güneş de ufuk çizgisine iyice yaklaşmıştır. Bu yüzden koşmaya başlar. Ceketini, çizmelerini, matarasını ve şapkasını fırlatır, elinde bir tek destek olarak kullandığı küreği vardır. Güneş batmadan önce oraya dünyada varamam diye düşünerek koşmaya devam eder. Terli göleği ve pantolonu üzerine yapışmaktadır. Susuzluktan dudakları kavrulmuştur.

Ölmekten korksa da artık duramaz. “Bu kadar yolu koştuktan sonra şimdi durursam aptal derler bana” diye düşünür. Tepeye yaklaştığında Başkırların kendisine bağırduklarını duyar. Kalan son gücünü de toplayıp koşmaya devam eder.

Güneş iyice alçalmıştır ama o da hedefe epey yaklaşmıştır. Tepenin üzerinde kendisine acele etmesi için el sallayan insanları görebilmektedir. Yerde duran tilki kürkü şapkayı, onun üzerindeki parayı ve elleri iki böğründe yerde oturan reisi de. Pahom gördüğü rüyayı hatırlar. Varış noktasına asla ulaşamayacağını düşünür. Tam tepeye vardığında ortalık birden bire kararmıştır. Bütün emeklerinin boşa gittiğini düşündüğü anda Başkırların kendisine hâlâ bağırarak olduklarını duyar ve aşağıda kendisine güneş battı gibi görünmesine rağmen tepedekilerin onu hâlâ görebildiklerini anlar. Derin bir nefes alır ve tepeden yukarı doğru koşmaya başlar. Zirveye ulaştığında şapkayı görür. Şapkanın önünde reis iki eli böğründe gülerek oturuyordur. Pahom tekrar rüyasını hatırlar ve bir çığlık atar. Bacakları artık ağırlığını taşıyamaz ve öne doğru yığılır. Reis bir sürü toprağı olduğunu söylediğinde Pahom çoktan ölmüştür.

Uşak küreği alarak efendisinin içine sığabileceği büyüklükte bir mezar kazar ve efendisini bu mezara gömer. Aslında Pahom’a başından topuklarına kadar yüz seksen santim uzunluğundaki bir toprak parçası yetip artmıştır.

5.2.1.3.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Diğer iki hikâyede olduğu gibi bu hikâyede de hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği kullanılmıştır. Hikâyenin başında iki kız kardeşin konuşmalarını aktaran da onları dinleyen Pahom'un düşüncelerini okuyan da sonrasındaki tüm yaşananları gözler önüne seren de üçüncü bir kişidir. Bu tekniğin etkisi ile olsa gerek bazen hikâyedeki geçişler çok ani ve belirsiz olabilmektedir. Olaylar arasında bir tutarsızlık var gibi görünmektedir. Bu da özellikle çocuk okurların hikâyedeki olayları anlamasını zorlaştırabilir.

5.2.1.3.5. Yer ve Zaman

Hikâye farklı yerlerde geçmektedir. Olayların başlangıcında Pahom ve ailesi bir köyde yaşamaktadır. Daha sonra Pahom maddi durumu düzeldikçe farklı yerlerdeki topraklara sahip olma arzusuna kapılır. Önce Volga nehrinin aşağısındaki Samara'ya gidip burada kendine bir çiftlik kurar. Daha sonra da Başkır topraklarına gider. Yerlerle ilgili sadece isim bilgileri verilmiştir. O yerleri anlatan betimlemelere yer verilmemiştir. Oraların nasıl yerler olduğu okurların hayal gücüne bırakılmıştır.

Hikâyede olaylar anlatılırken mevsimsel geçişler açıkça belirtilmiştir. Pahom ve ailesi köyde yaşarlarken köylerinden geçmekte olan bir yabancı'nın Samara'daki topraklardan övgü ile bahsetmesiyle Pahom oraları kendi gözleriyle görmek ister. Oraya gitmek için yaza doğru yola koyulur. Sonbahara kadar orada kalır, sonra evine döner, malını, mülkünü sattıktan sonra ilkbaharda ailesiyle yeni yerlerine göç ederler. Bu yeni yerde üç yıl kalır.

5.2.1.3.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Pahom'dur. En önemli yardımcı kahraman gerçek üstü bir kahraman olan Şeytan'dır. Hikâyedeki diğer kişiler ise fon karakterlerdir: Pahom'un karısı, oğulları, baldızı, köy halkı, toprak sahibi hanım, köyden geçen yabancı, tüccar ve Başkırlar ve reisleri.

Pahom, hırsları olan biridir. Hiçbir zaman elindekiyle yetinmez ve hep daha fazlasını ister. Önceleri kendinse yapıldığında rahatsız olduğu şeyleri daha sonra kendisi başkalarına yapmaktadır. Bununla birlikte köylerinden geçmekte olan kimselere evini açması, onları misafir etmesi olumlu taraflarındandır.

Eserin en önemli yardımcı karakteri Şeytan'dır ve Şeytan hikâyede insanlar arasına uyuşmazlık tohumları atan sürekli Pahom'un daha fazlasını istemesine vesile olan fırsatları karşısına çıkaran kişi olarak betimlenmiştir. Çünkü hikâyenin sonundaki rüya motifinde anlatıldığı üzere aslında Pahom'un köyünden geçen yabancı da daha sonra Samara'daki çiftlikte tanıştığı tüccar da Başkırların reisi de Şeytan'dan başkası değildir. Yani Şeytan gerçeküstü bir kahraman olarak belirli insan hüviyetine sahip değildir. Var olan tüm kötülüklerin arkasındaki kişidir.

5.2.1.3.7. İletiler

5.2.1.3.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Bu hikâyesinde yazar olumsuzluklar üzerinden olması gerekeni anlatmaya çalışmıştır. Yani hırsları olan ve hırslarının peşinden giden Pahom en sonunda en çok istediği şeye kavuştuğu anda ölmüştür.

Bu noktada yazarın okurlarına vermek istediği en önemli ileti hayatta elindekiler ile yetinmeyi bilmek gerekir. İnsanlar nerede durmaları gerektiğini bilmezlerse nereye gideceklerini de bilemezler. Belki de kendi sonlarını hazırlarlar. Yine hikâyenin başında iki kardeşin tartışmaları da kardeşlik ilişkileri bakımından hiç hoş olmayan bir tutumu göstermektedir. Kıskançlıklar üzerine ya da birinin diğerini aşağılayıcı tavırdaki sözleri güzel örnekler değildir. Pahom'un köyünde yaşayanların onun topraklarına zarar

vermeleri doğru birer davranış değilken Pahom'un onları cezalandırması da doğru değildir.

Yazar, insanların nefisini Şeytan olarak adlandırmıştır. Bu şekilde İslam anlayışına göre kendini üstün görüp Allah'ın buyruklarına uymayarak Cennet'ten kovulan Şeytan'ı yazar okurlarına anlatmak istemiştir. Çünkü olağanüstü bir kahraman olan Şeytan çocuk okurlar için çok soyuttur. Nefis kavramı da onlar için soyuttur. Bu şekilde bu kavramların somutlaştırılarak okuyucuya sunulması olumludur.

5.2.1.4. Allah Gerçeği Bilir, Ama Bekler

5.2.1.4.1. Konu

Ivan Dmitrich Aksyonof adında bir tüccarın bir fuara gitmek üzere evinden ayrılışı yolda başından geçenler ve sonrasında yirmi altı yılını geçirdiği mahkûmiyet yaşamı konu edilmiştir. Başkahramanın başından geçenler tüm okurlarına ibret olacak türden bir öyküdür.

5.2.1.4.2. Ana Fikir

Hikâyenin vermek istediği ileti gerçeklerin er geç ortaya çıkacağı, insanların yaptıkları kötülüklerin cezalarını mutlaka çekeceğidir. Hikâyenin başkahramanının suçsuz olduğu halde yirmi altı yıl boyunca mahkûm edilmesi, bu süre içinde sabırla gerçeklerin ortaya çıkışını beklemesi ve içinde bulunduğu durumdan dolayı Allah'a sığınması da yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar karşısında sitem eden insanlara örnek olacak türdendir.

5.2.1.4.3. Kompozisyon

Vladimir kasabasında yaşayan Aksyonof adında bir tüccarın kendisine ait iki dükkânı, bir de evi vardır. Mevsimlerden yazdır ve Aksyonof, Nizhny fuarına gidecektir. Ailesine hoşça kal derken karısı ona yola çıkmamasını, kendisi ile ilgili kötü bir rüya gördüğünün söyler ama Aksyonof onu dinlemez, ailesiyle vedalaşarak atlı arabasına atlar ve yola koyulur. Yolun yarısına gelince tanıdık bir tüccarla karşılaşır. İkisi de gece aynı handa kalırlar. Aksyonof hep yaptığı gibi sabah şafak sökmeden kalkar, hancıya parasını öder, sürücüsünü uyandırır ve ondan atları arabaya koşmasını ister.

Yirmi, yirmi beş mil kadar gittikten sonra atların beslenmesi için arabacıya durmasını söyler. Bir handa konaklar. Koridorda bir süre dinlendikten sonra verandaya çıkar ve kendisi için bir semaver kaynatılmasını ister. Gitarını çalmaya başlar. O sıra hana bir polis müdürüyle iki asker gelir. Aksyonof'a birtakım sorular sorarlar, onu bir suçlu gibi sorgularlar. Aksyonof kendisine bu soruların niçin yöneltildiğini merak etmekle birlikte bütün olan biteni de eksiz olarak anlatır. Ancak onlara kendisini neden bir hırsız ya da soyguncu gibi sorguladıklarını sormadan da edemez. Polis şefi de önceki gün kendisine, handa beraber kaldıkları tüccarın ölü bulunduğunu, handa o gece ikisinden başka kimse kalmadığını ve kapının da dışarıdan kilitli olduğunu bu yüzden de kendisinin eşyalarının aranması gerektiğini söyler. İnceleme sonucu Aksyonof'un çantasından kanlı bir bıçak çıkar ve Aksyonof o bıçağın çantasına nerden gelmiş olabileceğini açıklayamaz, suçsuz olduğuna da kimseyi inandıramaz. Polis müdürü askerlere Aksyonof'u bağlamalarını ve atlı arabaya bindirmelerini emreder. Askerler ayaklarını bağlarlar ve onu arabanın içine fırlatırlar. Aksyonof en yakın kasabaya götürülüp hapsedilir. Mahkemede Ryazanlı bir tüccarı öldürmek ve tüccarın yirmi bin rublesini çalmakla suçlanır.

Aksyonof'un karısı da ümitsizlik içindedir, neye inanacağını bilememektedir. Çocuklarının hepsi çok küçüktür, biri daha süttten bile kesilmemiştir. Kadın çocuklarını da yanına alarak kocasının hapsedildiği kasabanın yolunu tutar. Onun kocası ile görüşmesine izin verilmez. Görevlilere çok ısrar edince ona izin verirler. Kocasını hırsızlar ve diğer azılı suçlularla aynı hücreye kapatılmış ve mahkûm elbiseleri içinde zincire vurulmuş halde görünce düşüp bayılır, uzun bir süre kendine gelemez. Ayılınca Aksyonof karısına bütün olanı biteni anlatır. Karısı ona kendisi için Çar'a dilekçe gönderdiğini ama dilekçesinin geri çevrildiğini söyler. Karısı ona rüyasını hatırlatır ve keşke o gün yola çıkmasaydın, der. Sonra da eşine gerçekten tüccarı öldürüp öldürmediğini sorar. Aslında bu Aksyonof'un tam olarak yıkıldığı, her şeyi kabullendiği andır. Çünkü karısı bile kendisinden şüphe ediyorsa kimseyi suçsuzluğuna inandıramazdı. Aksyonof başka dilekçe de yazmaz. Bütün ümidini yitirir. Yaptığı tek şey Allah'a dua etmektir.

Kırbaç ve maden ocaklarında çalışma cezalarına çarptırılır. Kırbaç cezası infaz edilir ve yaraları iyileştikten sonra diğer suçlularla birlikte Sibiryaya sürgün edilir. Aksyonof, Sibiryada yirmi altı yıl boyunca bir mahkûm olarak yaşar. Saçları kar gibi beyaz olur. Sakalı uzar, incelir ve kül rengine dönüşür. O eski neşesinden eser

kalmamıştır. Hapiste çizme yapmayı öğrenir. Bu yolla az da olsa para kazanır. Kazandığı parayla da “Dervişlerin Hayatı” kitabını alır. Yeterli ışık olduğunda kitabı okur. Pazar günleri de kitaptan ayetler okur ve koroda ilahi söyler.

Hapishane görevlileri uysallığından ötürü Aksyonof’u severler ve hapishane arkadaşları ona saygı duyarlar. Onu “Büyükbaba” ya da “Derviş” diye çağırırlar. Hapishane müdüründen herhangi bir konuda bir talepte bulunulacağı zaman için onu sözcü seçerler. Mahkûmlar arasında çıkan kavgada hakem yine odur. Ancak Aksyonof’a bunca süre içinde evinden bir haber ulaşmamıştır. Karısının ve çocuklarının hâlâ yaşayıp yaşamadıklarından bile habersizdir.

Bir gün hapishaneye yeni bir mahkûm güruhu gelir. Hepsi bir yere toplanır. Yeni mahkûmlardan altmış yaşında, uzun boylu, güçlü kuvvetli, kısa kır sakallı biri orada bulunanlara tutuklanış gerekçesini anlatır. Aslında işlemediği bir suç için cezalandırıldığından, aslında bir keresinde gerçekten bir suç işlediğinden ve o zaman suçu kendisinin işlediğini anlamadıklarından söz eder. Aslında bu adam daha önce de Sibirya’ya gelmiştir ama fazla kalmamıştır. Oradakilerden biri kendisine nereli olduğunu sorduğunda Vladimir kasabasından olduğunu söyler. Adının da Makar Semyonitch olduğunu belirtir. Bunun üzerine Aksyonof da ona ailesi hakkında bir şey bilip bilmediğini sorar. Semyonitch de onları tanıdıklarını söyler ve ona buraya niçin geldiğini sorar. Aksyonof geçmişinden bahsetmeyi sevmediğinden yirmi altı yıldır işlediği günahlar yüzünden hapis yattığını söyler. Arkadaşları yeni gelen mahkûma Aksyonof’un ne suç işlediğini anlatırlar. Semyonitch anlatılanları dinledikten sonra Aksyonof’un aslında kendisinin işlediği suç yüzünden ceza alan kişi olduğunu anlar ve oradakilere “Beyler onunla burada karşılaşmamız olacak iş değil!” der. Bu sözler Aksyonof’un içine bir şüphe düşürür. Acaba bu adam gerçek katilin kim olduğunu biliyor mu, diye düşünür ve düşüncelerini Semyonitch’e de aktarır. O da kendisine kimsenin iş üstünde yakalanmadıkça suçlu sayılamayacağını, başının altındaki çantaya kimin bıçak saklayabileceğini sorar. O anda Aksyonof asıl katilin Semyonitch olduğunu anlar. Aksyonof o gece sabaha kadar uyuyamaz. Geçmişini hatırlar. Karısını ve küçük çocuklarını, o genç ve hayat dolu halini. Gözünün önüne kırbaçlandığı yer belirir ve de ceza infaz memuru. Bütün o etrafta dikilip seyreden insanlar, ayaklarına, ellerine vurulan zincirler, bütün o hükümlüler, hapishanede geçen yirmi altı yılı ve de vaktinden önce ihtiyarlayışı. Kafasından geçen bu düşünceler kendisini öyle perişan hiSsettirir ki

o an kendini öldürmeyi bile düşünür. Semyonitch'e olan kını, nefreti, kızgınlığı geçsin diye bütün gece bildiği tüm duaları okur ama yüreği bir türlü huzur bulamaz.

İki hafta böyle geçer. Artık Aksyonof'u geceleri uyku tutmaz. Bir gece hapishanede gezinirken mahkûmların yattıkları duvardan çıkma yatakların birinin altından bir toprak parçasının yuvarlandığını fark eder. Ne olduğuna bakmak için durduğunda Semyonitch'in yatağın altından sürünerek çıktığını ve korku dolu bir yüz ifadesiyle kendisine baktığını görür. Aksyonof ona bakmadan geçip gitmek istese de Makar onu elinden yakalar ve sesiz olursa kendisinin de kurtulabileceğini birine söylerse de kendisini öldüreceğini söyler. Aksyonof da kendisinin kaçmaya niyeti olmadığını ve Allah ne şekilde yol gösterirse öyle hareket edeceğini belirtir. Ertesi gün mahkûmların çalışmaya götürüldüklerinde kabileye nezaret eden askerler mahkûmlardan bir ya da birkaçının çizmelerindeki toprağı yola boşlattıklarını fark ederler. Hapishanede yapılan aramada tünel ortaya çıkarılır. Vali gelerek tüneli kimin kazdığını öğrenmek için tüm mahkûmları sorguya çeker. Hepsi de bir şey bilmediklerini söylerler. Sonunda vali dürüst bir adam olduğunu bildiği Aksyonof'a döner ve çukuru kimin kazdığını sorar.

Aksyonof, Semyonitch'in hayatını mahvettiğini düşünür. Çektiklerinin bedelini ödemesini ister ama eğer onun yaptığını söylerse onun ölesiye kırbaçlanacağını ve belki de ondan şüphelenmekle kendisinin hata yaptığını düşünür. Valiye Allah söylememe razı değil, sizin elinizdeyim, bana istediğinizi yapın, der. Vali ne kadar uğraşsa da Aksyonof'a başka bir şey söyleyemez ve mesele de böylelikle kapanır.

O gece Aksyonof yatağına uzanmış ve tam uykuya dalmak üzereyken biri seSSizce gelir ve yatağına oturur. Karanlıkta dikkatli bakınca Makar'ı tanır ve kendisinden ne istediğini sorar. Semyonitch ondan kendisini affetmesini ister. Çünkü o tüccarı öldürüp bıçağı Aksyonof'un eşyaları arasına koyan kendisidir. Hatta onu da öldürecekler ancak dışarıdan sesler duyunca bıçağı çantasına gizleyip pencereden kaçmış.

Aksyonof ne diyeceğini bilemez. Semyonitch yere diz çökerek kendisinden defalarca af diler. Aksyonof da ona kendisi için af dilemenin kolay olduğunu, onun yüzünden yirmi altı yıldır mahkûm olarak yaşadığını, karısının çoktan öldüğünü, çocuklarının kendisini tanımayacağını dolayısıyla gideceği bir yer olmadığını söyler.

Semyonitch, Aksyonof'un bu sözleri yüzünden daha çok acı çeker ve hıçkırarak ağlar. Onun hıçkırarak ağlaması Aksyonof'u da ağlatır. Semyonitch'e "Allah bizi affetsin. Belki ben senden daha ıslah olmaz bir adamımdır." der. Bu sözleri söylemesiyle üstünden büyük bir yük kalkar ve evine duyduğu hasret onu terk eder. Artık hapishaneden çıkmak için herhangi bir istek duymamakta, sadece son nefesini vereceği dakikanın gelmesini beklemektedir.

Aksyonof'un söylediklerine rağmen Makar Semyonitch suçunu itiraf eder ama çıkış emri geldiğinde Aksyonof ruhunu çoktan teslim etmiştir.

5.2.1.4.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Tolstoy'un diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyesi de hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğiyle ele alınmıştır. Yazar anlatıcı, Aksyonof'un başına gelecekleri önceden bilir, olayları kurgulayan da okuyucuya sunan da kendisidir.

Yazar, olayları anlatmadan okurlara olacakları sezdirmeye çalışır. Örneğin Aksyonof'un karısı onun panayıra gitmesini istemez. Çünkü kötü bir rüya görmüştür. Yazar burada rüya motifi ile olacakları önceden sezdirmeye çalışır. Bunun dışında yazarın sözü doğrudan kahramanlarına bırakması da okurların hikâyeyi daha çok benimsemeleri açısından önemlidir.

5.2.1.4.5. Yer ve Zaman

Hikâyedeki mekânlar Vladimir kasabası, tüccarın öldürüldüğü han, Aksyonof'un tutuklandığı han, kasabadaki hapishane ve Aksyonof'un yirmi altı yıl bir mahkûm olarak yaşadığı Sibiryadır. Mekânlarla ilgili ayrıntılı bir bilgi verilmemiştir.

Olayın başlangıcı yaz mevsimi olarak belirtilmiştir.

"Mevsimlerden yazdı. Aksyonof, Nizhny fuarına gidecekti" (Tolstoy, 2008: 89).

Bunun dışında Aksyonof'un Sibiryada yirmi altı yıl bir mahkûm olarak yaşadığı birkaç yerde belirtilmiştir.

Aradan uzun bir zamanın geçtiğini yazar kahramanın fiziksel özellikleriyle ortaya koymaya çalışmıştır. Olayın başında genç ve yakışıklı olan Aksyonof'un geçen sürelerde saçları beyazlamış, ihtiyarlamıştır.

5.2.1.4.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserin başkahramanı Aksyonof'dur. Yardımcı kahraman ise Makar Semyonitch'dir. Fon kişiler ise Aksyonof'un karısı ve oğulları, öldürülen tüccar, polis şefi, Vladimir kasabasının sakinleri, Sibirya'daki mahkûmlar ve validir.

Hikâyenin başkahramanı Aksyonof, yakışıklı, sarışın, kıvrıkcık saçlı, eğlenceli biridir ve şarkı söylemeyi çok sever. Kasabasındaki kişilere göre eskiden çok içen ve zamanını boşa geçiren biridir ama aslında iyi biridir. Bir yaz günü bir fuara gitmek üzere yola koyulur, konaklamak için durduğu anda bir tüccar öldürülür ve suç onun üzerine kalır. Sibirya'da yirmi altı yıl boyunca mahkûm hayatı yaşadıkdan sonra saçları kır gibi bembeyaz olur, sakalı uzayıp inceler ve kül rengine döner. Eski neşesinden eser kalmaz, omuzları çöker. Artık çok az konuşur, hiç gülmez ve sürekli dua eder. Hapishanedeki görevlilerin sevdikleri diğer mahkûmların da saygı duyduğu biridir. Ancak çok duygusaldır. Karısının da kendisinin tüccarı öldürebileceğini düşünmesi üzerine artık kimseyi inandıramayacağını düşünür ve içine kapanır. Semyonitch'i tüm hayatını kendisinden çaldığı halde şikâyet etmeyecek kadar yüreği merhamet dolu biridir. Yaşadıkları için kimseyi suçlamayacak kadar alçakgönüllüdür.

Yardımcı karakter Makar Semyonitch ise altmış yaşında, uzun boylu güçlü kuvvetli, kısa kır sakallı biri olarak tasvir edilmiştir. Kendisinin deyimi ile "alçak herif" in biridir. Bir insanı öldürüp suçu başkasının üzerine atacak kadar kötü biridir. Ayrıca insanların tehditlerle caydırılacağını düşünecek kadar aciz bir karakteri yansıtır. Ancak Aksyonof'un büyüklüğü karşısında o da daha fazla dayanamayacak, kendisine yapılan iyilikler karşısında ezilecektir.

5.2.1.4.7. İletiler

5.2.1.4.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Bu hikâyede insanların başlarına gelen kötülüklerin bir nedeni olabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca yapılan kötülüklere iyilikle cevap verilmesi gerektiği, tüm kötülerin ve kötülüklerin mutlaka cezalandırılacağı vurgulanmıştır.

Ancak Aksyonof'un yirmi altı yıl boş yere hapis yatmasının hikâyede kaderciliğe bağlanması, insanların karşılaştığı problemlerde hemen pes etmelerini, mücadele ruhundan vazgeçmelerine neden olabileceğinden çocuk okurlara uygun olmayabilir.

Ayrıca yirmi altı yıl sonra gerçeklerin ortaya çıkmış olması, bir kimsenin boş yere hayatını hapishanede geçirmesi özgürlük, adalet, hak, hukuk gibi kavramlar üzerine insanların düşünmelerini sağlayabilir.

5.2.1.5. Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder

5.2.1.5.1. Konu

Bu hikâyede bir zamanlar köyün birinde yaşayan Stcherbakof ailesiyle komşuları Ivanof ailesinin çok küçük bir nedenden dolayı kavga etmeleri, kavganın büyüyerek iki aile için de çok kötü sonuçlar doğurması ve başlarına gelen felaketlerden sonra yaptıkları hataların farkına varıp bu hataları düzeltme çabaları anlatılmıştır.

5.2.1.5.2. Ana Fikir

Yazarın bu hikâyede vermek istediği iletileri Ivan'ın ihtiyar babasının ağzından okurlarına sunar. Vurgulamak isteği temel ileti birileri size kötülük ediyorsa siz onlara iyilikle cevap verin. Ancak yazar tıpkı "İnsana Ne Kadar Toprak Lazım" hikâyesinde olduğu gibi olumsuz bir olaydan yola çıkarak ana temayı vermeye çalışır.

5.2.1.5.3. Kompozisyon

Bir zamanlar köyün birinde Ivan Stcherbakof adında bir köylü yaşar. Bu adamın hali vakti yerindedir. Köyün en çalışkan adamıdır ve karısı, üç oğlu, gelini ve yedi yıldır tuğladan yapılmış ocağın üzerinde yerde yatan ihtiyar babası ile mutlu bir hayat sürmektedir. Evdeki kadınlar bir yandan ailenin giyecek kumaşını dokurken bir yandan da tarlada erkeklere yardım ederler. Evin erkekleri ise tarlada çift sürmektedir.

Ivan ve ailesi rahat bir yaşam sürerken komşuları Aksak Gabriel ve ailesiyle aralarında küçük bir anlaşmazlık doğar. Oysaki evi büyükbaba idare ederken iki aile çok iyi komşuluk ilişkileri yaşamışlardır.

İki ailenin birbirine düşman olmasına neden olan olay çok küçük bir olaydır.. Ivan'ın gelininin mevsime göre erken yumurtlayan bir tavuğu vardır. Gelin yumurtaları Paskalya için toplamaktadır. Ama bir gün muhtemel çocuklardan korkan tavuk çitin üzerinden atlayıp karşı bahçede yumurtlar. Gelini tavuğun gıdaklamasını duyar ancak elindeki işi bitirmeden gitmek istemez. Akşam işi bitince yumurtayı almak üzere bahçeye çıkar ama yumurtayı bulamaz. Kaynanasına ve kaynına yumurtayı alıp almadıklarını sorar. Yumurtayı onlar almamıştır ancak küçük kayını tavuğun karşı bahçeye gittiğini ve orada yumurtladığını söyler. Bunun üzerine gelin komşularına gider. Onu Gabriel'in annesi karşılar. Gelin tavuğunun onlar bahçesinde yumurtlayıp yumurtlamadığını sorar. Ancak Gabriel'in annesi yumurtayı görmediklerini zaten kendi tavuklarının da yumurtladıklarını, başkalarının yumurtasına ihtiyaçları olmadığını ve hatta kendilerini asla gidip başkasının bahçesinde yumurta aramayacaklarını söyler. Gelin bu sözlere çok içerlenir ve ikisinin arasında söz dalaşı başlar. Daha sonra su almak için oradan geçmekte olan gelinin kaynanası da kavgaya katılır. Gabriel'in karısı da hızla dışarı çıkar ve kavga gittikçe büyür. Kadınlar birbirlerine olmadık hakaretler yağdırmakta ve geçmiş meseleleri su yüzüne çıkarmaktadırlar. Kavgaya tarladan dönen Gabriel ile evlerinden hızla fırlayan Ivan ve oğlu da katılırlar. Ivan güçlü, kuvvetli bir adam olduğu için herkesi dağıtır ve Gabriel'in sakalından bir avuç kıl koparır. Meselenin ne olduğunu anlamak için oraya gelen insanlar iki aileyi güç bela ayırırlar. Ancak Gabriel bu kadarla da yetinmez Ivan'ın kopardığı sakalını saklar ve Ivan'a dava açmak için Bölge Mahkemesine gider. Gabriel'in karısı ve annesi köyde herkese Gabriel'in Ivan'ı Sibirya'ya sürgün edeceğinden bahsederler. Böylelikle iki aile arasındaki kavga gittikçe büyür. İşin en başından beri hasta atağında atan Ivan'ın babası onların hata ettiğini, ileride çok pişman olacaklarını ve buna benzer pek çok nasihatlerle oğlunu yumuşatmaya çalışır. Ancak oğlu ve torunları onu dinlemezler.

Ivan da mahkemeye başvurur. Mahkeme devam ederken Gabriel'in at arabasının koşum mili kaybolur. Gabriel'in ailesindeki kadınlar Ivan'ın oğlunu mili çalmakla suçlarlar. Bunun için de mahkemeye başvururlar. Artık iki ailenin de kavgasız, dövüşsüz günleri geçmez. Küçükler de büyüklere bakarak birbirlerine kötü davranırlar. Hatta ilk başlarda sadece birbirlerine iftira ederken artık gerçekten de ellerinin ulaştığı şeyleri aşırıya başlarlar. Ivan ve Gabriel birbirlerini çeşitli mahkemelerde dava etmeye devam ederler. Bazen Gabriel, Ivan'ın para cezası ödemesine neden olur bazen de Ivan Gabriel'e ceza ödetir.

Altı yıl bu böyle devam eder. Sadece ocağın üstünde yatan adam sürekli yaptıklarının yanlış olduğunu, böyle devam ederlerse her şeyin daha kötüye gideceğini söyler. Ama yine kimse onu dinlemez.

Düşmanlığın başlamasının yedinci yılında bir düğünde Ivan'ın gelini Gabriel'i at çalmakla suçlayarak herkesin içinde utandırır. Gabriel sarhoştur ve öfkesini frenleyemez. Kadına öyle bir vurmυřtur ki kadın bir hafta yerinden kalkamaz, üstelik kadın hamiledir. Ivan bu duruma çok sevinir. Çünkü Gabriel'i artık Sibiryaya sürgün cezasına gönderebilir. Ancak kadın iyileştiği ve vücudunda darp izi olmadığı için Gabriel sadece kırbaç cezası alır. Mahkemede duruşma kâtibi hükmü Gabriel'e yüksek sesle okur. Huş ağacından yapılmış bir değnekle yirmi kez vurularak cezalandırılmıştır. Mahkemenin verdiği kararı Ivan da dinlemiştir. Kararı nasıl karşıladığını görmek için Gabriel'e baktığında onun bir yaprak gibi sarardığını görür. Mahkeme çıkışında Gabriel'in kendisine daha beter bir şey yapacağını, söylediğini duyar. Ivan kendini tehdit ettiği gerekçesiyle mahkemeye koşar. Duruşmayı yöneten hâkim iki aileyi barıştırmak için Gabriel'in özür dilemesini böylece cezasının başka bir şeye çevrileceğini söyler ama o kabul etmez. Ivan eve döndüğünde üzerine bir sıkıntı çöker. Kendisi aynı cezayı almış olsaydı nasıl hiSedeceğini düşünür ve Gabriel için üzölmeye başlar. Derken babasının yattığı yerden sesini duyar. Babası yine Ivan'a yanlış yaptığını söyler. Düşmanlığı iki tarafın sürdürdüğünü, onun yaptığı kötölöklere karşı kendisinin nasıl kötölöklere yaptığını düşünmesini ister. Eskiden iki aile arasında nasıl bir ilişki olduğunu oğluna hatırlatır. Ivan bu kez seSSizce babasını dinler. Babasının doğru söylediğini düşünür. Ancak işleri tekrar nasıl yoluna koyacağını kestiremez. O sırada kadınlar içeri girer. Gabriel'in ailesinin kararı öğrendikten sonra neler yaptıklarını ve kendilerini nasıl tehdit ettiklerini bire bin katarak anlatırlar. Ivan da barışma fikrinden vazgeçer. Ivan'ın yapması gereken bazı işler vardır, o işlerini yapmaya koyulur. O ana

kadar Gabriel'i ve yaşlı babasının kendisine söylediklerini unutmuştur. Tam koridoru geçecekken çitin öbür yanında birinin boğuk bir sesle lanet okuduğunu işitir. Bu sözler üzerine Ivan'ın komşusuna duyduğu öfke tekrar alevlenir. O akşam küçük oğlu dışarı çıkacaktır. Babası onu geçirmek için dışarı çıkar. Orada durmuş bahçe kapısının yanında beklerken Gabriel'in ağzından çıkan sözleri bir türlü aklından çıkaramaz: "Dikkat et senin bir şeyin daha beter yanmasın!". Adamın gözünün döndüğünü düşünür. Her yerde kuru rüzgâr da var. Arka taraftan biri gelip bir şey tutuşturup tüyecek, diye düşünmeye başlar. Hatta bu düşünce kafasında öyle bir yer etmiştir ki basamaklardan yukarı çıkmak yerine dışarı çıkarak sokağın köşesine doğru gitmeye karar verir. Köşeye varınca çit boyunca etrafına bakınır. Diğer taraftaki köşede bir şeyin aniden hareket ettiğini görür. Biraz daha yaklaşıncı birisinin başında şapkası, yere çömelmiş ve sırtı kendisine dönük vaziyette elindeki bir deste ekin sapını tutuşturduğunu görür. Adımlarını büyük atarak olabildiğince hızlı bir şekilde adama doğru yaklaşır. Adamla arasında hâlâ biraz mesafe vardır ki aniden parlak bir ışık görür. Bu seferki başka bir yerdedir ve büyükçe bir alevdir. Alevler çatıya doğru yükselir ve alevlerin altında Gabriel açık seçik görülür. Küçük bir kıvılcım olan ateşi söndürmek yerine Gabriel'in peşine düşer. Onu tam yakalayacakken elinden kaçar. Kıvılcım gittikçe büyür, alevler her yeri sarar. Büyük bir kalabalık toplanmıştır ama kimse bir şey yapamaz. Komşular kendi evlerindeki eşyaları dışarı taşırlar ve sığırlarını dışarı çıkarırlar. Ivan'ınkinden sonra Gabriel'in evi de alev alır. Derken rüzgâr daha da hızlanır ve alevler sokağın karşı tarafına sıçrar. Köyün yarısı yangında kül olur. Yanan evden Ivan'ın babası güçlükle kurtulur. Aile o gece otlamaya götürülen atlar dışında geri kalan her şeylerini kaybeder. Yangın bütün gece devam eder.

Sabah olduğunda köyün papazının oğlu Ivan'a gelerek, babasının ölmek üzere olduğunu ve ölmeden kendisini görmek istediğini söyler. Evden dışarı taşırlarken yaşlı adamın üstüne yanan saplardan düşmüş ve adamcağız da yanmıştır. Onu yangının erişmediği kötün diğer tarafında bulunan papazın evine götürmüşlerdir. Ivan babasının yanına geldiğinde babası ona "Ben sana ne demiştim Ivan? Köyü kim yakıp kül etti?" diye sorar. Ivan, Gabriel'i suçüstü yakaladığını anlatmaya başlarken babası kendisinin ölmek üzere olduğunu ve sırası gelince onun da ölümle yüz yüze geleceğini söyler ve bu günahın vebalinin kimin boynunda olduğunu sorar. Bunun üzerine Ivan'ın aklı başına gelir ve her şeyi anlamaya başlar. Babasından af diler ve tüm suçun kendinde olduğunu kabul eder. Babası da son cümlelerinde oğluna yangını kimin çıkardığını

söylememesini söyler ve “Sen bir insanın kabahatini örtersen Allah senin iki kabahatini birden affeder” diye ekler. Sonra da ellerini göğsünde kavuşturur ve ruhunu teslim eder.

Ivan, Gabriel’le ilgili hiçbir şey söylemez ve kimse yangını kimin çıkardığını bilemez. Ivan’ın Gabriel’e duyduğu öfke dinmiştir. Ivan’ın olayı kimseye anlatmamasına Gabriel çok şaşmıştır. Bir müddet korku içinde yaşasa da bu duruma alışmıştır. İki adam artık kavga etmeyi bırakmışlardır. Aileler de kavgaya son vermişlerdir. Yeni evlerini inşa ederlerken her iki aile aynı evde kalmışlar ve köyün yeni inşası sona erdiğinde aileler birbirlerinden uzak yerlere taşınacakken yan yana inşa ettikleri evlerinde yaşamaya ve eskiden olduğu gibi komşu kalmaya devam etmişlerdir.

5.2.1.5.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Bu hikâye de hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı ile anlatılmıştır. İki ailenin kavgaları, yaşadıkları her şey yazar tarafından okuyuculara aktarılmıştır. Olayın başlangıç nedeni, sonrasında kavganın gittikçe büyümesine neden olan olaylar, iki ailenin birbirlerini sürekli mahkemeye verip durmaları, en sonunda da birbirlerine zarar vermek isterlerken kendilerine de çevresindekilere de zarar vermeleri hep yazar anlatıcının bakışından sunulmuştur.

Yazar, olayı anlatırken çoğunlukla öyküleme tekniğini kullanmış, yer yer gösterme tekniğine yer vermiştir. Bu şekilde okurların olayın dışında bırakılması özellikle çocuk okurlar için olumsuzdur.

5.2.1.5.5. Yer ve Zaman

Olay bir köyde geçmektedir. Köyün özelliği ile ilgili bilgi verilmemiştir. Olay bir köyde birbirine komşu evlerde yaşayan iki aile arasında geçmektedir. Hikâyedeki mekânlardan biri de mahkeme binalarıdır. Mahkeme binası ile köyün arası yedi mildir.

Hikâyede belirli bir zaman verilmemiştir. “Üç Soru” hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de “bir zamanlar” diye başlar. Ayrıca olayın kahramanları olan iki aile arasındaki kavga'nın altı yıl sürdüğü de belirtilmiştir.

5.2.1.5.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserin başkahramanı Ivan Stcherbakof'dur. Yardımcı karakterler Aksak Gabriel ve Ivan'ın yaşlı babasıdır. Fon kişiler ise Ivan'ın karısı üç oğlu, gelini, Aksak Gabriel'in karısı, annesi, köy halkı, papaz, hâkim, duruşma kâtibidir.

Başkahraman Ivan Stcherbakof, köyün en çalışkan adamıdır, elinden her iş gelir. Güçlü, kuvvetli bir adamdır. Özünde iyi biri olmasına rağmen ailesindekilerin ve çevresindekilerin dolduruşuna gelir, mantıklı düşünemez. Kininin kurbanı olur. Gelini Gabriel'den dayak yiyince onun için üzüleceğine Gabriel'i sürgüne göndereceği için sevinir. Babası ona çoğu kez gösterse de o gerçeği görmek istemez. Aslında merhametli biridir. Gabriel kırbaç cezası aldığı anda onun için üzülür.

Gabriel de Ivan gibi kininin kurbanı olur. Ivan'a duyduğu nefret gözünü kör eder ve bu nefret kendi hayatını da mahveder. Sinirli biridir o kadar ki sinirlerine hâkim olamayıp hamile bir kadını döver. Ayrıca çok gururludur, Ivan gibi o da insanların kendi hakkındaki düşüncelerine çok önem verir. Karşı taraftan özür dilerse kırbaç cezasından kurtulacağını bilir ama gururundan kabul etmez. Ancak en sonunda yaptığı kötülüklere iyilikle cevap verildiğini görünce o da kavga etmeyi bırakır.

Ivan'ın yaşlı babası olayın başından beri insanları yatıştırmaya çalışır. Yedi yıldır tuğladan yapılmış bir ocağın üzerinde yatmaktadır. Eski yaşantısını özlemektedir. Çocuklarına nasihatler vermeye çalışır ama kimse onu dinlemez. Olayda e büyük yarayı da o alır. Yangında kendisini evden dışarı taşırlarken üzerine yanan bir odun düşer ve yüzü yanar. Kısa bir süre sonra da hayatını kaybeder. Ancak ölmeden önce oğlunun pişman olduğunu görmüş ve sevinmiştir.

5.2.1.5.7. İletiler

5.2.1.5.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Eserde çocuk okurların hayatlarının tamamında hatırlaması gereken birçok ileti verilir ve bu iletiler de özellikle Ivan'ın yaşlı babası aracılığıyla okurlara verilir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Bir size kötü bir söz ederse siz düzeltin, ona nasıl daha güzel konuşulacağını öğretin ya da sesiz kalın, kendi vicdanı rahat bırakmasın o kişiyi. Vicdanı onu payladığında yumuşayacak ve sizi dinleyecektir. Çünkü dinimiz bize kibirli olmamayı öğretmiştir.

Birisiyle aranızda bir kavga geçtiyse o zaman hatanızı telafi edin ve kavgayı bitirin. Öfkeyi büyütürseniz siz zararlı çıkarsınız ve unutmayınız ki düşmanlık her zaman iki taraf arasında olur. Kötü olan kişilerin yaptıklarına bakarken sizin de onlara nasıl kötülüklerle cevap verdiğinizi görün.

Biri seni incitecek olursa Allah'ın istediği gibi affet gitsin. O zaman hayat kolaylaşır ve yüreğindeki sıkıntı biter.

Ayrıca çocuk eğitimi ile ilgili de önemli iletiler verilmiştir. Çocukların büyüklerini örnek aldıkları, onların davranışlarını taklit ettikleri hikâyede sıklıkla vurgulanmıştır.

5.2.2. Eserin Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

Tolstoy'un İnsan Ne ile Yaşar adlı hikâye kitabının incelenen baskısı Timaş yayınları tarafından Emine Eroğlu tarafından yayına hazırlanmıştır. Eserin birinci baskısı Eylül 2005'te, incelenen ikinci baskısı da Kasım 2008'de yayımlanmıştır.

Eserin incelenen baskısında beş hikâye bulunmakla birlikte eser toplamda 125 sayfadır. Eseri Türkçeye İhsan Özdemir çevirmiştir.

5.2.2.1. Kapak

Kitabın kapağı kırmızı renklidir. Kitabın ön kapağında hem çocuk okurların hem de 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin dikkatini çekecek nitelikte bir resim bulunmaktadır. Ön kapakta yer alan resimde yedi- sekiz yaşlarında bir kız ve bir erkek çocuk ile onlardan iki – üç yaş büyük bir erkek çocuk yer almaktadır. Ormanlık bir alanda etraflarında ineklerin otlatıldığı bir yerde küçük olan çocuklar büyük olanın yaptığı işe dikkatle bakarken resmedilmişlerdir. Ayrıca yine ön kapakta kitabın adı, yazarının ve yayın evinin bilgisi de yer almaktadır. Ön kapakta yer alan bir diğer önemli bilgi ise bu eserin 6, 7 ve 8. sınıflar için MEB tavsiyeli kitaplar dizisi arasında yer aldığını belirten ibaredir.

Kitabın arka kapağında ise yayın evinin çıkarmış olduğu ve 6, 7 ve 8. sınıflar için MEB tavsiyeli kitaplar dizisi arasında yer alan diğer kitap isimleri belirtilmiştir. Eserin arka kapağında farklı kitap isimlerinin önerilmiş olması okuyacakları kitapları belirlemede zorluk yaşayan öğrencilere rehber olması bakımından önemli bir uygulamadır.

Kitabın iç kapağında yazarı hakkında bilgi verilmesi de Dünya Edebiyatında önemli bir yere sahip olan Tolstoy'un okurlara tanıtılması bakımından önemlidir.

5.2.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on iki punto büyüklüğündedir. On iki punto ile yazılmış olması 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine hitap etmesi bakımından olumludur. Ayrıca satır aralığı da çocuklar için uygundur. Bir sayfada en fazla 30 cümleye yer verilmiş olması da okumayı kolaylaştıracağı için olumludur.

5.2.2.3. Resimlendirme

Eserin sadece ön kapağında bir resim bulunmaktadır. Bunun dışında resme yer verilmemiştir.

5.2.2.4. Bölümleme

Eserde beş farklı hikâye yer almaktadır. “İnsan Ne ile Yaşar” adlı hikâye on iki bölümden, “İnsana Ne Kadar Toprak Lazım” dokuz bölümden oluşmaktadır. “Üç Soru”, “Allah Gerçeği Bilir, Ama Bekler...” ve “Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder” ise tek bir bölümden oluşmaktadır.

5.2.3. Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

5.2.3.1. Deyimler

İlk gençlik evresinde bulunan çocuk okurlar deyimler yoluyla soyut düşünebilir, olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşabilir ve bir kelimenin birkaç değişik anlamda kullanılabileceğini öğrenebilirler.

“İnsan Ne ile Yaşar” hikâyesinde geçen “eli darda”; “Üç Soru”da deliksiz uyku (uyumak) ve kendinden geçmek; “İnsana Ne Kadar Toprak Lazım”da canını dişine takmak, dişini sıkmak, el açmak, göz kulak olmak, kafa kafaya vermek, kafa patlatmak, küplere binmek, yok pahasına; “Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler”de beti benzi atmak dil dökmek, ele vermek, içini çekmek, tir tir titremek; “Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder”de ise dilini tutmak, gına getirmek, göz yummak, kulak asmak, kulak kabartmak, kulak vermek gibi deyimler eserde kullanılan deyimlere örnek teşkil edebilir.

Bu eser çeviri olduğu halde diline özen gösterilerek deyimlere yer verilmesi okurların söz varlığını geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşüncesiyle önemlidir.

5.2.3.2. İkilemeler

Çocuk okurların söz varlıklarını geliştirmede deyimler gibi ikilemelerin de etkili olabileceği aşikârdır. Çocuk okurlara okuma alışkanlığı kazandırmada anlatımı güçlendirmesi ve okumayı akıcı bir hale getirmesi bakımından ikilemeler önemlidir.

“İnsan Ne ile Yaşar” hikâyesinde geçen çeke çeke, hızlı hızlı, kibar kibar, lime lime, teker teker, uzun uzun; “Üç Soru”da geçen belli belirsiz, çeşit çeşit, dikkatli dikkatli, farklı farklı; “İnsana Ne Kadar Toprak Lazım”da geçen bol bol, ikişer ikişer, karı koca, kıkır kıkır, saçma sapa, seve sev, söylene söylen, uzun uzun, zar zor (2); “Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder”de geçen alev alev, güzel güzel, iri yarı, kolay kolay, saçma sapan, sallaya sallaya gibi ikilemeler eserde yer alan ikilemelere örnek olarak gösterilebilir.

Bu eser çeviri olduğu halde diline özen gösterilerek ikilemelere de yer verilmesi okurların söz varlığını geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşüncesiyle önemlidir.

5.2.3.3. Dualar

“İnsan Ne ile Yaşar” adlı eserde yer alan hikâyelerde özellikle vurgulanmak istenen yapılan kötülüklerin Allah tarafından cezalandırılacağı, iyiliklerin ise ödüllendirileceğidir.

“Allah seni niçin cezalandırdı. – Allah beni ona karşı geldiğim için cezalandırdı” (İnsan Ne ile Yaşar, 39).

“Siz de bana yiyecek ve içecek verdiniz ve bana merhametle yaklaştınız. Bunun için Allah sizi ödüllendirecektir!” (İnsan Ne ile Yaşar, 21).

“Öyle gözükyor ki gerçeği bir tek Allah biliyor ve biz insanlar sadece ona yalvarabilir ve sadece ondan merhamet bekleyebiliriz” (Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler, 93).

“Allah bizi affetsin!” (Gerçeği Bilir Ama Bekler, 101).

“Biri seni incitecek olursa Allah’ın istediği gibi affet gitsin. O zaman hayat kolaylaşır ve yüreğindeki sıkıntı hafifler” (Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder, 116).

“Sen bir insanın kabahatini örtersen Allah senin iki kabahatini birden affeder!” (Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder, 124).

Her şeyin artık maddiyatla ölçüldüğü bir dünyada karşılaşılan sorunlar karşısında tutunacak bir dal arayan insanların manevi duygularını uyandırması ve onlara bazı gerçekleri anlatması bakımından bu eserde yer alan dua motifleri oldukça anlamlıdır.

5.2.3.4. Anlatma Teknikleri

5.2.3.4.1. Öyküleme

Eserde yer alan tüm hikâyeler hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğiyle anlatılmıştır. Yani hikâyelerdeki tüm olayları okurlara anlatan üçüncü bir kişi vardır. Dolayısıyla hikâyelerde genellikle öyküleme tekniği kullanılmıştır.

“Simon adındaki bir ayakkabıcı ailesiyle küçük bir kulübede yaşıyor ve geçimlerini zanaatıyla sağlıyordu. Kendisine ait ne bir evi ne de bir arazisi vardı. Yaptığı işten çok para kazanamıyordu, oysa geçinmek zordu. Bütün kazancı ailesinin yemesine içmesine gidiyordu...” (İnsan Ne ile Yaşar, 9).

Bilge bir ormanda yaşıyor ve yaşadığı bu ormanın dışına hiç çıkmıyordu. Halktan kimseler dışında kimseyi kabul etmiyordu. Bu yüzden kral üzerine sıradan elbiseler giydi. Bilge kişinin kulübesine gelmeden atından indi ve muhafızlarına geride kalmalarını söyledi. Sonra yola tek başına devam etti (Üç Soru, 51).

Bir abla taşrada yaşayan kız kardeşini ziyarete geldi. Abla bir tüccarla evliydi ve şehirde yaşıyordu, kardeş ise köyde oturuyordu ve bir köylüyle evliydi. İki kız kardeş çaylarını içerlerken bir yandan da sohbet ediyorlardı. Abla, ne kadar rahat bir yaşam sürdüklerini, ne kadar iyi giyindiklerini, çocuklarının ne kadar güzel elbiseleri olduğunun, ne kadar güzel elbiselerinin olduğunu, ne kadar güzel şeyler yiyip içtiklerini ve kendisinin nasıl tiyatrolara, gezintilere ve eğlencelere gittiğini anlatarak şehir hayatının güzel taraflarını övmeye başladı... (İnsana Ne Kadar Toprak Lazım, 57).

Aksyonof Sibirya’da yirmi altı yıl boyunca bir mahkûm olarak yaşadı. Saçları kar gibi bembeyaz oldu. Sakalı uzadı, inceldi ve kül rengine döndü. O eski neşesinden eser kalmamış, omuzları çökmüştü. Artık ağır adımlarla yürüyor, çok az konuşuyor, hiç gülmüyordu. Sürekli dua ediyordu... (Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler, 93).

Gordey hayattayken ve Ivanlarda da evi hâlâ babası idare ederken bu köylüler birbirleriyle olması gerektiği gibi gayet iyi komşuluk ilişkisi içerisindeydiler. Kadınlar bir elek ya da leğen istediklerinde ya da erkeklere bir çuval gerektiğinde, bir at arabasının tekeri kırıldığında ve derhal tamiri mümkün olmadığında bir aile ötekine ihtiyaç duyulan malzemeyi yollar, bu şekilde birbirlerine iyi komşuluğun gerektiği şekilde yardım ederlerdi... (Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder, 107).

5.2.3.4.2. Betimleme

Eserde yer alan hikâyelerde betimleme tekniğine pek fazla yer verilmemiştir. Kahramanların fiziksel özellikleri ve mekân tasvirleri daha çok okurların hayal gücüne bırakılmıştır.

“Kendisi sıskaydı, Michael zayıftı, Matryona ise bir deri bir kemikti. Bu adamsa daha çok başka dünyadan gelmiş birine benziyordu. Adam pancar suratlı, iri yarı, cüSSeliydi. Boynu bir boğanınki gibiydi ve demirden yapılmış gibi sağlam bir görünüşü vardı” (İnsan Ne ile Yaşar, 27).

“İnsanlar bir nehir kenarındaki bozkırlarda, keçe kaplı çadırlarda yaşıyorlardı. Ne toprağı işliyorlar ne de ekmek tüketiyorlardı. Sığırları ve atları sürüler halinde bozkırda otliyordu. Taylar çadırların arkasına iplerle bağlanmıştı ve kısraklar günde iki kez onların yanına getiriliyordu” (İnsana Ne Kadar Toprak Lazım, 71).

“Aksyonof, yakışıklı, sarışın, kıvırcık saçlı, eğlenceli bir adamdı ve şarkı çok seviyordu” (Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler, 89).

“Saçları bembeyaz oldu. Sakalı uzadı, inceldi ve kül rengine döndü” (Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler, 93).

5.2.3.4.3. Gösterme/ Sahneleme

Her ne kadar eserin genelinde öyküleme tekniği kullanılsa da yer yer ikili konuşmalarda gösterme tekniğinden de faydalanılmıştır.

Giderlerken Simon adam sordu, ‘Neredensin?’

- Bu taraflarından değilim.
- Ben de öyle düşünmüştüm. Bu civardaki insanları tanırım. Peki ya türbenin orada ne yapıyordun?
- Bunu söyleyemem.
- Biri sana kötülük mü yaptı?
- Kimse bir kötülük yapmadı. Beni Allah cezalandırdı.
- Elbette her şey Allah’tandır. Gene de yiyecek ve kalacak yer bulman lazım. Ne tarafa gitmek istiyorsun?
- Benim için her yer aynı (İnsan Ne ile Yaşar, 14).

Bazı yerlerde de gösterme tekniği öyküleme tekniğine bağlanmıştır.

“ - Siz yorulmuşsunuz, dedi kral. Küreği verin de biraz da ben kazayım.

- Sağ olun! dedi bilge adam ve küreği krala vererek yere oturdu” (Üç Soru, 51).

“- Hepsi sizin olacak! dedi. Yalnız bir şartım var: Aynı gün içerisinde başladığımız noktaya geri dönmeyecek olursanız paranızı yitirirsiniz.

- Ama geçtiğim yerleri nasıl işaretleyeceğim?

- Sizin seçeceğiniz bir yere gidip bekleyeceğiz...” (İnsana ne Kadar Toprak Lazım, 76).

“İçlerinden biri adama.

- Nerelisin? diye sordu.

- Vladimirliyim. Ailem bu kasabadan. Adım Makar. Semyonitch de derler bana”

(Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler, 95).

“Gabriel’in annesi dışarı çıkıp onu karşıladı.

- Ne istiyorsun, küçük hanım?

- Şey, Büyükanne, bu sabah, işte, tavuğum sizin bahçeye uçmuş. Bu tarafa yumurtlamadı mı acaba?

- Biz hiç görmedik. Tanrıma kür olsun, bizimkiler de ne zamandır yumurtluyor”
(Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder, 107).

5.2.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Tolstoy’un “İnsan Ne ile Yaşar” adlı eserinde yer alan beş farklı hikâyeye Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda Giriş bölümünde yer alan “Genel Amaçlar” ile “Öğrenme Alanları” ve Yöntemler bölümünde yer alan “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” bakımından incelenmiştir. Her bir hikâyenin programın belirtilen özelliklerine göre incelenmiş hali aynı başlık altında farklı paragraflarla verilmeye çalışılmıştır.

“Genel Amaçlar”, “Öğrenme Alanları” ve “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserde yer alan hikâyelerin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı üzerinde durulmuştur.

Hikâyeleri okuyan öğrenciler, okuma alışkanlığı kazanabilir, ayrıca okunan hikâyeleri dinleyen öğrencilerin dinleme becerileri gelişecektir. Hoşlandıkları bir hikâyeyi arkadaşına anlatan bir okurun konuşma becerisi gelişebilir. Okuduğu hikâyenin konusunu beğenen başka bir okur o hikâyeden hareketle kendisi de bir hikâyeye yazmak isteyebilir.

Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler açısından incelendiğinde eserde yer alan tüm hikâyeler dokuzuncu maddede yer alan “Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.” maddesine ve çocuk okurların ilgi alanlarına uygundur. Hikâyelerin tutarlılık düzeyi ve söz varlığını geliştirme düzeyleri bağımsız birer başlık altında incelendiği için bu özelliklere burada yer verilmeyecektir.

Tolstoy’un eserinin ilk hikâyesi olan ve aynı zamanda eserine de adını veren “İnsan Ne ile Yaşar” adlı hikâyesinde genel amaçlara aykırı bir yönün bulunmadığı görülmektedir. Özellikle eserin ana karakterlerinden olan Michael’in bir ölüm meleği olması ve bu meleğin Allah tarafından insanların kalbindeki sevgi ve merhameti görmesi

için gönderilmiş olması genel amaçlarda yer alan “Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.” maddesiyle bütünlük sağlamaktadır. Can alan bir meleğin hikâyesinin başkahramanı olması ve en sonunda melek haline bürünmesi çocuk okurların kişisel gelişimleri için uygun olmayabilir. Özellikle de hikâye on üç yaş grubunun (6. sınıf) seviyesinin üzerindedir.

Tolstoy’un eserinin ikinci hikâyesi olan “Üç Soru”da da genel amaçlara aykırı bir yönün bulunmadığı görülmektedir. Bu hikâye özellikle okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden biri olan “okura eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikleri” taşıması bakımından önemlidir. İnsanlara içinde buldukları anın önemini anlatan ve insanların yeryüzüne gönderiliş gayelerinin o an yanlarında olanlara iyilik yapmaları olduğunu belirten hikâye, çocuk okurların kişisel gelişimlerine destek olması ve onlara estetik bir duyarlılık kazandırması bakımından önemlidir.

Tolstoy’un eserinin üçüncü hikâyesi olan “İnsana Ne Kadar Toprak Lazım” genel amaçlarda yer alan özelliklere yansıtır niteliktedir. Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler açısından bakıldığında da hikâyesinin insanlara hırslarına yenik düşmemeleri ve şeytana uymamaları gerektiğini anlatması çocuk okurların da kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak olması bakımından önemlidir.

Tolstoy’un eserinin dördüncü hikâyesi olan “Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler...”de genel amaçlarda yer alan özelliklere aykırı bir durum söz konusu değildir. Hikâyede yer alan insanların işledikleri suçların ya da tam tersi masum oldukları gerçeğinin çok geç ortaya çıkması insan hak ve özgürlüğünün ve demokratik değerler konusunda okurlarını düşündürmektedir. Aksyonof’un masumiyetinin anlaşılması için yirmi altı yıl beklemiş olması burada hak ve özgürlük, adalet kavramının sorgulanması, bu kavramlar üzerinde düşünülmesini de sağlamaktadır. Nitekim yirmi altı yıl sonra gelen bir adaletin artık çok fazla bir geçerliliği de önemi de olmayacaktır.

Tolstoy’un eserinin son hikâyesi olan “Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder”, insanların hoşgörülü ve insan haklarına saygılı olmaları gerektiğini belirten genel amaca uygun olarak bu özelliklere sahip olmayan insanların başlarına neler gelebileceğini göstermesi bakımından anlamlıdır. Bunun dışında okuma metinlerinde bulunması gereken özellikleri de taşıması bakımından bu hikâye için çocuk okurların seviyelerine uygundur denilebilir.

5.2.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Eserde yer alan hikâyelerin tutarlılık açısından puanlanması ve değerlendirilmesinde Coşkun (2005) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır.

Tolstoy'un eserinin ilk hikâyesi olan "İnsan Ne ile Yaşar"da, bir konunun olması, konunun ayrıntılarla geliştirilmesi, her ayrıntının başlangıç ve bitiş arasındaki bağlantıların oluşmasına katkı sağlayacak biçimde işlenmesi; metnin mantıklı bir plânının olması, olayların birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanması ve sunuluşun özgün ve ilgi çekici olması; metin birimlerinin tamamen uyumlu, bağlantıların başarıyla ve incelikle işlenmiş olması ve tam anlamıyla bütünlük taşıyan bir hikâye olması bakımından "çok iyi (5) derecede tutarlı"dır.

Tolstoy'un eserinin ikinci hikâyesi olan "Üç Soru", dördüncü hikâye olan "Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler..." ve son hikâye olan "Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder" in bir konularının olması, bu konunun geliştirilmiş fakat ayrıntılarında bazı kopuklukların olması; metinde mantıklı bir plânın olması, olayların birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanması fakat bu olayların sunumunun özgün değil de sıradan olması, metnin birimleri arasında bağlantıların olması fakat bu bağlantıların incelikle işlenmemesi ve genel anlamıyla bütünlük taşıyan bir hikâye olmaları gibi özellikleri dolayısıyla "iyi (4) derecede tutarlı" oldukları söylenebilir.

Tolstoy'un eserinin üçüncü hikâyesi olan "İnsana Ne Kadar Toprak Lazım"ın belirli bir konusunun olması fakat yer yer ortaya çıkan kopuklukların metnin anlaşılmasını olumsuz yönde etkilemesi; metinde bir planın olması fakat anlatılan olaylar arasındaki ilişkilerde bazı sorunların olması ve metindeki olayların yeterince geliştirilmemesi; metinde bir planın olması fakat anlatılan olaylar arasındaki ilişkilerde bazı sorunların olması ve metindeki olayların yeterince geliştirilmemesi; metnin birimleri arasında bazı bağlantılar olmakla birlikte bu bağlantıların yetersiz olması; metinde var olan hikâyenin bir bütünlük taşıması gibi nedenlerden dolayı "orta (3) derecede tutarlı" olduğu söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (6, 7 ve 8. sınıflar) göre okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden biri de metinlerin tutarlı olması ve bir bütünlük taşımasıdır. Coşkun (2005)'un geliştirdiği ölçeğe göre değerlendirilen beş hikâyeden birinin çok iyi derecede, ikisinin iyi derecede birinin de orta derecede tutarlı olduğu

görülmüştür. Hikâyenin çok iyi derecede tutarlı olması çocuğun metni daha iyi anlamasına, metindeki derin yapıyı kavramasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ancak Tolstoy'un eserindeki "İnsana Ne Kadar Toprak Lazım" adlı hikâyesi orta derecede tutarlı olması çocuk okurların metindeki derin yapıyı anlamasını zorlaştırabilir.

5.3. Dede Korkut Hikâyeleri

5.3.1. Eserin İçerik Çözümlemesi

5.3.1.1. Gölgele Büyük Ağaç (Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi)

5.3.1.1.1. Konu

Oğuz beylerinden Dirse Han adında bir beyin hiç çocuğu olmadığı için diğer Oğuz beyleri tarafından dışlanması ve sonra karısının isteğiyle birtakım hayırlar işledikten, dualar ettikten sonra bir oğla sahip oluşu, bu oğlana Boğaç adının verilmesi ve Boğaç ile babasının arasında geçen olaylar hikâyenin konusunu oluşturmaktadır.

Türk tarihinde töre kitabı olarak da bilinen Dede Korkut Hikâyeleri içlerinde destansı ve masalsı özellikleri de taşırlar. Bu hikâyede de on beş yaşında bir gencin altı kişinin zincirlerle zorlukla tutabildikleri bir boğayı tek yumruğuyla yere sermesi, babasının okuyla yaralanan Boğaç Han'ın yarasını Hızır'ın üç kez elleriyle değişmesi hikâyede yer alan masalsı özelliklerdendir. Ayrıca hikâyelerin ortasında yer yer manzum parçalara yer verilmesi de destansı özellikleri yansıtır niteliktedir.

5.3.1.1.2. Ana Fikir

İnsanların arasına fitne fesat girerse bu kişiler baba oğul dahi olsa sonu felaket olur fikri hikâyede anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu hikâye okurlarına, insan bir şeyi çok ister ve onun gerçekleşmesi için mücadele ederse Allah isteğini kabul eder ve size babanız kötülük yapsa dahi siz ona her zaman saygı duyun ve zor zamanında onu yanında olun gibi fikirleri de aşılacaktır.

5.3.1.1.3. Kompozisyon

Hikâyenin başında kez hanlar hanı Bayındır Han'ın senede bir kez yaptığı bir gelenek anlatılır. Bu geleneğe göre Han, Oğuz ulularını konuk eder, yer içirir. Bunun için şölen düzenler. Üç farklı yere ak, kara ve kızıl çadırlar kurdurur ve oğlu veya kızı olmayanın kara çadırda ağırılanmasını, altlarına kara keçe serilmesini, sofrasına kara koyun yahnisinin getirilmesini dileyenin yiyip istemeyenin de çekip gitmesini buyurur. Oğlu olanın ak çadıra, kızı olanın da kızıl otağa alınmasını ister. Çünkü ona göre oğlu, kızı olmayanı Allah iyi anmaz, bu yüzden kendileri de iyi anmazlar ve bunu da herkesin böyle bilmesini ister.

Bu şölene katılmak üzere gelen Oğuz beylerinden Dirse Han'ın ne oğlu ne de kızı vardır ve bu yüzden o ve yiğitleri kara çadıra oturtulur. Altlarına kara keçe serilip önlerine kap kap kara koyun yahnisi koyulur. Dirse Han bu uygulamanın nedenini sorunca da kendisine “Bayındır Han'ın buyruğu” olduğu söylenir.

Dirse Han bu duruma çok içerlenir, yerinden kalkar ve yiğitleriyle beraber orayı terk eder. Evine gelir ve hanımına kendisine yapılan muameleden bahseder. Bu durum için eşine dert yanar, eşi de ona birtakım hayır işleri yapması gerektiğini, belki bu sayede bir çocuğa sahip olabileceklerini söyler.

Eşinin dediklerini yapan Dirse Han'ın hayırları kabul olunur ve bir oğlu olur., Çocuk dadıların, bakıcıların elinde büyür. On beş yaşına gelince de bileği bükülmez bir yiğit olup babasının gözde savaşçıları arasına katılır.

Buradan sonra yazar, Dede Korkut Hikâyeleri'nde sıkça geçen, eski bir Türk geleneğinden, ad koyma töreninden bahseder. Eskiden eğer erkek çocuğu bir yiğitlik yapmazsa kendisine ad konulmazmış. Yazar da burada Dirse han'ın on beş yaşındaki oğlunun yiğitliğini anlatır ve onun herkesin çok korktuğu bir boğayı nasıl öldürdüğünü anlatır.

Oğuz beyleri bu olayı soluklarını tutarak seyrederek. Neden sonra gelip oğlanı kutlarlar. “Dede Korkut gelip bu çocuğa bir ad koysun, birlikte Dirse Han'a varıp beylik istesin, taht dilesin” derler ve Dede korkut çocuğa “Boğaç” adını verir.

Babası Boğaç'a beylik verir, taht verir. Ancak Boğaç Han tahta çıkınca babasının kırk yiğidini istemez, onları anmaz, yiğitler bu duruma incinirler ve Boğaç'ı babasına

şikâyet etmek isterler. Onu ortadan kaldırıncı eski saygınlıklarına kavuşmayı ümit ederler. Bunun için iki bölük olurlar ve sırasıyla Dirse han'ın huzuruna çıkarak onunla oğlunun arasını bozacak yalan yanlış şeyler anlatır, babayı oğla düşman ederler. Çevresindeki kötü niyetli adamları söylediklerine inanan Dirse Han yine onların yönlendirmesiyle oğlu için suikast planları yapar.

Planını gerçekleştirmek üzere Dirse Han kalkar yerinden, oğlunu ve kırk yiğidini alarak ava çıkar. Dirse Han'ın kırk yiğidi Boğaç Han'a gelerek babasını geyikleri kovalamasını, karşısında boğazlamasını, at sürmesini, kılıç çalıp ok atmasını istediğini belirtirler. Boğaç da adamların gerçek niyetini bilmez, babası mutlu olsun diye her dediklerini yapar.

Fitneciler bu kez Dirse Han'a giderler. Oğlunun kırdı bayırda kovaladığı geyiği getirip karşısında boğazladığını, kendisini vurmak amacıyla ok attığını, eğer onu öldürmezse oğlunun kendisini öldüreceğini söylerler. Dirse Han gergindir. Hiddetle yayını alır, bütün gücüyle gerer, üzengisinden yükseltip oğlunu nişanlayarak oku, iyice gerilmiş yayından bırakır. Ok, oğlunun kürek kemikleri arasından saplanıp çıkar. Al kan fışkırır, Dirse Han, yaptığına pişman olur, oğlunun yanına gitmek ister. Fitneciler bırakmazlar. Atının dizginini obasına doğrultup Dirse Han'ı oradan uzaklaştırırlar.

Dirse han'ın hanımı oğlunun ilk avı olduğu için Oğuz beylerine şölen kurar. Dirse Han dönünce karşılarlar. Eşi oğlunun Dirse Han'ın yanında olmadığını görünce ve babasından da bir cevap alamayınca annelik sezgileriyle oğluna bir şey olduğunu düşünür. Fitnecilerin sözlerine inanmaz ve oğlunu aramaya gider.

Yaz kış karı eksik olmayan Kızıllık Dağı'na gelir, yücelere tırmanırlar. Uzaktaki vadiye kuzgunların, kargaların inip kalktığını görürler. Dirse Han'ın hatunu, cins atını mahmuzlar, derenin yatağına doğru sürer. Dereye inince oğlunun hareketsiz orada yattığını görür. Leş kargaları kana, kan kokusuna inmektedirler fakat Boğaç'ın köpekleri tarafından kovulmakta ve tekrar havalanmaktadır.

Boğaç, kürek kemiklerinin arasından girip çıkan okla yere yıkılır fakat boz atlı Hızır ansızın gelerek yarasını üç kez eliyle sığar, kendisine bu yaradan ölmeyeceğini, dağ çiçeğiyle ana sütünün kendisine ilâç olacağını söyler ve ortadan kaybolur.

Annesi çığlık çığlığa oğlunun cansız bedenine koşmaktadır. Oğlu al kana bulanmış yatmaktadır. Oğlunun yanına gelir, onun sağ olup olmadığını anlamaya çalışırken Boğaç kendine gelir ve annesine nede bu durumda olduğunu ve Hızır'ın

yanına gelerek kendisine iyileşmesi için gerekenleri belirttiğini söyler. Annesi Hızır2ın dedikleri uygular ve sonra oğlunu obadaki hekime götürür ve babasına oğlunun yaşadığını söylemez.

Fitneciler durumdan haberdar olunca duramazlar, ne yapsak da başımızı bu beladan kurtarsak diye düşünmeye başlarlar. Çünkü bilirler ki Dirse Han işin aslını Boğaç'tan öğrenirse bu kendilerinin sonu olacaktır. Düşünür, taşınırlar ve sonunda “ondan bize zarar erişmeden bizden ona erişsin” diyerek bir tenhada Dirse Han'ı yakalarlar. Ak ellerini arkadan bağlayıp kıldan sicimi boynuna geçirip döverler. Dirse Han yayan, kendileri atlı yürüyerek eli kanlı kâfirlere giderler.

Dirse Han tutsak olur. Oğuz beylerinin haberleri yoktur. Hatunu bunu duyunca oğluna koşar ve ona babasının esir düştüğünü, kendisinin de durmamasını, babasını kurtarmasını söyler. Boğaç annesinden bu sözleri duyar duymaz yerinden kalkar ve kırk yiğidiyle birlikte babasını kurtarmaya gider.

Fitneciler eğlence halindeyken Boğaç'ın geldiğini görürler ve son bir oyunla baba ile oğlu karşı karşıya getirirler ama bu kez istedikleri şey olmaz. Babası ve Boğaç birbirlerini tanırlar. Boğaç babasını kurtarır, düşmanın elinden çekip alır, obasına geri döner. Dirse Han oğlunun yaşadığını öğrenince sevinçten deliye döner. Ona hanlık verir, beylik verir, taht verir.

Her hikâyenin sonunda olduğu gibi Dede Korkut destan söyler, öykü anlatır, Oğuznâme'yi koşar, düzenler ve Boğaç Han için dualar eder.

Hikâyenin genel kompozisyon yapısına bakıldığında üç farklı olayın bir arada verildiği görülür ve her defasında olaylar öncelikle çözüme kavuşturulması gereken bir sorunla başlar ve devamında o sorun çözülmeye çalışılır.

5.3.1.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Destansı bir anlatı olduğu için destan unsuru esastır üçüncü şahsın dili kullanılır ve bir anlatıcının varlığı kendisini hiSsettirir. Bu sebeple anlatıcı duyduklarını düşündüklerini gezip gördüklerini anlatan gözlemci niteliği ile de öne çıkar. Çoğu yerde de yazar anlatıcı olayları hikâye etmez; sözü “dedi, söyledi...” (orijinali: aydur) gibi ifadelerle doğrudan doğruya sahiplerine bırakır. Bu özellik on iki hikâyenin tamamında

bulunmaktadır. “Çok hareketli olan bu hikâyelerde şahıslar daima sahnede oldukları için eserin büyük bir kısmı bu konuşmalardan ibaret olup ‘aydur’ sözü böylelikle en çok geçen kelimelerden biri olarak karşımıza çıkar” (Ergin, 1997: 31).

Dirse Han, yerinden kalktı, ‘Doğrulun!’ diye bağırdı yiğitlerine, ‘Bu uğursuzluk ya benden veya eşimdendir.’ Evine geldi, hanımını çağırdı, bakalım ne söylemiş (Aydur):

Gel beri başım bahtı evim tahtı

Evden çıkıp yürüyünce

selvi boylum

Topuğunda sarmaşınca siyah saçlım

Kurulu yay gibi çatma kaşlım

İçine çift badem sığmayan dar ağızlım

Kavunum, yemişim

Gördün mü neler oluyor

... (Dede Korkut Hikâyeleri, 20).

5.3.1.1.4. Yer ve Zaman

Hikâyede zaman ve mekân çok belirgin değildir. Hikâyeye “günlerden bir gün” diye başlar ve hikâyede yer yer aynı ifade kullanılır. Bazı yerlerde de zaman betimlemeler yoluyla okurlara sezdirilir:

“Efil efil tanyelleri estiğinde

Boz çayır kuşu öttüğünde

Uzun sakallı müezzin ezana durduğunda

İri, cins atlar sahibini görüp huysuzlandığında

Akın karanın seçildiği vakitte

Göğsü güzel yüce dağlara gün vurduğunda

Yiğit beylerin

cengaverlerin birbirine girdiği bir zamanda” (Dede Korkut Hikâyeleri, 19) diye betimlenen zaman dilimi seher vaktinden başka bir zaman değildir.

Mekân olarak da Eski Türklerde göçebe hayat tarzı olduğu için aslında her yer onlara mekândır. Beğendikleri bir yere çadırlarını dikip oraya yerleşmektedirler. Bu hikâyede de “Kam Gan oğlu Bayındır Han, yerinde uğramış, görkemli Şami çadırını yeryüzüne dikmişti. Alaca gölgelik göğe yükseliyordu. Binlerce yere ipek, küçük halılar döşenmişti... Üç yere ak, kara ve kızıl çadırlar kurdurmuştu” (Dede Korkut Hikâyeleri, 18).

Boğaç Han’ın annesi oğlunu bulmak için yaz kış karı eksik olmayan Kızılık Dağı’na gelir, yücelere tırmanır. Uzakta üzerinde dağ çiçeklerini kaplı olduğu bir vadide oğlunu bulur. Boğaç Han’ın annesi Kazılık Dağı’nı şöyle anlatır:

“Akar suların serindir Kazılık Dağı

Akmaz olsun

Yemyeşil otların biter Kazılık Dağı

Bitmez olsun

Koşuşur bağrında geyikler Kazılık Dağı” (Dede Korkut Hikâyeleri, 30- 31).

5.3.1.1.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Boğaç Han’dır. Dirse Han ve Dede Korkut yardımcı kahramanlar, Bayındır Han, Dirse Han’ın eşi, Oğuz beyleri, Dirse Han’ın fitneci namertleri bu hikâyenin fon kişileridir. Hızır da bu hikâyenin olağanüstü kahramanıdır. Boğaç Han’ın zor anında gelip onun yaralarını saran kişidir.

Boğaç Han, bileği bükülmez bir yiğittir. Henüz on beş yaşında, güçlü kayayı boynuzlarıyla un ufak edecek kuvvette bir boğayı yener ve bu boğayı yendiği için kendisine Boğaç adı verilir. Dede Korkut, Boğaç’ın erdemli ve hünerli biri olduğunu belirtir. Boğaç, çevresindekilerin dost mu düşman mı olduklarını bilemeyecek kadar iyi yüreklidir. Babasını mutlu etmek için yaptıkları fitneciler tarafından babasına farklı aktarılır ve babası oğlunu yaralar. Annesi gelir, oğlunu kurtarır ama Boğaç yaptıklarından dolayı babasına kin duymaz, babası tutsak olduğunda onu kurtarmak için canını ortaya koyar.

Dirse Han, Oğuz beylerinden biridir. Önceleri hiç çocuğu olmadığı için Bayındır Han’ın meclisinde hor görülür, kara çadırlara oturtulur. Çünkü eski Türk geleneğine göre oğlu, kızı olmayanı Allah iyi anmaz. Dirse Han kendisine yapılan bu muameleyi kaldıramayacak kadar gururludur ve çocuğu olmadığı için eşini suçlamayacak kadar da onurlu biridir. Dirse Han eşinin söylediği gibi birçok hayır işler ve bu hayırlar sayesinde Allah ona bir oğlu bağışlar ama Dirse Han, başkalarının gözündeki itibarını, gururunu önde tutar, fitnecilerin sözüne inanır ve kendi oğlunun canına kasteder. Bu da onun olumsuz özelliklerindedir.

Dede Korkut ise bütün hikâyelerin vazgeçilmez kahramanıdır. On beş yaşına gelip de hüner gösteren yiğitlerin adlarını o koyar, şölenlerde zaferlerde deyiş der, destan söyler, Oğuznâme’yi koşar, gazi erenlerin hikâyelerini anlatır ve duasını eder. Bu hikâyede de Boğaç Han’a adını verir ve onun için babasından taht, beylik ve at ister. Hikâye sonunda Boğaç Han babasını kâfirin elinden kurtarması şerefine kurulan şölende deyiş der, Oğuznâme’yi koşar ve duasını eder.

5.3.1.1.6. İletiler

5.3.1.1.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Eski Türk geleneğinde çocuk özellikle de erkek çocuk gücün, varlığın simgesi ve soylarının devamı olacağı için çok önemli görülmüştür ve bu yüzden çocuğu olmayanlar hor görülmüşlerdir. Bu anlayış günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Hikâyelerlerde kız ve erkek çocuk ayrımının yapılmış olması on üç ve on beş yaş grubu okurların gelişim özelliklerini olumsuz etkileyebilir. Bu yüzden öğretmenlerin Dede Korkut Hikâyeleri'ni öğrencilerine önermeden önce buradaki olayların, anlatılan geleneklerin o dönemin şartları bakımından değerlendirilmesi gerektiğini ve bazı geleneklerin eskide kaldığını belirtmeleri gerekir. Aksi takdirde olaylar ve kahramanlarla özdeşim kurma eğiliminde olan çocuk okurlar, hikâyelerden etkilenip olumsuz davranışlarda bulunabilirler. Mesela Boğaç'ın on beş yaşında çok güçlü bir boğayı yumruklayıp boğazını kesmesi gerçeği çok fazla yansıtmaz. Aynı şekilde beylerin sürekli ava çıkıp kuşları, geyikleri avlamaları gibi olaylar okurlardaki hayvan sevgisini olumsuz etkileyebilir.

Bir babanın öz oğlunu öldürmeye çalışması da çocuk okurlar için olumlu bir örnek değildir.

Bunun dışında Dede Korkut Hikâyeleri ile okurlar o dönemin yaşayışını, kültürünü, aile yapısını öğrenirler. Bu da onların geçmişlerini öğrenmeleri açısından oldukça önemlidir.

5.3.1.2. Kara Kaygılı Rüya (Salur Kazan Hikâyesi)

5.3.1.2.1. Konu

Bu hikâyede Salur Kazan'ın Oğuz beyleri ile çıktığı av gezisini fırsat bilen kâfir Şöklı Melik'in onun obasını dağıtıp malını mülkünü alıp annesini, eşini, oğlunu tutsak etmesi ve bunun üzerine Salur Kazan'ın da Karacık Çoban ve diğer beylerle birlikte ondan intikam alması konu edilmiştir.

5.3.1.2.2. Ana Fikir

Bu hikâyenin ana teması kötülöklere, düşmanlara karşı dostların birleşmesi ve bir hareket etmesi gerektiği düşüncesidir. Ayrıca Karacık Çoban'ın kendisine emanet edilen sürüyü canı pahasına koruması, verilen emanete sahip çıkılma düşüncesini; Karacık Çoban ile Salur Kazan'ın gördükleri kara kaygılı rüyaların bazen gerçeği yansıtabileceği düşüncesini ve Salur Kazan'ın düşman elinden öncelikle ve hatta sadece annesini kurtarmak istemesi de annenin Türk toplumundaki değerini yansıtan alt temalardır.

5.3.1.2.3. Kompozisyon

Oğuzların yönetimine bakıldığında hiyerarşik olarak Bayındır Han'dan sonra Salur Kazan gelir ve şölen düzenleyenlerden biri de odur. Günlerden bir gün kurduğu şölende Oğuz beyleri ile eğlenirken uzun zamandır ava çıkmadıklarını belirtir ve beylerden Deli Dünder ile Kara Budak da onu onaylarlar.

Koca Aruz ise ‘‘Ağam, Gürcistan’a yakın oturuyorsun, yurdunu kimlere emanet edip de ava çıkarsın?’’ diye sorar. Kazan da üç yüz yiğidin geride kalacağını ve oğlu Uruz’un da evde kalacağını belirtir.

Asıl olay, onlar ava gittikten sonra olur. Çünkü Aruz Koca’nın korktuğu başına gelir ve Salur Kazan ile beylerinin ava çıktığını haber alan düşmanları şkli Melik obaya gelir ve Kazan’ın annesini, eşini, çocukların, tüm halkını ve her şeyini alır, geriye kalan şeyleri de yakar, yıkar. Kazan’ın geride koyun sürüsünün kaldığını öğrenir ve altı yüz savaşısını sürüyü almak üzere görevlendirir.

On bin koyunun başında duran Karacık oban’da o sırada kötü bir rüya görür ve rüyanın etkisiyle uyandığında kardeşlerini yanına alarak ağılın kapılarını daha da sağlamlaştırır ve sapanını da alarak kardeşleriyle bir köşeye siner. Nasıl olduğunu anlamadan altı yüz kâfir üzerlerine ullanır. Kâfir başı Kazan’ın her şeyinin aldıklarını, koyunlarını da alacaklarını söyler ve eğer boyun eğerlerse onların canlarını bağışlayacaklarını kendilerini şkli Melik’e verip ondan beylik alacaklarını söyler. oban yiğitçe karşı durur ve kendisiyle boy lşemeyeceklerini söyler. Kâfirler atlarını mahmuzlarlar, yaylarını gerip ok atarlar. Karacık oban da hemen davranıp alaca sapanın ayasına irice bir taş yerleştirip bütün gücüyle gerer, fırlatır. Bir atınca iki kâfir, iki atınca  sapkın devirir. Kfirlerin yüreğine korku düşer. Karacık oban, alaca sapanından fırlayan taşlarla  yüz kâfiri birer ikişer yere serer ama iki kardeşini de şehit verir. Taşı tükenince de koyun demeden keçi demeden sapanına koyup saldırganlara atar. Kâfirin gözü yılar, dünya başına karanlık olur ve ‘‘bu deli oban hepimizi öldürecek’’ diyerek kaçar.

Karacık oban, şehit kardeşlerini Hakk’ın rahmetine teslim eyler ve Kazan Bey’in bir an önce gelmesini diler. O gece Salur Kazan, kara kaygılı bir dş görür. Yatağından sıçrar ve Kara Gne’ye rüyasını anlatır ve ondan yorumunu ister. Ancak Kara Gne’nin yorumu onu tatmin etmez ve dönüp obasını kontrol etmek üzere beylerde ayrılır.

Yurduna ulaştığında sadece kuzgunların uçtuğunu ve tazıların kaçtığını görür. Obanın halini görünce gözleri kanlı yaşlar döker, kan damarları kaynar ve bağrı ezilir. Yağız al atını mahmuzlar, kâfirlerin arkasından at sürer. Yolda ırmaklara, kurtlara yol, iz sorar. Gide gide yolu Karacık oban’ın kara köpeğine uğrar. Bu kez de ona yurdunu sorar, köpek Karacık oban’ın yoluna çıkar. Ona da otağını sorar. oban da olanı biteni

anlatır. Kazan Bey'in çobanı dinledikçe aklı başından gider, yüreği sızlar, dünya gözüne karanlık görünür. Atını kahırla sürer ve çoban da onu izler. Kazan onun nereye gittiğini sorar, o da kardeşlerinin intikamını almaya gittiğini söyler. Kazan çobanla beraber düşmanın üstüne gitmek istemez çünkü Oğuz Beyleri bunun için kendisine gülebilirler. Bu yüzden çobanı geride bırakmak için oyunlar düzenler ama çoban ısrarla onun peşinden gider.

Dirse han ve çoban düşmanın yurduna gitmek üzere yola çıktıklarında Şöklü Melik ve arkadaşları buldukları eğlence meclisinde Kazan'dan daha nasıl intikam alabileceklerini düşünürler ve eşini kendilerine sâki yapmaya karar verirler.

Bu konuşmayı duyan Kazan'ın eşi düşmanların oyunlarını bozacak başka bir plan yapar. Şöklü Melik bu duruma çok sinirlenir. Adamlarına derhal gidip Kazan'ın oğlu Uruz'un getirilmesini çengele asılıp lime lime doğranmasını, ak etinden yapılan kara kavurmayı bey kızlarına sunmalarını söyler. Çünkü ona göre kim Kazan Bey'in karısı ise oğlunun etinden yapılan yemeği yiyemez, "İşte o zaman o kişiyi alın, gelin, mecliste kadeh sunsun" der. Burla Hatun da oğluna kâfirin kurduğu tuzağı anlatır ve ne yapacağını bilemediğini söyler. Uruz oğlan annesinin anlattıklarıyla iki gözü iki çeşme ağlamaktadır. Annesi de ağlayınca Uruz kendisiyle babasının sağ olmasını söyler ve "Benim gibi nice oğul bağışlanır size" der.

Uruz'un ısrarı karşısında Burla Hatun dayanamaz, ince belli kırk kızın arasına katılır. Uruz çengelin olduğu yere sürükleye sürükleye getirilirken kendisini asacakları ağaca kendisini taşımamasını söyler.

Burada oğlunun etini yiyebilmeyi göze alan anne modeli özellikle çocuk okurları psikolojik gelişimlerini olumsuz etkileyebilir.

Kazan ve Karacık Çoban'ın düşman yurduna gelmesi ile düğüm çözülmeye başlanır. Çünkü Kazan Bey, Şöklü Melik ile anlaşmaya çalışırken onun daha büyük saygısızlık yapması üzerine ikisi arasına savaş başlar.

Bu sırada birbirinden güçlü ve hışımlı Oğuz Beylerinden Kara Göne, Deli Dünder, Kara Budak, Şer Şemseddin, Bamsı Beyrek, Bay Yigenek, Aruz Koca, Bügdüz Emen ve Alp Eren, Kazan'ın imdadına yetişir. Yetişen kudretli Oğuz Beyleri, korkusuz yiğitleri, cengâverleri sayılmakla bitmez. Oğuz yiğitleri, kâfire at salıp kılıç çalarlar. Kâfir neye uğradığını şaşırır. On iki bin kâfir kırılmıştır. Beri yanda beş yüz Oğuz yiğidi şehit olur. Oğuz beyleri hayli ganimet toplar. Kazan Bey askerini, çoluğunu çocuğunu,

ailesini, gömüsünü, malını mülkünü alarak geri döner. Altın tahtını yeniden yükseltir, otağını yeniden kurar. Karacık Çoban'ı da söz verdiği gibi tavla tavla atlarının başına geçirir. Yedi gün yedi gece şölen kurulur, zafer neşesine keyiflenir, yer içerler. Kırk köleyle kırk cariye Uruz'un başı için azat edilir. Korkusuz yiğitlere toprak bağışlanır, yurt verilir, cübbe, çuha, şalvar armağan edilir.

Dedem Korkut deyiş der, destan söyler, öykü anlatır, bu Oğuznâme'yi düzenler ve Kadir Allah'a el açıp dua eder.

5.3.1.2.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Destansı bir anlatı olduğu için destan unsuru esastır üçüncü şahsın dili kullanılır ve bir anlatıcının varlığı kendisini hiSsettirir. Bu sebeple anlatıcı duyduklarını düşündüklerini gezip gördüklerini anlatan gözlemci niteliği ile de öne çıkar.

Bu hikâyede de yazar anlatıcının gözlemci niteliği ön plandadır. Yazar anlatıcı, Salur Kazan av gezisindeyken obasının başına gelenleri anlatır.

Salur Kazan'ın obasının başına gelenleri öğrenmek için ırmaklardan, yoluna çıkan kurtlardan ve köpeklerden sorması da oldukça ilginçtir:

Gide gide bir kurt çıktı yoluna. Yüzü kutludur, onunla halleşeyim, diye düşündü. Görelim ne söylemiş:

Karanlık çökünce yeryüzüne gündüzü doğan

Karla boranda el gibi duran

Kara koç atları kişneştiren

Kızıl develeri bağrıştıran

Ak koyunları kuyruğuyla kamçılayan

Berk ağılım kapısını söken arkasıyla

Karma koyunun gencini alıp kaçan

Kanlı kuyruğu yüzerek lop lop yutan

Sesi kalın vahşi köpeklerle kavgalaşan

Çobanları geceleyin koşturan
 Yurdumdan bir haber ver bana
 Kara başım kurban olsun sana
 ... (Dede Korkut Hikâyeleri, 46).

Gerçeği ise Karacık çobanın cümleleriyle öğrenir:

“Öldün mü bittin mi ey Kazan,
 Neredeydin nerede geziyordun ey Kazan?
 Dünden önceki gün oban geçti buradan.
 Ak pürçekli anan kara devenin boynunda asılıydı.
 İnce belli kızlarıyla, uzun boylu
 eşin Burla Hatun ağlaşıp sızlaşarak
 geçtiler buradan...” (Dede Korkut Hikâyeleri, 47).

Bu manzumeler hikâyeleri daha renkli ve eğlenceli kılmaktadır.

5.3.1.2.5. Yer ve Zaman

“Günlerden bir gün” diye başlayan hikâyede yine belirli bir zaman kavramı yoktur. Mekân olarak da yine çadırlarını diktikleri her yer onlara yurttur.

Hikâyelerde tabiat büyük bir yer tutar. Bu tabiat canlı bir tabiattır. Akan suları, uçurumlu, karlı, sisli dağları, yeşil çimenleri ile canlı ve hareketli bir tabiat unsuru ile karşılaşırız. Göçebe psikolojisi ile tabiat unsurları birer canlı gibi sayılmışlardır. Gerekince dağa beddua edilir, sudan haber sorulur (Ergin,1997: 29).

Ergin’in bahsettiği sudan haber sorma olayı bu hikâyede de geçmektedir. Kazan obasının başına gelenleri akan ırmaktan şöyle sorar:

Kayalardan çağıl çağıl çağlayan su
 Ağaçtan gemileri alıp götüren su

Hasan ile Hüseyin'in özlemi
 Bağların bahçelerin süsü su
 Ayşe ile Fatma'nın bakışı
 Koç atların sulağı
 Kızıl develerin geçidi su
 Ak koyunlar gelip yatar çevrende
 Yurdumdan bir haber ver bana
 Kara başım kurban olsun sana (Dede Korkut Hikâyeleri, 46).

Kazan Bey'den öç almak isteyen kâfirler oğlu Uruz'u asıp derisini yüzüp etlerinden yapılan yemeği anasına yedirmek isterler. Uruz da kendisini asacakları ağaç ile konuşur ve ondan kendisini taşımamasını ister. Bu da Ergin'in sözünü ettiği canlı tabiat olayının bir parçasıdır.

Bütün bu unsurlara bakıldığında hikâyenin masalsı özellikler de taşıdığı söylenebilir.

5.3.1.2.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Salur Kazan'dır. Yardımcı kahramanlar Karacık Çoban, Şekli Melik ve Oğuz beylerinden Kara Göne, Deli Dünder, Kara Budak, Şer Şemseddin, Bamsı Beyrek, Bey Yigenek, Aruz Koca, Bügdüz Emen ve Alp Eren'dir. Kazan'ın eşi, anası, oğlu Uruz, Karacık çobanın kardeşleri Kıyan ile Demir Gücü ve Dede Korkut ise fon kişilerdir. Ayrıca Hz. Muhammed Mustafa, Hasan ile Hüseyin, Ayşe ile Fatma, Musa, Ali gibi kişiler de eserde adı geçen dinî kahramanlardır.

Salur Kazan, Ulaş oğlu biçarelerin umudu, Amıt suyunun arslanı, Karacığın kaplanı, al atın binicisi, Uruz Han'ın babası Bayındır Han'ın damadı olarak tanıtılır. Oğuz Beyleri ile çıktığı av gezisinde düşmanlar obasını yerle bir etmişlerdir. O da gördüğü bir rüya ile kaygılanarak yollara düşmüş ve obasının halini görmüştür. Obasının izini sürerken akan ırmağa, yoluna çıkan kurda, köpeğe haber soracak kadar

kendini kaybetmiştir. Obasının başına gelenleri duyunca gözleri nemlenmiş ve yüreği kabarmıştır. Salur Kazan obasını kurtarmaya bir çobanla gitmek istemeyecek kadar gururludur. Onun için diğer Oğuz beylerinin düşünceleri önemlidir. Ancak Karacık çobanın ısrarlarına fazla dayanamayacak kadar da iyi yüreklidir. Salur Kazan annesine oldukça fazla düşkündür. O kadar ki düşmana bir tek annesini bırakmasını söyler. Bu da eski Türk toplumunda annenin değerini gösterir.

Karacık çoban kendisine verilen görevi, emaneti canı pahasına koruyacak kadar cesaretlidir.

Şekli Melik, Oğuzların en büyük düşmanıdır. Tek amacı Kazan Bey'den intikam almaktır ve bunun için türlü hilelere başvurmaktan çekinmez.

Dede Korkut Hikâyeleri aynı devirde aynı bölgede yaşayan ve birbirlerine çeşitli şekillerde bağlı bulunan Oğuz beyleri etrafında toplanmıştır. Her hikâyede, esas olarak bir beyin macerası olmakla beraber az veya çok diğer beylerin de katıldıkları veya hiç değilse bir vesileyle isimlerinin karıştığı bir olaylar silsilesidir. Sonra, ön planda beyler bulunmakla beraber, beylerin çevresi ve yaşayışı canlandırılırken âdetleri, gelenekleri ve çeşitli yönleri ile bütün bir Oğuz kavminin hayatı bu hikâyelere aksettirilmiştir (Ergin, 1997: 24).

Salur Kazan'ın hikâyesinde de Kazan Han obasını kurtarmak üzere kâfirin üzerine gittiğinde diğer beyler yardımına koşmuşlardır. Bazılarını başlı başına ayrı hikâyelerde başkahraman olarak gördüğümüz bu beylerin özellikleri şöyle belirtilmiştir:

Beşiğinin örtüsü kara deve derisinden olan, hiddetlendiğinde kara taşı kül gibi ufalayan, bıyığını ensesinde yedi yerden bağlayan, Kazan'ın kardeşi yiğitler yiğidi Kara Göne'dir.

Kapı derbendindeki demir kapıyı tepip alan, altmış tutam alaca mızrağın ucunda savaşçıları bağirtan, Kıyan Selçuk'un oğlu Deli Dünder'dir.

Hemid'le Merdin Kalesi'ni yıkan yayı demirden Kapçak Melik'in burnundan kan kusturan, Kazan'ın kızını yiğitlikle alan, Oğuz'un ak sakallılarının övgüsünü kazanmış olan şalvarı al ipekten, atı yaban ördeği püsküllü Kara Göne oğlu Kara Budak'tır.

Bayındır Han'ın düşmanını bastırarak altmış bir kâfire kan kusturmuş olan, boz atının yelesi üstünde kar durduran, Gaflet Koca oğlu Şer Şemseddin'dir.

Parasarin Bayburt Hisarı'ndan uçarak çıkan alaca gerdeğine karşı duran, yedi kızın umudu, güçlü Oğuz'un en imrenilen yiğidi, Kazan Bey'in inançlısı, boz aygırı olan Bamsı Beyrek'tir.

Dönüp bakınca alımlı çalımlı, kartal bakışlı, türlü süslü eklem kuşaklı, kulağı altın küpeli, kudretli Oğul ulularını birer birer attan düşüren, Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek'tir.

Topuklarını altmış ögeç derisinin kürkü örtmediği, kulaklarını altı ögeç gününün kapayamadığı, gelişmiş kasları, uzun, sert baldırları olan ve Kazan Bey'in de dayısı olan Aruz Koca'dır.

Elçi'nin yüzünü gören, Oğuz'un sahabilerinden sinirleri gerildiğinde bıyıklarından kan damlayan Bügdüz Emen'dir.

Kâfirleri it arkasında aşağılayan, obasından çıktığında Aygır Gözler'de at yüzdüren, elli yedi kaleyi fethetmiş olan, Ak Melik Çeşme kızıyla evli olan, Sofi Sandal Melik'e kan kusturan, kırk cübbeyle bürünen, Eylik Koca'nın oğlu Alp Eren'dir (Dede Korkut Hikâyeleri, 57- 59).

Ergin'in (1997: 28) belirttiği gibi hikâyelerde yer alan tipler çok çetin insanlardır ve genel olarak mübalâğalıdır. Yukarıda da bu durum açıkça görülebilmektedir.

5.3.1.2.7. İletiler

5.3.1.2.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Karacık Çobanın kendisine emanet edilen sürüyü canla başla koruması örnek bir davranıştır. Ayrıca Salur Kazan'ın oğlundan, eşinden önce annesini kurtarmak istemesi Türk toplumundan annenin değerini ve anne sevgisini gösteren bir örnek olması dolayısıyla önemlidir.

Burla Hatun'un eşinin onurunu korumaya çalışması örnek bir davranıştır ancak bunu oğlunun canı pahasına yapması düşündürücüdür. Nitekim oğlunun etini yemeyi düşünebilen, göze alan bir anne figürü çocuk okurlar için olumlu olmayacaktır. Ayrıca

bir kişinin ağaca asılıp derisini yüzölüp etinin de insanlara yedirilmesi fikri de gençleri olumsuz etkileyebilir. Kazan Bey'in oğlu Uruz'un anne ve babası için canından vazgeçmek istemesi de çocuk okurlar için düşündürücü bir davranış olabilir

Zor anında Kazan Bey'in imdadına Oğuz beylerinin yetişmesi de bir olmanın, bir topluluk olmanın, önemini anlatmaktadır.

Bu hikâyede hatta genel olarak Dede Korkut Hikâyeleri'nin genelinde İslamiyet'e yeni geçmiş Oğuzların hem kendi dinleri dışındakileri kötü olarak adlandırmaları hem de Allah, Muhammed adını dillerinden düşürmedikleri halde şarap sofralarıyla süslü eğlence meclislerinden geri durmamaları da din konusunda çocuk okurların kafalarını karıştırabilir.

5.3.1.3. İki Gece Işık Saçan Taş (Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi)

5.3.1.3.1. Konu

Kam Püre'nin oğlu Bamsı Beyrek'in doğum, ad koyma, tutsak edilme, tutsaklıktan kurtulma ve evlenme dönemlerini konu alan bir hikâyedir.

5.3.1.3.2. Ana Fikir

Yalancılara yalanlarının mutlaka ortaya çıkacağı, verilen sözlerin tutulması gerektiği ve zor durumda olan insanlara yardım edilmesi gerektiği bu hikâyede vurgulanan temalardır.

Ergin'e (1997: 28) göre Dede Korkut Hikâyeleri'nde ahlâk çok kuvvetlidir. Yalan söz nedir bilmezler. Aralarında bir tek yalan söyleyen vardır, onun da adı Yalancıoğlu kalmıştır. O da zaten yaptığına yanlış olduğunu anlamıştır.

5.3.1.3.3. Kompozisyon

Oğuz beylerinin hep beraber toplandıkları bir ortamda Pay Püre Bey'in bir sıkıntısını dile getirir ve oğlu olmadığı için çok üzüldüğünü söyler. Diğer Oğuz beyleri de Allah, Pay Püre Bey'e bir erkek evlat versin diye dua ederler. Ardından Pay Piçen Bey ayağa kalkar ve meclise kendisinin de bir dileği olduğunu, Allah'tan hayırlı bir kız evlat istediğini söyler. Oğuz beyleri, hep birlikte el kaldırıp duada onun dileği için de duada bulunurlar. Pay Piçen de kızı olursa Pay Püre'nin oğluna beşik kertmesi yapacağını söyler.

Günler günleri kovalar, bu sözleşmenin üzerinden bir hayli zaman geçer. Pay Püre'nin bir oğlu, Pay Piçen'in de bir kızı olur. Oğuz uluları bunu duyunca sevinirler. Pay Püre bezirgânlarını çağırır ve Rum iline gittiklerinde oğlu için güzel hediyeler getirmelerini buyurur. Bezirgânlar yola düşerler, gece gündüz durmaksızın at sürerler ve

İstanbul'a gelirler. Pay Püre'nin oğlu için eşine rastlanmaz, pahası ödenmez nadide hediyeler alırlar: Ak kırıklı sert katı bir yay, bir deniz tayı boz aygır, bir de altı kanatlı gürz.

Yıllar geçer Pay Püre'nin oğlu on beş yaşına gelir. Ancak hâlâ bir adı yoktur. Çünkü o zamanlar kahramanlık göstermeyene isim konmaz. Bir gün Pay Püre'nin oğlu at binip atlanır, kılıç kuşanır, ok sırtlanır ve ava çıkar. Dağ taş gezer, av avlarken babasının tavlasına rast gelir. Tavlacıbaşı Bey'in biricik oğlunu görünce sevinç içinde karşılar, atından indirip onu konuk eder. Sofra kurar, yer içerler. O sırada bezirgânlar da Kara Derbent ağzına konmuşlardır. Evnük Kalesi'nin muhbirleri, bunları ihbar eder. Beş yüz kâfir ansızın bezirgânların üstüne saldırır. Bezirgânlar uykuda apansız yakalanmışlardır, küçüğü kurtularak Oğuz'a gelir. Güzel çehreli korkusuz bir Oğuz genci, bir bey oğlu kırk yiğidiyle oturuyordur. Bezirgân yiğitlere yaklaşır ve başlarına gelen olayları anlatır ve onlardan yardım ister. Bunun üzerine Oğuz genci yiğitleriyle beraber bezirgânları kurtarmaya gider. Bezirgânlar da kendilerini kurtardığı için ona hediyeler sunmak isterler. Ancak yiğit, hep bey oğlu için alınan hediyeleri isteyince bezirgânlar o hediyeleri veremeyeceklerini söylerler ve nedenini açıklarlar. Gerçeği anlayan yiğit hiçbir şey demez ve obasına döner.

Pay Püre çadırına geldiğinde, bezirgânların dönmüş olduğunu öğrenir, sevinir, şölen kurdurur. Yiğit, bezirgânlara, kahramanca çarpışmasına dair tek söz etmez. Bezirgânlar huzura çıkıp selam verince beyin yanında o yiğidi görürler, çok şaşırırlar ve gelip saygı ve hayranlıkla elini öperler. Pay Püre buna bir anlam veremez ve kendisi dururken oğlunun elini öpmelerine sinirlenir. Bezirgânlar o an kendilerini kurtarının beyin oğlu olduğunu öğrenir ve olayı anlatırlar. Pay Püre'nin göğsü kabarır, oğluna ışıltılı gözlerle bakar ve meydana gürleyerek kendisine ad konacak kadar kan döküp dökmediğini sorar. Bezirgânlar da aldığı canın, döktüğü kanın fazla olduğunu söylerler.

Pay Püre güçlü Oğuz beylerini çağırır, sofrasını genişletir, uluları, yiğitleri, beyleri konuklar. Dede Korkut gelir boy boylar, soy soylar ve oğlana babası Bamsım diye okşadığı için Bamsı Beyrek adını verir, Allah'ın da yaşını bağışlamasını diler.

Ad verme töreninin şerefine ava çıkarlar. Oğuz yiğitleri ilerlerken bir geyik sürüsüyle karşılaşır. Bamsı Beyrek gözüne birisini kestirir, ardına düşer ve geyik yemyeşil ağaçların arasındaki bir al çadırda durur. Bu çadırın kimin çadırı olduğunu merak eder. Önce gitmekten çekinir, utanır fakat sonunda gidip arka ayağından vurduğu

avını almaya karar verir. Aslında orası Banı Çiçek'in otağıdır. O sırada Banı Çiçek içerden bakar ve dadılarına “Bize yiğitlik mi taslıyor bu” der ve ondan pay istemelerini söyler ve cevabını merakla bekler. Kısırca yenge yiğitten pay ister. Beyrek de avcı olmadığını, bey oğlu olduğunu geyiğin tümünü alabileceklerini söyler ve otağın kime ait olduğunu sorar. Kısırca yenge de otağın Pay Piçe Bey'in kızı Banı Çiçek'in otağı olduğunu söyler. Beyrek saygı içinde oradan uzaklaşır. Obanın genç kızları geyiği Banı Çiçek'in önüne getirip sererler. Banı Çiçek yiğidin kim olduğunu sorar. Kızlar yiğidin bir bey olduğunu söylerler. Banı Çiçek heyecanlanır. Çünkü o babasının kendisini verdiği Bamsı Beyrek olabilir. Kızlardan onu çağırmasını ister. Beyrek gelince Banı Çiçek kendini tanıtmaz ve ona nereden ve niçin geldiğini sorar. Beyrek de İç Oğuz'dan, Pay Piçe'nin kızını görmeye geldiğini söyler. Banı Çiçek o anda Beyrek'e bir oyun kurar, kim olduğunu söylemez. At binmede, ok atmada yarışır ve Beyrek onu yener. Banı Çiçek “Aman” der ve kim olduğunu itiraf eder. Bamsı parmağındaki altın yüzüğü çıkarıp Banı Çiçek'in parmağına geçirir ve “Düğünümüz kutlu, nişanımız uğurlu olsun” der.

Ayrılıp eve dönerler. Beyrek ak sakallı babasıyla karşılaşır ve babasına evlenmek istediğini imâ eder. Babası Oğuz'dan kimin kızını istediğini sorunca da “Öyle bir kız isterim ki ben yerimden doğrulmadan o kalkmalı, kara koç atıma binmeden o yekinmeli” diye cevap verir. Babası bir süre düşünür, gözleri parlar ve oğlunun Banı Çiçek'i istediğini anlar. Ancak Banı Çiçek'in Deli Karçar diye bir kardeşi vardır, kız isteyeni sağ koymaz. Bu durumda ne yapacaklarını düşünmeleri için Oğuz beylerini çağırırlar. Güçlü Oğuz Beyleri, kız istemeye Dede Korkut'un gitmesinin daha uygun olacağını söylerler. Dede Korkut da kendisine keçi başlı bir geçer aygırı ile toklu başlı doru aygırı verilmek şartıyla görevi üstlenir.

Dede Korkut, Deli Karçar'ın otağına gider. Deli Karçar misafirlerden hoşlanmaz ve ona nende geldiğini sorar. Dede Korkut da kız kardeşi Banı Çiçek'i yiğitler yiğidi Bamsı Beyrek'e istemeye geldiğini söyler. Bunu duyan Deli Karçar adamlarına kara aygırla silahlarını yetiştirmeleri için bağırır. Deli Karçar Dede Korkut'un peşine düşer. Onu tam yakaladığı sırada Korkut Ata beddua eder ve Karçar'ın eli havada taş keser. Çünkü Dede Korkut erenlerden, keramet sahibi biridir. Burada olağanüstü bir özellik olduğu için daha çok masal üslubunu hatırlatır. Deli, eğer elini iyileştirirse kardeşini Beyrek'e vereceğini söyler. Üç kez yemin edip günahı için bağışlanma dileyince Allah'ın buyruğu ile eli iyileşir ama kardeşi için çok zor bulunacak üç şey ister.

Dede Korkut atının yönünü Pay Püre'nin obasına çevirir, atını mahmuzlar otağa varır, çadıra girip selamlar, sözü aldığını Deli Karçar'ın istekleri olduğunu belirtir. Pay Püre de köpekle pireleri Dede'den bulmasını ister, diğerlerini de kendisi halleder.

Deli Karçar'ın istediklerini getiren Dede Korkut ona dersini vermek ister ve onu kendi kurduğu tuzağa düşürür. Deli Karçar, düştüğü durumdan kurtulmak için bir kez daha Dede Korkut'a yalvarır ve kardeşini verdiğini söyler.

Bu bölümde anlatıcı, Oğuzların düğün geleneklerinden söz eder ve sonrasında eserin yeni bir olay halkasını anlatmaya koyulur. Burada çözülmesi gereken yeni bir düğüm vardır.

Düşmanlar Bayburt Kalesi'nin beyine haber uçurur ve Pay Piçen'in kendisine sözlediği kızını Beyrek'e verdiğini ve bu gece gerdeğe gireceklerini söylerler. O da yedi yüz savaşçısı ile yola çıkar. Beyrek gelin odasında yiğitleriyle eğlenmektedir. Gece karanlığında herkes uykudayken düşman otağa saldırır. Sağdııcı onları korumak isterken şehit olur. Çarpışma sonunda Beyrek Han'la birlikte otuz dokuz yiğit tutsak düşer.

Tan ağırınca Beyrek'in anne ve babası gerdek çadırının yerle bir olduğunu ve sağdııcın da şehit olduğunu görürler. Pay Püre'nin ve ailesi tutsak düşen oğulları, kardeşleri için yas tutarlar. Burada da anlatıcı tutsak olanların ardından nasıl muamele edildiğini anlatılır.

Günler ayları, aylar yılları kovalar, on altı yas yılı geçer. Beyrek'in ölüsünden de dirisinden de haber yoktur. Günlerden bir gün Deli Karçar, Beyrek'ten bir söyler. Hâlbuki kardeşi Beyrek'in adaklısıdır. Deli Karçar bunu Bayındır Han' söyler. Çünkü o hiyerarşinin en başındadır ve bir törenin aksine bir davranışta bulunacaksa bunu Han'ın izni olmadan yapamaz.

Bunu duyan Yalancı oğlu Yaltacuk, durumu kendi lehine kullanabilecek bir oyun hazırlar ve yalandan Beyrek'in öldüğünü herkese söyler. Kanıt olarak da onun eski bir gömleğini getirir. Bu şekilde Yalancı oğlu Yaltacuk küçük düğününü yapmış, büyük düğünü için tarih belirlemiştir.

Pay Püre Bey ise bezirgânlarını çağırarak onlara ülke ülke gezmelerini Beyrek'ten kesin bir haber getirmelerini ister. Oğlunun öldüğü haberine inanmak istemez. Bu emri alan bezirgânlar yola koyulurlar. Bayburt Hisarı'na gelirler ve orada Beyrek'i bulurlar. Beyrek de onları tanır ve onlarla yurduyla ailesiyle arkadaşlarıyla ilgili haberleşir.

Bezirgânlar da ona Yalancı oğlu Yaltacuk'un yaptıklarını anlatıp büyük düğün olmadan buradan kaçmanın bir yolunu bulmasını söylerler.

Beyrek bunları duyunca kaleden kaçmanın bir yolunu arar ve tekfurun kendisine sevdalı olan kızının yardımıyla kaleden kaçar. Buradan sonra anlatıcı düğümü çözmeye başlar.

Oğuz'a erişince bir ozanın Yalan oğlu Yaltacuk'un düğününe gittiğini görür ve atını ona bırakır, onun da kopuzunu alır. İlk obasına uğrar, ablalarının yanına varır ama kim olduğunu demez. Onlara yoldan gelen bir ozan olduğunu ve aç olduğunu söyler. Orada karnını doyurur ve düğüne gitmek için onlardan eski bir kaftan ister. Onlar da kardeşlerinin eski bir kaftanını verebileceklerini söylerler. Kaftanı giyince büyük ablası onu kardeşine benzetir. Beyrek de ablaları kendisini tanırsa Oğuz beyleri de tanır diye kaftanı orada bırakır, yamalı, eski bir deve çuvalı geçirir sırtına ve düğün yerine gider. Kaza Bey'in oğlu Uruz, beyler ulusu Yigenek, Kara Göne'nin oğlu Budak, Gaflet Koca'nın oğlu Şer Şemseddin ve Deli Karçar ok atmaktadırlar. Beyrek herkes ok atınca onlara güzel şeyler söyler ama damada sıra geldiğinde "Elin kurusun" der. Yalancı oğlu Yaltacuk bunu duyunca hiddetlenir ve ondan gelip yayını çekmesini ister. Beyrek yayı alır, kavrar, çeker, südürür ve kabzasından kırarak parçalar ve Yaltacuk ile dalga geçer. Yaltacuk'un hiddeti artar ve Beyrek'in sert yayını ister. Beyrek, beylere dönerek "sizin hatrımıza yay çekip ok atacağım" der ve Yaltacuk'un parmağındaki yüzüğe nişan alır, yüzüğü vurup parçalar. Oğuz beyleri sevinir, onu coşkuyla karşılarlar. Kazan Bey de olanı biteni izler ve Deli Ozan'ı yanına çağırarak o gün için beyliğinin onun olmasını ve dilediğini yapabileceğini söyler. Çünkü aslında kimse bu düğünü istemez. Deli Ozan da düğün yerini birbirine kattıktan sonra gelinin olduğu yere gider. Kadınların çadırının eşiğinin önünde otur. Amacı Banı Çiçek'ten hesap sormaktır. Çünkü Banı Çiçek kendisini beklememiş, kendisinin öldüğüne inanmıştır. Bunun için gelinin oynaması için ısrar eder. Ortaya çıkan kadınların gelin olmadığını söyler ve ısrarla Banı Çiçek'i ister. Banı çiçek oynarken parmağındaki yüzüğü görür ve o yüzüğü ister.

Banı Çiçek de o yüzüğün kendisinin olamayacağını onda çok işaret olduğunu söyler. Bunun üzerine Beyrek o yüzüğü taktığı gün ikisinin arasında geçenleri anlatır ve Banı Çiçek, Ozan'ın Beyrek olduğunu anlar, hemen Beyrek'in annesiyle babasına haber vermeye gider. Beyler dadıların kaftan giydirdiği Beyrek'i getirirler. Kazan Bey, Pay

Püre'ye müjdeyi verir ve o inanmaz. Oğlu için çok ağladığından gözleri kapanmıştır. Beyrek'in serçe parmağını kanatıp bir mendille silmesini ister. O mendili gözüne sürünce gözleri açılır ve Beyrek'in döndüğüne inanır. Burada Hz. Yusuf hikâyesine bir telmih vardır.

Yalancı oğlu Yaltacuk da Beyrek'in korkusundan kaçır. Beyrek de peşinden gider. Yaltacuk bir sazlığa saklanınca Beyrek oranın ateşe verilmesini ister. Ateşler arasından kaçan Yaltacuk Beyrek'e kendisini affetmesi için yalvarır ve Beyrek onu bağışlar. Kazan Bey, Beyrek'e isterse dileğine erişebileceğini söyler. Ancak o kaleyi alıp arkadaşlarını kurtarmadıkça dileğine erişemeyeceğini söyler. Kazan Bey'in buyruğuyla bütün Oğuz Beyleri at biner, dört nala koyulurlar. Bayburt Kalesi'ne gelip kâfirle karşılaşır. Savaş öncesi yapılan gelenekleri tekrarlar. Kazan Bey, Şöklî Melik'i atından düşürür. Düşman derelerde kırılır. Beyrek otuz dokuz yiğit arkadaşını sağ ve esen bulunca sevinir, Allah'a şükreder. Ezan okunur, izzet sahibi Allah adına hutbeler verilir. Pay Püre'nin oğlu Beyrek, Melik'in kızını alır, ak otağına döner, toya başlar. Kırk yiğidin kimine Kazan, kimine Bayındır Han gelin verir. Beyrek de yedi kız kardeşini yedi yiğide nikâhlar. Kırk gün kırk gece düşün kurulur, şenlik yapılır. Beyrek yiğitleri dileğine erer. Korkut Ata gelir, çalgı çalar, deyiş söyler, gazi erenlerin hikâyesini anlatır, Oğuznâme'yi Beyrek'e adar. Dua edip Allah'a yakarır.

5.3.1.3.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Diğer hikâyelerde kullanılan hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı yetkisi ile davranan ama zaman zaman araya girip bakalım ne söyledi gibi değerlendirmeler yapan gözlemci, destansı bir tekniği bu hikâyede de kendisini gösterir ve önceki hikâyelerde olduğu gibi ikili konuşmalar destansı özelliklerle okurlara aktarılır ve yazar sözü olanı bu hikâyede de susturmaz, konuşturur. Bezirgânlarla Beyrek'in konuşmaları bu türdendir. Bezirgânlar Beyrek'in izin sürmektedirler ve onu kâfir kalesinde kopuz çalarken görürler. Beyrek ve bezirgânların konuşmalarını yazar yine olduğu gibi verir:

Engin havası güzel ovadan gelen kervancı

Han babamın kadın anamın armağanı kervancı

Uzun bacaklı koç ata binen kervancı

Ünümü gör, sözüme kulak ver

Ulaş oğlu Salur Kazan'ı sorar olsam sağ mıdır kervancı?

Güçlü Selçuk arasında Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder'ı

Sorsam sağ mıdır kervancı?

Kara Göne oğlu Kara Budak hayatta mıdır?

Ak sakallı babamla, ak pürçekli anamı sorar olsam

sağ mıdırlar kervancı?

Göz açınca gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Pay Piçen kızı Banı çiçek beni bekler mi?

Anlat bana

Kara başım sana kurban olsun kervancı (Dede Korkut Hikâyeleri, 82- 83).

Bezirgânlar da kendisine aynı tarzda cevap verirler. Konuşmaların bu şekilde gösterme tekniğiyle verilmesi okurları da olaya kattığı için okuma eylemi daha eğlenceli, akıcı ve sürükleyici olabilmektedir.

5.3.1.3.5. Yer ve Zaman

Bu hikâyede de zaman belirsizdir. Sadece Bayındır Han'ın meclisinde tüm beylerin Kam Püre Bey'e bir oğul ve Pay Piçen'e bir kız evlat vermesi için dua etmelerinin ardından bir hayli zaman geçtikten sonra bu kişilerin muratlarına erdikleri belirtilmiştir. Pay Püre'nin oğlunun on beş yaşına gelişi de şöyle anlatılmıştır: “Pay Püre'nin oğlu beş adım atmış ömür merdiveninde beş yaşına ermiş, günler ayları, aylar yılları kovalamış on yaşına, derken on beş yaşına erişmiş...” (Dede Korkut Hikâyeleri, 64). Örnekte de belirtildiği üzere hikâyelerde zamansal geçişler genellikle günler ayları, aylar yılları kovalamış ve gece gündüz demeden gibi ifadelerle belirtilmiştir.

Günümüzde zaman kavramını çok belirgin olarak yaşadığımız ve her şeyi maddi zamana göre ayarlama çabası içinde olduğumuz düşünülürse zamanı bu gibi özel anlamlarda kullanma okurların hayata bakışını değiştirebileceği gibi onlarda edebî eser yazma becerisi de geliştirebilir.

Bu hikâyede de tabiat tüm canlılığıyla verilmiştir. Ayrıca bu hikâye için bezirgânların kâfire yakalandıkları Kara Derbent ağzı, Evnük Kalesi, Bamsı Beyrek ve babasının ava çıktığı Aladağ ve Beyrek'in tutsak edildiği Bayburt Hisarı gibi belirli mekânlardan da söz edilebilir.

5.3.1.3.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Bamsı Beyrek'tir Yardımcı kahramanlar Banı Çiçek, Deli Karçar, Yalancı oğlu Yaltacuk ve Dede Korkut'tur. Bezirgânlar, Pay Püre Bey, Pay Piçen, Bayındır Han, Kazan Bey, Kara Budak, Uruz, Yigenek Bey, Kısırca yenge, Boğazca Fatma, Burla Hatun, Bamsı Beyrek'in annesi, ablaları, otuz dokuz yiğidi, Bayburt Kalesi'nin Beyi ve onun kızı hikâyenin fon kişileridir.

Hikâyenin kahramanlarından biri de Bamsı Beyrek'in boz aygırır.

Bamsı Beyrek on beş yaşında kartal hünerli, güçlü kuvvetli, alımlı ve çalımli bir yiğittir. Zorda olanlara yardım edecek kadar cesaretlidir. Nitekim bezirgânları kâfirlerden kurtarmıştır ve bu yaptığı davranışla böbürlenmeyecek kadar da mütevazıdır. Bir geyiğin peşinden gidecek kadar sabırlı, bu yolculukta karşısına çıkan al otağın kimin olduğunu öğrenmek isteyecek kadar meraklıdır ama bu merakını gidermek için o otağa gidemeyecek kadar da utangaç biridir. Kısırca yengenin yakaladığı avından pay istemesi üzerine geyiğin hepsini onlara verir. Çünkü kendisi bir bey oğludur ve küçük çıkarların peşine düşmez. Banı Çiçek ile giriştiği yarışta onu yenmeyi en çok Oğuz beyleri kendisi ile dalga geçmesin diye ister. Kendisini on altı yıldır tutsak olduğu kaleden kurtaran Melik kızına verdiği sözü tutar ve onunla nikâhlanır ve kaleden kaçtığında arkadaşlarını kurtarmak için geri döneceğini söyler ve dediğini de yapar. Yani sözünün eri biridir. Yalancı oğlu Yaltacuk'u yaptığı şeyden dolayı affedecek kadar

da merhametli biridir. Bu özellikleri sayesinde çocuk okurlar için özellikle de kahramanlık hikâyelerinden hoşlanan erkek okurlar için iyi bir örnektir.

Banı Çiçek, Bamsı Beyrek'in beşik kertmesidir ama sonradan birbirlerini tesadüfen görürler. Banı Çiçek evleneceği kişiyi önce imtihan eder. Bamsı Beyrek tutsak edilince de çok üzülür ama on altı yıl sonra başka biriyle evlenmeye zorlanır. Babasının bir kız evlat için Allah'a yalvarması o dönemde Türk toplumunda kızların değerini gözler önüne sererken bu kızın nişanlısının öldüğü söylenerek istemediği biriyle evlendirilmeye çalışılması ve bu konuda söz hakkının olamaması çelişkili bir duruma işaretler.

Deli Karçar, Banı Çiçek'in abisidir. Kız kardeşini isteyenleri sağ koymaz, kendisinin yanına gelenleri eceline susamış olarak ifade eder ama onun hakkından Dede Korkut gelir.

Dede Korkut'un erenlerden makbul biri olduğu bu hikâyede belirtilir. Ayrıca Deli Karçar'a yaptığı oyunlar da onun zekâsının göstergeleridir. Her zamanki gibi Dede Korkut hikâye sonunda deyiş der, destan söyler ve duasını eder.

Yalancı oğlu Yaltacuk da insanların zor anlarından kendisini fırsat çıkaran yalancının biridir. Sonunda cezasını bulacakken Bamsı Beyrek'in merhametine mazhar olur.

5.3.1.3.7. İletiler

5.3.1.3.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Bu hikâye de Eski Türk geleneklerinden izler taşır:

Bir çocuk kahramanlık göstermeden ona ad verilmez. Kahramanlık gösterenlere Dede Korkut ad verir. Nişanlanma yüzük takma ile olur. Nitekim Bamsı Beyrek cebindeki altın yüzüğü çıkarmış ve Banı Çiçek'in parmağına takarak "Düğünümüz kutlu, nişanımız uğurlu olsun" demiştir. Ayrıca Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek beşik kertmesidirler. Düğünler yedi gün yedi gece ya da kırk gün kırk gece sürer. Bu

hikâyenin sonunda yapılan düğün kırk gün kırk gece sürmüştür. Gelin odası damadın okunun düştüğü yere kurulur. Düğünde kadınlar ve erkekler ayrı ayrı yerlerde eğlenirler. Nitekim Beyrek Deli Ozan kılığında önce erkeklerin eğlendiği yere sonra da kadınların eğlendikleri yere gitmiştir.

Bu hikâyedeki gelenekleri kahramanların özellikleri, kültürleri yaşayış şekillerinin çoğu ders kitaplarında kuru bilgilerle öğrencilere öğretilmeye çalışılmaktadır. Oysaki Dede Korkut gibi edebi ve eğlenceli eserlerle öğrenciler bu konuları daha iyi öğrenebilirler.

Dede Korkut'taki kahramanlar genellikle mert ve dürüst kimselerdir. Sadece bu hikâyede Yaltacuk yalan söyler ki onun adı da Yalan oğlu diye kalmıştır ve onun söylediği yalan da ayağına dolanmıştır. Buna rağmen Beyrek af dileyince kendisine zarar vermemiştir. Beyrek'in davranışı örnek alınması gereken bir davranıştır.

Ayrıca Beyrek'in tekfurun kızına verdiği sözü tutması, kalede ve oğlunun tutsak ola arkadaşlarını kurtarmaya çalışması da örnek davranışlardandır.

Bununla birlikte bu hikâyede başka olaylara da gönderme yapılmıştır. Hz. Yusuf'un hikâyesinde olduğu gibi Beyrek'in babası oğlunun yokluğunda o kadar ağlamıştır ki gözleri görmez olur ve onu gömleğini yüzüne sürdüklerinde gözleri açılır.

Hikâyede masalsı unsurlar da öne çıkar. Dede Korkut'un Deli Karçar'a “elin kurusun” dediğinde elinin taş kesilmesi gibi... Bu yolla çocuk okurlar hikâye türünün özellikleri yanında masal türünün özelliklerini de öğrenebilirler.

5.3.1.4. Arafat'ta Erkek Kuzu (Kazan Oğlu uruz Bey'in Tutsaklığının Hikâyesi)

5.3.1.4.1. Konu

Kazan oğlu Uruz Bey'in babası ve diğer Oğuz Beyleri ile çıktığı av gezisinde dışmanlarla karşılaşmaları ve sonrasında Uruz'un dışmanlara esir olmasıyla yaşanan olaylar bu hikâyenin konusunu oluşturmaktadır.

5.3.1.4.2. Ana Fikir

Bazı konulara ön yargılı yaklaşmamak gerektiği ve bazı şeylerin görüldüğü gibi olmadığı Uruz'un başına gelenlerle anlatılmak istenmiştir. Nitekim Kazan Bey yanındaki adamlara inanıp oğlunun korkup eve döndüğünü, kendilerini savaş meydanında yalnız bıraktığını düşünmüş ama oğlu savaşırken esir dışmüştür. Ayrıca hikâyede küçüklerin büyüklerinin sözünü dinlemeleri gerektiği yani büyüklere sayđı teması da işlenmiştir.

5.3.1.4.3. Kompozisyon

Kazan Bey Oğuz Beyleri ile beraber bulunduğu bir mecliste sağına kardeşi Kara Göne'yi, soluna dayısı Aruz'u oturtmuş, karşısında da oğlu Uruz yayına dayanmış beklemektedir. Kazan Bey sağına bakınca kahkahalarla güler, soluna bakınca gerinir. Uruz'u karşısında görünce elini tutar ve ağlar. Uruz da babasının neden sağına ve soluna bakınca gülüp kendisine bakınca ağladığını sorar.

Kazan Bey oğluna kendisinin bir kahramanlık yapamadığı için ağladığını söyler. Uruz, babasının sözlerine içerler ve babasına gerçekleri babanın oğuldan değil oğlun babadan öğrenmesi gerektiğini, kendisini hiçbir zaman yanına alıp da kâfir sınırına

götürmediğini söyler ve ona “senden ne gördüm ki ne bileyim” der. Kazan Bey de oğlunu ava götürmeye karar verir. Yedi gün azıkla çıkacakları yolda ona savaştığı yerleri göstermek ister.

Kazan Bey oğlu ve yiğitleriyle av gezisine çıkar. Onların gezide olduğunu duyan düşmanları da onlar için savaşmak üzere yola çıkarlar. Düşmanın geldiğini gören Kazan Bey, oğlunun yanında olmasına üzülür. Çünkü onun hiç savaş tecrübesi yoktur. O yüzden onu ve yiğitlerini meydandan uzaklaştırır ve bir tepeye çıkartır. Uruz gitmek istemese de babasının sözüne karşı duramaz. Ancak çatışma başladığında yerinde duramaz, savaş alanına iner. Düşman kendisini fark edince üzerine gelir ve onu tutsak alırlar. Kazan Bey düşmanın çekildiğini görünce korkup kaçtıkların düşünür. Oğlunu bıraktığı yere gelince onu bulamaz. Beylerine oğlunu sorduğunda onlar oğlunun korkup eve kaçmış olabileceğini söylerler. Kazan Bey de bu duruma çok sinirlenir.

Burla Hatun, oğlunun ilk avı için şölen kurdurmuştur. Kazan Bey’i görünce yerinden kalkar, oğlunu babasının yanında göremez ve oğlunun nerede olduğunu sorar. Burla Hatun oğlunu sorunca onun evde olmadığını anlayan Kazan Bey, karısına kendisine yedi gün vermesini, bu sürede oğlunu kendisine getireceğini, bulamazsa da alan da veren de Allah’tır deyip kendisiyle ağlayacağını söyler.

Kazan Bey geldiği yoldan geri döner, gece demeden, gündüz demeden yol alır. Doksan tümen Oğuz’un ardınca gelmesini ister, tüm beylere oğlunun esir alındığının haber edilmesini ister. Savaş meydanında kırk yiğidin şehit edilmiş olduğunu görür. Uruz’un iri, cins atı oklanmıştır. Onun altın işlemeli sapı olan kamçısını bulunca oğlunun tutsak düştüğünü anlar ve kâfiri izler. Kâfir, Kara Derbent’e konmuştur. Uruz’a siyah çoban keçesi giydirmiş, kapının eşiğine çapraz şekilde bırakmışlar ve gelen geçen Tatar’ın oğlu elimizdeyken intikamımızı alalım diyip onu çiğnemektedir.

Kazan Bey’in geldiğini gören düşmanları telaşlanırlar. Kazan Bey, savaş geleneğine göre hazırlanır ve düşmanla karşılaşır ama onlara güç yetiremez.

Burla Hatun ise oğlunu hatırlamış, sabrı kalmamıştır. Atına biner ve Kazan’a yetişir ancak Kazan kendisini tanımaz. Ondandır destan geleneğine uygun olarak yardım ister. Burla Hatun ise aynı tarzda kendisine eşi olduğunu hatırlatır ve yardımına geldiğini söyler.

Tam bu sırada Güçlü Oğuz beyleri bir bir yetişir Kara Göze, Deli Dünder, Beyrek, Bey Yigenek, Aruz ve nice Oğuz beyleri Kazan Bey’e destek olmak için gelirler ve

savaş geleneklerini yerine getirdikten sonra düşmanla çatışır. Kazan oğlunun elini çözer, onu kucaklar. Üç yüz Oğuz yiğidi şehit olmuştur. Oğuz Beyleri ganimet toplarlar. Döner, Akça Kale Sürmeli’de Han Kazan kırk otağ diker. Yedi gün yedi gece yenilir içilir. Kırk evli hizmetçiyle kırk cariyeyi oğlunun başı için azat eder. Kahraman yiğitlere kale ve toprak bağışlar, giysi, kaftan, cübbe, çuha armağan eder. Korkut Ata gelip boy boylar, soy soylar, bu Oğuznâme’yi koşar ve duasını eder.

5.3.1.4.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Destansı bir anlatı olduğu için destan unsuru esastır üçüncü şahsın dili kullanılır ve bir anlatıcının varlığı kendisini hiSsettirir. Bu sebeple anlatıcı duyduklarını düşündüklerini gezip gördüklerini anlatan gözlemci niteliği ile de öne çıkar.

Bu hikâyede de yazar anlatıcının gözlemci niteliği ön plandadır. Yazar anlatıcı, Kazan Bey’in oğlu Uruz’un tutsaklık hikâyesini daha çok destansı özelliklerle, deyişlerle anlatmaya çalışmıştır.

5.3.1.4.5. Yer ve Zaman

Zaman bu hikâyede de belirsizdir. Ancak Kazan Bey, oğlu Uruz ile çıktıkları av için yedi günlük azık hazırlar, eve yalnız döndüğünde eşinden oğlunu bulup getirmesi için kendisine yedi gün vermesini ister ve kâfirleri yenip oğlu Uruz’u kurtardıklarında şölen kurulur ve yedi gün gece yiyip içerler. Dede Korkut Hikâyeleri’nin genelinde yedi rakamının özellikle de zaman olarak yedi gün şekline kullanılmış olması dikkat çekmektedir.

Bu hikâyede de belirli mekânlar olarak karşımıza Cıgızlar, Ağlağan, Gökçedağ gibi Kazan Bey’in düşman ile vuruştığı yerler ile Başlı Açık Tatyay ve Ak Saka Kalesi ve kâfirlerin Uruz’u tutsak ettikleri Kanlı Kara Derbent çıkar. Düşmanı yendikten sonra da Akça Kale Sürmeli’de Kazan Bey kırk otağ diktirir.

5.3.1.4.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Salur Kazan'ın hikâyesinde fon kişi olan Uruz, bu hikâyede babası Kazan Bey ile birlikte başkahraman olarak dikkati çeker. Burla Hatun da bu hikâyenin yardımcı kahramanıdır. Oğuz beylerinden Kara Göne, Aruz Koca, Deli Dünder, Şer Şemseddin, Bamsı Beyrek, Bey Yigenek, Deli Dünder, Bügdüz Emen Salur Kazan'ın hikâyesinde olduğu gibi Kazan Bey'in zor zamanında imdadına koşan fon kişilerdir. Kâfirlere de Kara Tüken Melik ve Buğacuk Melik hikâyenin fon kişilerini oluşturur.

Kazan Bey'in oğlu Uruz söyleyecek doğru bir sözü varsa karşısındaki babası dahi olsa sözünü esirgemeyen biridir ama babasının sözünü yerde bırakmayacak kadar da saygılıdır. Çünkü babası ona on altı yaşına gelmesine rağmen savaşta, avcılıkta bir hüner göstermediğini söylemiş, o da babasına “gerçeği oğul mu babadan öğrenir; yoksa baba mı oğul öğretir” diyerek bu işte kendisinin bir eksikliği olmadığını dile getirir. Düşmanla karşılaştıklarında da o savaşmak ister ancak babası buyurduğu için yiğitlerini de alır dağın zirvesine çıkar. Ancak orada çok duramaz, o da savaşmak ister, tutsak düşer. Kendisini kurtarmaya gelen babasına da geri dönmesini, annesini ersiz bırakmamasını söyler. Salur Kazan'ın hikâyesinde de anne ve babasının hayatı ve gururu için kendi canından geçmişti.

Burla Hatun ise Bayındır Han'ın kızı, Salur Kazan'ın eşi ve Uruz'un annesidir. Salur Kazan'ın hikâyesinde eşinin gururu ve kendi namusu için oğlunun etini yemeyi göze alan Burla Hatun bu hikâyede oğlunun babasıyla dönmediğini görünce deliye döner, acısını deyişlerle dile getirir. Eşi oğlunu aramaya gidince de yerinde duramaz, onun peşine düşer. Zor anında onun yanında olur ve kâfirlere karşı eşiyile ve diğer Oğuz beyleri ile birlikte savaşır.

Kazan Bey ile diğer Oğuz beylerinin özellikleri diğer hikâyelerde anlatıldığı için burada bir daha aynı kişilere değinilmemiştir.

5.3.1.4.7. İletiler

5.3.1.4.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Bu hikâyede anne ve babanın evlat sevgisi dikkati çeker.

Kazan Bey ile oğlu Uruz arasındaki ilişki de oldukça ilginçtir. Uruz babasının sözüne karşı gelmez, her dediğini yapar ama haklı olduğu bir durumda babasına karşı durmaktan, söz söylemekten de geri durmaz. Nitekim savaş meydanında istemediği hâlde babasının ısrarı üzerine tepeye çıkan Uruz, babası kendisini kahramanlık yapmamakla suçlayınca da “gerçeği oğlu babadan öğrenir” der. Hatta daha da ileri giderek “darı kadar beynin yok” gibi bir ifade kullanır. Bu durum çelişki yaratmakla beraber çocuk okurların aile içi iletişimlerini de olumsuz etkileyebilir. Kazan Bey, oğlunun korumak için savaş meydanından uzaklaştırır ve tutsak olduğunu öğrenince de yerinde duramaz düşman üstüne gider. Burada dikkat çeken bir nokta savaş alanında Kazan Bey ile oğlu Uruz’un arasında geçen konuşmadır. Uruz babasına düşmanları öldürürlerse kendisine kan sorulup sorulmayacağını sorar. Babası da düşmanı öldürene kimsenin kan sormayacağını belirtir. Bir şekilde oğlunu savaşıyla yönlendirir. Bu olayın da o günün şartlarında değerlendirilmesi gerekir.

Burla Hatun’un yeri gelince eşinin yanında düşman karşısına çıkması kadının Türk toplumundaki yeri ve önemini belirtmesi açısından önemlidir.

Ayrıca diğer hikâyelerde olduğu gibi beylerin birbirlerinin zor zamanlarında birlik olup düşmana saldırmaları da dikkat çekicidir.

5.3.1.5. Bâki Kalan Settâr Allah (Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi)

5.3.1.5.1. Konu

Duha Koca oğlu Deli Dumrul'un Azrail' e kafa tutması ve sonrasında da canı alanın da verenin de Allah olduğu gerçeğini öğrenmesi ve canını kurtarmak için giriştiği eylemler hikâyenin konusunu oluşturur.

5.3.1.5.2. Ana Fikir

İnsanlara canı veren de yine onlardan canı alan da Allah'tır. O her şeye muktedir, düşüncesi hikâyenin ana temasını oluşturur. Hikâyede Dumrul'un anne ve babasının oğullarına canlarını vermemeleri şaşırıcı olup diğer hikâyelerde oğullarını kurtarmak için düşmanla karşı karşıya gelen anne ve babalardan çok farklı oldukları dikkati çeker.

5.3.1.5.3. Kompozisyon

Güçlü Oğuz arasında Duha Koca oğlu Deli Dumrul adında bir er yaşar. Kuru bir ırmağın üzerine yaptırdığı köprüden geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe alır ve "benden daha deli, daha yiğit biri varsa çıksın dövüşelim" diye düşünür.

Günlerden bir gün köprüsünün yakınına konan bir obada herkesin ağladığını görür. Neden ağladıklarını sorduğunda da bir yiğitlerinin öldüğünü ve onun için ağladıklarını öğrenir. Yiğitlerinin canını Azrail'in aldığını öğrenince de "Ey Kâdir Allah'ım birliğinin hakkı için Azrail'i bana göster ki güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha da kimsenin ölümüne neden olmasın" der.

Dumrul'un sözleri Allah'a hoş gelmeyince Azrail'e gidip onun canını almasını buyurur. Deli Dumrul'un kırk yiğidiyle yiyip içtiği bir anda Azrail kendisini gösterir. Dumrul ansızın karşısında Azrail'i görünce gözleri görmez, elleri tutmaz olur ve ona "Bre ne heybetlisin sen söyle bana, elimden bir kaza erişecek sana" deyince Azrail daha çok sinirlenir. Ona Azrail'in kendisi olduğunu ve onun canını alması için Allah tarafından gönderildiğini söyler. O zaman Dumrul canı verenin de alanın da Allah olduğunu öğrenir ve Allah'a "alacaksan canımı sen al Azrail'e bırakma" der. Bu sözleri Allah'a hoş gelir ve Allah, Azrail vasıtasıyla can yerine can bulursa kendi canının azad olacağını söyler.

Bunun üzerine Dumrul önce babasının yanına gider, ondan cevap alamayınca annesine gider. Destan geleneğine uygun olarak babasına söylediklerini annesine de söyler. Annesinin cevabı da babasınınki gibidir: "Dünya tatlı, can aziz, canımı veremem."

Deli Dumrul, Azrail'den aman diler. Son olarak eşinden can isteyeceğini söyler ve eşinin yanına gider. Başına gelenleri anlatır, annesi ve babasının kendisi için canlarından geçmediklerini söyler ve karısına sahip olduğu her şeyin kendisine kalacağını ve gözü kimi tutar, gönlü kimi severse ona varmasını, çocuklarını öksüz bırakmamasını söyler.

Dumrul'un sözlerini şaşkınlıkla dinleyen karısı hiçbir şey istemediğini söyler ve "Kudretli Allah şahit olsun, canım sana feda olsun" der. Eşi için canından vazgeçtiğini gören Azrail, kadının ruhunu almaya gelir. Ancak Deli Dumrul helallisine kıyamaz ve Allah Teâlâ'ya alınca ikisinin canını birden alması, bırakırsa da yine ikisinin canını birden bağışlaması için yakarır.

Deli Dumrul'un sözleri Allah'a hoş gelir ve Azrail'e Dumrul'un anasının ve babasının ruhlarını almasını buyurur ve "Onları ise bağışladım, yüz kırk sene ömür verdim." der. Azrail, Dumrul'la eşini bırakıp ana- babasına giderek Allah'ın emrini yerine getirir. Deli Dumrul helalliğiyle yüz kırk sene mutlu bir ömür sürer.

Dede Korkut gelir, boy boylar, soy soylar, destan koşar, deyiş söyler ve duasını eder.

5.3.1.5.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Destansı bir anlatı olduğu için destan unsuru esastır üçüncü şahsın dili kullanılır ve bir anlatıcının varlığı kendisini hiSsettirir. Bu sebeple anlatıcı duyduklarını düşündüklerini gezip gördüklerini anlatan gözlemci niteliği ile de öne çıkar.

Bu hikâyede de yazar anlatıcının gözlemci niteliği ön plandadır. Yazar anlatıcı, bu hikâyede Deli Dumrul ile Azrail'i karşı karşıya getirir. Bu karşılaşmada Deli Dumrul'un gözleri görmez, elleri tutmaz olur. Allah, Deli Dumrul'a söyleyeceklerini Azrail aracılığıyla söyler:

“Allah Teâlâ'ya, Dumrul'un sözleri hoş geldi; seslendi:

‘Madem kulum birliğimi bildi ve şükür kıldı, ey Azrail, can yerine can bulursa azat olsun, onunkini bağışlarım.’” (Dede Korkut Hikâyeleri, 128).

Deli Dumrul annesi, babası ve en son da eşinden canlarını kendisi için feda etmelerini ister. Anne, baba ve eşin kendisine cevapları da hikâyede manzum parçalar şeklinde yer almaktadır. Yani yazar, yine bu hikâyede de destansı ve masalsi bir üslup kullanmıştır.

5.3.1.5.5. Yer ve Zaman

Diğer hikâyelerde olduğu gibi yine belirsiz bir zaman bulunmaktadır. Deli Dumrul'un Azrail'e kafa tutmasının anlatıldığı olay “günlerden bir gün” diye başlar. Azrail'in Dumrul'a görünmesi de o “kırk yiğidiyle yiyip içmekteyken, ansızın” olur. Allah Deli Dumrul ve eşine “yüz kırk sene” ömür verir ve Deli Dumrul helâllüğüyle yüz kırk sene mutlu bir ömür sürer.

Deli Dumrul, kuru bir ırmağın üzerinde bir köprü yaptırır ve zamanının çoğunu burada geçirir. Azrail'e kafa tuttuğu yer de bu köprüdür. Bunun dışında da hikâyede herhangi bir yerden söz edilmemiştir.

5.3.1.5.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Deli Dumrul'dur. Yardımcı kahramanlar Dumrul'un annesi, babası, eşidir. Allah ve Azrail ise ilâhî bir kahramanlardır. Dede Korkut, Dumrul'un kırk yiğidi ile köprüsünün yakınına kurulan bir bölük oba da hikâyenin fon kişileridir.

Deli Dumrul, Duha Koca'nın oğludur. Kendisinden daha deli ve güçlü kimsenin olamayacağını, yiğitliğinin Rum ve Şam'a kadar bilinmesi gerektiğini söyler. Hatta o kadar delidir ki Azrail'e bile kafa tutar ama bunu Azrail genç bir yiğidin canını alıp sevdiklerini üzdü, diye yapar. Yani aslında hem deli hem cahil hem de yufka yüreklidir. Allah'a "Ey Kâdir Allah'ım birliğinin hakkı için Azrail'i göster bana, göster ki, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha da kimsenin ölümüne neden olmasın" der. Allah'ı varlığını bilir ama canı verenin de alanın da o olduğunu ve Azrail'in onun buyruğunu yerine getirdiğini bilmez. Allah da onu saflığı için affeder. Ancak eşinden canına karşılık can isterken oldukça kurnaz davranır, başından geçenleri anlatır ve kendisi ölürse başka birine varabileceğini söyler. Eşi de kendi canını ona feda etmek ister.

Dumrul'un anne ve babası canlarının aziz olduklarını, dünyanın da tatlı olduğunu belirtirler ve ikisi de canlarını vermek istemezler. Burada aslında anne ve baba Allah tarafından sınanmış ve sınavı geçememişlerdir. Dumrul'un eşi ise dünyadaki hiçbir malı istemediğini ve gerekirse eşi için canını verebileceğini söylemiş ve bu davranışı Allah tarafından ödüllendirilmiştir. Burada asıl anlatılmak istenen mesajın kişilerin hayata bu kadar bağlı olmamaları gerektiğidir ancak bu ileti, çocuk okurların anlama veya algılama seviyelerini çok ötesindedir.

Azrail hikâyedeki olağanüstü kahramandır. Deli Dumrul, olanları annesine anlatırken "Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçarak geldi, ak göğsüme çökerek canımı almak istedi" der. Azrail, Allah'ın emirlerini uygular. Dumrul'un canını alması için Allah tarafından gönderilir ve sadece ona görünür. Dumrul'un onun yüzünden eli ayağı tutmaz olur. Yazar, bazı yerlerde Azrail'e insansı özellikler de yüklemiştir:

"Dumrul'un sözleri Azrail'in hiddetlenmesine neden oldu" (Dede Korkut Hikâyeleri, 126). Dumrul, Azrail'e kılıç sallarken o bir güvercine dönüşür. Dumrul birkaç güvercin öldürünce Azrail'i öldürdüğünü sanır. Onun olağanüstü bir varlık olduğunu algılayamaz.

5.3.1.5.7. İletiler

5.3.1.5.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Deli Dumrul'un Azrail'i tanımaması, canı verenin de alanında Allah olduğunu bilmemesi Eski Türklerde dinî anlayışın nasıl olduğu sorusunu akıllara getirebilir. Bu durumu Ergin şöyle açıklar:

Oğuzlar Müslümandır. Fakat din çok kuvvetli bir unsur olarak görünmez. Müslümanlıkları daha çok dıştadır. Zaten yaşadıkları çağ peygamberler çağıdır. Aralarında Bügdüz Emen peygamberi görmüş ve Oğuz sahabesi olmuştur. Savaşta beyler daima önceden abdest alıp iki rikât namaz kılarlar. Düşmana saldırırken adı görklü Muhammed'e salavat getirirler. Mücadele sonunda daima, aldıkları kalelerin kiliselerini yıkıp mescit yapar, keşişleri öldürtüp ezan okuturlar. At eti yerler. İçlerinde Delü Dumrul Azrail'i bile bilmez ve onunla savaşmaya kalkar. Mücadelelerinin hiçbirisi din uğruna değildir. Düşmanları kâfir diye anmakla beraber onlarla mücadeleleri tamamiyle dünyevîdir ve hiçbir kahraman din kahramanı değildir (1997: 27).

Azrail'in hikâyedeki kahramanlardan biri olması ve ölüm kavramının bu şekilde anlatılması soyut işlemler dönemine yeni girmiş olan on üç yaş grubu yani 6. sınıf öğrencilerin anlama ve algılama seviyelerinin üzerinde olabilir. Bu bakımdan özellikle söz konusu yaş grubu için bu hikâyeye uygun görülmemiştir.

5.3.1.6. Arı Gözün Ördeği (Kanglı Koca Oğlu Turalı Hikâyesi)

5.3.1.6.1. Konu

Oğuz beylerinden Kanglı Koca'nın oğlu Kan Turalı'yı evlendirmek istemesi ve Kan Turalı'nın beğendiği kızı alabilmek için yaptıkları hikâyenin konusunu oluşturmaktadır.

5.3.1.6.2. Ana Fikir

Eşlerin birbirlerine her zaman destek olmaları ve gerekirse en zor anlarında beraber savaşmaları gerektiği bu hikâyede vurgulanmaktadır.

5.3.1.6.3. Kompozisyon

Oğuz içinde Kanglı Koca denilen bir gürbüz er ile onun Kan Turalı adında bir oğlu yaşamaktadır. Günlerden bir gün Kanglı Koca, oğlunu karşısına alır ve dünya gözüyle onun mutluluğunu görmek istediğini söyler. Ancak Kan Turalı, cici bici bir Türkmen kızıyla evlenmek istemez. O, kendisine yoldaş olacak bir eş istediğini söyler. Babası da istediği kişi ile evlenebileceğini belirtir. Kan Turalı da kırk yiğidini yanına alarak İç Oğuz'u arar ama istediği gibi birini bulamaz. Babası da bu işi kendisine bırakmasını söyler.

Burada hikâyenin düğüm bölümü başlar. Kanglı Koca yanına ak sakallı pirleri de alır, İç Oğuz'u, Dış Oğuz'u gezer ama aradığını bulamaz. Sonra Tırabuzan'a gelir, buradaki tekfurun güzellikte eşi bulunmaz bir kızı olduğunu öğrenir. Ancak tekfur, kızını yetiştirdiği üç canavarı yenebilecek birine verecektir. Bu canavarlardan biri kükreyen bir aslan, diğerleri kara bir boğa sonuncusu ise ejderha gibi kara erkek bir devedir.

Canavarları gören Kanlı Koca'nın oğluna olanı biteni anlatır ama oğlunu gitmesini de pek istemez. Kan turalı ise mücadele edeceğini öğrenince çok heyecanlanır ve kısa sürede oraya gitmek ister.

Tekfura Oğuz'dan bir yiğidin kızına talip olduğu haberi ulaşır. Kâfirler, Kan Turalı'yı alıp tekfura götürürler. Tekfur tahta kurulmuş beklemektedir. Zırh giyinmiş yüz kâfir savaşçısı da saklanırlar. Kız, meydana bir köşk kurdurmuş ve sarı elbiseler içinde olanı biteni seyretmektedir. Kan Turalı meydana gelir, kara giysili tekfura selam verir. Tekfur ona nereden geldiğini sorar. Kan Turalı sorularına cevap verdikten sonra adamlarına yiğidi soymalarını buyurur. Adamları Kan Turalı'yı soyarlar ve onu alıp meydana getirirler. Kan Turalı'nın güzellik ve olgunlukta eşi yoktur. Oğuz'da yüzü örtülü gezen dört yiğitten biridir. Kan Turalı yüzündeki örtüyü indirince Selcen Hatun'un ondan çok hoşlanır ve onun kazanması için dua eder.

Tam o sırada tekfurun adamları zincirlenmiş boğayı getirirler. Boğayı yenen Kan Turalı, Tekfur'a kızını kendisine vermesini söyler. Tekfur adamlarına "kızı verin, Kan Turalı'yı da şehirden sürün" der ama Oğuz yiğidinin kazanmasını istemeyen yeğeni itiraz eder. Henüz aslanla karşılaşmadığını söyler. Bu kez gidip aslanı getirirler. Aslanı da yener ve tekfura gelerek kızını kendisine vermesini söyler. Tekfur, "bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi, getirin kızımı verin, ister burada kalsın isterse gitsin" der. Ancak kardeşinin oğlu yine itiraz eder, deve ile de savaşması gerektiğini söyler. Tekfur devenin ağzının yedi yerden bağlanmasını emreder ama kıskanç kâfirler bağlamazlar, devenin yularını söküp bırakıverirler. Kan Turalı iki canavarla çarpışmış yorgun düşmüştür ama yine de onunla da baş çıkar. Tekfur, "Bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi." der ve kırk yere otağ diktirir, kırk kızıl alaca gelin odası kurdurur ama Kan Turalı anasının ve babasını yüzünü görmeden gelin odasına giremeyeceğini söyler. Evini yıkarak, devesini böğürterek koç atına biner, geceyi gündüze katarak uçup gider, yedi gün yedi gece at sürer. Oğuz'un sınır boyuna ulaşınca çadır kurdurur. Kırk yoldaşına önden gidip babasına haber vermesini, Selcen Hatun ile yanına geleceklerini söylemelerini buyurur.

Kan Turalı'nın bulunduğu yerde başına bir uyku çöker, uyur. Selcen Hatun, uyuyan yiğidine bakarak kaygılanır. Kendisine önceden talip olanlar peşlerine varıp da yiğidini kendilerine zarar vermesin diye nöbet tutar. Meğer tekfur da kızını Turalı'ya verdiği

pişman olmuştur, altı yüz kâfir yiğidi seçerek gece gündüz demeden at koşturarak onlara yetişmek ister. Kız, düşmanların gelişini görünce hemen Kan Turalı'yı uyandırır.

Bu sırada Selcen Hatun da atını oynatır ve Kan Turalı'nın önüne gelip durur ve onunla savaşmak ister ve “kâfir çoktur, çarpışalım, dövüşelim, ölenimiz ölsün, sağ esenimiz otağa dönsün” der. Düşmanı bastırıldığını sanarak kabzası kan içinde otağa döner ama Kan Turalı yoktur. Babası, anası çıkagelir ve ona oğullarını sorarlar. Selcen, konuşanların kayın babası ile kaynanası olduklarını anlar ve onlara otağa inmelerini nerede toz duman görürlerse oraya bakmalarını söyler. Atını mahmuzlar ve yüksek bir yere çıkararak çevreyi kolaçan etmeye başlar. Bir derenin içinde bir top tozun toplanıp dağıldığını görür. Tepeden indiğinde Kan Turalı'nın atının oklanmış olduğunu görür. Kâfir, Kan Turalı'nın başına üşüşür. Selcen Hatun bunu görünce hemen oraya varır. Bu sırada Kazan Bey gibi Kan turalı da sevdiğini hatırlamaz.

Selcen Hatun, “Hey yiğidim, düşmanın bir bölümü benim, bir bölümü senindir” deyince Kan Turalı eşini tanır ve düşmanın bir ucuna da kendisi dalar. Kılıcını çeker, düşmanı birlikte kırarlar. Kan Turalı'yı atının arkasına çekip alan Selcen Hatun atını mahmuzlar. Turalı, obaya döndüklerinde eşinin herkese olanı biteni anlatacağından çekinir ve onu öldüreceğini söyler. Selcen Hatun beyinin kaygısını anlar ve “Övünmek kadınlara uymaz, kadın övünmekle erkek olmaz” diyerek eşinin kaygılanmamasını söyler ve “Yârim bana kıyma” der. Aslında ikisi de birbirlerini imtihan etmektedirler. Sonunda ikisi de ak boz atlarına bineler ve bey babasının yanına giderler. Babası onları alır, Oğuz'a girer. Onlar için düğün kurulur, güçlü Oğuz beylerini ağırlanır. Korkut Ata gelir, boy boylar, soy soylar, neşeli ezgiler çalarak hikâye söyler, deyiş der, gazi erenlerin öyküsünü anlatır ve duasını eder.

5.3.1.6.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

“Oğuz içinde Kanglı Koca denilen gürbüz bir er ile Kan Turalı adında yiğit oğlu yaşardı” şeklinde başlayan hikâyede görüldüğü üzere söze yazar anlatıcı ve duyduklarını düşündüklerini gezip gördüklerini anlatan gözlemci niteliği ile de öne çıkar.

Bu hikâyede de yazar anlatıcının gözlemci niteliği ön plandadır. Yazar anlatıcı,

Günlerden bir gün, Kanglı Koca, oğlunu karşısına alarak; “Oğlum” dedi, “babam ölünce yerini yurdunu ben tuttum, yarın ben de göçüp gideceğim, sen kalacaksın. Dünya gözüyle mutluluğunu görmek, seni evlendirmek istiyorum.”

Kan Turalı,

“Madem beni evlendirmek istiyorsun” dedi, “o halde nasıl bir hatun düşlediğimi söyleyeyim, ben yerimden kalkmadan kalkmalı, kara koç atıma binmeden o binmeli, ben kâfire varmadan o varıp baş getirmeli.”

Kanglı Koca,

“Oğul” dedi, “sen kız değil, sanki ardında yiyip içecek, hoşça yaşayıp gidecek bir yiğit istersin (Dede Korkut Hikâyeleri, 135).

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi özellikle ikili konuşmalarda da sözü bizzat kahramanına bırakır. Bu şekilde olayları üçüncü bir şahıs tarafından değil de bizzat kendisi takip edebilen okur için okuma eylemi daha zevkli bir hâl alır.

5.3.1.6.5. Yer ve Zaman

Bu hikâye için de belirli bir zamandan söz etmek mümkün değildir. Kanglı Koca oğlunu evlendirmek ister ve Kan Turalı’ya dilediği kişi ile evlenebileceğini söyler. Kan Turalı tüm İç Oğuz’u gezer ama dilediği gibi birini bulamaz ve geri dönüp sonucu babasına bildirir. Kanglı Koca da oğluna bu iş “sabah varıp öğlen dönmekle olmaz” der. Hikâyede zaman kavramının geçtiği ilk yer buradır. Bunun dışında Kan Turalı, babasının epey gezdikten sonra bulduğu bir kızını almaya yedi gün yedi gecede gider ve evine de yine aynı sürede döner.

Kanglı Koca oğluna kız bulmak için İç Oğuz’u, Dış Oğuz’u ve Tırabuzan’ı gezer. Yani bu hikâyede çok geniş olmakla beraber belirli yer isimleri geçmektedir.

Tırabuzan’a kızını almaya giden Kan Turalı’yı kâfirler ak çadırda, alaca halılarda konuk ederler. Kan Turalı, Selcen Hatun’la birlikte yurduna dönerken suların çağıldadığı, çayır çimenin göz alabildiğine yemyeşil uzandığı bir yerde dinlenirler.

Burada düşmanla karşılaşır ve savaşır. Düşmanı yenip Oğuz'a döndüklerinde Kanglı Koca oğlu ve gelini için yeşil alaca çimene çadır diktirir. Hikâyede bu örneklerden başka mekân tasviri bulunmaz.

5.3.1.6.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Kan Turalı, en önemli yardımcısı da Selcen Hatun'dur. Kanglı Koca, Tekfur ve Tekfurun yeğeni diğer yardımcı kahramanlardır. Kan Turalı'nın, Kanglı Koca'nın yiğitleri ile kâfirler de bu hikâyenin fon kişileridir. Ayrıca üstün özelliklere ve güçlere sahip olan aslan, boğa ve deve de hikâyede yer alan kahramanlardandır.

Kan Turalı, Kanglı Koca'nın yiğit oğludur. Güzellikte ve olgunlukta eşi yoktur. Çünkü o Oğuz içinde yüzünde örtüyle dolaşan dört yiğitten (Kan Turalı, Kara Çögür, Kırk Kınuk ve Beyrek) biridir. Salur Kazan'ın oğlu Uruz gibi söyleyecek sözü varsa karşısındaki babası dahi olsa sözünü esirgemez. Babası kendisini evlendirmek istediğinde nasıl bir eş istediğini babasına söylemiş ve kaderine razı gelip herhangi biriyle evlenmek istememiştir. Kan Turalı korkusuz, güçlü, kuvvetli biridir. Yani diğer Oğuz kahramanları gibi üstün özelliklere sahiptir. Kazan Bey gibi çok sıkışık olduğu bir anda eşini tanımaz.

Selcen Hatun'un güzellikte eşi yoktur. Tam Kan Turalı'nın istediği eşin özelliklerine sahiptir. Kan Turalı'yı görünce ona vurulur ve onun canavarları yenmesi için Allah'a dua eder. Kan Turalı ile Oğuz'a dönerken dinlendikleri yerde uyumaz. Kuşkucudur, eski taliplilerinin erine zarar vermelerini istemez. Korktuğu başına gelince de düşmanı babası olsa dahi eşinin yanında olur ve babasının askerlerine karşı savaşır.

Kanglı Koca, Kan Turalı'nın babasıdır. Oğuz beylerindedir. Oğlunun düşüncelerine ve isteklerine önem veren biridir.

Tekfur ve yeğeni hikâyenin kötü kahramanlarıdır. Çünkü Tekfur kızını Kan Turalı'ya verdikten sonra pişman olup onların peşine askerlerini göndertmiştir. Yeğeni ise en başından beri Oğuz yiğidinin Selcen Hatun'u almasını istemez ve sürekli engel olmaya çalışır.

5.3.1.6.7. İletiler

5.3.1.6.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Bu hikâyede doğru eş seçmenin önemi vurgulanmıştır. Kan Turalı, Selcen Hatun'u çok aramıştır ama aradığına da değmiştir yani birbirlerinin dengini bulmuşlardır.

Bunun dışında bu hikâyede de kadının eski Türk toplumundaki yeri bir kez daha anlatılmaya çalışılmıştır. Kadın her zaman eşinin yanındadır, ona destektir ama bunu hiçbir zaman belli etmez. Selcen Hatun düşmanlara karşı eri ile omuz omuza çarpışmıştır ama ona göre “Övünmek kadınlara uymaz, kadın övünmekle erkek olmaz”. Eşinin sırrını saklar. Bu özellikleriyle kahramanlar okurlara örnek olacak davranışlar sergilemişlerdir. Ayrıca Kan turalı ile Selcen Hatun'un başından geçen olay, hayatın başlı başına bir mücadele hâli olduğunu ve her zaman güçlü ve uyanık olmak gerektiğini anlatmaktadır. Yine aynı olaydan çıkarılacak bir diğer sonuç ise insanlara güvenmenin iyi bir davranış olduğu ancak tedbirli olmanın da hiçbir zaman elden bırakılmaması gerektiğidir.

Ayrıca Kan Turalı her bir canavarla karşılaşmadan önce adı güzel Muhammed'e salâvat getirmiş ve kendisine yardım etmesi için Allah'a yalvarmıştır. Bu da o dönem kahramanlarının güçlerini maneviyatlarından aldıklarının bir göstergesi olabilir.

5.3.1.7. Yel Gibi Yetişen Tutkal Gibi Yapışan (Kazılık Koca Oğlu Yigenek'in Hikâyesi)

5.3.1.7.1. Konu

Kazılık Koca oğlu Yigenek'in babası daha kendisi bir yaşındayken esir düşmüştür ancak ona babasının öldüğü söylenmiştir. Yigenek bir tesadüf eseri babasının yaşadığını ve tutsak olduğunu öğrenir ve babasını kurtarmak için mücadele eder.

5.3.1.7.2. Ana Fikir

Eski Türk geleneğinde düşmana esir olmanın ölümle bir sayıldığı ve babasının esir olduğunu öğrenen bir yiğidin de onu kurtarmak için canını dişine takacağı fikri hikâyenin özünü oluşturur..

5.3.1.7.3. Kompozisyon

Bayındır Han'ın Kazılık Koca adında bir veziri vardır. Han Bayındır'dan akın ister. Bayındır Han da nereye isterse gidebileceğini söyler. Kazılık Koca iş görüp fikir danıştığı yaşlıları toplar, gerekli ne varsa yanlarına alır ve yola koyulurlar. Dağlar düzler aşarlar. Bir gün Karadeniz kıyısında Düzmürd Kalesi'ne erişip konarlar. Kalenin Arşın oğlu Direk adında bir tekfuru vardır. Kazılık Koca kaleye erişir erişmez savaşa başlar. Tekfur, kaleden çıkarak meydana gelir ve er ister. Kazılık Koca yel gibi yetişir ama kâfiri yenemez, yakalanıp kalede hapsedilir. Yiğitleri de kaçar.

Günler günleri, aylar ayları kovalar ve Kazılık Koca on altı yıl kalede tutuklu kalır. Emen adındaki bir yiğit kaleye altı kez sefer düzenler ancak kaleyi ele geçiremez. Kazılık Koca, tutsak düştüğünde bir yaşında olan oğlu büyümüş ve on beş yaşında bir

yiğit olmuştur ama babasını öldü diye bilir. Günlerden bir gün Yigenek beyleriyle söyleşirken Kara Göne oğlu Budak ile tartışmış ve Budak kendisine “eğer yiğitlik göstermek istiyorsan on altı yıldır tutsak olan babanı kurtar” der. Yigenek, babasının hayatta olduğunu ve esir düştüğünü öğrenince yüreği yerinden oynar, kalkar ve Bayındır Han’ın yanına giderek kendisinden medet diler ve babasını kurtarmasına yardım edecek askerler ister. Bayındır Han yirmi dört sancak beyinin toplanmasını buyurur. Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder’in, Eylik Koca oğlu Dülek Evren’in, Toğsun oğlu Rüstem’in, Yağrancı oğlu İlalmiş’in, Deli Evren’in ve Soğan Sarı’nın ve daha nice Oğuz beylerinin gelmesini ister. Bayındır Han yirmi dört sancak beyini Yigenek’e yoldaş olarak verir.

Sefere çıkacakları gece Yigenek bir düş görür. Yoldaşlarına rüyasında yiğitlerin ak boz koça atlarla koştuğu bir dünyada olduğunu, onları yanına alıp Alaca yatan kara dağları aştıklarını, Karadeniz’e ulaştıklarını, orada bir gemi yapıp denizleri aştıklarını, kara dağın eteğinde alını ışıldayan bir er gördüğünü ve o erin kendisine geri dönmesini çünkü almaya çalıştığı kaleyi kendisinin yedi kez kuşatıp da alamadığını anlatır. Yigenek o erin adının Emen olduğunu belirtir.

Yoldaşlarına düşünüyü anlattıktan sonra Düzmürd Kalesi’ne doğru yola koyulurlar. Yigenek’in dayısı Emen de oralardadır ve diğer beylere o da katılır. Kâfirler onları görünce hemen tekfura haber verirler. İlk olarak Deli Dünder tekfura saldırır ama başarılı olamaz. Sonra Dülek Evren saldırır o da başarılı olamaz. Sırayla yirmi dört sancak beyi tekfur ile başa çıkmazlar. Son olarak Kazılık Koca oğlu Yigenek, Allah’a sığınır, ona kendisine yardım etmesi için yakarır ve atını kâfirin üzerine sürer. Kâfirin omzuna kılıcını indirir, kale kapısından içeri girer. Yoldaşları da peşinden gelirler. Tutsak olan Kazılık Koca da salıverilmiştir. Kazılık Koca, “Kâfirin kellesini düşüren de kimdir” diye sorar. Önce Yigenek babasıyla söyleşir, birlikte kaleye yürürler, kaleyi kuşatıp ganimetleri toplarlar. Allah adına hutbe okuturlar. Sonra evlerine dönerler. Korkut Ata gelir soy soylar, boy boylar, deyiş der, destan söyler, bu Oğuznâme’yi Yigenek’e armağan eder ve Allah’a onun için dua eder.

5.3.1.7.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Yazar, Bayındır Han'ın şöleninde veziri Kazılık Koca'nın kendisinden akın istediğini, gittiği yerde esir düştüğünü, oğlunu büyüyüp babasının esir olduğunu öğrenmesini ve onu kurtarmak için Bayındır Han'dan yardım istemesini de hâkim bakış açısı ile okurlarına sunar. Diğer hikâyelerde olduğu gibi yazar sadece olaylar arasındaki bağlantıyı, bütünlüğü sağlar. Onun dışında söz yine kahramanlarındır. Yigenek, babasını kurtarmak için Bayındır Han'ın huzuruna çıkar ve diyeceğini der. Bu yazarın bakışıyla verilmez. Doğrudan doğruya okura aktarılır.

5.3.1.7.5. Yer ve Zaman

Zaman kavramının yine net olmadığı hikâyede Bamsı Beyrek gibi Kazılık Koca da on altı yıl tutsak kalır. Salur Kazan'ın oğlu Uruz gibi Yigenek de on beş yaşına gelince babasının tutsak olduğunu öğrenir. Bunun dışında zamanı çağrıştıracak bir olaya, kelimeye rastlanılmaz.

Kazılık Koca akın yapmak için dağları aşar, Karadeniz kıyısındaki Düzmürd Kalesi'ne gider ve burada esir olur. Yigenek de yirmi dört sancak beyiyle beraber bu kaleye babasını kurtarmaya gelir. Yani bu hikâye için en önemli mekân bu kaledir.

5.3.1.7.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Hikâyenin başkahramanı Yigenek'tir. Yardımcı kahramanlar Kazılık Koca, Bayındır Han, yirmi dört sancak beyi, Emen ve Arşın oğlu Direk'tir.

Yigenek, Kazılık Koca'nın oğludur, babası esir düştüğünde henüz bir yaşındadır ve on beş yaşını aştığında babasının tutsak olduğunu öğrenir. Babasının tutsak olduğunu öğrenince Bayındır Han'ın yanına gider ve kendisine babasını kurtarmak için asker istediğini söyler. Babasının tutsak olduğu kaleye yirmi dört sancak beyiyle beraber gider.

Sancak beyleri tekfur ile karşılaşır ama hiçbiri onu yenemez. Yigenek ise Allah'a sığınır atını sürer ve kâfiri yener. Yani Yigenek de diğer kahramanlar gibi gücünü Allah'tan alır.

Kazılık Koca, Bayındır Han'ın veziridir. İş görmüş, devran sürmüş biridir. Yapacağı işler için başkalarının görüşlerini de alır.

Bayındır Han, hikâyelerde genellikle arka plândadır. “Onun hikâyelerdeki rolü, beylere akın izni vermek, gerekince beyleri büyük divanına toplamak ve yılda bir defa büyük biz ziyafet vermektir” (Ergin, 1997: 23). Bu hikâyede de Kazılık Koca'ya akın iznini vermiş ve babasının kurtarmak üzere kaleye giden Yigenek'in yanına yirmi dört sancak beyini vermiştir.

Emen, Yigenek'in dayısıdır. Kazılık Koca'nın esir düştüğü kaleyi on altı yıl içinde altı kez fethetmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır.

Arşın oğlu Direk, hikâyenin kötü kahramanıdır. Düzmürd Kalesi'nin tekfurudur. Boyu altmış arşındır. Altmış batman güz vurur, güçlü yay çeker. Kimse onu yenemez. Sadece Allah'ın yardımıyla Yigenek kendisini yenmiştir.

5.3.1.7.7. İletiler

5.3.1.7.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Kazılık Koca'nın Bayındır Han'ın veziri olmasına rağmen bir işe kalkışmadan önce yaşlılara fikir danışması, büyüklerinin sözüne önem verdiğini ve bazı durumlarda olaylara başkalarının gözüyle de bakılması gerektiğini hatırlatması bakımından önemlidir.

Eski Türk toplumunda hiyerarşi de oldukça önemlidir. Oğuz beyleri yapacakları işler için Bayındır Han'dan izin alırlar. Bayındır Han sancak beylerini çağırdığında onlar hemen gelirler ve onun sözünden çıkmazlar. Savaştaki ganimetlerden mutlaka

Bayındır Han'a da pay çıkarılır. Bu gibi özellikler Oğuzlarda toplum olma bilincini gösteren örneklerdir.

Hikâyelerde, babası veya kardeşi esir düşen çocuklara, onların esaretiyle ilgili bilgi verilmez; aksine onların esir düştüğü değil, öldüğü söylenir. Yalçın ve Şengül'e (1994, 211) göre böylelikle Türk toplumunda en büyük ayıplardan biri olarak sayılan esaret, çocuğa hiSsettirilmmez ve çocuğun onuru, aile ve toplum tarafından korunur. Bu hikâyede de Yigenek'e babasının esir düştüğü söylenmemiştir.

Yigenek Allah'tan aldığı güçle kâfiri yener. Allah'a “Yücelerden yücesin/ Kimse bilmez nicesin/ İzzetli Allah/ Kimsenin rızkını yemedin/ Kimseye zorluk göstermedin/ Mekândan münezzehsin/ Bâkisin, sonsuzsun, Âdeme tacını sen giydirdin/ Şeytanı sen lanetledin/ Suçundan dolayı huzurundan sürdün/ Nemrut göğe ok atınca/ Karnı yarık balığı karşı tuttun/ Yüceliğinin sınırı yok/ Vurduğunu ululatmayan ulu Allah/ Bastığını belirmeyen belli Allah/ Kaldırdığını göğe eriştiren güzel Allah/ Kızdığını kahreden Kahhar Allah/ Birliğine sığındım Kadir Allah/ Yardım senden/ Kara giysili kâfire at tepmekteyim/ İşimi yoluna koy” (Dede Korkut Hikâyeleri, 159) diye dua eder. Onun bu duasından on beş yaşını aşmış birinin Allah'a bakış açısı, onun varlığını hiSSedişi görülmektedir. Araştırmanın hedef grubunun 13- 15 yaş arası gençler olduğu düşünülürse her şeyin maddeleştiği bir dünyada onları maneviyat üzerine düşünmeye yönlendirmesi açısından Yigenek iyi bir model olabilir.

5.3.1.8. Oğuz'dan Bir Tufan Kuzu (Basat'la Tepegöz'ün Hikâyesi)

5.3.1.8.1. Konu

Bu hikâyede Aruz Koca'nın bir aslan tarafından büyütülen oğlu Basat'ın Oğuz'un başına bela olan Tepegöz'ü öldürmesi ve Oğuz'u büyük bir dertten kurtarması anlatılmaktadır. Hikâyede olağanüstü unsurlar oldukça fazladır. Basat'ın bebekken bir aslan tarafından bulunup büyütülmesi ve Dede Korkut kendisine “sen insansın” diyene kadar kendi aslan sanması, bir çobanın bir peri kızına kötülük etmesi ve peri kızının da Oğuz'un başına bela getirecek bir yaratığı dünyaya getirmesi, bu yaratığın günde iki insan ve beş yüz koyun yemesi ve ayrıca annesinin kendisine verdiği bir yüzük sayesinde kılıç, ok gibi aletlerle öldürülememesi gibi olağanüstü unsurlar bunlardan bazılarıdır. Diğer Dede Korkut hikâyelerinde olan destansı özellikler bu hikâyede de bulunmaktadır.

5.3.1.8.2. Ana Fikir

Bu hikâyede bir insanın, bir hayvan tarafından büyütülse dahi insansı özelliklerini unutamayacağı ve cahil birinin yaptığı bir hatanın çevresindeki herkes için çok büyük felaketler doğuracağı gibi fikirler anlatılmaktadır.

5.3.1.8.3. Kompozisyon

Bir gün Oğuz, düşman saldırısına uğrar ve onlardan kaçarken Aruz Koca'nın küçük oğlu yolda düşer. Bir aslan onu alır, götürür, besler ve büyütür. Oğuz düşmandan kurtulduktan sonra yeniden yurduna döner ve yerleşir. Oğuz Han'ın at çobanlarında biri gelir ve sazlıklardan insana benzeyen bir aslanın çıktığını ve atları yakalayıp telef

ettiğini söyler. Aruz Koca bu kişinin kaçarken düşürdükleri oğlu olabileceğini söyler ve beyler at binip aslanın yatağına giderler. Aslanı ürküterek oğlanı yakalarlar. Aruz, oğlanı alır, evine götürür, şölen kurulur, yer, içerler ama oğlan evde durmaz fırsat buldukça aslan yatağına kaçar.

Dede Korkut gelir, oğlana insan olduğunu, hayvanlarla arkadaş olmamasını, yiğitlerle gezmesi gerektiğini ve abisinin Kıyan Selçuk olduğunu belirtir, kendisine de Basat adını verdiğini söyler.

Oğuz'un yaylaya göçtüğü sırada göçün başında bulunan Konur Koca Sarı, sürünün önünde giden erkek keçiye kızarken Uzun Pınar denilen su gözündeki uçuşan perileri görür, keçesini çıkarır ve kızlardan birini yakalar. Koyunlar iyice ürkümeye başlamışlardır. Çoban, koyunun önüne gelince peri kızı kanat vurarak uçar, gider. Giderken de kendisinde bir emaneti olduğunu, bir yıl sonra gelip almasını söyler ve Oğuz'un başına büyük bir bela getirdiğini belirtir. Peri kızının sözleri çobanın yüreğine bir korku düşürür.

Bir yıl sonra Oğuz yaylaya göçünce çoban yine pınara geldiğinde ileride ışıltılı parlayan bir cismin yattığını görür. Peri kızı çobanın yanına gelir, emanetini almasını ama Oğuz'un başına büyük bir bela getirdiğini söyler. Çoban kütleyi görünce dehşete kapılır, sapan taşıyla ona vurmaya çalışır ama vurdukça kütle büyümektedir. Korkar ve onu orada bırakarak kaçar.

Tam o sırada Bayındır Han, bey yiğitleriyle birlikte at binmiş gezinmektedir. Pınara gelince yerde başı sonu belirsiz bir şeyin yattığını görürler. Çevresine toplanırlar. Yiğitlerden biri attan iner ve onu tekmeler, cisim tekmelendikçe büyür. Birkaç yiğit daha atlarından inerler ve onlar da tekmelerler ama her bir tekmelemeyle cisim daha çok büyür. Aruz Koca da cismi tekmelemek için attan iner ve o anda aslında cismin gövdesinin insan şeklinde olduğu ama tepesinde bir gözü olduğunu fark eder. Aruz onu alır, eteğine sarar ve beyden onu kendisine vermelerini, Basat ile beraber büyütebileceğini söyler. Aruz Tepegöz'ü alıp evine götürür. Bir dadı çağırır, kadın gelir, göğsünü ağzına verince, öyle bir emer ki hiç süt bırakmaz. Bir daha emince kanını, bir daha emince de canını alır. Bir dadı daha getirirler, onu da helâk eder. Gelen tüm dadılar canlarından olurlar. Bu yüzden Tepegöz'ü sütle beslemeye başlarlar ama o doymaz, günde bir kazandan fazla süt içer.

Günler geçtikçe Tepegöz büyür, diğer çocuklarla oynar ama oynadığı çocukların burnunu, kulağını yemektedir. Obadakilerin ondan canı yanar. Onu Aruz Koca'ya şikâyet ederler. Aruz, Tepegöz'ü uyarır, azarlar, döver ama değiştiremez, sonunda da evden kovar.

Tepegöz'ün peri annesi gelir, oğlunun parmağına bir yüzük takar ve ona bu yüzük sayesinde asla zarar görmeyeceğini söyler. Oğuz'un elinden kaçan Tepegöz, yüce bir dağa çıkar, yol kesip haraç almaya başlar. Şerrinden usananlar adam gönderir, ok atarlar ama ona ne ok batar ne de onu kılıç keser. Tepegöz dağda çoban, düzde er bırakmaz herkesi helâk eder. Bütün yiğitler bir olur, ona saldırırlar ama hiç kimse onunla başa çıkamaz. Sonunda Dede Korkut elçi gider ve kendisine günde iki adam ve beş yüz koyun ve yemeğini yapacak iki adam verilmesi karşılığında kimseye zarar vermemesi için onu ikna eder.

Oğuz beyleri bu şarta razı olurlar. Oğlu dört tane olan birini verir, üçü kalır; üçü olan birini verir, ikisi kalır. Herkes sırayla oğullarını verir. İki oğlundan birini veren Kapak Kan'a yeniden sıra geldiğinde bir oğlancığı kaldığı için anası feryat figan ağlar. Tam o sırada Basat, gazadan dönmüştür. Kadın, Basat'a gider ve kendisinden oğlunun yerine bir köle vermesini ister. Basat neler olduğunu sorunca da ona tüm olanı biteni anlatır. Basat bir esirini oğlunu kurtarması için kadına verir.

Aruz, güçlü Oğuz beyleri ile birlikte Basat'ı karşılar, hasret giderirler. Bu sırada anası gelir, onun elini öper, sevincini çoğaltır. Şölen kurulur, yer içerler. Basat, beylere kardeşi Tepegöz ile karşılaşacağını, kendilerinin bu konuda ne düşündüklerini sorar.

Kazan Bey gitmemesini, annesiyle babasını üzmemesini söyler ama Basat dinlemez. Babası da karşı çıkar ama onu da dinlemez. Okluğundan bir tutam ok çıkarır, beline yerleştirir, kılıcını çapraz biçimde kuşanır, yayını koluna geçirir, annesi ve babası ile helalleşerek yola çıkar. Tepegöz'ün yaşadığı Salahana Kayalığı'na gelir. Tepegöz, bedenini güneşe karşı vermiş, yatmaktadır. Sadağından çıkardığı bir oku yayına takar, iyice gerip ve bırakır. Ok Tepegöz'ün omzuna çarpar ve kırılır ama Tepegöz bunu etrafında sinekler uçuşuyor diye algılar. Basat'ın attığı bir ok önüne düşünce Basat'ı fark eder, onu yakalar, çizmesinin koncasına sokar, inine getirir ve ikindi vakti yemek için yaşlılara onu pişirmelerini söyler.

Basat, hançeriyle çizmeyi yarar ve kurtulur. SeSSizce yaşlılara yaklaşır ve onun nasıl öleceğini sorar. Yaşlılar nasıl öleceğini bilmediklerini fakat gözünden başka bir

yerinde et olmadığını söylerler. O anda Basat, Tepegöz'ün sadece başından yaralanabileceğini anlar ve gözüne vurur. Tepegöz dağda, taşa yankılanan bir çığlık atar. Basat ise koyun sürüsüne dalar ve mağaraya girer. Tepegöz, Basat'ın mağarada olduğunu anlayınca ayaklarıyla kapıyı kapar. Koyunları, koçları birer birer çıkarır. Basat da bir koçun derisini yüzer, kuyruğu ile başını ayırmaz ve postu üzerine geçirir. Önünden geçerken Tepegöz anlar ve Basat onun bacakları arasından kaçır. Tepegöz, Basat'a kurtulup kurtulmadığını sorar. Tepegöz, Basat'ı tuzaklarla, oyunlarla öldürmeye çalışır ama başaramaz. Türlü oyunlarına rağmen Tepegöz, Basat'ın hâlâ hayatta olmasına çok şaşırır ve ona kim olduğunu sorar. Basat'ın kim olduğunu öğrenince de "Kardeşiz biz, bana kıyma" der. Basat da onun kimseye acımadığını söyler ve ona kılıcıyla öyle bir vurur ki dağ taş onun çığılığına uyanır.

Basat iki yaşlıyı obasına müjde vermeye gönderir. Güçlü Oğuz beyleri derlenip toplanırlar. Haberi duyan Salahana Kayalığı'na koşar. Dede Korkut gelir, neşeli havalar çalar, deyiş der, destan söyler, gazi yiğitlerin başından geçenleri anlatır ve Basat için dua eder.

5.3.1.8.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Destansı bir anlatı olduğu için destan unsuru esastır üçüncü şahsın dili kullanılır ve bir anlatıcının varlığı kendisini hiSsettirir. Bu sebeple anlatıcı duyduklarını düşündüklerini gezip gördüklerini anlatan gözlemci niteliği ile de öne çıkar.

Bu hikâyede de yazar anlatıcının gözlemci niteliği ön plandadır. Yazar anlatıcı, Basat'ın Oğuz'un yıllar önce düşmandan kaçarken düşürdüğü çocuk olduğunu bilir ama bunu okurlara Aruz Koca'nın fikriymiş gibi verir.

Yine aynı şekilde peri kızının ağzından Konur Koca Sarı'nın Oğuz'un başına bir felaket getirdiğini belirtir.

5.3.1.8.5. Yer ve Zaman

Belirsiz zaman kavramı bu hikâyede “bir gün” ile başlar, “Günler geçip gidiyor” ile devam eder. Bu hikâyede ayrıca Oğuz’un yazları yaylaya göçtüğü belirtilir.

Tepegöz’ün doğumunu sağlayan olay Oğuz’un yaylaya geçtiği zaman Uzun Pınar denilen meşhur su gözüdür. Tepegöz’ü Aruz Koca evden kovunca o yüce bir dağa çıkar, Salahana Kayalığı’nda yaşar.

Bu hikâyede de tabiat oldukça canlıdır. Dağ, taş çadırlarını dikebilecek her yer Oğuz’a mekândır. Bu hikâye için de net bir mekân adı verilmez.

5.3.1.8.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserin başkahramanları Basat ile Tepegöz’dür. Aruz Koca, Dede Korkut, Konur Koca Sarı yardımcı kahramanlar, peri kızı ve Oğuz beylerinden Salur kazan, Kara Göne, Alp Rüstem ve Kıyan Selçuk da fon kişilerdir.

Aruz Koca’nın küçük oğlu bir kaçış esnasında beşiğinden düşer, onu bir aslan bulur, büyütür ve besler. Yıllar sonra Oğuz Han’ın at çobanlarından biri kendisini bulur, Aruz Koca onu alır, evine götürür ama o her fırsatta aslan yatağına döner. Dede Korkut kendisine insan olduğunu söyledikten sonra bir insan olduğunu fark eder. Basat çok merhametli ve iyi yüreklidir. Kapak Kan’ın hanımı iki oğlunu Tepegöz’e kurban verdiğini sonuncu oğlunun başı için de Basat’tan bir köle istediğini söyler. Basat, hem kadını kırmaz, istediğini verir hem de Tepegöz’le savaşmaya karar verir. Yani hem merhametli hem de cesaretlidir. Ayrıca Tepegöz ile karşılaşmak istediğini de büyüklerine danışır. Büyüklerini ezip geçmez. Tepegöz’ün kendisine kurduğu tuzakları da hem zekâsıyla hem Allah’a olan inancıyla yener.

Tepegöz, bir çoban ile bir peri kızının birleşmesinden dünyaya gelir. Olağanüstü bir varlıktır. Tepesinde gözü olan bir insanı andırır. Çoban onu ilk gördüğünde ne olduğunu anlayamaz onu sapanı ile vurunca büyüdüğünü görür, korkar ve kaçır. Diğer Oğuz beyleri de onu tekmeler ve her tekmede o daha çok büyür. Aruz Koca onun insana

benzediğini görünce merhamet eder, onu evine götürür. Tepegöz, kendisini emzirmeye gelen dadıların sütünü, kanını öyle bir emer ki kadınlar oracıkta ölürlür. Sonra onu sütle beslemeye çalışırlar ama günde en az bir kazan süt içer. Biraz daha büyüyünce de beraber oynadıkları çocukların burunlarını, kulaklarını yer. Yaptığının yanlış olduğunu kimse ona anlatamaz, sonunda da kovulur. Bundan sonra da insanları yer. Peri annesi onu çeşitli tehlikelerden korusun diye ona bir yüzük verir. Bu sayede de kimse ona zarar veremez, en sonunda Basat onu öldürür.

5.3.1.8.7. İletiler

5.3.1.8.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Basat'ı bir aslanın büyütmesi ve bu yüzden bir aslan gibi davranması ve Dede Korkut'un kendisine insan olduğunu söyledikten sonra insan gibi davranması ilginçtir.

Ayrıca Tepegöz'e süt versin diye getirilen dadıyı Tepegöz'ün öldürmesine rağmen ona birkaç dadı daha getirmeleri de çok ilginçtir. Yani o insanların göz göre göre öldürülmesine seyirci kalınmıştır. Bu tür olaylar hikâyenin masalsı özellikleri barındırdığını gösterir ve gerçekte bu gibi durumların olmayacağını bilen on üç- on beş yaş grubu okurları bu hikâyeyi sıkıcı bulabilirler.

Basat'ın büyüklerine danışarak Tepegöz'i öldürmeye gitmesi Türk toplumunda büyüklere gösterilen saygının bir ifadesidir.

5.3.1.9. Ağız Dilden Bayındır'a Selam Var (Begil Oğlu Emren'in Hikâyesi)

5.3.1.9.1. Konu

Bayındır Han'ın Begil'e sınır karakolluğu görevi vermesi, Begil'in at gezintisinde ayağını kırdığını bilen düşmanın ona saldırması ve oğlu Emren'in de düşmanları püskürtmesi hikâyeye konu edilmiştir.

5.3.1.9.2. Ana Fikir

Bu hikâyede “aslanın yavrusu aslandır” düşüncesiyle Emren'in küçük yaşta olmasına rağmen düşmanı nasıl yendiği anlatılmıştır. Ayrıca kişilerin iman gücüyle neler başarabileceği de hikâyede vurgulanmaktadır. Ancak bu temaların gerçekleşmesini sağlayan kahramanlar olağanüstü yeteneklere, güçlere sahiptir.

5.3.1.9.3. Kompozisyon

Kam Gan oğlu Han Bayındır bir gün büyük çadırlarını kurarak İç Oğuz, Dış Oğuz ulularını divanına toplar. Bu sırada Gürcistan'dan dokuz tümen ganimet gelir. Bir at, bir kılıç ve bir çomaktan ibaret olan bu ganimetin azlığı Bayındır Han'ı üzer. Bunları beyler arasında nasıl bölüştüreceğini düşünürken Dede Korkut “üçünü de aynı yığıda verelim, Oğuz iline karakolluk yapsın” der. Sonunda Begil adında bir yığıda verirler. Dedem Korkut kılıcı Begil'in beline bağlar. Begil atına binip hısım akrabasını ayırıp evini çözer ve Oğuz'dan göç eyler. Berde'ye, Gence'ye gidip Gürcistan'ın dokuz tümen ağzına yerleşerek karakol vazifesine başlar.

Begil yılda bir Bayındır Han'ın huzuruna gelir. Yine bir gün Bayındır Han'dan adam gelerek Begil'i divana çağırır. Bayındır Han Begil'i tam üç gün ağırılar. Üç gün de

av etiyle ağırlamak üzere av tertip ettirir. Av hazırlığı sırasında beylerin kimisi atını, kimisi kılıcını, kimisi ok atmasını övmeye başlar. Salur Kazan ne atını, ne de kendisini över, sadece Begil'in hünerini söyler.

Gerçekten Begil av sırasında öyle herkes gibi ok kullanmamaktadır. Avını yakalamak için yayını boynuna atarak onu kolayca durdurmakta, zayıf ise belli olsun diye kulağını delip bırakmaktadır. Kazan işte bundan bahsederek “hüner atın mıdır, erin midir?” diye sorar. Beyler hünerin erde olduğunu söylerler. Kazan hüneri ata bağlayınca Begil'e bu çok dokunur. Bayındır Han'ın hediyelerini önüne dökerek meclisi bırakıp evine döner. Karısına Oğuz'a baş kaldırdığını söyler ve göç etmek istediğini belirtir. Karısı bırakmaz, gözü gönlü açılınsın diye Begil'i ava gönderir. Av esnasında Begil attan düşer ve sağ uyluk kemikleri kırılır. Eve döner, başına gelenleri kimseye demez, beş gün odasından çıkmaz. Sonunda karısına olanı biteni anlatır, karısı hizmetçisine, o da herkese Begil'in ayağını kırdığını duyurur. Kâfir casusları bunu tekfura bildirirler. Tekfur, Begil'in yurduna saldırmaya karar verir. Begil'in de casusları vardır. Haberi alınca oğlunu Kazan'ı yardıma çağırması için göndermek ister ama oğlu Emren, bunu reddeder, babasından kılıcını, atını, miğferini ister ve düşmanın karşısına kendisinin çıkacağını söyler. Babasının atına biner ve kâfirleri karşılar. Şökli Melik'in kâfirleri gelirler. Begil'in atını tanırlar, önce atın üstündekinin Begil olduğunu sanıp korkarlar ama sonra Begil'in atını, kılıcını, miğferini küçük oğlunun kullandığını görürler. Emren tekfur ile yaptığı savaşta yenilecek gibi olunca Allah'a yalvarır. Kâfir de onun Allah'ı varsa kendisinin de yetmiş iki puthanesi olduğunu söyler. Emren de “Ey lanetlenmiş asi, sen putlarına yalvar, ben ancak Allah'tan yardım dilerim” der. Allah da ona Cebrail aracılığıyla kırk kişinin kuvvetini verir. Bunun üzerine Emren, kâfiri kaldırıp yere vurur.

Kâfir, Emren'den aman diler ve “sizin dininize girdim” der. Emren şaşırır. Kâfir, Kelime-i Şahadet getirince onu bırakır. Diğerleri de korkarak kaçarlar. Akıncılar kâfirin yurdunu, otağını kuşatarak gelinini kızını esir alırlar. Oğlan babasına haber gönderir ve düşmanı yendiğinin müjdesini yollar.

Ak sakallı babası, yüreği kıvranarak oğlunu karşılar, ona karşıda yatan kara dağlardan yaylak verir, kara koç, koşucu atlardan tavla bağışlar. Al duvaklı güzel gelin alır. Oğlunu alarak Bayındır Han'ın huzuruna çıkar ve ona hediyeler sunar. Bayındır Han, Kazan oğlu Uruz'un sağ yanında ona yer gösterir, sırmalı çuha giydirir.

Dedem Korkut gelir, neşeli şarkılar çalar, deyiş der, destan söyler. Bu Oğuznâme'yi Emren'e ithaf eder, gazi erenlerin başından geçenleri anlatır ve duasını eder.

5.3.1.9.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcının kullanıldığı teknikte olaylar, kişiler arasında konuşmaları duyan, bilen, gören üçüncü bir göz vardır ama bu her durumda ortaya çıkmaz. Olaylar arasındaki geçişlerde, konular arasında bütünlük sağlarken ortaya çıkar. Bunun dışında yazar özellikle ikili konuşmalarda sözü bizzat kahramanlarına bırakır. Onların düşüncelerini doğrudan aktarmalarına hizmet der:

“Kâfirin casusu durumu Tekfur'a haber verdi, Tekfur telaşla fırladı yerinden, adamlarına bağırdı;

‘Yerinizden kalkarak doğrulun, durma zamanı değildir. Begil Bey yatağındayken yakalayın, ak ellerini pazularında bağlayın, her şeyini yağmalayın, gelinini kızını esir alın’

Meğer Begil Bey'in de casusu vardı, Begil'e haber uçurarak dedi, ‘Düşman saldıracak, hazırlıklı olun.’” (Dede Korkut Hikâyeleri, 1997, 181).

5.3.1.9.5. Yer ve Zaman

Bayındır Han, “günlerden bir gün” Begil'i huzuruna çağırdığında Begil dağlardan sel, ovalardan yel gibi geçerek Han'ın huzuruna varır. Burada çok kısa bir zaman yel gibi, sel gibi algılanmıştır. Bayındır Han, Begil'i üç gün av etiyle ağırlamak ister. Hikâyede bu örneklerin dışında zamanı çağrıştıracak herhangi bir kullanım bulunmamaktadır.

Hikâyede adı geçen yerlerden biri Gürcistan'dır. Begil, Berde'ye Gence'ye yetişerek Gürcistan'ın yakınına varır ve orada sınır karakolluğu vazifesi görür. Begil,

Bayındır Han kendisini çağırıldığında dağlardan, ovalardan geçmektedir. Diğer hikâyelerde olduğu gibi bu hikâyede de Oğuz beyleri için dağlar av gezileri için ideal mekânlardır.

5.3.1.9.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Bu hikâyenin başkahramanları Begil Bey ve oğlu Emren'dir. Yardımcı kahramanlar ise Bayındır Han, Salur Kazan ve Dede Korkut'tur. Begil Bey'in eşi ve yiğitleri ile diğer Oğuz beyleri, yiğitleri de fon kişilerdir. Allah ise bu hikâyede Cebrail aracılığıyla Emren'e kırk insan gücü bağışlamıştır.

Begil, Oğuz alplerindedir. Begil'in ilginç bir hünere vardır. Av sırasında o avına ne ok atar ne de yay kurar. Yayını bileğinden çıkararak yabani geyiğin boynuna salar ve avını yakalar. Avı eğer zayıf ise belli olsun diye kulağını delerek bırakır, güçlü ise anında boğazlar. Çok gururludur, Kazan Bey onun hünereğini görmezden geldiği için ona kırılır, bu sebepten Oğuz'a isyan etmeyi bile düşünür. Attan düşüp ayağını kırması onun için gurur yaralayıcı bir durumdur ve bunu uzun süre eşinden bile saklar.

Emren, Begil'in oğludur. Yaşı küçük olmasına rağmen büyük bir cesaret örneği gösterir ve düşman karşısına çıkar. Allah'a olan inancı sayesinde, Allah onu ödüllendirir ve o da düşmanı yener.

5.3.1.9.7. İletiler

5.3.1.9.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Begil, Kazan Bey'in kendisini küçük görmesini, hakkının yenmesini sindirememiş ve bu duruma isyan edecek kadar içlemiştir. Buradan çıkarılacak sonuç yiğit hakkının yenilmesinden ölmeyi tercih eder.

Begil Bey, Kazan Bey'e kırıgın olduğu halde düşmanın kendisine saldıracağını öğrendiğinde ilk ondan yardım istemeyi akıl etmiştir. Yani görevini, yurdunu gururundan üstün tutmuştur. Bu davranışı örnek bir davranıştır.

Begil Bey kendi zayıflığını kimseye duyurmak istemez. Çünkü düşmanları onun bu rahatsızlığından faydalanmak isterler. Nitekim düşündüğü de olur. Ayağı kırılınca düşmanları saldırıya geçerler. İnsanı düşmanları en zayıf en savunmasız anlarında yok etmek ister. Bu yüzden kişilerin zayıf yönlerini başkalarına göstermemeleri hatta bu anlarda daha temkinli olmaları gerektiği bu hikâye aracılığıyla öğretilmeye çalışılmıştır.

5.3.1.10. Ana Hakkı Allah Hakkı Olmasaydı (Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi)

5.3.1.10.1. Konu

Uşun Oğlu Segrek'in tutsak olan ağabeyini kurtarma mücadelesi bu eserin konusunu oluşturur. Segrek de diğer Oğuz kahramanları gibi üstün yeteneklere sahiptir. Kâfirlerle savaşır yorulunca uyur ve sonra atının yardımıyla yeniden düşman üstüne gelince onları da tepeler. Bu böyle sürüp gider.

5.3.1.10.2. Ana Fikir

Oğuz toplumunda aile bağlarının, kardeş sevgisinin önemi hikâyedeki ana düşünceye yön verir.

5.3.1.10.3. Kompozisyon

Oğuz zamanında Uşun Koca adında birinin iki oğlu vardır. Büyük oğlu Egrek, istediği zaman Bayındır Han'ın divanına gidebilmektedir. Aynı şekilde Kazan'ın divanına da her istediği zaman teklifsizce girmekte ve beyleri geçerek Kazan'ın önünde oturmaktadır.

Bir gün yine teklifsizce beylerin önüne geçip oturunca Ters Uzamış adındaki bey, "Hey Uşun Koca oğlu, bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcının ve ekmeğinin kuvveti ile almıştır, sen baş mı kestir, kan mı döktün, aç mı doyurdun, çıplak mı donattın?" der. Egrek, "baş kesip kan dökmek hüner midir" diye sorunca Ters Uzamış hüner olduğunu söyler. Ters Uzamış'ın bu sözleri Egrek'e dokunur, kalkıp Kazan Bey'den akın ister. Kazan Bey izin verir, akın ilân ederek akıncı toplar.

Egrek üç yüz akıncı ile birlikte Şirögüven'in kıyısından Gökçe denizine uzayan bölgedeki yurtları yağmalayıp bir hayli ganimet toplar. Yolu, Alınca Kalesi'ne uğrar. Burada Kara Tekfur'un Oğuz yiğitlerine tutsak olsun diye yaptırdığı koruya girerler. Bunu casuslarından öğrenen Kara Tekfur altı yüz kâfir göndererek yiğitlerini öldürtüp Egrek'i yakalattırır ve Alınca Kalesi'ne hapseder.

Aradan zaman geçer, Uşun Koca'nın küçük oğlu Segrek büyür, yiğit bir delikanlı olur. Bir gün bir dernekte ayakyoluna çıkarken iki öksüzün dövüştüklerini görür. Onları ayırmak için her birine bir tokat vurunca çocuklardan biri, hüneri varsa Alınca Kalesi'nde tutsak olan kardeşini kurtarmasını söyler.

Segrek kardeşi olduğunu ve onun tutsak olduğunu öğrenince deliye döner. Gelip anasının ağzını arar. Gerçeği anlayınca Alınca Kalesi'ne gitmeye karar verir. Anası, babası ona engel olmaya çalışırlar ama başaramazlar. Kazan Bey'in tavsiyesi ile onu durdurmak için evlendirirler ama Segrek gelin odasında kılıcını kınından sıyırarak gelinle arasına koyar. Sonra tavladan koç atını çıkarır, eğerler ve geline kendisini üç yıl beklemesini, üç yılda dönmezse de gönlü kimi isterse onunla evlenebileceğini söyler. Gelin de kendisini döneceği güne kadar bekleyeceğini söyler. Gelin durumu kaynanasıyla kaynatasına anlatır. Segrek'i durduramazlar. Atına atlayıp yoluna gider, üç günlük yolu bir günde alarak Dereşam ucundan geçer, kardeşinin tutulduğu koruya gelir. İleride kâfir çobanların at otlattığını görür. Kılıcına davranarak atılır, bir çırpıda altı kâfiri tepeler. Davul çalarak kısırakları ürkütür, koruluğa yükselir. Üç gün üç gece at sürer, yorulunca da atın yularını bileğine bağlar ve uyur.

Kâfirin casusu tekfura haber verir. Tekfur silahlı atmış kişiyi Segrek'i yakalatmak için gönderir. Segrek'in atı kâfirlerin hıştırtısına kulak kabartınca huysuzlanır, sahibini uyandırır. Segrek uyanınca bir bölük atının üzerine geldiğini görür. Yerinden fırlar, adı güzel Muhammed'e salâvat getirir, atına biner ve kâfirleri püskürtür ve yine uykuya dalar. Sağ kalanlar tekfura haber getirirler. Tekfur bu kez yüz kişi gönderir. Aygır yine huysuzlanır ve sahibini uyandırır. Segrek, adı güzel Muhammed'e salâvat getirir, kılıcını çeker ve kâfiri basarak kaleye tıkar, döner, yattığı yerde yeniden uykuya dalar. Uyurken at, yularını Segrek'in bileğinden çıkarır.

Sonunda Egrek'i çıkarıp Segrek'e gönderirler ve kendisine o yiğidi öldürürse serbest bırakılacağını söylerler. Egrek üç yüz kâfirle birlikte korudaki yiğidin üzerine gider. Kâfirler uzakta dururlar. Egrek, Oğuz yiğidinin yanına gelir. At, yularından

boşanıp kaçtığı için Segrek'i uyandırmaz. Egrek uyuyan yiğidin kopuzunu alıp çalar ve onu uyandırır. Haberleşince kardeş olduklarını öğrenirler. İki kardeş kâfirleri basıp kaleye dökerler. Dereşam suyunu aşip Oğuz'a dönerler. Uşun Koca büyük şenlikler yapar. Büyük oğluna da gelin getirir. İki kardeş birbirlerine sağdıç olurlar. Dede Korkut gelir, deyiş der, destan söyler, neşeli havalar çalar ve duasını eder.

5.3.1.10.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Bu hikâyede yazar anlatıcının hâkim bakış açısıyla Egrek'in tutsak oluş öyküsü öğrenilir ama bu öykü bizzat kahramanları vasıtasıyla okurlara verilir. Segrek'in abisini kurtarma mücadelesi de kahramanları aracılığıyla okurlara anlatılır. Bu iki olay arasındaki bağlantıyı yani aslında iki olayın arasında geçen süreyi ve bu süre sonunda Segrek'in gerçekleri nasıl öğrendiğini okuyucuya yazar anlatıcı anlatır. Bu gibi olaylar arasındaki bağlantıları verip asıl olaylarını anlatımlarını kahramanlarına bırakan yazar bu şekilde okuma eylemini oldukça zevkli bir hâle getirmiştir.

5.3.1.10.5. Yer ve Zaman

Diğer hikâyelerde olduğu gibi bu hikâyeye de “günlerden bir gün” diye başlar. Egrek böyle bir günde Kazan Bey'den akın ister. Yanına aldığı yiğitleriyle beş gün boyunca yer içer ve bir kalede esir düşer. Aradan uzun bir zaman geçtiğini yazar şu sözlerle anlatır: “Her kemikli büyür, her kaburgalı gelişirmiş, Uşun Koca'nın küçük oğlu Segrek de büyümüş, gözü kara, cesur bir yiğit olmuştu” (Dede Korkut Hikâyeler, 191). Segrek'in abisinin yaşadığını öğreniş olayı da “günlerden bir gün” diye başlar. Segrek abisini aramaya giderken eşine “beni üç yıl bekle, üç yıl sonra dönmezsem gönlünün istediğine var” der. Hikâyede yer alan zaman öğelerine bunlar örnek verilebilir.

Egrek'in yiğitleriyle beraber akın için gittiği yerler Şirögüven'in kıyısından Gökçe denizine kadar uzayan bölgedir Tutsak düştüğü yer ise Alınca Kalesi'dir. Bunun

dışında diğer hikâyelerde olduğu gibi karlı dağlar, kara dağlar, al otağın kurulduğu her yer onlar için bir mekân olabilir. Dede Korkut Hikâyeleriyle okurlar mekânların sadece dört duvar arasında olmadığını, başlı başına tabiatın insanlar için en büyük mekân olabileceğini öğrenirler.

5.3.1.10.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Segrek ve Egrek kardeşler hikâyenin başkahramanlarıdır. Babaları Uşun Koca, Kazan Bey, Ters Uzamış yardımcı kahramanlar, Egrek'in yiğitleri, Segrek'in ayırdığı öksüzler, Egrek ve Segrek kardeşlerin anaları ve Segrek'in eşi fon kişilerdir.

Egrek, Uşun Koca'nın büyük oğludur. Gözü kara, cesur bir yiğittir. Dilediği zaman Beyler Beyi Kazan Bey'in meclisine girer, onun önünde oturur ve kimseye iltifat etmez. Bu hareketleri mecliste hoş karşılanmaz. Egrek kan dökmenin, can telef etmenin hüner olduğunu da bilmez ama gözü karadır. Kendisini hor görenlere günlerini göstermek için akın eder ve sonunda bir kaleye tutsak olur.

Segrek de abisi gibi gözü kara, cesur bir yiğittir. Abisinin bakışıyla Segrek, ayın on dördü gibi güzel ve genç bir yiğittir. Bir abisi olduğunu duyunca yerinde duramaz, onu kurtarmak ister. Öncesinde gerçekleri annesinden öğrenir ve bunca yıl abisinin yaşadığını kendisine söylemedikleri için onlara çok kızar, annesine “Ana hakkı Allah hakkı olmasaydı/ Kara çelik öz kılıcımı çekerdim” der.

5.3.1.10.7. İletiler

5.3.1.10.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Eser, kardeşler arasında sevgiyi, bağı gösteren çok iyi bir örnektir. Segrek ve Egrek kardeşliğin nasıl olması gerektiğini gözler önüne serer. Ayrıca Segrek'in “Ana

hakkı Allah hakkı” sözü Türk toplumunda anneye verilen değeri bir kez daha gözler önüne serer.

Segrek’in kavga eden iki öksüzü ayırmak için onlara tokat atması sonrasında öksüzlerin “Bre bizim öksüzlüğümüz yetmez mi” sözü Türk toplumunda öksüzlere bakışın bir göstergesidir.

Segrek kâfire her saldırışında Muhammed’e salâvat getirir. Yani o da gücünü maneviyattan alan Oğuz kahramanlarındandır.

İnsanları küçük görmemek gerekir, onların gururunu incitmemek gerekir!

5.3.1.11. Kılavuzsuz Yol Başaran (Salur Kazan'ın Tutsaklığı Hikâyesi)

5.3.1.11.1. Konu

Salur Kazan'ın tutsaklığı ve oğlu Uruz'un diğer Oğuz yiğitleriyle babasını kurtarma mücadelesi hikâyenin konusunu oluşturmaktadır.

5.3.1.11.2. Ana Fikir

Bu hikâyenin ana fikri Kazan'ın tutsaklığı süresince defalarca tekrarladığı “Allah’a and olsun ki doğru yolu görürken eğri yoldan gitmem” sözünde gizlidir. Bu sözle insanların her zaman doğru bildikleri yolda yürümeleri, yanlış işlerle uğraşmamaları, yanlış insanlardan uzak durmaları gerektiği anlatılmaktadır.

5.3.1.11.3. Kompozisyon

Beyler beyi olan Kazan Han bir gün Trabzon tekfurunun kendisine gönderdiği şahin ile ava çıkar. Av yerinde şahini bir sürü kazın üzerine atarlar ama şahin kazları bırakır, uçup gider ve Tomanın Kalesi'ne konar. Kazan çok etkilenir ve arkasına düşerler. Dereden tepeden aşarak kâfir mülküne gelir, yorulunca Kazan'ın uykusu gelir ve kalenin görüldüğü bir yerde uykuya dalarlar. O zamanda Oğuz beyleri yatınca yedi gün uyur.

O gün Tomanın Kalesi'nin tekfuru da ava çıkar. Casus haber verince tekfur adamlarını gönderir ve gelenlerin Oğuz yiğitleri olduklarını öğrenir. Askerlerini toplar, üzerlerine gelir, beyler yiğitçe savaşır. Yirmi beş beyi şehit olan Kazan'ın elini ve ayağını sımsıkı bağlarlar ve onu arabaya yüklerler. Kazan arabanın gürültüsünden uyanır. Elindeki urganları kopararak gülmeye başlar. Kâfirler neden güldüklerini sorduklarında “arabayı beşik, sizi de dadım sandım” der. Kâfirler onu Tomanın

Kalesi'nde bir kuyuya atarlar. Kazan'ın üzerine bir değirmen taşı kaparlar ve yiyeceğini de taşın deliğinden verirler.

Bir gün tekfurun karısı, Kazan'ın nasıl biri olduğunu görmek için kuyuya gelir. Kuyunun ağzından Kazan ile konuşur. Yer altında rahatının nasıl olduğunu, ne yiyip içtiğini ve neye bindiğini sorar. Kazan da ölülerine verdikleri yemekleri ellerinden aldığı ölülerine bindiğini söyler. Kadının yedi yaşında ölmüş bir kızı vardır, ona binmemesi için yalvarır fakat Kazan ölülerin en yorgasının o olduğu için hep ona bindiğini söyler.

Tekfurun karısı kocasına bunu anlatarak Kazan'ı kuyudan çıkarması için yalvarır. Tekfur beylerini toplar ve eğer Kazan bir daha kendilerine düşmanlık yapmayacağına yemin eder ve onları övüp Oğuz'u yererse kendisini serbest bırakacağını söyler. Kazan da "Allah'a hamd olsun ki doğru yolu görürken eğri yoldan gitmem" der. Kâfirler onun yeminini beğenirler ve kendilerini övmelerini de isterler. O da adam övmeyeceğini, at gibi bir adam getirirlerse ona binip sonra kendilerini öveceğini söyler.

Bir kâfir getirirler, kâfirin sırtına eğeri koyar, ağzına gem vurur, sıçrayarak biner ve ökçesiyle vurarak kaburgasını kırar, gemini çekerek ağzını ayırır ve kâfiri öldürür.

Kopuzunu eline alır, çalıp söylemeye başlar ve kendisini öldürseler bile kâfiri övmeyeceğini anlatır. Bunun üzerine Kazan'ı yeniden hapsederler.

Diğer taraftan Oğuz ülkesinde Kazan'ın ölüsünü dirisini kimse bilmez. Zamanla oğlu Uruz büyür, koca bir delikanlı olur. Kendisinden babasının durumunu saklarlar, o da Bayındır Han'ı babası olarak bilir.

Günlerden bir gün at binip divana gelirken biri ona Kazan'ın oğlu olup olmadığını sorar. Uruz kızar, babasının Bayındır Han olduğunu söyler. Adam da Bayındır Han'ın dedesi olduğunu, babasının Kazan Han olduğunu söyler ve babasının Tomanın Kalesi'nde tutsak olduğunu söyler.

Uruz atını çevirir ve anasının yanına giderek ondan gerçeği öğrenir ve babasının tutsak olduğu kaleye gitmeye karar verir. Beyler de silahlanıp toplanırlar. Alp Uruz çadırlarını açtırarak silahlarını yükletir, Kara Göne askerlerin başını çeker, borular çalınır ve yola koyulurlar.

Az giderler uz giderler, kâfirin yol üzerindeki kilisesine varırlar. Keşişler nöbet tutarlar. Sarp bir kayalığa kurulurlar. Attan inerek bezirgân elbiselerine girerler. Kâfir

tüccarlara ilişmez, yalınkılıç kaleye sızarlar. Lâkin kâfir kuşkulanır, onların tacire benzemediklerini anlar. Fark ettiklerinde kaleye çıkar ve onlara kim olduklarını sorarlar. Onlar bezirgân olduklarını söylerlerse de kâfir inanmaz ve onları taşa tutarlar. Uruz ve on altı yiğit atlarından inerler, kalkan tutarak gürzlerini kapıya hızla çarparlar. Kapı un ufak olur, içeri dalarlar. Önlerine çıkanı yıkar, kuş uçurtmaz ve ağız açtırmazlar. Mallarını mülklerini yağmalar, askerin üzerine gelerek konarlar.

Bir casus kalenin düştüğünü tekfura haber verir. Tekfur hemen beylerini toplar, görüşüp danışır ve Kazan'ı huzuruna çıkartır. Tekfur, Kazan'a üzerlerine gelen askerleri geri gönderirse ve bir daha üzerlerine düşman salmazsa kendisini salıvereceklerini söyler. Kazan da "Vallahi billahi, doğru yol dururken eğri yolda gitmem" der. Kâfirler de Kazan'ın yemin ettiğini sanıp sevinirler.

Tekfur, askerlerini toplayıp meydana iner, çadır yükseltir, Kazan'ı getirerek giysi verir, kılıç, mızrak, çomak ve öteki savaş araçlarını bağışlar. Bu sırada Oğuz yiğitleri bölük bölük gelmektedir. Davullar vurulur. Kazan, askerin önünde ak boz atlı, ak sancaklı, demir giyimli birinin geldiğini görünce yüreği kabarır. Oğuz erenleri gelerek çadırını diktirir, saf bağlayarak durur. Ardından Kara Göne gelir, saf bağlayıp durur. Kazan beklemeden atını meydana sürer, düşman ister. Boz atlı Beyrek at teperek gelir. Kazan, ona kim olduğunu sorar. O Pay Püre'nin oğlu Bamsı Beyrek olduğunu söyler. Kazan bu sefer de askerlerin başındaki ak boz atlı yiğidin kim olduğunu sorar, Beyrek de onun Kazan Han'ın oğlu olduğunu söyler. O zaman Kazan Han oğlunu gördüğü için Allah'a şükreder. Kazan sırasıyla Beyrek'i, Dülek Evren'i, Alp Rüstem'i yener.

Kazan tekrar er isteyince Uruz karşısına çıkar. Kılıcına davranır ve babasının omzunda dört parmak derinliğinde bir yara açar. Başka bir hamleye sarıldığı anda Kazan ona babası olduğunu söyler. Uruz'un gözleri dolar, babasının eline sarılır. Beyler baba oğlu üzerine at sürerler. Çevrelerini kuşatırlar. Birer birer attan inerek Kazan'ın elini öperler. Birlikte kâfire saldırırlar. Uruz kanlı kâfirin elinden babasını kurtarır ve Oğuz'a doğru yola koyulurlar.

Güzel çimen üstüne ak çadır dikilir, yedi gün yedi gece şölen kurar, yiyip içerler. Dede Korkut gelir, soy soylar, boy boylar, güzel destanlar söyler, gazi erenlerin başından geçen hikâyeleri anlatır, deyiş der ve duasını eder.

5.3.1.11.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Bu hikâye için de hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğiyle yazılmıştır, demek yanlış olmaz. Çünkü Salur Kazan'ın tutsak edilişi ve bu sürede yaptıkları ile oğlu Uruz'un kendisini kurtarmaya gelişini okurlara hep yazar aktarır ama bunları aktarırken ikili konuşmalarla ya da deyişler yoluyla sözü daha çok kahramanlarına bırakır:

“Tekfur,

‘Üzerimize gelen askerleri geri çıkarırsan, seni salıveririz’ dedi.

Kazan dinliyordu.

Tekfur,

‘Bir şartımız var’ dedi, ‘bir daha üzerimize düşman salmayacaksın.’

Kazan,

‘Vallahi billahi, doğru yol dururken eğri yoldan gitmem’ dedi

Kâfirler, Kazan yemin etti diye sevindi” (Dede Korkut Hikâyeleri, 210).

Bu şekilde ikili konuşmalar oldukça fazladır.

5.3.1.11.5. Yer ve Zaman

Bu hikâyede “günlerden bir gün” diye başlar. Kazan Bey “şafakta” adamlarıyla av gezisine çıkar. Uruz'un babasının yaşadığını öğrenmesi de Segrek gibi “Günlerden bir gün ve tesadüfen” olmuştur. Uruz, Oğuz beyleri ile babasını kurtarmaya gittiğinde “Az gider, uz gider”. Bunlar dışında zaman anlamının geçtiği örnekler bulunmaz hikâyede.

Kazan Bey kendisine armağan edilen şahinle ava çıkmış ve şahinin peşinden Tomanın Kalesi'ne kadar gitmiştir. Bu hikâye için en önemli mekânlardan biri burası olacaktır. Çünkü Kazan Bey bu kaledeki bir kuyuya atılır ve o bir süre bu kuyuda yaşar.

5.3.1.11.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Dede Korkut Hikâyelerinde, Kazan Bey'in başkahraman olarak işlendiği üçüncü hikâyedir. Bu hikâyenin yardımcı kahramanları ise Uruz, diğer Oğuz beylerinden Kara Göne, Dülek Evren, Bamsı Beyrek, Alp Rüstem, Tekfur ve eşidir. Uruz'un anası bu hikâyede fon kişidir.

Kazan Bey'in, Uruz'un ve diğer Oğuz beylerinin özellikleri önceki hikâyelerde verildiği için burada bir kez daha verilmemiştir.

5.3.1.11.7. İletiler

5.3.1.11.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Kazan Bey'in hiçbir zaman doğru yol dururken eğri yoldan gitmem sözü çocuk okurlara örnek olacak bir sözdür.

Bu hikâyede ayrıca önceki Segrek'in hikâyesinde olduğu gibi Uruz da annesine çok sinirlendiği halde "Ana hakkı Allah hakkı" demiş ve ona saygısızlık etmemiştir.

Kazan Bey çok zeki biridir ama her ne kadar düşman eşi olsa da bir annenin çocuğuna olan zaafını kullanmış ve bu da bir beye yakışan bir davranış değildir.

Ayrıca bu hikâyede Oğuzlarda bir yiğidin uyuyunca yedi gün boyunca uyuduğu gibi ilginç bir bilgi de verilmiştir.

5.3.1.12. Aldatarak Er Tutmak (Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü Hikâyesi)

5.3.1.12.1. Konu

Dış Oğuz'un bir sebepten dolayı İç Oğuz'u düşman ilân etmesi ve iki bey arasında kalan Beyrek'in ölümü bu hikâyenin konusunu oluşturmaktadır. Şimdiye kadar anlatılan hikâyelerin dokuzunda Oğuz yiğitleri kâfire karşı savaşmış, Deli Dumrul, Azrail'e karşı; Basat ise Tepegöz'e karşı savaşmıştır. Kâfirlere karşı yapılan savaşlarda Oğuz beyleri darda olanların imdadına yetişmişlerdir. Ancak ilk defa birbirlerine karşı savaşmışlardır.

5.3.1.12.2. Ana Fikir

Maddi hırslarına yenik düşen insanlar bu davranışlarını büyük bedellerle ödemek zorunda kalabilirler, fikri bu hikâyenin temelini oluşturmaktadır. Aruz Koca, Kazan Bey'i evini yağmalatmasında kendilerini davet etmemesini sindiremez ve ona darda dahi olsalar artık yardım etmeyeceklerini söyleyerek başkaldırmıştır. Çünkü hiyerarşide Bayındır Han'dan sonra Kazan Bey gelmektedir. Aruz Koca bu başkaldırıya diğer Oğuz beylerini de katmıştır ama Kazan Bey'in inançlısı Beyrek ona asiliği kabul etmemiş, Aruz Koca da sinirlenerek onu öldürmüştür.

5.3.1.12.3. Kompozisyon

Kazan yılda bir defa Bozok ile Üçok bir araya gelince evinde ne var ne yok vermektedir. Günlerden bir gün Kazan'ın yine Oğuz'a evini açtığı zaman Dış Oğuz katılmaz. Çadıra sadece Üçok girer. Kazan helallisini, her zaman olduğu gibi bu

yağmada da dışarı çıkarır. Dış Oğuz'dan Emen ve Aruz gibi beyler bunu duyarlar ve Kazan Bey ile bu sebepten dolayı aralarına husumet girer.

Kazan da bu duruma kaygılanır ve Kılbaş adındaki bir adamı Dış Oğuz'un kendilerine düşmanlık besleyip beslemediklerini öğrenmek üzere Aruz Koca'ya gönderir. Kılbaş, Aruz'un evine varır ve Kazan Bey'in zor durumda olduğunu ve yardım dilediğini söyler. Aruz da evini yağmalatmaya kendilerini çağırmadıkları için ona düşman olduklarını ve başının deritten kurtulmamasını söyler. Kılbaş da Kazan'ın yardıma ihtiyacı olmadığını, sadece onların gerçek niyetlerini öğrenmek için böyle dediğini söyler. Aruz buna çok üzülür. Dış Oğuz beylerine haber göndererek Emen, Alp Rüstem, Dülek Evren ve öteki beylerin gelmesini ister. Dış Oğuz beyleri gelince de olanı biteni anlatır. Diğer beyler de Kuran-ı Kerim'e el basarlar ve Kazan Bey'i düşman bileceklerine yemin ederler.

Aruz diğer beylere “Beyrek bizim güveyimizdir, lâkin Kazan Bey'in de inançlısıdır, gelsin Kazan'la bizi barıştırsın, diyerek getirelim bize boyun eğerse ne âlâ, itaat etmezse ben sakalını tutayım, siz kılıçla paralayın, aradan onu kaldıralım da Kazan ile hesabımızı görelim” der. Beyrek'e mektup gönderilir. Beyrek, Aruz'un çadırına gelir. Dış Oğuz beylerine selam verir. Aruz, Beyrek'i çağırma nedenini açıklar. Beyrek de Kazan Bey'e asi olamayacağını söyler.

Aruz öfkelenerek Beyrek'in sakalından kavrar. Beyler, Beyrek'e kıyamayınca Aruz, kara çelik öz kılıcını çeker ve Beyrek'in sağ oyluğunu keser. Beyler dağılırlar, herkes atına biner. Beyrek'i de bir ata bindirirler, otağına yerleştirir ve giysisini üzerine sererler. Beyrek son anlarında yiğitlerini Kazan Bey'e gönderir, onlara olanı biteni anlatmalarını ve Kazan Bey'in kanını yerde koymamasını ister. Beyrek'in ölüm haberi anası ve babasına ulaşınca obasında bir çığlık kopar. Kız gibi gelini, kızı ak çıkarıp kara giyerler. Anası, babası ağlayıp sızlarlar. Ak boz atının kuyruğu kesilir. Kırk yiğit kara giyinip mavi bağlar. Kazan Bey'e haber getirir. Kazan Bey'in yüreği yanar, nasıl olduğunu sorar, ona olanı biteni anlatırlar. Kazan, mendilini alıp hüngür hüngür ağlar, divanda feryat kopar, beyler ağlaşırlar. Kazan odasına kapanır, yedi gün yedi gece kimsenin yüzünü görmez. Beyler toplanarak yedi gün sonra divana gelirler, danışıp konuşurlar. Kılbaş ve Kara Göne, Kazan'ın huzuruna gelir ve ona Beyrek'in vasiyetini söylerler. Kazan da beylerinin başına geçer, atların hazırlanmasını, silahların

yüklenmesini ister. Beyler at biner, Kazan Han'ın yağız al atı çekilir, borular öter, davullar vurulur, gece gündüz demeden at sürerek düşmanın üzerine gidilir.

Kazan Bey'in yiğitleriyle öç almaya geldiği haberi Aruz Koca'ya iletilir. Onlar da asker toplayarak savaş vaziyeti alırlar, borular çalınır, davullar vurulur. Üçok ile Bozok karşılaşır.

Aruz, Kazan Bey ile Emen, Ters Uzamış ile Alp Rüstem, Ense Koca oğlu Okçu ile karşılaşır. Saf tutulur, ordular dizilir, meydanı borular çınlatır. Aruz Kazan'ın üzerine at sürüp kılıç çalar ama hamlesi boşa çıkar. Sıra Kazan'a gelince Aruz atından düşer. Bunu gören Dış Oğuz beyleri de attan inerler. Kazan'ın ayaklarına kapanır, af dilerler. Kazan aman dileyeni bağışlar. Yiğit beyler ganimet toplarlar. Kazan yeşil çimene çadır diktirir, otağ kurar. Dede Korkut gelir, neşeli havalar çalar, deyiş der, destan söyler, gazi erenlerin başlarından geçen hikâyeleri anlatır ve duasını eder.

5.3.1.12.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Bu hikâye de diğer on bir hikâye gibi hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile kaleme alınmıştır. Yazar, “Bozok’la Üçok bir araya gelince, Kazan evinde ne var ne yok verirdi. Günlerden bir gün Kazan, evini Oğuz’a açmış fakat Dış Oğuz gelmemişti. Sadece Üç Ok girdi çadıra. Dış Oğuz’dan Emen ve Aruz gibi beyler bunu duydular ve dediler ki; ‘Bak bak! Şimdiye dek, Kazan’ın evini birlikte boşaltırdık, şimdi sadece İç Oğuz bunu yapar.’” (Dede Korkut Hikâyeleri, 215) sözleriyle hikâyesine başlar. Örnekte görüldüğü gibi yazar hikâyelerin anlatımında aktarma cümlelerini oldukça sık kullanmaktadır. Yani hikâyelerin çoğunda gösterme çoğu zaman anlatmaya bağlanmıştır.

5.3.1.12.5. Yer ve Zaman

Klasik olarak bu hikâye de “günlerden bir gün” ile başlar. Bunun dışında olaylar çok hızlı gelişmiş, diğer hikâyelerde olduğu gibi tutsaklık araya girmemiş, yedi gün yedi gece bir yerlere gidilmemiş, yiyip içilmemiştir.

Bu hikâyede Kazan Han’ın Ala Dağ’da yaşadığı şöyle anlatılmıştır:

“Kalkarak Han Kazan yerinden doğrulverdi/ Ala Dağ’da otağını, çadırını dikti” (Dede Korkut Hikâyeleri, 216). Bu yer dışında açıkça belirtilen başka bir yer yoktur Diğer hikâyelerde olduğu gibi bu hikâyede dağlar, taşlar tüm tabiat Oğuz’a yerdır, yurttur.

5.3.1.12.6. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Bu hikâyede Kazan Bey, İç Oğuzlar ve Dış Oğuzların hepsi başkahramandır aslında ama özellikle Dış Oğuz’u Aruz temsil eder. Kazan’a ilk isyan bayrağını çeken odur. O savaş meydanında atından yere yıkılınca diğer Dış Oğuz Beyleri af dilemişlerdir.

Bu hikâyenin en üzücü yanı Beyrek’in Aruz Koca tarafından öldürüldüğü kısmıdır. Beyrek yiğitliğinin hakkını vermiş ve defalarca çadırına girip çıktığı, yemeğini yediği inançlısına asi olmamıştır.

5.3.1.12.7. İletiler

5.3.1.12.7.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu ve Olumsuz İletiler

Aruz Koca, Kazan Bey’in kendilerini çağırmamalarını sorun hâline getirmiş ve kendi onurları kırıldığı için zor günlerinde Kazan Bey’in yanında olmak istememiştir.

Bu kararında yalnız olmayı da göze alamamıştır. Beyrek’i de kendi kararına ortak etmek istemiştir.

Beyrek’in kahramanca davranışı da herkese örnek olacak türdendir. Çünkü o, canı pahasına gururunu, onurunu korumuş ve diğer Oğuz kardeşlerini, yiğitlerini kendisine düşman kabul etmemiştir. Bu hikâyenin sonunda Dede Korkut’un gazi erenlerin başından geçenleri anlattığı hikâyeye içinde birçok gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya konulmaktadır:

“Hani bey dediğim erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı toprak gizledi

Fani dünya kimlere kaldı

Gelişli gidişli dünya

Ahir sonu ölümlü dünya

Uzun yaşın sonu ölüm

Ahiri ayrılık” (Dede Korkut Hikâyeleri, 224).

Dede Korkut’un bu sözlerini yaşam felsefesi haline getirebilmek ve buna göre yaşamak yaşadığımız çoğu sıkıntıdan bizleri kurtarabilir.

5.3.2. Eserin Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

5.3.2.1. Kapak

Kitabın kapağı renklidir. Mavi ve kahverengi tonlarında tasarlanan ön kapak resminde yaşlı bir dede elinde bastonuyla yere diz çökmüş şekilde resmedilmiştir. Kapak tasarımı Ravza Kızıltuğ’a aittir. Ön kapakta eserin adı ve yayınevinin bilgisi yer almaktadır. Ayrıca yine ön kapakta Timaş Yayınevi’nin diğer eserlerinde de yer alan “6, 7 ve 8. sınıflar için MEB Tavsiyeli Kitaplar Dizisi” ibaresi kullanılmıştır.

Kitabın arka kapağında da aynı ibare ile birlikte yayınevinden çıkan diğer 100 Temel Eserin küçük resimleri yer almaktadır.

5.3.2.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on iki punto büyüklüğündedir. On iki punto ile yazılmış olması 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine hitap etmesi bakımından olumludur. Ayrıca satır aralığı da çocuklar için uygundur. Bir sayfada en fazla 29 cümleye yer verilmiş olması da okumayı kolaylaştıracağı için olumludur.

5.3.2.3. Resimlendirme

Eserin sadece ön kapağında bir resim bulunmaktadır. Bunun dışında resme yer verilmemiştir.

5.3.2.4. Bölümleme

Eserin başında Sadık Yalsızuçanlar “Dedem Korkut Geldi Boy Boyladı Soy Soyladı” (s. 7-10) başlıklı yazısında Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili bilgiler vermektedir. 224 sayfa olan eser giriş bölümü ve on iki hikâyeden oluşmaktadır:

‘Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla’ (s. 11- 17), ‘Gölgeli Büyük Ağaç Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’ s. (18- 37), ‘Kara Kaygılı Rüya Salur Kazan Hikâyesi’ (s. 38- 61), ‘İki Gece Işık Saçan Taş Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi’ (s. 62- 102), ‘Arafat’ta Erkek Kuzu Kazan Oğlu Uruz Bey’in Tutsaklığı’nın Hikâyesi’ (s. 103- 123), ‘Bâki Kalan Settar Allah Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi’ (s. 124- 134), ‘Arı Gözün Ördüğü Kanglı Koca Oğlu Turalı Hikâyesi’ (s. 135- 153), ‘Yel Gibi Yetişen Tutkal Gibi Yapışan kazılık Oğlu Yigenek’in Hikâyesi’ (s. 154- 160), ‘Oğuz’dan Bir Turfanda Kuzu Basat’la Tepegöz’ün Hikâyesi’ (s. 161- 175), ‘Ağız Dilden Bayındır’a Selam Var Begil Oğlu Emren’in Hikâyesi’ (s. 175- 188), ‘Ana Hakkı Allah Hakkı Olmasaydı Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi’ (s. 189- 201), ‘Kılavuzsuz Yol Başaran Salur Kazan’ın Tutsaklığı Hikâyesi’ (s. 202- 214), ‘Aldatarak Er Tutmak Dış Oğuz’un İç Oğuz’a İsyanı ve Beyrek’in Ölümü Hikâyesi’ (s. 215- 224).

5.3.3. Eserin Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı/ Dil ve Anlatım

5.3.3.1. Deyimler

Hikâyelerde kullanılan deyimlerden bazıları şunlardır:

“ayranı kabarmak, beti benzi atmak, canından bezmek, delik deşik etmek (2), dur durak bilmemek, eli açık, göğsü kabarmak, göz kulak olmak, gözüne kestirmek, haddini bildirmek, içi yanmak, içine ateş düşmek, kan kusturmak, kulağına küpe olmak, kulak kesilmek, kulak vermek, ödü patlamak, yüreği kabarmak”

Bu deyimler okurların söz varlığını geliştirmelerine yardımcı olabilir.

5.3.3.2. Tekrarlar ve İkilemeler

Hikâyelerde kullanılan ikilemeler şunlardır:

“ağır ağır (2), alımlı çalımlı, bağıra bağıra, bakıp bakıp, baktı baktı, birer birer (2), birer ikişer, bocuk boncuk (2), böyle böyle, büyük büyük, çaf çaf, çağıl çağıl, çakmak çakmak, dilim dilim, dizi dizi (3), dolu dolu, doya doya, döne döne (3), döve döve, dura dura, efil efil, epil epil, feryat figan, fısıl fısıl, gece gündüz (2), gele gele (2), geri geri, gide gide (4), gümbür gümbür (5), gürül gürül, halka halka, hüngür hüngür (2), kanlı kanlı, kap kap, kara kara, katar katar (11), keyifli keyifli, kurnaz kurnaz, lime lime, lop lop, neler neler, oğul oğul (5), pare pare, serin serin, soğuk soğuk (2), sürükleye sürükleye, tavla tavla (12), usul usul, ülke ülke, yata yata, yavaş yavaş, yiğit yiğit”

Bu ikilemelerde deyimler gibi öğrencilerin söz varlığını geliştirmesine katkı sağlayabilirler.

5.3.3.3. Dualar

Güzel (2008: 442), Dede Korkut'ta yer alan duaların istek ve dilek duaları olduğunu belirtmektedir. Hikâyelerde istek ve dilek dualarını edenlerin ise 'ozanlar', 'Oğuz beyleri' ve 'Dede Korkut' olduğunu belirtmektedir.

Oğuz beylerinin dualarına şunlar örnek verilebilir:

Son olarak Kazılık Koca oğlu Yigenek, yaradan Allah'a sığınarak doğruldu, sonsuz Mabud'u uluyarak söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Yücelerden yücesin. Kim bilmez nicesin. İzzetli Allah kimsenin rızkını yemedin. Kimseye zorluk göstermedin. Mekândan münezzehsin. Bâkisin, sonsuzsun. Âdeme tacını sen giydirdin, şeytanı sen lanetledin. Suçundan dolayı huzurundan sürdün. Nemrut göğe ok atınca, karnı yarık balığı karşı tuttu. Yüceliğinin sınırı yok. Vurduğunu ulutmayan ulu Allah. Bastığını belirtmeyen belli Allah. Kaldırdığını göğe eriştiren güzel Allah. Kızdığını kahreden kahhar Allah. Birliğine sığındım Kadir Allah. Yardım senden. Kara giysili kâfire at tepmekteyim. İşimi kolay koy (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 159).

Begil Oğlu Emren'in hikâyesinde Begil kâfirle savaşırken şu duayı etmektedir:

Kadir Allah'a el açarak yakardı, hanım görelim nasıl yakardı:

Yücelerden yücesin İzzetli Allah. Kimse bilmez nicesin güzel Allah. Âdem'e sen taç giydirdin. Şeytanı sen lanetli kıldın. Bir suçundan dolayı kapından sürdün. İbrahim'i tutturarak deriye ardın, kaldırıp ateşe sen attın. Ateşi gülistana çevirdin. Birliğine sığındım Aziz Allah. Aziz Allah'ım bana yardım et (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 186- 187).

Hikâyelerde Dede Korkut'un ad koyma törenlerinde ve hikâyelerin sonunda dua ettiği görülür. Hikâye sonunda ettiği dualar şöyledir:

“Allah kötülük eriştirmesin size. Bahtımız açık, yolunuz kutlu, işleriniz uğurlu olsun” (Dede Korkut Hikâyeleri, 2008: 13). Bu dua kitabın başında hikâyelere geçilmeden edilen bir duadır.

Kara ölüm erdiğinde geçit versin. Sağlıkla, akıllıca ve esenlikle mutluluğunu Hak artırsın. Övülmeye pek layık Yüce Allah yardım eriştirsin dost gibi. Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli, yüksek ağacın kesilmesin. Çağıldayan suyun kurumamasın. Kanatların kırılmasın. Koşan ak boz atın teklemesin. Vuruşan kara çelik kılıcın kırılmasın. Çarpışırken alaca mızrağın bölünmesin. Ak pürçekli ananın mekânı, ah sakallı babanın yeri cennet olsun. Allah'ın yaktığı mumun sönmesin. Kadir Mevla namerde el açtırmassın (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 37).

Hanım yakarayım Kadir Allah'a, el açıp dua edeyim:

Karlı kara dağların yerinde dursun. Gölgeli büyük ağaç daim olsun. Çağıldayan suların kurumamasın. Allah nâmerde el açtırmassın. Koşan ak boz atın teklemesin. Çarpışan kara çelik öz kılıncın kırılmasın. Alaca mızrağın dağılmasın. Ak sakallı atanın mekânı cennet olsun. Ak pürçekli ananın yeri cennet olsun. Son nefesinde, ölüm döşeginde iman nefesinden ayrılmasın. Duama katılanlar Allah'ın Cemalini görsün. Ak alına beş kelime duada bulunduk, makbul olsun. Allah'ın bağışladığı umut kesilmesin. Bağışlansın günahlarımız. Adı güzel Mustafa'nın yüzü suyuna bağışlansın (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 61).

Dua edip Aziz Allah'a yakaralım:

Yerli kara dağların yüce olsun. Gölgeli ulu ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın mekânı cennet olsun. Oğul ile kardeş ayrılmasın. Ak pürçekli ananın yeri cennet-i âlâ olsun. Son nefesinde imandan ayırmasın. Duamıza âmin diyenler, Allah'ın cemâlini görsün (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 101- 102).

Dua edeyim Hanım:

Yerli kara dağın yücesin. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Coşkun akan suyun kurumamasın. Allah seni kimselere muhtaç etmesin. Ak boz atın tekmelemesin. Kara çelik öz kılıcın körelmesin. Allah'ın bağışladığı umudun kesilmesin. Son nefeste imandan ayırmasın. Ak alında beş kelime niyaz kıldık, makbûl olsun. Derlesin günahınızı, adı güzel Muhammed'e bağışlasın, hanım hey!... (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 122- 123).

Hak Teâlâ'ya yakarayım hanım:

Başı yüce, kara dağların yıkılmasın. Gölgeyi, yaşlı ağacın kurumasın. Çağıldayan, coşkun suyun kurumasın. Kudret sahibi Allah, seni kimselere muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, makbul olsun. Arıtsın, temizlesin günahlarımı, sizi adı güzel Muhammed' e (sav) bağışlasın (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 134).

“Ecel eriştiğinde imandan ayırmasın. Allah nâmerde muhtaç etmesin, Allah'ın verdiği umut kesilmesin. Ak alnına beş kelime dua kıldık, makbul olsun. Âmin diyenler Cemâlullahı görsün. Derlesin toplasın günahlarınızı adı güzel Mustafa'ya bağışlasın sizleri, hanım hey!” (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 153).

Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeyi ulu ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak pürçekli ananın mekânı Firdevs olsun. Son solukta arı imandan ayırmasın. Ak alnında beş kelime dua kıldık makbul olsun. Günahlarınızı adı güzel Muhammed'in gül yüzü için bağışlasın, hanım hey! (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 160).

Dedem Korkut Basat'a dua etti:

Kara dağa seslenince cevap alsın. Kanlı kanlı sular geçit versin. Erlikle aldım kardeşinin kanını, güçlü Oğuz beylerini bir beladan kurtardın. Kadir Allah yüzünü ak etsin. Ölüm eriştiğinde arı imandan ayırmasın. Günahlarınızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın hanım hey! (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 174).

“Dua edeyim beyim:

Yerli kara dağların sarsılmasın. Gölgeyi ulu ağacın kesilmesin. Allah'ın bağışladığı umut yok olmasın. Günahınızı, adı güzel Muhammed'in yüzü suyuna bağışlasın, hanım hey!” (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 188).

“Dua edeyim beyim:

Uzun yaşın sonu ölüm. O geldiğinde arı imandan ayırmasın. Günahlarınızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyuna bağışlasın. Âmin diyenler Allah'ın yüzünü görsün” (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 201).

“Dua edeyim hanım:

Ölüm eriştiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir Mevlâ nâmerde el açtırmassın. Beş kelime dua ettik, makbul olsun. Âmin diyenler Allah’ın cemalini görsün. Kötülüklerinizi derleyip toplansın, adı güzel Muhammed’e bağışlasın, hanım hey!” (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 214).

Dua edeyim Hanım:

Ölüm eriştiğinde arı imandan ayırmasın. Ak sakallı babanın ak pürçekli ananın mekânı cennet olsun. Kadir Mevlâ nâmerde muhtaç etmesin. Ak alında beş kelime duada bulunduk, makbul olsun. Âmin diyenler Allah’ın yüzünü görsün. Günahlarınızı derlesin toplansın, adı güzel Muhammed Mustafa’ya bağışlasın, hanım hey! (Dede Korkut Hikâyeler, 2008: 224).

Dede Korkut Boğaç Han ve Bamsı Beyrek’ e “Adını ben verdim, yalnız Allah versin” (Dede Korkut Hikâyeleri, 24; 68) şeklinde dua etmiştir.

Ayrıca bu hikâyelerde kahramanların güçlerini Allah’tan aldıklarına inanmaları, zor anlarında sadece ondan yardım istemeleri, her savaştan önce arı suda abdest alıp iki rekât namaz kılmaları, adı güzel Muhammed’e salâvat getirmeleri de eski Türk toplumundaki İslami anlayışı göstermesi bakımından anlamlıdır.

5.3.3.4. Anlatma Teknikleri

5.3.3.4.1. Öyküleme

Hikâyelerin tamamı öyküleme ile başlar. Çoğu yerde de gösterme ‘dedi’ kelimesiyle kendisini öykülemeye bırakır. Öyküleme tekniğine örnek olarak şunlar verilebilir:

“Günlerden bir gün, Kam Gan oğlu Bayındır Han, yerinden uğramış, görkemli Şami çadırını yeryüzüne dikmişti. Alaca gölgelik göğe yükseliyordu. Binlerce yere ipek,

küçük halılar döşenmişti. Senede bir kez hanlar hanı Han Bayındır, Oğuz ulularını konuk eder, yedirir içirirdi” (Dede Korkut Hikâyeleri, 18).

“Kâfirler atlarını mahmuzladılar, yayalarını gerip ok attılar. Karacık Çoban davrandı hemen, alaca sapanının ayasına irice bir taş yerleştirdi, bütün gücüyle fırlattı. Bir atınca iki kâfir, iki atınca üç sapkın devirdi...” (Dede Korkut Hikâyeleri, 42).

“Pay Püre çadırına geldiğinde, bezirgânların dönmüş olduğunu öğrendi, sevindi; çadırlar, otağlar ve alaca gölgelikler yükseltti. İpek halılar serdirdi. Şölen verdi, sofrayı kurdu. Oğlunu sağına oturttu. Neler olup bittiğini sordu...” (Dede Korkut Hikâyeleri, 66).

Bazı yerlerde de öyküleme ve gösterme iç içe kullanılmıştır:

‘Söyle bakalım.’ dedi Korkut Ata, ‘Ne isteyeceğini bilelim ona göre.’ ‘Bin erkek deve istiyorum’ dedi Karçar, ‘dişi görmemiş, bin aygır isterim bin koyun dilerim koça uğramamış, bin kuyruksuz kulaksız köpek, bin de pire. Şayet bunları getirirseniz kızı veririm, getirmezsene bu kez elimden kurtuldun, bir dahakine canını bağışlamam, mutlaka öldürürüm.’ (Dede Korkut Hikâyeleri, 75).

5.3.3.4.2. Betimleme

Hikâyelerde sayfalar dolusu betimlemeler yer almaz. Yazar betimlemelerden ziyade tabiatı tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermeyi tercih etmiştir. Bunların dışında özellikle Salur Kazan Hikâyesi’nde yer alan su, kurt ve köpek tasvirleri ilgi çekicidir:

“Kayalardan çağıl çağıl çağlayan su

Ağaçtan gemileri alıp götürən su

Hasan ile Hüseyin’in özlemi

Bağların bahçelerin süsü su

Ayşe ile Fatma'nın bakışı

Koç atların sulağı

Kızıl develerin geçidi su" (Dede Korkut Hikâyeleri, 45- 46).

Karanlık çökünce yeryüzüne gündüzü doğuran

Karla boranda er gibi duran

Kara koç atları kişneştiren

Kızıl develeri bağrıştıran

Ak koyunları kuyruğuyla kamçılaman

Berk ağılın kapısını söken arkasıyla

Karma koyunun gencini alıp kaçan

Kanlı kuyruğu yüzerek lop lop yutan

Sesi kalın vahşi köpeklerle kavgalaşan

Çobanları geceleyin koşturan (Dede Korkut Hikâyeleri, 46).

"Akşam karanlık çökende hav hav üren

Acı ayran dökülende çaf çaf içen

Gece hırsızların korkusu

Bağirtısıyla, onların belalısı" (Dede Korkut Hikâyeleri, 47).

Bu tasvirler alışık olduğumuz tasvirlerden çok farklıdır. Herkesin bildiği ama durup da üzerinde düşünmediği özellikleri tüm gerçekliğiyle ortaya koymuş olması hikâyelerdeki içtenliği ortaya koymasından önemlidir.

5.3.3.4.3. Gösterme/ Sahneleme

Eserde gösterme çoğu zaman anlatmayla birlikte kullanılmıştır. Özellikle hikâyelerde yer alan manzumeler birebir kahramanların düşüncelerini aktaran parçalardır. Bu manzumeler gösterme tekniğine örnek gösterilebilir:

“Deli yakarmaya başladı, görelim ne söyledi:

Medet aman

Allah’ın birliğine yoktur güman

Elimi iyileştirirsen eğer

Allah’ın buyruğu

Elçi’ nin kavliyle

Kız kardeşim Banı Çiçek’i

Bamsı Beyrek’e vereceğim” (Dede Korkut Hikâyeleri, 74).

Kazan Han burada ne söylemiş:

Siyah aygırın gemini bana doğru çek yiğit

Yüzüme dikkatle bak yiğit

Bindiğim kara aygırı bana ver yiğit

Sivri mızrağını

Yanıdaki mavi çeliğini bana ver yiğit

Dar günümde umudum ol

Kaleleri ülkeler vereyim sana

Burla Hatun cevap verdi:

Ey yiğit karşıma geçip niçin bağırsın

Benim geçmiş günümü neden hatırlarsın

Yerinden kalkarak doğrulan Kazan

Kara gözlü atına binen Kazan

Saldırarak kara dağımı yıkan Kazan

Gölgeli ulu ağacımı doğrayan Kazan

Bıçak alıp kanatlarımı kesen Kazan

Oğlum Uruz'a kıyan Kazan

At üstünde durmayıp koşan Kazan

Belin kırılmış senin

Üzeniyi derleyen dizin ölmüş

Bey kızı helallini tanımayan gözün ölmüş

N'olmuş sana böyle

Çek kılıcını, çal düşmana yetiştin Kazan (Dede Korkut Hikâyeleri, 119).

5.3.3.4.4. Semboller ve Özgün Söyleyişler

Hikâyelerde özellikle eski Türk toplumunun yaşayışını, geleneklerini, geçim kaynaklarını anlatmak üzere kullanılan kelimeler ilgi çekicidir.

Kopuz o dönemin şölenlerinde çalınan bir çalgı olarak dikkati çeker. Tavla tavla atlar, tavlacıbaşı kelimeleri hikâyelerde en sık kullanılan kelimeler olup tavla güncel Türkçe sözlüğüne göre “at ahır” anlamındadır.

Salur Kazan Hikâyesinde kullanılan “berkitmek” kelimesi de güncel Türkçe sözlükte “sağlamlaştırmak, takviye etmek” anlamına gelir.

Bunların dışında Dede Korkut'un hikâye sonlarında söylediği deyişler de özgün söyleyişlere örnek verilebilir.

5.3.4. Eserin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından İncelenmesi

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan on iki hikâye, İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı'nda "Giriş" bölümünde yer alan "Genel Amaçlar" ile "Öğrenme Alanları" ve "Yöntemler" bölümünde yer alan "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" bakımından incelenmiştir. Her bir hikâyenin programın belirtilen özelliklerine göre incelenmiş hali aynı başlık altında farklı paragraflarla verilmeye çalışılmıştır.

"Genel Amaçlar", "Öğrenme Alanları" ve "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" ile ilgili ayrıntılı açıklamalar kavramsal çerçevede verildiği için söz konusu maddeler bu bölümde bir kez daha verilmemiştir. Bu bölümde sadece eserde yer alan hikâyelerin söz konusu amaçların gerçekleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı üzerinde durulmuştur.

Dede Korkut Hikâyeleri'nin her biri, okurların anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacak niteliktedir. Bu hikâyelerin sözlü geleneğin bir ürünü olması özellikle eskilerde oldukça önemli bir yere sahip olan "hikâye anlatma" olayını akıllara getirmektedir. Teknolojinin sohbetlerin, sözlü anlatıya dayalı eğlencelerin yerini almadığı zamanlarda insanlar bir araya gelip birbirlerine hikâye anlatırlarmış. Bu geleneği yansıtan Dede Korkut Hikâyeleri'ni dinleyen okurların da temel becerilerden olan dinleme becerilerinin gelişebileceği düşünülmektedir. Dede Korkut'un üslubunu kendilerine örnek alan ve onun gibi bu hikâyeleri anlatmak isteyen okurların konuşma becerilerinin gelişmesine de katkı sağlanabilir. Eserin bir hikâye kitabı olmasının yanı sıra içerisinde destansı özellikleri de barındırması okurlara iki farklı türün özelliklerini göstermektedir. Bu şekilde okurlar hem öğrendikleri yeni türleri uygulamak hem de tıpkı Dede Korkut Hikâyeleri gibi içinde buldukları dönemin genel özelliklerini kaleme almak ve ölümsüzleştirmek isteyebilirler. Bu anlamda söz konusu hikâyeler gerek konu gerekse dil ve anlatım özellikleri ile okurların yazma becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacak niteliktedir. Ayrıca söz konusu hikâyelerin konu, kahramanlar, olaylar, anlatım biçimleri gibi özellikleri okurların ilgisini çekebilecek şekilde verildiği için bu eser okuyucuya okuma alışkanlığı kazandırmada yardımcı olabilir.

Ancak temel eserler arasında yayımlanan Dede Korkut Hikâyeleri'nin hangi yayın evi tarafından çıkarılması gerektiği belirtilmediği için bu konuda büyük görev, ana-babalara ve öğretmenlere düşmektedir. Çünkü hikâyeler, günümüz alfabesine dönüştürülürken öğrenciler için uygun olmayan bazı bölümlerin çıkarılması ya da üstü kapalı söylenmesi gerekmektedir. Uğurlu (2008: 133), Basat ile Tepegöz Hikâyesindeki Konur Sarı Çoban'ın gençlere kötü bir örnek olduğunu belirtmektedir. Çünkü Sarı Çoban denilen bu adam, ıSSız bir yerde rastladığı bir kıza, bu bir peri kızı bile olsa, hiç de nazik davranmamıştır. Uğurlu “Dede Korkut’u Okumak istiyorum Ama...” başlıklı makalesinde Dede Korkut’un günümüz alfabesine aktarılmış şekillerini incelemiş ve Sarı Çoban örneğinde gençler için uygun olmayacak aktarımlar olduğunu tespit etmiştir. Uğurlu’ya (2008: 133) göre eski dönemlerde yazılmış bir metin, genel okuyucuya ve ilköğretim öğrencilerine uygun hale getirilebilir.

Uğurlu’nun tespitleri açısından değerlendirildiğinde Sadık Yalsızuçanlar’ın yayına hazırladığı tarafımızca incelenen eser, okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler ile genel amaçlara uygundur. Dede Korkut Hikâyeleri, millî, kültürel ve ahlaki değerleri çok iyi yansıtan bir örnektir. Okurlarının dil zevkini ve bilincini geliştirecek niteliktedir. Ayrıca üstün yetenekli kahramanları ile okurlarının hayal dünyalarını geliştirmelerine de hizmet eder.

5.3.5. Eserin Tutarlılık Açısından İncelenmesi

Her bir hikâyenin kendi içinde bir bütünlüğü olmakla beraber hikâyelerin eserin genelinde de ortak bir amaca hizmet ettikleri görülür. Ergin'e (1997: 25) göre eserde kahramanların olan şey yalnız vakalarıdır. Vakaların içine yerleştiği hayat ve dünya görüşleri ise bütün Oğuzların ortak malıdır.

Hikâyelerin birçoğu belirli bir konusunun olması, olayların mantıklı bir sırada ve birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanması, sunuluşun özgün ve ilgi çekici olması gibi özellikleri dolayısıyla Coşkun'un ölçeğine göre çok iyi (5) derecede tutarlıdır.

Bamsı Beyrek'in hikâyesinde Beyrek'in tutsak olduğu yıllarda neler yaptığı, on altı yıl kendisinin nasıl bulunamadığı açıkça belirtilmemiş, yani konu ayrıntısıyla işlenmemiştir. Bu yüzden bu hikâye söz konusu ölçekte iyi derecede (4) tutarlı görülmektedir.

Aslında hikâyelere bir bütün olarak bakılışında hep aynı isimlerin farklı rollerle ve benzer olaylarla anlatıldığı ve bazı olay ve cümlelerin tekrarlandığı görülür.. Fakat Ergin'in (1997: 25) de belirttiği gibi her hikâye çok iyi bir şekilde düzenlendiği ve bağımsız bir bünyeye büründüğü için bu tekrar ve benzerlikler insanı rahatsız etmemekte aksine eserin çok sıcak atmosferi içerisinde insanı tanıdık bir hava gibi karşılamaktadır.

Salur Kazan'ın hikâyesinde eşinin onuru için kendi oğlunun etini yemeye razı olan Burla Hatun, Uruz'un Tutsaklığı hikâyesinde oğlu için kanlı yaşlar döken onu kurtarmak için eşiyle birlikte savaşan biri olarak verilir. Burla Hatun, Bamsı Beyrek'in hikâyesinde ise Banı Çiçek'in Yaltacuk ile olan düğününde Deli Ozan'ı azarlayan kişi olarak dikkatlere sunulur.

Tutsaklıkta kalanlar hep on altı yıl kalırlar. Onları kurtaran oğul ve kardeşleri hep on beş yaşına bastıktan sonra babalarının veya kardeşlerinin tutsak olduğunu öğrenirler. Bunların içinde aynı kâfirlerin her bir hikâyede ayrı ayrı öldürülmesi gibi tuhafliklar da vardır.

Her bir hikâye kendi içinde tutarlı gibi görünse de bir bütün olarak ele alındığında eserde genel kompozisyon bakımından belli bir tutarlılık söz konusu değildir.

5.4. Mesnevi'den Hikâyeler

100 Temel Eser listesini hazırlayanlar Mevlana'nın Mesnevisi'nden Seçme Hikâyeler, Dede Korkut Hikâyeleri ve İnsan Ne ile Yaşar gibi klasiklerin kimler tarafından yayına hazırlanması gerektiğini ve hangi yayınevinin bu eserleri yayınlayabileceğini belirtmemişlerdir. Bu durum 100 Temel Eser uygulaması ile ilgili eleştirilen konulardan biri olmuştur.

Araştırmanın örnekleminde yer alan bu üç klasik eserin analizi için Timaş Yayınevi tercih edilmiştir. Çünkü yayınevleri ile ilgili tartışmalarda Timaş yayınevi adını aklayabilmiştir.

Timaş Yayınları arasından seçilen Mesnevi'den Hikâyeler'i Sadık Yalsızuçanlar yayına hazırlamıştır. Yalsızuçanlar, "bir giz bahçesi" olarak nitelendirdiği Mesnevi'yi okurlara sunarken hikâyeleri aslının "ruhunu rencide etmeyecek biçimde" yeniden düzenlenip sunulduğunu belirtir.

Mesnevi'de yer alan hikâyeler düz yazıya dönüştürülmüştür. Ayrıca mesnevinin üslubuna uygun olarak önce bir hikâye anlatmaya başlanır, o sonlanmadan başka hikâyeler anlatılır ve en son başta anlatılan hikâye tamamlanır. Ancak bu şekilde bir kullanımın çocuk okurlar için uygun olmayacağı düşünülmüş ve ilköğretim için hazırlanan eserde hikâyeler sadeleştirilmiştir ya da içinde üç hikâye barındıran tek bir hikâye ayrı ayrı hikâyeler haline getirilmiştir.

Seçilen hikâyelerde yapılan değişkenlerden biri de hikâyelerin başında, orta, sonunda verilen uzun öğütlerin ilköğretim öğrencileri için uygun olmayacağı düşünülmüş ve bu öğütler de kısaltılmıştır.

Mesnevi, en etkili ve edebi bir üslûpla yazılmıştır. Mevlâna, basit fakat düşündürücü konuları büyük bir titizlikle ele alır. Okuyucuyu sıkın uzun tasvirlerle yer vermez. Verilmek istenen mesaj açık ve nettir. Kişiler birkaç özelliği ile okuyucuya sunulur. Bunlar verilmek istenen mesaja uygun olarak belirlenir. Mekân tasvirleri de çok azdır. Konu için gerekli görülmedikçe mekândan bahsedilmez. Hikâyelerde mekânlar "bir orman, denizin ortasında bir ada, saray, ev, sahra, ova, dağ, tekke, tımarhane, ülkenin biri..." gibi adlarla verilmiş, özel adlara fazla yer verilmemiştir. Özel

ad olarak birkaç hikâyede “Hindistan, Kazvin, Rey Şehri, Yemen, Seba Şehri” gibi isimler geçmektedir ancak; bunların sayısı oldukça azdır.

Kesin tarihler verilmemektedir. Hikâyelerde zaman kavramı “Geçmiş zamanların birinde, eski zamanlarda, gece yarısı, seher vakti, kış zamanı, gündüz olunca, gece vakti, bir gün, uzun yıllar sonra...” gibi kullanımlarla, belirsiz olarak verilmiştir

Mevlâna'nın her hikâyesi insanı doğruya ve güzele götürecektir öğütler üzerine kuruludur. Öğütler kimi zaman açıkça verilirken kimi zaman, hikâyedeki karakterler yoluyla, sezdirilerek verilir. Hikâyeye kahramanları bazen veli, bazen hırsız, bazen padişah, bazen de bir hayvandır. Hepsisi de artısı ve eksisiyle canlanırlar. Aslında kimlikleriyle değil, meziyet veya zaaflarıyla öykülenirler. Mevlâna, karakterleri değil, egomuzu, korkularımızı, endişelerimizi dillendirir.

Aslında konuşan kibirdir, kıskançlıktır, bencillik, hırs ya da iyiliktir. Hikâyeler çok eski zamanlarda geçse de, insan her devirde ve her yerde yine insandır. Erdeme giden yol ise her zaman insanın kendisini bilmesinden geçmektedir. Bu nedenle Mevlâna'nın hikâyeleri bugün hâlâ geçerliliğini korumaktadır (Erkek, 2008: 70).

Meselâ Fil Öyküsü'nde fil dünyayı temsilen kullanılmıştır. Hikâyeye göre ömürlerinde hiç fil görmeyen Hintliler merakla ahıra koşarlar. İçerisi karanlıktır, kimse seçemez. Herkes el yordamıyla onun neye benzediğini anlamaya çalışırlar. Mevlana dünyada yaşayan insanların her birinin dünya bakış açılarının farklı olduğunu ve her birinin de görüşünün birbirinden farklı olduğunu belirtir.

Yine Mevlana farklı hikâyelerde, farklı karakterle insanlar arasına nifak tohumları atılırsa birbirine en yakın kişilerin bile birbirine düşman olabileceklerini, kibir, bencillik ve kendini beğenmenin kişilerin felaketlerine neden olacağını, bütün kötülüklerin kaynağının hırs olduğu, kişilerin yaptığı hilelerin kendi ayaklarına dolanabileceği anlatılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca özellikle din, Allah, peygamberler gibi manevî kaynakların ilköğretim öğrencilerine uygun olarak somutlaştırılarak verilmiş olması olumludur.

Mesnevî ilk okuyuşta hayvanların kişileştirmelerinden oluşan basit hikâyeler gibi görünmüş olsa da özellikle her bir karakterin bir sembol olması ve bir değeri iletmek üzere hikâyeleştirildiği düşünülürse ilköğretim öğrencilerinin bu değerleri anlaması zordur. Çünkü hikâyeler kısaltıldığı için vermek istenen mesajın anlaşılması da zorlaşmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmanın temel amacı, dil becerilerinin kazanılmasında önemli bir yere sahip olan hikâye ve romanların ışığında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için tavsiye edilen “100 Temel Eser”de yer alan ve Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında (MEB) 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için ortak önerilen kitapların içerik, biçim, dil ve anlatım yönleriyle incelenmesi, bu türlerin çocuk gelişimine katkısının tartışılması, bu eserlerin tutarlılık düzeylerinin ve İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programına katkısının belirlenmesiydi.

Araştırmanın bu amaç etrafında yer alan dokuz alt amacı bulunmaktaydı. Bu alt amaçlara bir cevap bulabilmek amacıyla yapılan araştırmada örnekleme beş roman (Gümüş Kanat, Hep O Şarkı, Yaşlı Adam ve Deniz, Osmançık, Barbaros Hayrettin Geliyor) ve dört hikâye (Vatan Toprağı, İnsan Ne ile Yaşar, Mesnevî’den Hikâyeler, Dede Korkut Hikâyeleri) kitabı oluşturmaktaydı. Biyografi türünde yazılan “Bitmeyen Gece” ise örnekleme yer aldığı halde incelemeye alınmadı.

Söz konusu eserlerin biçim özellikleri bakımından çocuk edebiyatına ne derece uygun olduğu cevabı bulunması gereken alt amaçlardan biriydi. Çocuk edebiyatı kitaplarında yer alan çocuk kitaplarının biçimsel özelliklerinin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşlerden hareketle söz konusu eserler incelenmeye çalışılmıştır.

Söz konusu eserlerden “Hep O Şarkı” kapak tasarımı ile çocuk edebiyatına uygun değildir. Nitekim bu eser bir yayınevi tarafından telif hakkı alınmış bir eserdir ve özellikle çocuklardan ziyade yetişkinlere uygun bir kapak tasarımı mevcuttur. Kuramsal bilgilerde belirtildiği üzere Güleryüz’e (2003) göre kitap kapağının okuru kendine çeken, kitabı sevimli kılan bir özelliği olmalıdır. Bu bakımdan özellikle “Gümüş Kanat, Barbaros Hayrettin Geliyor, Yaşlı Adam ve Deniz, Vatan Toprağı Dede Korkut Hikâyeleri, Mesnevî’den Hikâyeler ve İnsan Ne ile Yaşar” gerek renklendirme, gerekse kapakta yer alan resimlerle okurların ilgisini çekebilecek özelliktedir.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni ile ilgili çocuk edebiyatı kitabı yazarlarının ortak görüşü yazı puntolarının sınıf seviyesi yükseldikçe düşebileceğidir. Ancak 6, 7 ve 8. dahi olsa on puntodan aşağı olamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca yayınların sayfalarının

normal ya da normalden daha aralıklı düzenlenmesi gerekir. Söz konusu eserlerde özellikle “Barbaros Hayrettin Geliyor, Osmancık ve Hep O Şarkı”nın satır aralıkları çok az ve bu nedenle özellikle 6 ve 7. sınıf öğrencileri için bu bir sorun olabilir.

Çocuk kitaplarında resim konusu ile ilgili literatürde ortak bir görüş bulunmamaktadır. Kıbrıs (2010), sınıf seviyesi ilerledikçe konu ile ilgili olmadıkça resme yer verilmemesi gerektiğini belirtirken Sever’e (2003) göre seviyeye uygun resimlerin kitaplarda yer alması ile öğrencilerin okuma ve görme deneyimlerini sınyarak oluşturacağı anlam ya da anlamlar, onların dilsel, bilişsel ve duyuşsal becerilerinin zenginleşmesine de katkı sağlar. Her iki bakış açısına uygun olarak “Gümüş Kanat” romanında resimler kullanılmıştır. Bunun dışında “Mesnevî”de Hikâyeler”de de her bir hikâyenin başında o hikâye ile ilgili küçük bir resim bulunmaktadır. Özellikle 6. sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun hazırlanan kitaplarda yer yer konuyla ilgili resimlere yer verilmesi öğrencilerin görsel okumalarına katkı sağlamsı açısından hem de okuma eylemini zevkli hâle getirmesi bakımından önemli olabilir.

Söz konusu eserlerin içerik özellikleri özelliklerinin çocuk edebiyatına ne derece uygunluğu sorgulanan alt amaçlardan bir diğerydi. Bu alt amaca cevap bulabilmek için söz konusu eserler konu, an fikir, kompozisyon, bakış açısı ve anlatıcı, yer ve zaman, kahramanlar ve fonksiyonları ve iletiler gibi özellikler açısından analiz edilmiştir. Konu açısından çocuk okurlar için aykırı olabilecek bir konu seçilmemiştir ancak konudan ziyade konunun sunuluş biçimi ile ilgili birtakım sıkıntılar vardır ki bunlara diğery alt amaçlarda yer verilmiştir. Çocuk kitaplarında özellikle bakış açısı ve anlatıcı önemlidir. Çocuk edebiyatı yazarlarının bu konudaki ortak görüşleri kahraman anlatıcının bakışıyla sunulan eserlerin çocuk okurların daha ilgisini çektiğidir. Bununla birlikte dokuz eser arasından sadece “Gümüş Kanat” ve “Hep O Şarkı” kahraman anlatıcının bakışından verilmiştir. Diğery eserlerde hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı kullanılmıştır. Yer ve zaman ile ilgili tasvirlerde roman ve hikâye türünün özelliklerine uygun olarak kullanılmıştır. Romanlar da geniş yer ve zaman tasvirleri bulunmaktadır. Hatta özellikle “Barbaros Hayrettin Geliyor”, “Osmancık” gibi tarihî romanlar ile “Hep O Şarkı”nın belirli bir tarihi döneme işaret etmesi çocuk okurların tarih bilgisine de katkı sağlayabilir.

İçerik bölümünde özellikle dikkat çeken kısım iletilerdir. Söz konusu eserleri okuyan çocuk okurlar, hangi olumlu ve olumsuz iletileri kazanır? Bu iletiler onların

kişisel, sosyal, psikolojik gelişimlerini nasıl etkiler? İletiler kısmında cevabı aranan temel sorular bunlardı.

Bu bakımdan romanlarda özellikle “Gümüş Kanat”ta çalışmanın ve sabırlı olmanın önemi, zorluklar karşısında inancın yitirilmemesi, aile üyelerinin birbirine kenetlenmesi ve zorluklarla mücadele etmenin gerekliliği, insanların yaşadıkları çevreye ve birbirlerine karşı sorumlu oldukları gerçeği, dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın tüm insanları sevmek gerektiği düşüncesi, tarihî değerlere önem verilmesi gerektiği, hayvan sevgisi, kitap ve gazete okumanın önemi gibi değerler okurlara kazandırılmak istenmiştir. Bunun yanında çocuk okurlara model olabilecek eser kahramanının bazı yanlış davranışlarda bulunması ise eserde yer alan olumsuz iletilerdendir.

Hep O Şarkı yetişkin edebiyatına uygun bir eser olduğu için bu eserin kişilerin çocuk eğitimi açısından değerlendirilmesi pek doğru bir davranış olmayacaktır. Ancak yine de eserin ana karakteri Münire'nin sürekli kitap okuyan biri olarak gösterilmesi, okurlara okuma alışkanlığı kazandırmaya özendirilecek bir davranış olması bakımından önemli görülebilir. Bununla birlikte Münire'nin çocukluk hatıralarını o zamanki yaş döneminin özellikleri ve psikolojisine bakılmaksızın hatıralarını yazdığı dönemdeki ruh haliyle yorumlayarak vermiş olması da eserin olumsuz bir yönünü yansıtmaktadır ve hatta bu durum çocuk okurların psikolojik gelişimini olumsuz etkileyebilir.

Yaşlı Adam ve Deniz'de eserin birçok yerinde zorluklar karşısında mücadele etmenin gerekliliğini ve umutsuzluğa kapılmamak gerektiğini belirtilmiştir. Ayrıca eserin baş kahramanın, çocuk okurlara romandaki çocuk karakter aracılığıyla öğütler vermesi, yine çocuk karakterin çok yardımsever biri olması da eserde örnek alınması gereken davranışlardandır.

Barbaros Hayreddin Geliyor'un konusunu tarihten alması, yazarın olayları anlatırken başka tarihî olaylara bağlaması ya da tarihçileri kaynak göstermesi, o dönemin siyasî, sosyal ve kültürel yapısının, denizcilik kültürünün çocuk okurlara öğretiler olabilir olması, eserde Türk denizcilerini mert, cesur birileri olarak göstermeleri ve onların birbirlerine olan bağlılıklarını, saygılarını özellikle defalarca vurgulanması da eserin olumlu yönlerindedir. Eserin her ne kadar olumlu yönleri bulunsa da özellikle kadın- erkek arasındaki ilişkilerde müstehcenliğe fazlaca yer verilmiş olması hatta yer yer cinselliğe yönelik ifadelerin verilmesi çocuk okurların gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca eserde cinsiyet ayrımının çok net olması, kadınların tutsak edilip

esir pazarlarında satılması ya da cariye olarak birilerinin haremde olması ve tamamıyla cinsel bir obje olarak görülmeleri de eserin çocuk okurlar için uygun olmadığını gösterir niteliktedir. Çünkü aynı sınıfta hatta aynı sırada arkadaşı oturan kız ve erkek öğrencilerin birbirlerine bakış açılarını değiştirecek, kızları toplumdan soyutlayacak bir zihniyeti oluşturabilecek olması dahi oldukça düşündürücüdür.

Kılınç Cabur (2006) ve Öztürk (2008) yüksek lisans tezlerinde *Osmancık* romanının ileteler bakımından oldukça zengin olduğunu belirtmişlerdir. Kılınç Cabur, özellikle romanın konusuna uygun olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşu dönemindeki Anadolu'daki sosyal yaşantıyı ustalıkla işlediğini belirtmiştir. Öztürk ise *Osmancık* romanı için dostluk temasının, romanın başından sonuna kadar canlılığını koruduğunu belirtmiştir. Romanın baş kahramanının taşıdığı özellikler, kişiliğini bulma sürecinde yaşadıkları çocuk okurların kişisel gelişimlerini destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra kardeşlerin arasındaki ilişki, törelere bağlılık, büyüklere saygı eserde özellikle vurgulanan değerlerdir.

Hikâyeler de ileteler bakımından oldukça zengindir. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde yer alan on iki hikâye genel olarak birlik ve beraberliğin öneminden bahsedilmiş. Bunun yanı sıra bu hikâyeler o dönemdeki Türk toplumlarının yaşayışlarını, geleneklerini, sosyal ve siyasî yapılarını gözler önüne serilmiştir. Bu yolla çocuk okurların geçmişini tanımasını sağlanmıştır. Bununla birlikte bazı hikâyelerde yer alan olumsuz anne, baba tutumları (babanın oğlunu öldürmeye çalışması, annenin oğlunun etini yiyebileceğini düşünmesi) ya da o dönem için kahramanlık gibi görünen kimi davranışlar (bir boğanın kafasını kesme) günümüz şartlarında düşünüldüğünde çocuk okurları olumsuz etkileyebilir. Bunun için özellikle günümüz alfabetine göre yeniden düzenlenen eserlerin çocuk okurların gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanması gerekir.

İnsan Ne ile Yaşar eserinde yer alan beş hikâyede ise kişilerin merhametli olmaları gerektiği, insanların yeryüzüne iyilik yapmak için gönderildikleri, yapılan kötülöklere iyilikle karşılık verilmesi gerektiği, insanların hırslarının kendilerinin felaketi olabileceği belirtilmektedir. Bu eserde özellikle ilâhi kahramanların kullanılması ve bunların çocuk okurlara sunuluş biçimi onlar için uygun olmayabilir.

Bu konu ile ilgili İnce (2008), yüksek lisans tezinde araştırmayı destekler nitelikte şu tespitlerde bulunmuştur:

İlköğretim öğrencileri için önerilen 100 Temel Eser'in dışında değerlendirildiğinde insan, yaşam ve ölüm olgularını düşündürücü boyutta ele aldığı gözlenir. İnsanların yalnızca maddi değil manevi olarak da kendilerini geliştirmelerinin önemi ve gerekliliği vurgulanır. Ancak bu gibi kavramların çocuklara önerilen bir kitapta bulunması uygun değildir. İlköğretim düzeyindeki bir çocuğun bazı kavramları değerlendirebilmesinin zorluğu ya da zihninde doğru şekilde oluşturmasının güçlüğü göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak kitaptaki iletilerin, çocuğun anlam evrenine (çocuğun anlama yetisine ve duyarlılığına) seslenmediği belirlenmiştir (2008: 167).

Vatan Toprağı eserinde yer alan üç hikâyede vatanın ne şartlar altında düşmandan kurtarıldığı anlatılarak okurlara millet olma bilinci kazandırılmaya çalışılmış. Ayrıca hikâyelerin birinde Kore Savaşı'ndan da söz edilmesi çocuk okurların yakın tarihleriyle tanıştırılmasına imkân sağlaması bakımından önemlidir. Yine aynı eserde yer alan Malazgirt Zaferi ile ilgili bir hikâyenin anlatılması da okurların tarih bilinci kazanmaları konusunda önemlidir. Eserde yer alan son hikâyeye ise millet malı kavramını okurlara tanıtmaya ve bu konuda onlarda bir bilinç oluşturması bakımından oldukça olumludur.

Araştırma kapsamında incelenen son hikâyeye Mesnevî'den Hikâyeler'dir. Bu eser diğer eserlerden farklı olarak genel özellikleriyle incelenmiştir ve bu eserde de yer alan iletiler oldukça önemlidir. Ancak bu iletilerin sunulmuş şekli, anlatılmak istenenlerin sembollerle anlatılmış olması hedef kitle için uygun değildir.

Söz konusu eserler, İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı'na göre incelenmesinde "Genel Amaçlar", "Öğrenme Alanları" ve "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" e göre değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda "Barbaros Hayrettin Geliyor" ile "Hep O Şarkı" okurların sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek cinsel öğeler içermektedir.

Ayrıca Şirin (2006: 97), de "Barbaros Hayreddin Geliyor, Hep O Şarkı ve Bitmeyen Gece"nin yetişkin bakışına göre yazıldığını ve içerikleri nedeniyle bu eserlerin çocuğun edebiyatla ilişki kurmasını engelleyici özellikte olduğunu belirtmektedir.

Söz konusu eserlerin tutarlılık düzeyleri Coşkun'un geliştirdiği ölçeğe göre değerlendirilmiş ve şöyle bir sonuca ulaşılmıştır. Romanların ikisi (Gümüş Kanat, Yaşlı Adam ve Deniz) çok iyi, ikisi (Osmancık ve Barbaros Hayrettin Geliyor) iyi ve biri (Hep O Şarkı) de orta derecede tutarlı kabul edilmiştir.

Hikâyelerde ise Vatan Toprağı'nda yer alan üç hikâyeye de çok iyi derecede tutarlı olarak tespit edilmiştir. İnsan Ne ile Yaşar da ise bir hikâyeye çok iyi derecede (İnsan Ne ile Yaşar), üçü iyi derecede (Üç Soru, Allah Gerçeği Bilir Ama Bekler, Tek Bir Kıvılcım Tüm Evi Kül Eder), biri (İnsana ne Kadar Toprak Lazım) de orta derecede tutarlı görülmüştür. Dede Korkut Hikâyelerinde ise sadece Bamsı Beyrek Hikâyesi iyi derece tutarlı kabul edilmiş, diğerleri çok iyi derecede tutarlı olarak tespit edilmiştir.

Diğer boyutlara göre incelendiğinde de çocuk okurlar için uygun olduğu görülen eserlerin (Gümüş Kanat, Yaşlı Adam ve Deniz, Vatan Toprağı, Osmancık) tutarlılık düzeylerinin de ölçüğe göre yüksek çıkması olumludur. Bununla birlikte tutarlılık açısından yüksek olan bazı eserlerin (Dede Korkut Hikâyeleri, İnsan Ne ile Yaşar, Barbaros Hayreddin Geliyor) ise diğer boyutlarıyla incelendiğinde çocuk okurlar için uygun olmadığı görülmüştür.

Hep O Şarkı'nın ise tutarlılık düzeyinin de orta derecede olması eserin hedef kitleye uygun olmadığını destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında incelenen eserler Türkçe Dersi Kılavuz Kitaplarında (MEB) Tablo 1'de görüldüğü üzere tema başlarında da yer almaktadır. Bu eserlerin önerildikleri temaların özelliklerini yansıtıp yansıtmadığı da araştırılan alt amaçlardan biriydi. Bu bağlamda Gümüş Kanat'ın 7 ve 8. sınıflarda "Toplum Hayatı" temasında yer alması çok da uygun değildir. Çünkü Gümüş Kanat çekirdek bir ailenin öyküsünü anlatır ve özellikle bu eserde ailenin akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin olmayışı da eleştirilmiştir. Ayrıca Gümüş Kanat özellikleri itibarıyla 8. sınıf öğrencisinden ziyade 6. sınıfa daha uygundur.

Barbaros Hayrettin Geliyor 7 ve 8. sınıflarda "Millî Kültür" temasında önerilmektedir. Her ne kadar eserin konusu tema ile ilgili olsa da diğer özellikleri bakımından hedef kitle için uygun görülmemiştir.

Yaşlı Adam ve Deniz 6 ve 7. sınıflarda "Doğa ve Evren" temasında yer almıştır. Eser her ne kadar denizde geçse de eserin birebir bu temaya uygun olduğu söylenemez.

Hep O Şarkı 6. sınıflarda "Doğa ve Evren", 8. sınıflarda "Toplum Hayatı" temasında önerilmiştir. Söz konusu eserin doğa ve evren teması ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Eserin belirli bir dönemin özelliklerini yansıttığı düşünülürse toplum hayatı ile teması ile ilgili bir bağlantısı kurulabilir. Ancak eser önceki paragraflarda belirtilen nedenlerden dolayı özellikle 6. sınıflar için hiç uygun olmadığı söylenebilir.

Osmancık, 6. sınıflarda “Sevgi”, 8. sınıflarda “Toplum Hayatı” temasında önerilmiştir. Bu eser içeriği ve sunuluşuyla hem temaya hem de hedef kitleye uygundur.

İnsan Ne ile Yaşar, 6. sınıflarda “Sevgi”, 7. sınıflarda “Toplum Hayatı” temalarında önerilmiştir. Eserde yer alan hikâyelerin içerikleri ile temaları uygun olsa da eserin sunuluş, konusu ve kahramanları bakımından hedef kitleye uygun değildir.

Vatan Toprağı 6. sınıflarda “Sevgi”, 7. sınıflarda “Millî Kültür” temalarında önerilmiştir. Eserde yer alan hikâyeler hem temaya hem de hedef kitleye uygundur.

Dede korkut Hikâyeleri, 6. sınıflarda “Okuma Kültürü” ve 8. sınıflarda “Zaman ve Mekân” temalarında verilmiştir. Söz konusu hikâyeler temalarla ilgili olsa da özellikle 6. sınıflar için hikâyelerin sunuluşu hiç uygun değildir.

Mesnevi’den Seçmeler ise 6. sınıfta “Duygu ve Hayaller” ve 8. “Millî Kültür” temalarında önerilmiştir. Eserde yer alan hikâyeler duygular ve hayaller temasına uygun olsa da eserde yer alan sembolleri, eserin vermek istediği iletileri ilköğretim öğrencilerinin anlaması mümkün değildir.

6.2. Öneriler

İlköğretim öğrencileri için 100 Temel Eser listesi 15.07.2005 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kamuoyuna sunulmuş ve o tarihten beri de uygulama ile ilgili tartışmalar sonlanmamıştır. Birçok araştırmacı, yazar yayınladıkları bir rapor ile bu uygulamanın yanlış olduğunu ve kaldırılması gerektiğini belirtmişler, listede yer alan eserlerin çocuklara uygun olmadığını söylemişlerdir. Ancak bu eserlerle ilgili bir araştırma yapmamışlardır. Bu araştırmada bu sorundan yola çıkılarak oluşturulmuş ve tartışmalara neden olan eserlerin bir kısmı incelenerek çocuk edebiyatı ve İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı açısından ne derece uygun olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ise şu öneriler sunulmuştur:

- 100 Temel Eser uygulamasının çocuk okurların okuma alışkanlığını kazanmalarına katkısı olduğu bir gerçektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken listede hangi eserlere yer verilmesi gerektiğidir.
- 100 Temel Eser listesinde yer alan ve araştırma kapsamında ayrıntısıyla incelenen dokuz eserden beşi (Hep O Şarkı, Barbaros Hayreddin Geliyor, İnsan

Ne ile Yaşar, Mesnevi'den Hikâyeler ve Dede korkut Hikâyeleri) çocuk okurlara uygun görülmemiştir. Bu eserlerden “Hep O Şarkı ve Barbaros Hayreddin Geliyor” Şirin'in ifadesiyle yetişkin bakışına uygun eserlerdir. Ancak diğer üç hikâye kitabı uzmanlar tarafından ilköğretim öğrencileri için yeniden düzenlenebilir ve onlara uygun hâle getirilebilir.

- Öğrenciler için zorunlu bir liste belirlemek doğru görülmebilir ama çeşitli yaş grubundaki öğrencilerin rahatlıkla faydalanabilecekleri, öğretmenlere ve velilere yol gösterici olacak, kapsamlı bir seçici kurulun (eğitimciler, çocuk psikologları, yazarlar, akademisyenler, dilbilim uzmanları, öğretmenler, veliler, öğrenciler ve bakanlık yetkilileri) ciddi çalışmalar neticesinde hazırlayacağı ve nitelikli yayınevlerinin yayımlayacağı bir liste geleceğin nesli için çok önemlidir. Böyle bir uygulama için Millî Eğitim Bakanlığı eğitim fakülteleriyle, TÜBİTAK ile ve Kültür Bakanlığı ile işbirliği yapmalıdır. TÜBİTAK'ın çocuklar için hazırladığı bilim dergisi, çocuk ve gençlik kitaplığı seçme konusunda yardımcı olabilir.
- Seçici kurulun hazırlayacağı liste çocuk edebiyatının biçim, içerik, dil ve anlatım özelliklerine uygun olmalı, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki genel özellikleri taşımaları ve eserlerin tutarlılık düzeyleri de dikkate alınmalıdır. Çünkü ancak bu şekilde Millî Eğitim'in amaçladığı niteliklere sahip yeni nesiller yetiştirilebilir.

KAYNAKÇA

- “‘Dini Bütün’ Pinokyo Dış Basında”. (01.09.2006). Radikal.
- “‘100 Temel Eser’e ‘İslami’ Makyaj”. (20.08.2006). Hürriyet.
- “Küfür de Var İslami Terminoloji de”. (20.08.2006). Radikal.
- “Millî Eğitim Eserine İlgisiz”, (11.09.2006). Radikal.
- “Sorumsuz Yayıncılık”. (21.08.2006). Radikal.
- “TYP’den ‘100 Temel Eser’ Tepki”. (29.07.2005). Haber7
- Akçay, E. (2009). 100 Temel Eser’in Kelime Kazanım Açısından Değerlendirilmesi (MEB Tarafından İlköğretim II. Kademe için Önerilen 100 Temel Eser’den Seçilen Beş Eser Örneğinde), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aksan, D. (2006). **Anadilimizin Söz Denizinde**. (2. Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). **Atasözü ve Deyimler Sözlüğü 1. Atasözleri Sözlüğü**. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). **Atasözü ve Deyimler Sözlüğü 2. Deyimler Sözlüğü**. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (2005). **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**. (7. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2010). **Türkçe Öğretim Yöntemleri**. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alğan, A. (2009). Cahit Uçuk’nun Çocuk Romanları Üzerine Bir Değerlendirme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Alkan, T. (2006). “AKP’nin Önerdiği Müstehcen Kitaplar, Radikal, 24.08.2006.

- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2000). Kitabın Çocuğun Gelişiminde Yeri ve Önemi. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi, TÖMER Dil Öğretmen Merkezi Yayınları. S: 178-186.
- Arıcan, S. (2010). 100 Temel Eser Uygulamasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Asaloğlu, İ. (2006). “Millî Eğitim Atasözü ve Manileri Kendisi Yazacak”, 26.08.2006. Haber 7.
- Aydın, M. (2000). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Eğitsel Özellikler. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi, TÖMER Dil Öğretmen Merkezi Yayınları. S: 178-186.
- Baş, B. (2011). İlköğretim Yüz Temel Eserin Türkçe Deri Öğretim Programındaki Temalar Açısından İncelenmesi. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8 (15); 175- 200.
- Baş, B. (Bahar, 2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. **TÜBAR, CXXVII**;137-158.
- Baydan, E. B. (2008). Visibility Of Translation Through Conflicting İdeologies: The “İslamic” Retranslation Of “100 ESSential Reading” (Çatışan İdeolojiler Üzerinden Çevirinin Görünürlük Kazanması: ‘100 Temel Eser’in "İslami" Çevirileri), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Berkan, İ. (2006). “Bir Varmış Bir Yokmuş Allah’ın Kulu Çokmuş”, Radikal, 19.08.2006.
- Berkan, İ. (2006). “Her Olumlu Çaba Sonuç Verse Keşke”, Radikal, 24.08.2006.
- Berkan, İ. (2006). “Pinokyo’ya Allah Rızası için Bir Parça Ekmek”, Radikal, 22.08.2006.
- Boztepe, E. (2006). “Victor Hugo’yu Hidayete Erdirdiler”, Radikal, 25.08.2006.
- Buğra, T. (2010). **Osmancık**. (29. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgin, Ö. E., Karadeniz, Ç. ve Demirel, F. (2009). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cohen, L., Manion, L., And Marrison, K. (2000). **Research Methods in Education**. (5. Baskı). London, Newyork: Routledge.
- Coşkun, E. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, E. (2007). Türkçe Öğretiminde Metin Bilgisi., A. Kırkılıç ve H. Akyol (Editörler). **İlköğretimde Türkçe Öğretimi**. Birinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık, SS. 233-279.
- Çeçen, M. A. (2008, 8-9 Mayıs). Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinler Üzerine Tutarlılık Bakımından Bir Araştırma, 22. Ulusal Dilbilim Kurultayı'nda sunuldu, Van.
- Çetin, N. (2009). **Roman Çözümleme Yöntemleri**. (7. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Çocuk Vakfı Çocuk Akademisi Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Araştırmaları Merkezi (2009). “‘100 Temel Eser’ Raporu”, 27.01.2010.
- Web:Http://Www.Cocukvakfi.Org.Tr adresinden 07.03.2010. tarihinde alınmıştır.
- Çocuk Vakfı Çocuk Akademisi Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Araştırmaları Merkezi (2006). “Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi”, Çocuk Vakfı Raporu, İstanbul, Eylül
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk Kitaplarında Eğitsellik. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Tömer Dil Öğretmen Merkezi Yayınları. S: 178-186.
- Dede Korkut Hikâyeleri**. (2008). İkinci Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Demirel, Ş. (2010). Çocuk, Çocuğun Gelişim Özellikleri, İhtiyaçları ve İlgi Alanları. Ş. Demirel (Editör). **Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı**. Birinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

- Doğan, A. (1999). **Cahit Uçuk Hayatı Sanatı Eserleri**.(1. Baskı) Ankara: Meb Yayınları.
- Enç, M. (2009). **Bitmeyen Gece**. (9. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Enginün, İ. (1985). Osmancık. **Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi**, 1 (1), 245-247.
- Ergin, M. (1997). **Dede Korkut Kitabı I**. (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erkek, G. (2008). Mevlâna'nın Mesnevîsi'nden İlköğretim Okulları için Seçilen Öykülerin Eğitsel Yönünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Fakı, N. (2010). Mükerrerrem Kamil Su ve Çocuk Edebiyatı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gazel, A. (2006). Yakup Kadri'nin Romanlarında Kadınlar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güleryüz, H. (2003). **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**. (2. Baskı) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Günay, D. (2003). **Metin Bilgisi**. İstanbul: Multilingual Yayınları
- Gürel, Çağrı (2005). "Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Necat Birinci İle '100 Temel Eser' Listeleri Üzerine Söyleşi", **MEB Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim**, Kasım 2005, S. 69.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., ve Şahbaz, N.K. (2007). **Çocuk Edebiyatı**. (1. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Güzel, A. (Bahar,2008). Dede Korkut Hikâyeleri Bağlamında Dua. **Turkish Studies**, 3(2); 438- 446.
- Web:<http://www.turkishstudies.net/dergiarama.aspx?turu=true&kelime=abdurrahman%20g%c3%9czel> adresinden 24.03.2011 tarihinde alınmıştır.
- Hemingway, E. (2009). **Yaşlı Adam ve Deniz**. (15. Baskı). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Hızlan, D. (2005). "MEB İlköğretim için '100 Temel Eser'", *Hürriyet*, 20.07.2005. (Blognot)

Web:<http://dosya.hurriyetim.com.tr/blognot/public/?uname=doganhizlan>
adresinden 28.12.2009 tarihinde alınmıştır.

Hızlan, D. (2005). “Mustafa Ruhi Şirin’den Açıklama”, Hürriyet, 23.08.2006. (Blognot)
Web:<http://dosya.hurriyetim.com.tr/blognot/public/?uname=doganhizlan>
adresinden 28.12.2009 tarihinde alınmıştır.

Hızlan, D. (2006). “ ‘100 Temel Eser’ Tartışmaları”, Hürriyet, 28.8.2006 (Blognot),
Web:<http://dosya.hurriyetim.com.tr/blognot/public/?uname=doganhizlan>
adresinden 28.12.2009 tarihinde alınmıştır.

Hızlan, D. (2006). “Proje İyi Niyetliydi Ama...”, Hürriyet, 29.8.2006. Web:
<http://dosya.hurriyetim.com.tr/blognot/public/?uname=doganhizlan>

Işık, M. (2006). “‘100 Temel Eser’”, Milliyet, 29.08.2006.

İnce, A. Özgül (2008). “‘100 Temel Eser’”in Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri
Bağlamında İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnce, Ö. (2006). “Çeviri ve İslamcı Hakkabazlığı”, Hürriyet, 27.08.2006.

Kaplan, M. (2004). **Hikâye Tahlilleri**. (10. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (2009). **Hep O Şarkı**. (17. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Karasar, N. (2009). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. (21. Baskı). Ankara: Nobel Yayın
Dağıtım.

Karatay, H. (2010). Bağdaşıklık Araçlarının Kullanma Düzeyi İle Tutarlı Metin Yazma
Arasındaki İlişki. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi**, 7(13):373-385.

Kavcar, C. (1982). **Edebiyat ve Eğitim**. (1. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Kaya, A. İ. (2010). Abdullah Ziya Kazanoğlu’nun Hayatı Sanatı Eserleri ve
Romanlarının Gençlerin Duygusal Gelişimine Etkileri. Yayımlanmamış Doktora
Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

- Kaya, İ. (2000). Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Tömer Dil Öğretmen Merkezi Yayınları. S: 178-186.
- Kıbrıs, İ. (2010). **Çocuk Edebiyatı**. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kılıç, A. İ. (2009). Yüz Temel Eserde Dini ve Ahlâkî Değerler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kılıç, B. (2009). “Öğrenciler ‘100 Temel Eser’den Sınav Oldu”, Zaman, 24.05.2009.
- Kılıç, U. (2010). Çeviri Çocuk Klasiklerinde Eğitici İletiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kılınç Cabur, A. (2006). Tarık Buğra'nın Romanlarındaki Halk Bilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kotan, B.(2006). “Çocuklara Kırmızı Noktalı Bilmeceler”, Radikal, 23.08.2006.
- Kuş, E. (2009). **Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri**. (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB. (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2010). **İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. (5. Baskı). Ankara: Yenigün Matbaacılık.
- MEB. (2010). **İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. (4. Baskı). Ankara: Özgün Matbaacılık.
- MEB. (2010). **İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. (3. Baskı). Ankara: Yenigün Matbaacılık.
- Mesnevî'den Hikâyeler**. (2008). İkinci Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2005), İlköğretim Okullarında Okutulacak ‘100 Temel Eser’ Genelgesi, Ankara, 04.8.2005. Web: <http://www.meb.gov.tr> adresinden 28.12.2009 tarihinde alınmıştır.

- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2005). **İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu**, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi
- Milliyet, (2006). “Argo ve Küfürlü Kitaplara Dava”, 27.08.2006.
- Milliyet, (2006). “Bakan Tavsiye Etmiş”, 28.08.2006.
- Milliyet, (2006). “Daily Telegraph: Pinokyo, İslama Geçti”, 01.09.2006.
- Milliyet, (2006). “Pinokyo’yu Dini Bütün Yaptılar”, 20.08.2006.
- Moldatayev, K. (2002). Feridun Fazıl Tülbentçi’ nin Tarihi Romanları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Moran, B. (1994). **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I.** (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (1994). **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II.** (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (1995). **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I.** (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neydim, N. (2006). “Çocuk Edebiyatının Durumu ve “100 Temel Eser” Üzerine”. **Varlık**, Ekim 2006, S: 1189
- Oğuzkan, A. F. (1981). **Eğitim Terimleri Sözlüğü.** (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2010). **Çocuk Edebiyatı.** (9. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okur, A. (2007). Serbest Okuma Etkinliğinin Sözcük Hazinesi ve Kavram Gelişimine Etkisi (Meb Tarafından İlköğretim II. Kademe Öğrencilerine Önerilen 100 Temel Örneğinde). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Onursal, İ. (2003). Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık., A. Kıran, E. Korkut ve S. Ağıldere (Editörler). **Günümüz Dilbilim Çalışmaları.** İstanbul: Multilingual Yayınları, SS. 121-132.

- Öztürk, S. (2008). Tarık Buğra'nın Matbu Romanları Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Salman, U. A. (2006). "Devlet Tavsiyeli Küfür Sözlüğü", Radikal, 20.08.2006.
- Salman, U. A. (2006). "Hayırlı Sabahlar Hans!", Radikal, 19.08.2006.
- Senemoğlu, N. (2009). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**. (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (2003). **Çocuk ve Edebiyat**. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sivrikaya, Ü. (2010). İlköğretimde Küresel Değerler 100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Su, M. K. (2009). **Vatan Toprağı**. (1. Baskı). Ankara: Elips Kitap.
- Şahin, A. (2010). Çocuk ve Çocukluk. Ö Yılar ve L. Turan. (Editörler). **Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı**. İkinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi, SS. 1-36.
- Şen, Ü. (2007). Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği '100 Temel Eser' Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şirin, M. R. (2006). İlk ve Orta Öğretim Öğrencileri için "100 Temel Eser" Türkçe-Edebiyat Öğretimi, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Tömer Dil Öğretmen Merkezi Yayınları. S: 95- 98.
- Şirin, M. R. (2007). **Çocuk Edebiyatı Kültürü**. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tansel, F. A. (1978). **İyi ve Doğru Yazma Usulleri III**. (1. Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Tekin, M. (2002). **Roman Sanatı 1**. (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Temizyürek, F. (Bahar, 2003). Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi. **TÜBAR, C. XM**; 161-167.

Web:<http://tubar.com.tr/tubar%20dosya/pdf/2003bahar/14fahri%20temizyurek161.pdf> adresinden 21.02.2011' de alınmıştır.

Toklu, M. O. (2007). **Dilbilime Giriş**. (2. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.

Tolstoy, L. (2008). **İnsan Ne ile Yaşar**. (2. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları

Tozoğlu, S. (2009). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nca İlköğretim için Tavsiye Edilen '100 Temel Eser' İçerisindeki Türk Edebiyatına Ait Romanların Atasözleri ve Deyimler Bakımından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tülbentçi, F. F. (2008). **Barbaros Hayrettin Geliyor**. (1. Baskı). İstanbul: İnkilâp Kitabevi.

Uç, H. (2005). **Hikâye ve Romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu**. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayınları.

Uçuk, C. (2006). **Gümüş Kanat**. (7. Baskı). İstanbul: Bilge Kültür Sanat

Uğurlu, M. (Kış, 2008). Dede Korkut'u Okumak İstiyorum Ama... Turkish Studies, 3(1); 129- 137.

Web:<http://www.turkishstudies.net/dergitamdetay.aspx?id=261&detay=ozet> adresinden 30.03 2011 tarihinde alınmıştır.

Yalçın, A. ve Gıyasettin, A. (2008). **Çocuk Edebiyatı**. (4. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2004). Dede Korkut Hikâyelerinin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tip Üzerine Bir Değerlendirme. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 14 (2); 209- 223
Web:web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt14/sayi2/203-224.pdf adresinden 24.03.2011 tarihinde alınmıştır.

YanlıŞ Çeviriye MEB Tepkisi. (22 Ağustos 2006). Akşam, S.

- Yavuzer, H. (2002). **Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi**. (22. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayla, A. (2006).“Tahrifatçılık Nerede ve Nereye Kadar? - 1”, Zaman, 24.08.2006.
- Yeğen, M. Rifat (2008). “‘100 Temel Eser’i Temelinden Sarstılar”, Zaman, 06.04.2008.
- Yılar, Ö ve Celepoğlu, A. (2010). Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlarda Bulunması Gereken Temel Unsurlar., Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). **Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı**. İkinci Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E.B. (2005). Tarık Buğra İnsan ve Eser. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yılmaz, N. (2005). “‘100 Temel Eser’ ve Yasak Elmalar” Radikal 2, 31.7.2005.
- Yılmaz, N. (2007). **100 Temelsiz Uygulama ‘100 Temel Eser’ Tartışması**, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları
- Yılmaz, N. (Temmuz 2005- Eylül 2006). “‘100 Temel Eser’ Hakkında Söylenenler” Cumhuriyet, Cumhuriyet Kitap Eki (Sihirli Değnek Sayfası), Radikal ve Radikal 2.
- Zeynioğlu, M. C. (2007). “‘100 Temel Eser’ Rezaleti Sumenaltı Edilmiş”, ‘100 Temel Eser’ Tartışması. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları

EKLER

EK:1

'100 Temel Eser' Listesi

Millî Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin Çelik tarafından açıklanan ilköğretim öğrencileri için “‘100 Temel Eser’”i şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Dede Korkut Hikâyeleri (İlköğretim İçin Uyarlama)
2. Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler (İlköğretim Çocukları İçin Seçme Hikâyeler)
3. Namık Kemal, Vatan Yahut Silistre
4. Muallim Naci, Ömer'in Çocukluğu
5. Ahmet Rasim, Falaka
6. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Gulyabani
7. Tevfik Fikret, Şermin
8. Cenap Şahabettin, Tiryaki Sözleri
9. Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler
10. Ziya Gökalp, Altın Işık
11. Ziya Gökalp, Yalnız Efe Ömer Seyrettin
12. İbrahim Alaaddin Gövsa, Çocuk Şiirleri
13. Reşat Nuri Güntekin, Miskinler Tekkesi
14. Reşat Nuri Güntekin, Tanrı Misafiri
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hep O Şarkı
16. Orhan Seyfi Orhon, Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi
17. Cevat Şakir Kabaağaçlı, Uluç Reis
18. Ruşen Eşref Ünaydın, Damla Damla
19. Ömer Mahmut Yesari, Bağrıyanık
20. Şükûfe Nihal, Domaniç Dağlarının Yolcusu
21. Eflatun Cem Güney, Evvel Zaman İçinde
22. Ali Mümtaz Arolat, Bir Gemi Yelken Açtı
23. Faruk Nafiz Çamlıbel, Akın

24. Peyami Safa, Havaya Uçan At
25. Ahmet Kutsi Tecer, Koçyiğit Koroğlu
26. Halide Nusret Zorlutuna, Benim Küçük Dostlarım
27. Nazım Hikmet, Sevdalı Bulut
28. Kemalettin Tuğcu, Kuklacı
29. Kemalettin Tuğcu, Yer Altında Bir Şehir
30. Arif Nihat Asya, Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler
31. Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler
32. Sait Faik Abasıyanık, Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikâyeler
33. Mükerrerrem Kamil Su, Vatan Toprağı
34. Pertev Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik
35. Vehbi Cem Aşkun, Çocuklara Şiirler
36. Rakım Çalapala, 87 Oğuz
37. Kemal Bilbaşar, Yonca Kız
38. Mitat Enç, Bitmeyen Gece
39. Rıfat Ilgaz, Halime Kaptan
40. Cahit Uçuk, Gümüş Kanat
41. Feridun Fazıl Tülbentçi, Barbaros Hayrettin Geliyor
42. Şevket Rado, Eşref Saat
43. Orhan Veli, Nasreddin Hoca Hikâyeleri
44. Orhan Kemal, İnci'nin Maceraları
45. Oğuz Tansel, Allı ile Fırfırı
46. Tahir Alangu, Keloğlan Masalları
47. Tahir Alangu, Billur Köşk Masalları
48. Tarık Buğra, Osmancık
49. Ceyhun Atuf Kansu, Balım Kız Dalım Oğul
50. Mehmet Seyda, Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler
51. Mehmet Seyda, Gururlu Peri
52. Necati Cumalı, Üç Minik Serçem
53. Osman Atilla, Memleket Şiirleri Antolojisi
54. İbrahim Zeki Burdurlu, Ülkemin Efsaneleri
55. Mehmet Önder, Aldı Sözü Anadolu
56. İbrahim Örs, Göl Çocukları

57. Halil Karagöz, Ötleğen Kuşu
58. Cemal Süreya, Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi
59. Bekir Yıldız, Arılar Ordusu
60. Yılmaz Boyunağa, Yankılı Kayalar
61. Cahit Zarifoğlu, Yürekdede ile Padişah
62. Cahit Zarifoğlu, Serçe Kuş
63. Hasan Nail Canat, Bir Küçük Osmancık Vardı
64. Tekerlemeler
65. Türkçede Deyimler
66. Türk Atasözlerinden Seçmeler
67. Türk Bilmecelerinden Seçmeler
68. Türk Ninnilerinden Seçmeler
69. Türkülerden Seçmeler
70. Türk Mânilerinden Seçmeler
71. Karagöz ile Hacivat (İlköğretim İçin Seçme Hikâyeler)
72. Jose Mauro de Vasconcelos, Şeker Portakalı
73. Charles Dickens, Oliver Twist
74. Lewis Carrol, Alice Harikalar Ülkesinde
75. Swift, Gülliver'in Gezileri
76. Robert Louis Stevenson, Define Adası
77. Howard Pyle, Robin Hood
78. Mark Twain, Tom Sawyer
79. Ezop Masalları
80. Andersen Masalları I-II
81. Alexander Dumas, Üç Silahşörler
82. La Fontaine, La Fontaine'den Seçmeler
83. Carlo Collodi, Pinokyo
84. Jules Verne, 80 Günde Devr-i Âlem
85. John Steinbeck, İnci
86. Rene Guillot, Beyaz Yele
87. James Matthew Barrie, Peter Pan
88. Erich Kastner, Uçan Sınıf
89. Marcel Ayme, Yağmur Yağdıran Kedi

90. Natalie Babbitt, Ölümsüz Aile
91. Ernest Hemingway, Yaşlı Adam ve Deniz
92. Oscar Wilde, Mutlu Prens
93. Astrid Lindgren, Şamatalı Köy
94. Michael Ende, Momo
95. Johanna Styri, Heidi
96. Leo Tolstoy, İnsan Ne ile Yaşar
97. Christy Brown, Sol Ayağım
98. Anton Çehov, Hikâyeler
99. Alfonse Daudet, Değirmenimden Mektuplar
100. Elaanor Porter, Pollyanna

EK:2

Tablo1: Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Önerilen Eserler

ESERLER	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	TEMALAR
1. Orhan Veli Kanık, Nasrettin Hoca Hikâyeleri	*			Okuma Kültürü (6)
2. Karagöz ile Hacivat	*			Okuma Kültürü (6)
3. İbrahim Alaaddin Gövsa, Çocuk Şiirleri	*			Okuma Kültürü (6)
4. Hasan Nail Canat, Bir Küçük Osmancık Vardı	*			Okuma Kültürü (6)
5. Türk Atasözlerinden Seçmeler	*			Atatürkçülük (6)
6. Jules Verne, 80 Günde Devr-i Âlem	*			Atatürkçülük (6)
7. Muallim Naci, Ömer'in Çocukluğu	*			Duygular ve Hayaller (6)
8. John Steinbeck, İnci	*			Duygular ve Hayaller (6)
9. Tevfik Fikret, Şermin	*			Sevgi (6)
10. Peyami Safa, Havaya Uçan At	*			Zaman ve Mekân (6)
11. İbrahim Zeki Burdurlu, Ülkemin Efsaneleri	*			Zaman ve Mekân (6)
12. Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikâyeler	*			Zaman ve Mekân (6)
13. Alexander Dumas, Üç Silahşörler	*			Zaman ve Mekân (6)
14. Pertev Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik	*			Doğa ve Evren (6)
15. Arif Nihat Asya, Arif Nihat Asya'dan Seçmeler	*	*		Atatürkçülük (6) Kavramlar ve Çağrışımlar (7)
16. Şevket Rado, Eşref Saat	*	*	*	Atatürkçülük (6) İletişim (7) Kişisel Gelişim (8)
17. Eflatun Cem Güney, Evvel Zaman İçinde	*	*		Duygular ve Hayaller (6) Kavramlar ve Çağrışımlar (7)
18. Mehmet Önder, Aldı Sözü Anadolu	*	*	*	Duygular ve Hayaller (6) Millî Kültür (7) Zaman ve Mekân (8)
19. Mükerrerem Kamil Su, Vatan Toprağı	*	*		Sevgi (6) Millî Kültür (7)
20. Leo Tolstoy, İnsan Ne ile Yaşar	*	*		Sevgi (6)

				Toplum Hayatı (7)	
21.	Osman Atilla, Memleket Şiirleri Antolojisi	*	*	*	Zaman ve Mekân (6)
					Millî Kültür (7)
					Zaman ve Mekân (8)
22.	Orhan Seyfi Orhon, Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi	*	*		Doğa ve Evren (6)
					İletişim (7)
23.	Ernest Hemingway, Yaşlı Adam ve Deniz	*	*		Doğa ve Evren (6)
					Doğa ve Evren (7)
24.	Dede Korkut Hikâyeleri	*		*	Okuma Kültürü (6)
					Zaman ve Mekân (8)
25.	Namık Kemal, Vatan Yahut Silistre	*		*	Atatürkçülük (6)
					Zaman ve Mekân (8)
26.	Mevlâna'nın Mesnevisi'nden Seçme Hikâyeler	*		*	Duygular ve Hayaller (6)
					Millî Kültür (8)
27.	Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hep O Şarkı	*		*	Doğa ve Evren (6)
					Toplum Hayatı (8)
28.	Tarık Buğra, Osmancık	*		*	Sevgi (6)
					Toplum Hayatı (8)
29.	Mitat Enç, Bitmeyen Gece	*		*	Doğa ve Evren (6)
					Kişisel Gelişim (8)
30.	Halide Nusret Zorlutuna, Benim Küçük Dostlarım			*	İletişim (7)
31.	Alfonse Daudet, Değirmenimden Mektuplar			*	İletişim (7)
32.	Türk Mânilerinden Seçmeler			*	İletişim (7)
33.	Şükûfe Nihal, Domaniç Dağlarının Yolcusu			*	Atatürkçülük (7)
34.	İbrahim Zeki Burdurlu' Anılarda Öyküler ^{▲▲}			*	Atatürkçülük (7)
35.	Ömer Seyfettin, Yalnız Efe			*	Atatürkçülük (7)
36.	Tahir Alangu, Billur Köşk Masalları			*	Kavramlar ve Çağrışımlar (7)
37.	Anton Çehov, Hikâyeler			*	Kavramlar ve Çağrışımlar (7)
38.	Ali Mümtaz Arolat, Bir Gemi Yelken Açtı			*	Doğa ve Evren (7)
39.	Necati Cumalı, Üç Minik Serçem			*	Doğa ve Evren (7)
40.	Halil Açıköz, Ötleğen Kuşu			*	Doğa ve Evren (7)
41.	İbrahim Örs, Göl Çocukları			*	Doğa ve Evren (7)

42. Mehmet Seyda, Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler	*	Toplum Hayatı (7)
43. Rifat Ilgaz, Halime Kaptan	*	Toplum Hayatı (7)
44. Mahmut Yesari, Bağrıyanık Ömer	*	Toplum Hayatı (7)
45. Faruk Nafiz Çamlıbel, Akın	* *	Atatürkçülük (7) Atatürkçülük (8)
46. Ahmet Kutsi Tecer, Koçyiğit Köroğlu	* *	Atatürkçülük (7) Millî Kültür (8)
47. Cahit Zarifoğlu, Serçe Kuş	* *	Kavramlar ve Çağrışımlar (7)
48. Feridun Fazıl Tülbentçi, Barbaros Hayrettin Geliyor	* *	Millî Kültür (7) Millî Kültür (8)
49. Türkülerden Seçmeler	* *	Millî Kültür (7) Millî Kültür (8)
50. Cahit Uçuk, Gümüş Kanat	* *	Toplum Hayatı (7) Toplum Hayatı (8)
51. Robert Louis Stevenson, Define Adası [▲]	*	Zaman ve Mekân (8)
52. Falih Rıfkı Atay' Zeytin Dağı ^{▲▲}	*	Atatürkçülük (8)
53. Ömer Seyfettin, Damla Damla ^{▲▲▲}	*	Atatürkçülük (8)
54. Rakım Çalapala, 87 Oğuz	*	Atatürkçülük (8)
55. Cevat Şakir Kabaağaçlı, Uluç Reis	*	Millî Kültür (8)
56. Cenap Şahabettin, Tiryaki Sözleri	*	Toplum Hayatı (8)
57. Ceyhun Atuf Kansu, Balım Kız Dalım Oğul	*	Toplum Hayatı (8)
58. Robert Louis Stevenson, Define Adası [▲]	*	Bilim ve Teknoloji (8)
59. Jonathan Svift, Gülliver'in Gezileri	*	Bilim ve Teknoloji (8)
60. Erich Kastner, Uçan Sınıf	*	Bilim ve Teknoloji (8)
61. Türk Bilmecelerinden Seçmeler	*	Bilim ve Teknoloji (8)
62. Chirsty Brown, Sol Ayağım	*	Kişisel Gelişim (8)
63. Yılmaz Boyunağa, Yankılı Kayalar	*	Kişisel Gelişim (8)
64. Michael Ende, Momo	*	Kişisel Gelişim (8)

▲ Define Adası eseri 8. sınıfta iki farklı temada önerilmiştir.

▲▲ Anılarda Öyküler ve Zeytin Dağı eserleri 100 Temel Eser listesinde yer almamaktadır.

▲▲▲ Ruşen Eşref Ünaydın'ın Damla Damla eseri kılavuz kitapta Ömer Seyfettin'in eseri olarak gösterilmiştir.

Tablo 2: Kılavuz Kitaplarında Önerilmeyen 39 Eser

Kılavuz Kitaplarında Yer Almayan Eserler	
1.	Ahmet Rasim, Falaka
2.	Hüseyin Rahmi Gürpınar, Gulyabani
3.	Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler
4.	Ziya Gökalp, Altın Işık
5.	Reşat Nuri Güntekin, Miskinler Tekkesi
6.	Reşat Nuri Güntekin, Tanrı Misafiri
7.	Nazım Hikmet, Sevdalı Bulut
8.	Kemalettin Tuğcu, Kuklacı
9.	Kemalettin Tuğcu, Yer Altında Bir Şehir
10.	Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler
11.	Vehbi Cem Aşkun, Çocuklara Şiirler
12.	Kemal Bilbaşar, Yonca Kız
13.	Orhan Kemal, İnci'nin Maceraları
14.	Oğuz Tansel, Alı ile Fırfırı
15.	Tahir Alangu, Keloğlan Masalları
16.	Mehmet Seyda, Gururlu Peri
17.	Cemal Süreya, Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi
18.	Bekir Yıldız, Arılar Ordusu
19.	Cahit Zarifoğlu, Yürekdede ile Padişah
20.	Tekerlemeler
21.	Türkçede Deyimler
22.	Türk Ninnilerinden Seçmeler
23.	Jose Mauro de Vasconcelos, Şeker Portakalı
24.	Charles Dickens, Oliver Twist
25.	Lewis Carrol, Alice Harikalar Ülkesinde
26.	Howard Pyle, Robin Hood
27.	Mark Twain, Tom Sawyer
28.	Ezop Masalları
29.	Andersen Masalları I-II
30.	La Fontaine, La Fontaine'den Seçmeler
31.	Carlo Collodi, Pinokyo
32.	Rene Guillot, Beyaz Yele
33.	James Matthew Barrie, Peter Pan
34.	James Matthew Barrie, Yağmur Yağdıran Kedi
35.	Natalie Babbitt, Ölümsüz Aile
36.	Oscar Wilde, Mutlu Prens
37.	Astrid Lindgren, Şamatalı Köy
38.	Johanna Styri, Heidi
39.	Elaanor Porter, Pollyanna

EK:3

Tablo 3: Öyküleyici Anlatım Tutarlılık Değerlendirme Ölçeği

ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM TUTARLILIK DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ*				
1 (Kötü)	2 (Yetersiz)	3 (Orta)	4 (İyi)	5 (Çok İyi)
Metinde belli bir konu yok; çok kısa bir metin ve/veya tamamen anlaşılmaz bir metin.	Metinde belirli bir konu var fakat metindeki kopukluklar metnin anlaşılmasını önemli ölçüde zorlaştırmakta.	Metinde belirli bir konu var fakat yer yer ortaya çıkan kopukluklar metnin anlaşılmasını olumsuz yönde etkiliyor.	Metinde belli bir konu var, bu konu geliştirilmiş. Fakat ayrıntılarla ilgili bazı kopukluklar var.	Metinde belli bir konu var, bu konu ayrıntılarıyla geliştirilmiş ve metindeki her ayrıntı başlangıç ve bitiş arasındaki bağlantıların oluşmasına katkı sağlayacak biçimde işlenmiş.
Metinde bir plân yok, anlatılan olaylar arasında hiçbir ilişki yok.	Metinde sağlam bir plân yok; anlatılan olaylar arasındaki ilişkiler de önemli eksiklikler var, olaylar üst üste ve çok kısa biçimde verildiği için metin bir özet metni hâlini almış.	Metinde bir plân var fakat anlatılan olaylar arasındaki ilişkilerde bazı sorunlar var. Metindeki olaylar yeterince geliştirilmemiş.	Metinde mantıklı bir plân var, olaylar birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanmış fakat bu olayların sunumu özgün değil sıradan.	Metinde mantıklı bir plân var, olaylar birbirini tamamlayacak şekilde kurgulanmış, olayların sunumu özgün ve ilgi çekici.
Metnin birimleri arasında hiçbir ilişki kurulmamış.	Metnin birimleri arasında bazı ilişkiler bulunmakla birlikte bu ilişkiler çok zayıf, metinde bazı çelişkiler veya mantıksızlıklar var.	Metnin birimleri arasında bazı bağlantılar olmakla birlikte bu bağlantılar yetersiz. (Ya da metnin bir yerine kadar bağlantılar başarılı olmakla birlikte bir yerden sonra çok zayıf.)	Metnin birimleri arasında bağlantılar var. Fakat bu bağlantılar incelikle işlenmemiş.	Metin birimleri tamamen uyumlu ve bağlantılar başarıyla ve incelikle işlenmiş.
Metinde bir hikâye oluşturulduğu söylenemez.	Metinde bir hikâye oluşturmaya yönelik bazı unsurlar bulunmakla birlikte çok zayıf ve birbirinden kopuk durumda.	Metinde bir hikâye oluşturulmuş fakat bu hikâye bütünlük taşıyor	Genel olarak bütünlük taşıyan bir hikâye.	Tam anlamıyla bütünlük taşıyan bir hikâye.

* Bu ölçek, Coşkun tarafından 2005 yılında geliştirilmiştir.

